

ଚିତ୍ରପିଗ୍ରନ୍ଥ

‘ଚିତ୍ତ ଦିଗନ୍ତ’

[illegible]

‘ଚିତ୍ତ ଦିଗନ୍ତ’

ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ସମୟରେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଚାଲିବା ପାଇଁ
ଅଭିପ୍ରେରିତ ସହଯାତ୍ରୀ ତଥା ଅନୁରାଗୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା
ସଙ୍କଳିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ ।

ପ୍ରକାଶନ କାଳ:
୧୬ ଫେବୃଆରୀ ୨୦.୧୧

ପ୍ରଚ୍ଛଦ:
ରମେଶ କୁମାର ସିଂହ

ଅକ୍ଷରସଜ୍ଞା:
ରାମକୃଷ୍ଣ ବେହେରା

ଯୋଗାଯୋଗ:
‘ସମର୍ପଣ’
ପ୍ଲଟ୍ ନଂ.-ଏନ୍.ଆର୍.-୬, ଖଣ୍ଡଗିରି ପୁରୀ
କୋଲଥିଆ, ଆଇଗିଣିଆ, ଭୁବନେଶ୍ଵର-୧୯

ଫୋନ୍:
ଡାକ୍ତର ମଦନ ମୋହନ ପ୍ରଧାନ : ୯୪୩୯୯୯୪୮୬୪
ଡକ୍ଟର ଚନ୍ଦନ କୁମାର ସିଂହ : ୯୯୩୭୩୯୬୬୪୯
ଡକ୍ଟର ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା : ୯୪୩୭୧୯୫୫୬୫
ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟେଶ କୁମାର ମିଶ୍ର : ୯୪୩୮୧୮୩୦୯୧
ଶ୍ରୀ ଦେବେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ରାଉତ : ୯୪୩୭୭୫୬୭୪୫
ଶ୍ରୀ ବିପିନ ବିହାରୀ ବାରିକ : ୯୪୩୮୭୩୪୯୭୫

ସହଯୋଗ ରାଶି:
ଟ.୧୫୦.୦୦ (ଏକଶତ ପଚାଶ ଟଙ୍କା)

ଏହି ସଂକଳନରେ ପ୍ରକାଶିତ ଫଟୋ ଓ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଅନୁମତି ଆଧାରରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି ।

———— ‘ପ୍ରଣାମ ମିତ୍ର’ ————

ଏମିତି କ’ଣ କିଛି ଘଟିଯିବ ବୋଲି କେହି ଭାବିନଥିଲା । ତଥାପି ଆଖିର ପଲକରେ ତୁମେ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇନେଲ । ଯେଉଁଠି ଥାଅ, ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ତୁମେ କେଉଁଠି ରହିପାରିବସେ ? ପାଖକୁ ଆସ, ପାଖକୁ ଆସ, ପ୍ରସାରିତ ହୁଅ, ପ୍ରସାରିତ ହୁଅ କହି ଅଥୟ କରୁଥିଲ, ଆଉ ନିଜେବି ଅଥୟ ହେଉଥିଲ । ଭୋକରେ, ଆଶ୍ୱାସନାରେ, ଜିଜ୍ଞାସାରେ ତୁମେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଠିଆ ହୋଇଛ ।

“ଚିତ୍ତ ଦିଗନ୍ତ” ପାଇଁ ମୁହଁରେ ମୁହଁରେ ଖବର ଯାଇଛି । ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ରୁଚିଦା ପୁଣି କାନ୍ତିଭଞ୍ଜରୀଠାରୁ ଚେନ୍ନାଇପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଆହୁରି ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ବିଳମ୍ବରେ ଖବର ପାଇଲେ । କାହା ଲେଖା ଅଲୋଡ଼ା ହେବନି; ଏହାର ସଂକଳନ ପୁଣି ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହଯୋଗରେ । ଠିକ୍ ଯେପରି ଏହିଥର ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆମର କୃତଜ୍ଞତା ।

ସ୍ମୃତି ଓ ବିଚାର

ବିଷୟ	ଲେଖକ	ପୃଷ୍ଠା
୧. ଚାରା ଓ ଫୁଲ	ଶ୍ରୀ ବିରଜା ରାଉତରାୟ	୭
୨. ମୋ ଅନୁଭବର ଚିତ୍ରଭାଜ	ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାଚରଣ ପରିଡ଼ା	୮
୩. ବିଦ୍ୟାବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ	ପ୍ର. ବ୍ରଜମୋହନ ମିଶ୍ର	୯
୪. କାଳକୁ ଜେରା	ଶ୍ରୀ ହରପ୍ରସାଦ ଦାସ	୧୦
୫. ସେ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ବିବେକ	ଡଃ. ଗୌରହରି ଦାସ	୧୧
୬. ଏ ଯୁଗର ରକ୍ଷି	ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାକର ମିଶ୍ର	୧୨
୭. ମଣିଷ ସପକ୍ଷରେ	ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ମହାନ୍ତି	୧୫
୮. ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ମାନସିକତାର ମନୋମୟ ପୁରୁଷ	ଶ୍ରୀ ଘନଶ୍ୟାମ ନାୟକ	୨୦
୯. ଶେଷ ଚିଠି	ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ	୨୪
୧୦. ପ୍ରତିଷ୍ଠାଚାର ପରଲୋକ	ଶ୍ରୀ ଗିରିଜା ଭୂଷଣ ପଟ୍ଟନାୟକ	୨୬
୧୧. ଗୁରୁଶ୍ରୀ ଗୁରୁ	ଶ୍ରୀ ଯତୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଶତପଥୀ	୨୯
୧୨. ପଦେକଥା	ପ୍ର. ଧରଣୀଧର ସାହୁ	୩୨
୧୩. ଦୂର ଆକାଶର ତାରା	ଶ୍ରୀ ଶୈଳେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀ	୩୪
୧୪. ଏକ ସାର୍ଥକ ଜୀବନ	ଡଃ. ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା	୩୮
୧୫. ଚିତ୍ରଭାଜକ ସନ୍ଧାନରେ	ଡଃ. ମହେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ମିଶ୍ର	୪୧
୧୬. ଚିତା ଜଳୁଥାଏ	ଶ୍ରୀ ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି	୪୪
୧୭. ଚାକର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ	ପ୍ର. ମୋହିତ ମୋହନ ମହାନ୍ତି	୪୭
୧୮. ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ	ଶ୍ରୀ ଜୟନ୍ତ କୁମାର ବିଶ୍ଵାଳ	୪୯
୧୯. ଅସଜଡ଼ା ସ୍ମୃତିରୁ କିଛି	ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବେହେରା	୫୧
୨୦. ସେ ଥିଲେ ବୋଲି	ଦାଶ ବେନହୁର	୫୩
୨୧. ଫେରି ଆସିଲି	ଡଃ. ରାଜକିଶୋର ପାଢ଼ୀ	୫୫
୨୨. ମୋବାଇଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ	ଡଃ. ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା	୫୮
୨୩. ମଣିଷ ଯାଏ କଥା ରହିଯାଏ	ଶ୍ରୀ ରଙ୍ଗାଧର ପାଣିଗ୍ରାହୀ	୬୦
୨୪. ସୃଷ୍ଟି ଓ ଜୀବନ ଅଭିନୁ	ଡଃ. ସବିତା ଜେନା	୬୨
୨୫. ଚାକ ସ୍ଵେଦ ଓ ସ୍ମୃତି: ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି	ଅଧ୍ୟାପକ ବିଶ୍ଵରଞ୍ଜନ	୬୩
୨୬. ଏମ ମହାଦ୍ରୁମ	ଶ୍ରୀ ବିଜୟ କୁମାର ମହାନ୍ତି	୬୬
୨୭. ସାରସତ ପ୍ରତିଭାର ବିଦାୟ	ପ୍ର. ଧନେଶ୍ଵର ସାହୁ	୬୮
୨୮. ଅତି ସାଧାରଣରେ ଅସାଧାରଣ	ଶ୍ରୀ ନନିଗୋପାଳ ପାଲିତ୍	୭୦
୨୯. ତା' ପାଇଁ କିଛି ଲେଖିନି	ଶ୍ରୀ ବିପିନ ବିହାରୀ ବାରିକ	୭୩
୩୦. ଅନନ୍ୟ ସେ	ଡଃ. ମନୁଥ ନାଥ କୁଣ୍ଡୁ	୭୫

୩୧. ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଦରଦୀ ବହୁ	ଡ. ଅନନ୍ତ ଚରଣ ସାହୁ ✓	୭୬
୩୨. ପରମ ସମ୍ମାନନୀୟ ଗୁରୁଜନ	ଡାକ୍ତର ଶାନ୍ତି କାନୁନ୍‌ଗୋ ✓	୭୮
୩୩. ପ୍ରଥମ ପରିଚୟର ସ୍ମୃତିପଟ୍ର	ଡାକ୍ତର ମଦନ ମୋହନ ପ୍ରଧାନ	୮୦
୩୪. ବିକଳ ଖୋଜୁଥିବା ଲୋକଟିଏ	ଶ୍ରୀ ଜନ୍ମେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀ	୮୨
୩୫. ଚେତନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନା ଛଡ଼ୁ	ଅଧ୍ୟାପକ ଚରଣ୍ଡାଳ ସାହୁ	୮୪
୩୬. ଯାଇନାହିଁ ଚିତ୍ତଭାଗ	ଶ୍ରୀମତୀ କୃଷ୍ଣା ମହାନ୍ତି	୮୭
୩୭. ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ	ଶ୍ରୀ ଅଶୋକ କୁମାର ନାୟକ	୮୮
୩୮. ସବା ମୂଳରେ ସଂସାର କଥା	ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର	୮୯
୩୯. ମଣିଷ ଖୋଜୁଥିବା ସେଇ ଲୋକଟି	ଶ୍ରୀ କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାକୁର	୯୨
୪୦. ମୋ ସ୍ମୃତିରେ ସେ	ପ୍ର. ଆଦିକନ୍ଦ ସାହୁ	୯୩
୪୧. ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି	ଡ. ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ରଥ	୯୬
୪୨. ବୌଦ୍ଧିକ ଜଗତର ତୁଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ	ରୁଷାରକାନ୍ତ	୯୮
୪୩. ଅମ୍ଭାନ ଭାବର	ଡ. ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ମିଶ୍ର	୧୦୧
୪୪. ଚିତ୍ତତୀର୍ଥ	ଶ୍ରୀ ଜୟନାରାୟଣ ଦାସ	୧୦୨
୪୫. ଭିନ୍ନ ଏକ ମଣିଷ	ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ସେଠୀ	୧୦୪
୪୬. ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜୀବନ	ଶ୍ରୀ କେଶବ କର	୧୦୫
୪୭. କିଞ୍ଚିତ ପ୍ରତିଧ୍ଵନି	ଶ୍ରୀ ହରିହର ଦାସ	୧୦୬
୪୮. ଖୁବ୍ ପ୍ରିୟ ଭାଇ	ରମେଶ	୧୦୭
୪୯. ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି	ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର	୧୦୮
୫୦. ବଡ଼ଭାଇକୁ	ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଷମା ଭିରି	୧୦୯
୫୧. ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ବସିଥା	ଶ୍ରୀ ଶରତ ଜେନା	୧୧୦
୫୨. ପରମ ସୁହୃଦ୍	ଶ୍ରୀ କ୍ଷିତିଭୂଷଣ ପ୍ରଧାନ	୧୧୧
୫୩. ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଚରଣେ ତୁମର	ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥ ପାଢ଼ୀ	୧୧୨
୫୪. ସବୁଟି ପ୍ରିୟ	ଶ୍ରୀମତୀ ବିଜାସିନୀ ସିଂହ	୧୧୪
୫୫. ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି	ଶ୍ରୀ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ବଳ	୧୧୬
୫୬. ଉତ୍କଳ ପୁତ୍ର	ଶ୍ରୀମାନ ସତ୍ୟପ୍ରକାଶ ରାଉତ	୧୧୭
୫୭. ଅନେକ କିଛି	ମାଳତୀ ଜେନା	୧୧୮
୫୮. ତୁମକୁ ଆମର ପ୍ରଣତି	ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ	୧୧୯
୫୯. ଅନନ୍ୟ ପ୍ରତିଭା	ଶ୍ରୀ ବରେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସାହୁ	୧୨୦
୬୦. ମୋ ଚିତ୍ତଭାଗ	ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ସିଂହ	୧୨୧
୬୧. ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ	ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାୟକ	୧୨୨
୬୨. ପଦେ କଥା	ଶ୍ରୀମତୀ ପଦ୍ମିନୀ ସାହୁ	୧୨୩
୬୩. ଚିତ୍ତ ଚକ୍ଷମା	ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଉତ	୧୨୪
୬୪. ଭିନ୍ନ ଏକ ଦୃଷ୍ଟି	ଶିଖା	୧୨୫

୬୫. ଲୋହିତକ ରାସ୍ତା	ଶ୍ରୀ ଦାମୋଦର ରାଉତ	୧୨୬
୬୬. ଦିଗବାରିଣୀ	ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଚିପ୍ରସା ଦାସ	୧୨୭
୬୭. ସମସ୍ତଙ୍କ ମିତ୍ର	ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରବୀଣା ମହାନ୍ତି	୧୨୮
୬୮. ପୃଥିବୀସାରା ବ୍ୟାପ୍ତ	ଶ୍ରୀ ସୁବାସ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ	୧୩୨
୬୯. ଆପଣ	ଶ୍ରୀ ସୁଦୀପ ପରଡ଼ାଳ	୧୩୫
୭୦. ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ	ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଦୀପ୍ତା	୧୩୬
୭୧. ଅନନ୍ୟ	ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥ ପଣ୍ଡା	୧୩୯
୭୨. ପଟାଳି	ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦୀପ କୁମାର ସାହୁ	୧୪୨
୭୩. ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଆଶ୍ରୁଚିତ୍ତ	ଶ୍ରୀମତୀ କୁମୁଦିନୀ ଗୁରୁ	୧୪୩
୭୪. ସାହିତ୍ୟ ସମୁଦ୍ର	ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟସୁନ୍ଦର ଦାସ	୧୪୪
୭୫. ହଁ ! ତୁମେ କହିବ କି ?	ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବ ଦେବ	୧୪୫
୭୬. ବିଦ୍ୟା ପଥର ଯାତ୍ରୀ	ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ବେହେରା	୧୪୭
୭୭. ସବୁରି ଭାଇ	ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଦାସ	୧୪୯
୭୮. ଆପଣାର ମଣିଷ	ଶ୍ରୀମତୀ ବୀଣାପାଣି ନାୟକ	୧୫୧
୭୯. ଓଡ଼ିଶାର ସକ୍ରେଡିଟ୍	ଶ୍ରୀ କେଦାର ରାୟ	୧୫୨
୮୦. ପ୍ରସା ପୁରୁଷ	ପି. ହୃଷୀକେଶ	୧୫୩
୮୧. ଚିର ନମସ୍ୟ	ଡଃ. ରେଣୁକାଳା ସାମଲ	୧୫୪
୮୨. ଲେଖନୀ କୁମ୍ଭ ବନ୍ଧ କଲ କାହିଁକି ?	ବେବୀ ପ୍ରଧାନ	୧୫୫
୮୩. ବି'ପଦ ମନକଥାରେ	କବିତା ଦାସ	୧୫୬
୮୪. ଦିଶାରା	ଶ୍ରୀମତୀ ଅରୀନ୍ଦ୍ରା ଦାସ	୧୫୭
୮୫. ତା' ହୃଦୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ	ଶ୍ରୀ ଦେବବ୍ରତ	୧୫୮
୮୬. ବହୁମୁଖୀ ଅଭିଜ୍ଞତାର ମଣିଷ	ଡଃ. ବାଞ୍ଛରାଜକୁ କର	୧୬୦
୮୭. ପ୍ରାଚୀ ସ୍ମରଣୀୟ	ଶ୍ରୀମତୀ ଜନକମଞ୍ଜରୀ ସାହୁ	୧୬୨
୮୮. ଅମୃତ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଖ୍ୟା	ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର	୧୬୩
୮୯. ପ୍ରେମ ଓ ଆନନ୍ଦର ମହାସମାହାର	ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ ଖୁଣ୍ଟିଆ	୧୬୭
୯୦. ଆମରି ମଧ୍ୟରେ ଦେବଦୂତ	ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣି	୧୬୮
୯୧. ଭାଇଙ୍କ ଚିଠି	ଶ୍ରୀମତୀ ସୌରକାନ୍ତି ମହାନ୍ତି	୧୬୯
୯୨. ସଂଳାପ : ଏକ ଓ ଅନେକ	ଡଃ. ଅନନ୍ତ କୁମାର ଗିରି	୧୭୦
୯୩. Chitabhai: Simulacrum Himself	Sri Santosh Kumar Mishra	୧୭୩
୯୪. Passing away of Chittabhai	Sri Achyut Das	୧୭୫

ତାରା ଓ ଫୁଲ

ଶ୍ରୀ ବିରଜା ରାଉତରାୟ

ବଗିଚାର କେତେ ଫୁଲ
ଆକାଶରେ ଚିକିମିକି ତାରା
ମହୁଲି ବଣରେ କେଉଁ
ମରୁଆଲା ପକ୍ଷୀଟିଏ
ଝଟ୍ କରି ଝାଡ଼ିଦେଲା ପର
ମୁରୁଜ ବୁଣିଦେଲା କି କିଏ
ସକାଳର ସୁନା ଗାଳିଚାରେ
ତୁମେ ଦେଖୁଛ ନିଶ୍ଚୟ
ମାମୁଲି ଶିଆଳି ଲତାରେ
ଦୋଳିରେ ଝୁଲୁଥିବା
ଅନାହତ ଅକୀର୍ଣ୍ଣାସବୁକୁ
ମାଟି ଛୁଇଁ ଆସୁଥିବା
ଉରାନପାଦକୁ

ମାଧପୁର
କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା

ମୋ ଅନୁଭବର ଚିତ୍ରଭାଜ

ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାଚରଣ ପରିଡ଼ା

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ପ୍ରୟାଣ ପରେ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ସେଇ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଉକ୍ତି ଆଜି ମନେ ପଡ଼େ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଜନ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେନି ଏମିତି ଜଣେ ରକ୍ତମାଂସ ଶରୀରରେ ଏଇ ଧରାମଣ୍ଡଳ କରିଥିଲେ । ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଯଦି ମୁଁ ଠିକ୍ ସେଇକଥା କହେ, ତାହା ହେଲେ କ'ଣ ବେଶି କହିଦେଲି ବୋଲି ଆପଣ କହିବେ ?

ଅନେକ ତାଙ୍କୁ ସକ୍ରେଟିସ୍ ସହିତ ତୁଳନା କରନ୍ତି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେଟୋ କିମ୍ବା ଜେନ୍ ମାଷର ଲିନ୍ ଚିତ୍ର ସହିତ ତୁଳନା କରିବି । ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନକୁ ବୋଧହୁଏ ସିଏ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରେଟୋଙ୍କର ସେଇ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଶେଷୋକ୍ତି Practice Dyingକୁ ଚିତ୍ରଭାଜ ମନେହୁଏ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିଲେ । ଆଉ ଲିନ୍ ଚିତ୍ରର ଶେଷ ସମୟରେ ଦି'ଟି ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୁଷା କିଟିରିମିଟିରି କରୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ଘର ଛାତରେ । ସେ କହି ଉଠିଲେ “ହେଇ ଶୁଣ... କି ସୁନ୍ଦର...” ତା'ପରେ ଆଖି ବୁଜି ଦେଲେ । ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କର ଶେଷ ଉଚ୍ଚାରଣ କଣ ଥିଲା ? ମୁଁ ତ ପାଖରେ ନଥିଲି, ସୁହୃଦ୍‌ମାନେ କହିବେ ।

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତିକି ମୋ ଜୀବନରେ ଅନୁଭବ କରିଛି ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କୁ, ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ “ଜୀବନ କେତେ ସୁନ୍ଦର” କହିଲାଭଳି ତାକତ ନେଇ ସେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲେ । ଦୁଇଟି ମାତ୍ର ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା ତାଙ୍କର ଜୀବନ- ଅଶ୍ଟରେ ଏବଂ ଅଗ୍ନିରେ ।

ଅଶ୍ଟରେ । କାରଣ ଭାରି ଭଲ ପାଇବାର ମଣିଷ ଚିତ୍ର ଭାଜ । କଥା ହୋଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସାଥରେ ? ଭାରି ଅନୁଜ ତାଙ୍କର କଥା । ପୁଅ କେମିତି ଅଛି ? କବିତା ଲେଖୁଥିଲା, ଲେଖୁଛି ତ ? ଭାରି ଘରୁଆ, ଭାରି ମରମୀ । ପୃଥିବୀ ପରିକ୍ରମା କରିଥିବା ଏବଂ ଅଗାଧ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ଆଦୃଷ୍ଟ କରିଥିବା ମଣିଷଟିର କୌଣସି ଆଭାସ ଆପଣ ପାଇବେନି ତାଙ୍କ ସହିତ କଥା ହେବା ବେଳେ ।

ସେ ଯେ ଏକ କଲୋସସ୍ (colossus) ତାହା ଜାଣିବାର କୌଣସି ସୁଯୋଗ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତିନି । ତାଙ୍କ କଥାରେ ମାଟିର ବାସ୍ତା ମିଳେ ।

ଅଶ୍ଟରେ କହୁଛି ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାର ମୂଳାଧାର କରୁଣା, ଭଲ ପାଇବା । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୋର ଜେ. କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ମନେ ପଡ଼ନ୍ତି । ମନେହୁଏ ମୋ ଓଡ଼ିଶାର ସେ ଜେ. କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ।

ଆପଣ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଚିତ୍ର ଭାଜଙ୍କୁ ? ଲେଖାରେ ଯେତେ ନୁହେଁ ଭାଷଣରେ ସେ ଅସମ୍ଭବ ଅଗ୍ନିବର୍ଷା । ସେ ଉଦ୍‌ଗାରଣ ଯେମିତି ସବୁ କଲୁଷ, ସବୁ ଆବର୍ଜନା ଓ କଳଙ୍କକୁ ନିମିଷକରେ ପାଉଁଶ କରିଦେବ । ଧୀର ଅଥଚ ଭୟଙ୍କର ବ୍ୟଙ୍ଗ ଏବଂ କଟାକ୍ଷରେ ଶାଣିତ ତାଙ୍କର କଥା ଅସହ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତ୍ତମାନ ଫଳକ ପରି ।

ଅନୁତ ଉପରେ ଏତେ ଅସହିଷ୍ଟ ହେବାର ମୋ ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଦେଖିନି । କୌଣସି ଅସୁନ୍ଦର, ଅସତ୍ କଥା ଦେଖିଲେ କ'ଣ ହୁଏ ଚିତ୍ର ଭାଜଙ୍କର ? ସେ ଏତେ ବିଚଳିତ ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି ? କାରଣ ସେ ନିଜେ ଏତେ ଆଲୋକିତ ଏବଂ ଆଲୋକ ସଚେତନ ଯେ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖିଲେ ହିଁ ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହେବା ପରି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହ ଆମରଣ ଅନ୍ଧକାର ବିପକ୍ଷରେ । ମୁଁ ଜାଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଖ୍ୟାତିଲୋଭୀ ପଦସ୍ଥ ମଣିଷମାନେ ଭାରି କଷ୍ଟ ପାଆନ୍ତି ତାଙ୍କ କଥାରେ ।

ଖାସ୍ ଏଇଥିପାଇଁ, ସକଳ ଚିନ୍ତାମ ପିତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଓଡ଼ିଶା ତାଙ୍କୁ ଯାହା ଦେବା କଥା, ଜାଣୁ ଜାଣୁ ଦେଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା, ଚିତ୍ରଭାଜ ଆଜି ବେଶି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ । ଭୟଙ୍କର ସଂକଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ପୃଥିବୀ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ । ମଣିଷ ସମାଜର ଇତିହାସରେ ଏମିତି ସଙ୍କଟ ଆଗରୁ କେବେ ଆସିନି । ଅତ୍ୟୁତପୂର୍ବ ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ସମୃଦ୍ଧି ସତ୍ତ୍ୱେ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଏବଂ ଆତ୍ମାର ସଂକଟରେ ପୃଥିବୀ ଆଜି ଜାଣି । ଚିତ୍ର ଭାଜ ତେଣୁ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବେଶି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ।

ବାଳଭବନ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ପୁରୁଣା ଭୁବନେଶ୍ୱର

ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ପ୍ରଫେସର ବ୍ରଜମୋହନ ମିଶ୍ର

ବହୁ ଶୂକରଙ୍କ ମେଳରେ ସକ୍ରେଟିସ୍ ଆତଯାତ କରୁଥିଲେ ବି ଶୂକର ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ବର୍ଷ ସେମାନଙ୍କ ପାଖାପାଖି ରହି ଭିନ୍ନ ଏକ ସୁସ୍ଥ ସମାହିତ ଜୀବନ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ତା' ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ପ୍ରମାଣ କରିଦିଅନ୍ତି ଶୂକରର କ୍ଷୁଦ୍ରସତ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ତାଙ୍କ ବଂଚିବାର ସତ୍ୟ । ବହୁ ପ୍ରାଣରଦୋସର ଚିତ୍ତଭାଇ ସେହିପରି ଜଣେ ସକ୍ରେଟିସ୍ ଯିଏ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଶୂକରଙ୍କ ମେଳରେ ରହି ସୁଖା ସେମାନଙ୍କ ଅଳ୍ପ ସୁଖ ଦ୍ଵାରା ଆଦୌ ପ୍ରଭାବିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଆଜୀବନ ଯଜ୍ଞାୟ ବଂଚିବାରେ ସେ ସକଳ ଅଳ୍ପକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯେଉଁ ସାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ତାହା ଯେ ମଣିଷର ଅସଲ ଅଭ୍ୟୁଦୟର ହେତୁ ଏଥିରେ ସଂଦେହ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଚାରିପଟରେ ଶୂକରମାନେ ପ୍ରମତ ହୋଇ ଅସନାଗୁଡ଼ାକୁ ଚଢ଼ି ଯାଉଥିଲା ବେଳେ ସେ ସେଇ ବିକଳ ଦୃଶ୍ୟଟିର ନିରପେକ୍ଷ ତର୍ଜମା କରିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ସେଥିରେ ବିଲୁକୁଲ୍ ସାମିଲ୍ ନହୋଇ ଠିକ୍ ତାର ବିପରୀତ ଏକ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ । ତେଣୁ ସତରେ “ନାକ୍ଷେ ସୁଖମସ୍ତି, ଭୂମୈବ ସୁଖମ୍” ଉଚ୍ଚାରଣର ସେ ହେଲେ ବିଗ୍ରହମାନ । ତାଙ୍କର ଏଇ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ଵାସ ତାଙ୍କର ସାରସତ ସାଧନାରେ ଯେପରି ପରିସ୍କୃତ, ଅନୁରୂପ ଭାବେ ତାଙ୍କ ବଂଚିବା ଶୈଳୀରେ ତାହା ଉଦ୍ଭାସ । ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଆମ ସମୋପର ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ଆଦୌ ଅମେଳ ନ ଥାଏ । ଏଥି

ସକାଶେ ସାହିତ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ତଥା ଶିକ୍ଷକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନର ଅଂଶବଳିଷ୍ଠ ତଥା ବଳଦାୟୀ ଅନୁନକରଣୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ଶୈଳୀର ନିଆରା ସୃଷ୍ଟି ଚିତ୍ତଭାଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେତେ ଭାବରେ ଓ କେତେ ବାଗରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ଗଲେ ! ସେଇ ବ୍ୟଧନ ସାହିତ୍ୟର ହେଉ କି ହେଉ ସଖ୍ୟର ତାହା ଏତେ ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ଯେ ଯାହା ଆମ ମୁକ୍ତିର ପଥ । ସେଇ “ବ୍ୟଧନ”, ସକଳ ଭାତି ଓ ଆତ୍ମଚିନ୍ତା ଆମକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଠିକଣା ସାଧାନ ଜୀବନ ଜୀଇଁବା ନିମିତ୍ତ ଆମକୁ କାଳକାଳ ଧରି ଆହ୍ୱାନ ଦେଉ ଚାଲୁଥିବ । ଆମେ ସମର୍ଥ ତଥା ସଜାଗ ଥିଲେ ତାହା ଶୁଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ତାର ସାମୁଦ୍ଧ୍ୟ ଆଶ୍ଵା କରିବା । ମାନନୀୟ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ଡିରୋଧାନରେ ଆମେ କେବଳ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଅଯଥା ଅଭିନୟ କରିବା ନାହିଁ କାରଣ ସେ ତାହା କେବେ ବି ଭଲ ପାଉନଥିଲେ । ଆମେ ତାଙ୍କର ସାରସତ ସଂକେତଟିକୁ ଅକପଟ ହୋଇ ବ୍ରତରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରି ସୋପାନ ପରେ ସୋପାନ ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ଅଭୀପ୍ସା ଓ ଅଭିସାର ରଖିବା । ତାକୁ ଆମ ଅନ୍ତରରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରାଇ, ବିବିଧ ମନଲୋଭା ଅଥଚ ପ୍ରାଣଘାତକ କ୍ଷୁଦ୍ରତାରୁ ନିଜକୁ ଓହରେଇ ଆଣି ନିଷ୍ଠୁର ପାଦତଳେ ଏକଏକ ନମସ୍କାର ହୋଇଯିବା । ମିତ୍ର ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ମୋର ଆତ୍ମନି ପ୍ରଣିପାତ ।

ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ

ଜଞ୍ଜାଳୀ ବିଭାଗ, ଭଦ୍ରକ

କାଳକୁ ଜେରା

ଶ୍ରୀ ହରପ୍ରସାଦ ଦାସ

ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କ ତିରୋଧାନ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ବିମର୍ଶ-ନିର୍ମାତାଙ୍କୁ ଅପସାରିତ କରିନେଲା । କହିବାରେ ଦୃଢ଼ ନାହିଁ ଯେ ୧୯୫୦ରୁ ଏଯାଏଁ, ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଯଦି ଜଣେ କିଏ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କାନ୍ଥନିକ ଲୋକକ୍ଷେତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରି ସନ୍ଧ୍ୟା ତାର ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରା ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥିର କରି ଆସୁଥିଲେ, ତେବେ ସେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ ।

ଓଡ଼ିଶା ସତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହେଲାପରେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସମସ୍ତ ବୌଦ୍ଧିକ ବିଚାର ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ଧାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଗଲା ପରେ ବି କାହିଁକି ଓଡ଼ିଆ ଲୋକକ୍ଷେତ୍ର ବିକଶିତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ, ସେ ଏକ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ । ତେବେ ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ କିଛି ସାହିତ୍ୟ, ଫକ୍ସର, ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ- ଆନୁଗତ୍ୟ ତଥା ସମକାଳୀନତା ଭିତରୁ ଯେଉଁ ସୂଚନା ଆମକୁ ଅବାରିତ ମିଳିଚାଲିଥିଲା ସେଥିରୁ ବେଳେ ବେଳେ ଲାଗୁଥିଲା ଯେ ଶିକ୍ଷିତ ପାଠୁଆ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଅବଚେତନରେ କିଛି ଗୋଟେ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ ଲାଗିଥିଲେ । ‘ରୋହିତର ତାଏରା’ ହେଉ ‘ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ’ ହେଉ ‘ଓଡ଼ିଆ ଓ ଓଡ଼ିଆରୁ’ ହେଉ ସବୁଠି ସେ ବୁଦ୍ଧିଆ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ତୀବ୍ର ଧାରୁଆ ବିଚାରର ଅସ୍ତରେ ଘାଏଲ କରି ଚାଲିଥିଲେ, ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ ଜାଣିଶୋଇଥିବା ଏ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଆହତ କରି ଉଠାଇବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ । ସେ ହୁଏତ ଜାଣିଥିବେ ଯେ ତାଙ୍କର ଏ ବୌଦ୍ଧିକତା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସ୍ଥାଣୁ ବିଚାରବୃଦ୍ଧି, ନିଜକୁ ପରଖିବାର ଗୋଟେ କୌଶଳ ପାଇଥିଲା ତାଙ୍କ ରଚନାରୁ । ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା, ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା,

ରାଜନୀତି, ଲୋକସେବା ଓ ନୈତିକତାକୁ ନେଇ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସେ ସହଜରେ ଆୟତ୍ତ କରି ବୁଦ୍ଧିଆ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ବଢ଼େଇ ଦେଇଥିଲେ ଦିଧାର ଶାଣକରି, ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ ନିଜକୁ ଓ ଅନ୍ୟକୁ କାଟିବା ପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ର ଲୋଡ଼ା ଥିଲା ।

ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଚିନ୍ତନ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିପୁଳ କର୍ମ ପରିସର ଥିଲା । ସେ କର୍ମ ପରିସର ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନଥିଲା । କର୍ମ ଓ ଆଦର୍ଶର ସମନ୍ୱୟ ଘଟିଥିଲା ବିଶେଷତଃ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରେ । କିନ୍ତୁ ଯାହା ବିପ୍ଳବକର ଥିଲା ତାହା ଏହି ଯେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଥିଲେ ଉଭୟ ଅନ୍ତେବାସୀ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ଯୁଗପତ୍ ।

ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ ଥିଲେ ଜଣେ ପକ୍ଷଧର ଚିନ୍ତନ । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ସମାଜରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଚିନ୍ତକଙ୍କ ଫକ୍ସ୍ୟା ବଢ଼ିଚାଲିଥିଲାବେଳେ, ଜଣେ ପକ୍ଷଧର ଚିନ୍ତକ ହିଁ ସମାଜର ବିବେକ ହୋଇ କାଳକୁ ଜେରା କରିପାରେ । ଜେରା କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ସେ ଚଳିପଡ଼ିଲେ । ଜୟ କାଳର ନୁହେଁ, ଜୟ ସେହି ଶୀର୍ଷକାୟ, ଧାମାନ, ଅକୁତୋଭୟ ଜେରାକର୍ତ୍ତାର ।

ସେ ନଥିଲାବେଳେ, ତାଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ରହିବ, ଦଧୀଚିର ଅସ୍ଥି ହୋଇ ଜାତିର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ । ତାଙ୍କର ତୀବ୍ର ପ୍ରଶ୍ନବାଣରେ ଜର୍ଜରିତ ଯେଉଁ କାଳ, ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ବ୍ୟତିକ୍ରମୀ ଚିନ୍ତକରେ ପରିଣତ କରିଥିଲା, ସେହି ତାଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତର ମାର୍ଗଦର୍ଶୀ ଭୂମିକାରେ ଆଣି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବ ।

ବିଦାୟ ଚିତ୍ତଭାଇ, ଦେଆର ଇଙ୍କ ନୋ ଝୁମାନ୍, ଲାଇକ୍ ଯୁ ।

ବାଗାର୍ଥ, ନୟାପଲ୍ଲୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ସେ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ବିବେକ

ଡ. ଗୌରହରି ଦାସ

୨୦୧୧ ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ତାରିଖ ଅପରାହ୍ନରେ, ସେଦିନର ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଦାୟ ନେବା ଆଗରୁ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ମୃତ୍ୟୁ ସହ ଲଢ଼ିଲେ ଶେଷରେ ଆଖି ବୁଜିଦେଲେ ସେ ଖାଲି ବ୍ୟକ୍ତି ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ କି ଚିତ୍ତଭାଇ ନଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ବିବେକ, ବୌଦ୍ଧିକ ଜଗତର ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ମୁଖପାତ୍ର ।

ସେହି ମଣିଷଟି ପାଖରେ କ’ଣ ଥିଲା କେଜାଣି, ଧନୀ ନିର୍ଦ୍ଧନ, ସହର ଗ୍ରାମ, ଉପକୂଳ ମାଳାଞ୍ଚଳ ଏବଂ ତରୁଣ ପ୍ରବାଣ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ତାଙ୍କ ନାଡ଼କୁ ଛୁଟି ଆସୁଥିଲେ ଓ ତାହାକୁ ବିଶ୍ୱନୀଡ଼ରେ ପରିଣତ କରିଦେଉଥିଲେ ।

ନିରଳସ ଭାବରେ ସେ ସମାଜ ପାଇଁ କାମ କରୁଥିଲେ, ଆମର ନିଶ୍ଚେଷ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସଳିତାକୁ ଚିଆଁଇ ଦେଉଥିଲେ ଭାର୍ଯ୍ୟନାର ଜନ୍ମନରେ ଏବଂ ସମ୍ପଦ ଦେଖୁଥିଲେ ପ୍ରତିଟି ମଣିଷ ତାର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଗବାକ୍ଷ ଦେଇ ସାରା ବିଶ୍ୱକୁ ଦେଖିପାରିବ । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ କହୁଥିଲେ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଏ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତିନିଧି, ତାପରେ ଭାରତର ଏବଂ ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଆ । ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆର ଅସ୍ଥିତା ନେଇ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଜାତିଭ୍ୟାମାନ ଥିଲା ‘ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ’ ଗ୍ରନ୍ଥ ତ ତାହାର ପ୍ରାମାଣିକ ଦଲିଲ ।

‘ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ’ ଏବଂ ‘ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ’ ଏ ଦୁଇଟି ଗ୍ରନ୍ଥର ପାଠ ପ୍ରଥମେ “ସମ୍ବାଦ” ର ସଂପାଦକୀୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ଧାରାବାହିକଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସେହି ଦିନମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ସାମ୍ବିଧ୍ୟ, ସ୍ନେହ ପାଇ ଏ ଲେଖକ ଯେତିକି କୃତାର୍ଥ ହୋଇଛି, ତାଙ୍କର ଶୃଙ୍ଖଳା, ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତତା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଉଦାହରଣୀୟ ଦକ୍ଷତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେତିକି ଚମତ୍କୃତ ହୋଇଛି ।

ସେ ବହୁପାଠୀ, ବହୁଭାଷୀ ଏବଂ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ଗଭୀରତା ଓ ଆୟତନ ଦେଖିଲେ ହିଁ ବିସ୍ମୟରେ ଆଖିବୁଜି ହୋଇଯାଏ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣକାଳୀନ ଲେଖକ । ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥରେ ଆମର ଚେତନା ପୁଣି ଚେତାବନୀ ଥିଲେ । ଆଜି ସେ ଆମ ଗହଣରୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ପ୍ରତିଟି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ।

ସ୍ମୃତିର ସୋପାନରେ ଅନେକ ଘଟଣାର ଭିଡ଼ । ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମନେପଡ଼ୁଛି, ଦିଶିଯାଉଛି ଜାଲୁକାଲୁଆ ହୋଇ । ଆଖିପତା ଶୁଖିଯିବା ପରେ ସେସବୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଦିଶିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧାସିନ୍ଧୁ ସର ଆଉ ଶୁଭିବ ନାହିଁ ।

ଅନୁଭବ, ୩୭୮, ବରମୁଣ୍ଡା ଗାଁ,
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଏ ଯୁଗର ରକ୍ଷି

ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାକର ମିଶ୍ର

୨୦୦୨ ମସିହା ବେଳର କଥା । ସେତେବେଳେ କାହିଁକି ମୋର ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ‘ଦିବ୍ୟଜୀବନ’ ଓ ‘ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପତ୍ରାବଳୀ’ ସମ୍ପର୍କିତ ସାପ୍ତାହିକ ଦୁଇଟି କ୍ଲବରେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଉଥାଏ । ଚିତ୍ରଭାଜକ କଥା ରେକର୍ଡ଼ ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଜକ ଅନୁରୋଧ କଲି ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ । ଚିତ୍ରଭାଜ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । କିଛି ଦିନ ପରେ ପୁଣି ଥରେ କହିଲି । ସେ ଥରକ ବି କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇଲି ନାହିଁ । ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ କ୍ଲବରେ ଉପନିଷଦର କେତେ ଉଦାହରଣ ପଡ଼େ । ଚିତ୍ରଭାଜ ଥରେ କହିଲେ ପ୍ରଭାକର ବାବୁ ମୋତେ କେତେଥର କହିଲେଣି ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ । ଦେଖିବା କେବେ ହେବ ଯଦି । ଏହା ପରେ ପ୍ରାୟ ୩ ବର୍ଷ ବିତିଗଲା । ୨୦୦୪ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ଚିତ୍ର ଭାଜ କହିଲେ ‘ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବା’ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେବେ । ଈଶ ଉପନିଷଦରୁ କ୍ଲବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରଥମ କ୍ଲବରେ ଉପନିଷଦର ରଚନା ଶୈଳୀ, ଅଧ୍ୟୟନର ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ତାର ରଚନାର ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ବୁଝାଇଲେ । କହିଲେ “ଉପନିଷଦ ଅର୍ଥ ପାଖରେ ବସି କଥା ହେବା ।” ସେଥିପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ରକ୍ଷି ନିଜର ଉପଲବ୍ଧିକୁ ପାଖ ଶିକ୍ଷାମାନଙ୍କୁ କହିଥାଆନ୍ତି । ତା’ପରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଲବରେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଶ୍ଳୋକ ପଢ଼ାହୋଇ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ କେବଳ ଇଶୋପନିଷଦ ଉପରେ ପ୍ରାୟ ୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାର ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଇଛନ୍ତି । ତା’ପରେ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କିଛିଦିନ ପଢ଼ା ହୋଇଛି ଚିତ୍ରଭାଜ ଦେଖିଲେ ସମସ୍ତେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଇପାରୁନାହାନ୍ତି । ସପ୍ତାହରେ ତିନୋଟି କ୍ଲବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ବେଶି ଗୁପ ପଡ଼ିଲା । ଯିଏ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିଲା ତାକୁ ଗାଳି ପଡ଼ିଲା । କହିଲେ “ତୁମମାନଙ୍କର ଯଦି ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ମୋତେ କାହିଁକି କହିଲ ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବାକୁ ? ଏତେ ହାଲୁକା ଭାବରେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଚଳିବନି । “ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଗାଗିକରି ଦିନେ କ୍ଲବ ବନ୍ଦ

କରିଦେଲେ ଓ କହିଲେ ତୁମମାନଙ୍କର ତ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ ମୁଁ କ’ଣ କରିବି ?” ଏହିପରି ବର୍ଷେ ଗୁଲିଗଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ କହନ୍ତି “ମୋତେ ତୁମ୍ଭେମାନେ କହିଲ - କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭମାନେ ଆସିଲ ନାହିଁ । ମୁଁ କେତେ ଆଶା କରି ବସିଛି । ତୁମେ କ’ଣ ଜାଣିଛ ଗାଗିକୁ ନ ଦୁହିଁଲେ ତାକୁ କେତେ କଷ୍ଟ ହୁଏ ? ମୋର ସେହି ଅବସ୍ଥା ।” ମୋତେ କିନ୍ତୁ କଥାଟା ବହୁତ ବାଧୁଲା ।

ମୁଁ ଦିନେ ଚିତ୍ରଭାଜକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି “କେହି ଆସନ୍ତୁ ବା ନ ଆସନ୍ତୁ ଆମେ ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବା” ପୁଣିଥରେ ଉପନିଷଦ କ୍ଲବ ଗୁଲିଗଲା । ନିୟମିତ ଭାବରେ ଗୁରି ପାଞ୍ଚଜଣ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଏହା ହେଲା ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୦୦୬ ଘଟଣା । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଆଉ ଦିନେ ବି କ୍ଲବ ବନ୍ଦ ହୋଇନି । ଆମେ ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର, କଠ ଓ ମୁଣ୍ଡକ ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିଲୁ । ସବୁ ଉପନିଷଦରେ ଆତ୍ମା, ବିଶ୍ୱଜଗତ ଓ ମଣିଷ ସମ୍ପର୍କରେ ଜ୍ଞାନ ରହିଛି । ସବୁ ହେଲା ରକ୍ଷି ବା ଦ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କର ଉପଲବ୍ଧିର କଥା । କେବଳ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଗଦ୍ୟ ଢଙ୍ଗରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । ବାକି ସବୁ ପଦ୍ୟରେ । ପ୍ରଥମ ଦିନ ଇଶ ଉପନିଷଦ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭରୁ କହିଥିଲେ “ଯାହା ଆମକୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ମନୋବୃତ୍ତିରୁ ମୁକ୍ତ କରେ ତାହା ହିଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା । ଉପନିଷଦକୁ ସବୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକେ ନିଜ ନିଜର ରଙ୍ଗ ଦେଇ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଉପନିଷଦର କିନ୍ତୁ କିଛି କ୍ଷତି ହୋଇନି । ଆଉ ତାହା ମଧ୍ୟ ସେମିତିଆ ହେବା ଦରକାର । ଉଦାହରଣ ସରୂପ ମୁଁ ଯଦି ଗୋଟେ ବ୍ୟକ୍ତି ହେବି, ଆଉ ସବୁପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ପାରିବି କିନ୍ତୁ ସଂକ୍ରମିତ ହେବିନି - ତେବେ କୁହାଯିବ ଯେ ଅସଲ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ମୋର ତିଆରି ହୋଇଛି । ଜଣକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଖରାପ କରିଦେବେ - ଏଇଟା ଅସୁବିଧା କଥା ।

ପାର୍ସୀ ଭାଷାରେ ଶାହାଜାନଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ ଦାରା ପ୍ରଥମେ ଉପନିଷଦକୁ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ପରେ ଏହା ଇଉରୋପକୁ ଗଲା । ଜର୍ମାନର ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ତାକୁ ଅନୁବାଦ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଧାରାରେ

ଭାଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ କହନ୍ତି ଯେ ମାୟାବାଦକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବେ ବୋଲି ଶଙ୍କର ଈଶ ଉପନିଷଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବଳେଇ କରି କରିଛନ୍ତି । ଉପନିଷଦର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାଷ୍ୟ ନାହିଁ - ଏହା open-ended; ଅର୍ଥ ଏଇଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେବ, ସେଇଠି ସରିବ ସେପରି ନୁହେଁ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ବୋଲି କହିବା ନାହିଁ । ଏହା ସାରା ବିଶ୍ୱର । ଭାରତରେ ଏହା ରଚିତ ହୋଇଥିଲା, ତେଣୁ ଆମର ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ଉପନିଷଦକୁ କେହି ସାଧନାର ଅଙ୍ଗରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନାହାନ୍ତି । ମହାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ହିସାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଜଣେ ଯେଉଁ ଧର୍ମର ହେଉନା କାହିଁକି ସେ ଯଦି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ସାଦ ଗୁଣୁଥିବ ତେବେ ତାକୁ ଉପନିଷଦ ଭଲ ଲାଗିବ ।”

ପୁଣି ଚିତ୍ରଭାଇ ସ୍ୱସ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ, “ଆମେ ଯେତେବେଳେ କହିଦେଉଛୁ ଭାରତୀୟ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର ହେଉଛି ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶାସ୍ତ୍ର ଆଉ ସବାଶେଷରେ ସମସ୍ତେ ଭାରତ ପାଖକୁ ଆସିବେ - ଏ ସବୁ କଥା ଆମ ଗ୍ରହଣଶୀଳତାକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିଦେଉଛି । ଆମେ କେଉଁ ଅନୁରାଗରେ ଉପନିଷଦ ପଢ଼ିବା ତାହା ଅସଲ । କାରଣ ଅନୁରାଗ ମୋଟେ ମାୟା ନୁହେଁ କି ମୋହ ନୁହେଁ । ସେହି ଅନୁରାଗର ଗୋଟେ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଥିବ । ଯେଉଁ ଅନୁରାଗରେ ଏଥିରେ ପଶିବା ସେହି ଅନୁସାରେ ତା’ର ଅର୍ଥକୁ ବୁଝିବା । ତେବେ ଯାଇ ତାର ଅଧିକାରୀ ହେବା । ଆଉ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଜିନିଷରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଉ - ଆମର କ’ଣ ହୁଏ ? ମୁଗ୍ଧ ହେଲାପରେ ଗ୍ରହଣଶୀଳତା କମିଯାଏ । ତେଣୁ ଅନୁରାଗ ରହିବା ଦରକାର, ମୋହନୁହେଁ । ମୋହରୁ ମୁଗ୍ଧ । ଆମେ ତେଣୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆକାଞ୍ଛା ନେଇ ସେ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ।

ଅଳପ ଛାତ୍ରଙ୍କର ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛାନ୍ତିନି । ଆମର ଓଷା ପର୍ବରେ ଅନେକ ବେଶି ଆକର୍ଷଣ । ସତ୍ୟଟାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ସତ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରିବା, ସତ୍ୟକୁ ଜୀବନ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା - ସେଇଟାରେ କି ଆକର୍ଷଣ ଅଛି କି ? ଅନ୍ୟମାନେ ଦେଖିଲା ଭଳିଆ କିଛି ଆକର୍ଷଣ ଅଛି କି ? ପୁରାତନ କାଳରେ ୧୨ ବର୍ଷରୁ ୨୪ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଛାତ୍ରମାନେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ପାଇଁ ବୁଲୁଥିଲେ । କୌଣସି ରଖି ଆଶ୍ରମରେ ରହି କାମ କରୁଥିଲେ, ପରିବାରର ସଦସ୍ୟଭଳି ରହୁଥିଲେ ଓ ଗୁରୁଙ୍କୁ ପରାରି ସବୁ ବୁଝୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନେ କ’ଣ ପଢ଼ିବେ - ତାଙ୍କର ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ସାଧାନତା ଥିଲା । ଜଣେ ଗୁଣୁଲେ ଜଣେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ଏପରି ପରମ୍ପରା ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଛି । ପ୍ରଥମେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଯାଇ ପାରମ୍ପରିକ ଏକ ମଠରେ ରହିଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଉପାସ ରଖାଇଲେ । କହିଲେ “ତୁମେ ଉପବାସ କର ତା’ପରେ ଶରୀର ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବ । ଧ୍ୟାନ କର ତା’ସହିତ ଉପବାସ କର ।” ତା’ପରେ ବୁଦ୍ଧଦେବ କହିଲେ “ମୁଁ ଆଗରୁ ଭଗବାନଙ୍କ କଥା ଯେତିକି ଭାବୁଥିଲି, ଉପାସ କଲା ପରେ ତାଙ୍କ କଥା କମ୍ ଭାବୁଛି ଓ ବେଶି ଭୋକ ବିଷୟରେ ଭାବୁଛି ।” ଏକଥା ଶୁଣି ସେଠୁ ତାଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେଲେ । ଯେତେବେଳେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ବୋଧିପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ସେ ସେହି ଜାଗାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ମଠର ଲୋକେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଏତେ ଲୋକ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲେ । ଏହିପରି ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରଥମେ rationalism ଆସିଲା ।”

ପୁଣି ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଲେ “ଉପନିଷଦରେ either or ନାହିଁ, କୌଣସି ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନାହିଁ - ଅଛି ଗୋଟେ ସମଗ୍ରତା । ଏହା integral ଅର୍ଥରେ ସମଗ୍ର । ଆମେ ବହୁତ ଭୁଲରେ ପଡ଼ିଛୁ ବୋଲି ଆମର କିଛି ଉତ୍ଥାନ ହେଉନି । ମୁଁ ସ୍ଥାନୀୟ ହୋଇ ରହିବି, ସେଥିରେ କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ, ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ କଥା କହିବି, ଗୋଟାଏ ଭାଷାରେ ଗୀତ ଗାଇବି, କିନ୍ତୁ ସମଗ୍ରତା ହିଁ ମୋର ଅନୁଭବରେ ରହିବ ।”

ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଅନୁଭୂତି - ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ଯାହା କହୁଛୁ ତାହା ଅନୁଭୂତ ନା ନାହିଁ ? ଭଗବତ୍ ଧାରଣା, ଭଗବତ୍ ଚିନ୍ତା ହେଲା ମୂଳତଃ ଏକ ଅନୁଭୂତି ଯାହାକି ଅନ୍ୟ ଅନୁଭୂତିମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି । ମୁଁ ଯାହା ଭାବିଲି ସେ ମୋର ଭଗବାନ । ତେଣୁ ମୋ ଅନୁଭୂତି ସହିତ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ପାଖାପାଖି ରହିବ - ଗୋଟେ ସହବସ୍ଥିତ ଅବସ୍ଥାରେ । ଆମେ ତାକୁ କହିବା ସମଗ୍ର । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମ୍ଭାବନାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶିକ୍ଷକ ନିଜକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଭାବିବ,

ଛାତ୍ରକୁ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଭାବିବ । ବ୍ରହ୍ମ ଏ ପୃଥିବୀକୁ ତାଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ଭାବନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ଯେପରି ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବା । ମୋ ଅନୁଭୂତିରେ ଯେତେବୃଦ୍ଧ ଯାଇ ପାରୁଛି ସେସବୁକୁ ମୁଁ ଏକ ଭଳି ଦେଖିବି ତେବେ ଯାଇ ତାଙ୍କର କିଛି ଅନୁମାନ କରିପାରିବି । ଭଗବାନ ସତ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମ ସତ୍ୟ - ଏହାକୁ ଗୋଟେ ସମଗ୍ରତା ଭିତରେ ବୁଝିବି । ମୋତେ ସେ ସେହି continuum ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ରଖିଛନ୍ତି ଏହାକୁ ସବୁବେଳେ ଅନୁଭବ କରିବି ।”

ଏହିପରି ଅନେକ ଅନେକ କଥା । ଆମ ଭିତରେ ବ୍ରହ୍ମକୁ ବୁଝିବାର, ସତ୍ୟକୁ ବୁଝିବାର କେତେ ବିନୟଭାବ ପୃଷ୍ଠିକରିଛନ୍ତି ତାକୁ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରିହେବନି । ଆମକୁ ଲାଗେ ଆମେ ସେହି ପୁରାତନ ଯୁଗର କୌଣସି ରଖିକ ପାଖରେ ବସି ଉପନିଷଦ ଶୁଣୁଛୁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଉପନିଷଦ ପଢ଼ାଇବାର ଧାରା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା । ପ୍ରଥମରୁ କିଛି କହନ୍ତିନି । ଶ୍ଳୋକଟିଏ ପଢ଼ି ମାନେ କରା ହୋଇଗଲା ପରେ ସମସ୍ତେ କିଛି କିଛି କହନ୍ତି । ଟିକିଏ ଅଟକି ଗଲେ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କହନ୍ତି “ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯଦି କିଛି ଚିନ୍ତା ନକରିବ ମୁଁ ମାନେ କହିଦେଲେ କାଲି ସକାଳେ ଭୁଲିଯିବ । ବହୁତ ସମୟ ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ବସିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଆମେ ସବୁ ନାନା ଅର୍ଥଦେଇ ଘାଣ୍ଟି ହେଉ । ତା’ପରେ ଟିକେ କ’ଣ ଗଣ୍ଠିଟିକୁ ଫିଟାଇ ଦିଅନ୍ତି । କହନ୍ତି “ଏହାକୁ ନେଇ ଆଲୋଚନା କର ।” ଅର୍ଥ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ବାହାରିବ ।

ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଗୋଟେ କଥା ମନେ ପଡ଼େ । ଥରେ ଭାଷଣ ବର୍ଷା ହେଉଥାଏ । କେହି ଘରୁ ବାହାରିବା ସମ୍ଭବ ହେଉନଥାଏ । ସେଦିନ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାପୁଜୀନଗର, ତାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲି, ସେତେବେଳେ ସେ ତଳକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି । ତଳରୁମରେ ଖଟଟିଏ ପଡ଼ିଥାଏ । ଦି’ଜଣ ଖଟ ଉପରେ ବସିଲୁ । କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କଲୁ କିଏ ଆସିବ ବୋଲି । ବର୍ଷା ଅଜାତୁ ଥାଏ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଚିତ୍ରଭାଜ ପଢ଼ିଗଲେ “ଏଠି ବ୍ରହ୍ମର ଅର୍ଥ କ’ଣ ?” ମୁଁ ବହୁତ ପ୍ରକାର ଉତ୍ତର ଦେଲି । ସେ ସବୁଷ୍ଟ ହେଲେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ୪୫ମିନିଟ୍ ଚାଲିଗଲା । ସେ ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ କଥା କହି ତୁମ୍ଭ

ହୋଇ ବସିରହିଲି । କ୍ଲାସ ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଶେଷକୁ ମୁଁ କହିଲି “ବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛି ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜୋଡ଼ି କରି ରଖିଛି ?” ସେ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ “ହଁ ବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛି Link”, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ଯୋଡ଼ି ରଖିଛି, ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ରଖିଛି । ପୂରା ଦୁଇଘଣ୍ଟାରେ ପଦେ କଥା ।

ଅସରନ୍ତି ଉପଲବ୍ଧ ଆମର ଉପନିଷଦ୍ କ୍ଲାସକୁ ନେଇ । ସେତକ ଜାଣି ନଥିଲେ ଆମ ଜୀବନରେ ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ଦୃଷ୍ଟି କେବେ ବି ଖୋଲି ନଥାନ୍ତି । ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇଙ୍କୁ କହନ୍ତି “ମୁଁ ଉପନିଷଦ କ୍ଲାସକୁ ଗୁରୁ ବସିଥାଏ । ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଉପନିଷଦ କ୍ଲାସ ହେବ, ଦେହ ଭଲ ଲାଗିବ । ମୁଣ୍ଡକ ଶେଷ ହେବାକୁ ଥାଏ । ଡିସେମ୍ବର ୨୧ ତାରିଖ ଦିନ ସରିଥାନ୍ତା । ଯେଉଁ ଶ୍ଳୋକଟି ପଢ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତା । ତାହା ଏହିପରି.....

“ଯଥା ନଦ୍ୟଃ ସ୍ୟନ୍ଦମାନାଃ ସମୁଦ୍ରେ

ଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ନାମରୂପେ ବିହାୟ

ତଥା ବିଦ୍ଵାନ ନାମରୂପାତ୍ ବିମୁକ୍ତଃ

ପରାପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷ ମୁପେତି ଦିବ୍ୟମ୍ । ।

ଅର୍ଥାତ୍ “ଯେପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ରୂପର ନଦୀମାନେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ନିଜ ନାମ ରୂପକୁ ଛାଡ଼ି ସମୁଦ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସମୁଦ୍ର ସହିତ ଏକ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ସେହିପରି ଜ୍ଞାନୀ ମହାପୁରୁଷ ନିଜ ନାମ ରୂପର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଦିବ୍ୟ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।”

ଏ ଶ୍ଳୋକଟି ପଢ଼ାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଡିସେମ୍ବର ୨୦ ତାରିଖ ଦିନ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଓ ହସ୍ପିଟାଲରେ ସେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲେ । ଋଷି ବ୍ରହ୍ମଧାମକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀର ସୁହୃଦ୍ ଯଥାଶୀଘ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଫେରିଆସିବେ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ପୃଥିବୀକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ସେ ସୁହୃତ ଓ ପଥିକ, ଆମମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ପୁଣି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବେ । ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀର ସେହି ଦୁଇଧାଡ଼ି କଥା ମନେପଡ଼େ ।

Thy servitudes on earth is greater, king than all the glorious liberties of heaven ସର୍ଗର ଆକର୍ଷଣ ଠାରୁ ପୃଥିବୀରେ ତୁମର ସେବା ମହତ୍ତର ଅଟେ ।

ଭୀମଚାଙ୍ଗୀ, ଭୁବନେଶ୍ଵର

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ମଣିଷ ସପକ୍ଷରେ

ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ମହାନ୍ତି

ରକ୍ଷାୟ ଔପନ୍ୟାସିକ ଆଲୋକଜାଣ୍ଡାର
ସୋଲ୍‌ଫେନିଡ୍‌ସିନ୍ (୧୯୧୮) ଲେଖକ ବିଷୟରେ
ମତ ଦେବାକୁ ଯାଇ କହିଛନ୍ତି- “ଜଣେ ମହାନ
ଲେଖକଙ୍କୁ ଦେଶରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ସରକାର ବୋଲି
କୁହାଯାଇପାରେ; ସେହି କାରଣରୁ କୌଣସି ଶାସନ
ବ୍ୟବସ୍ଥା ମହାନ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଭଲପାଇପାରି ନାହିଁ,
କେବଳ ଗୌଣ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ବାଛିଛି ।”

ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ସବୁ ଦେଶର ସବୁ ମହାନ
ଲେଖକଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟିଛି । ଯେଉଁମାନେ ଗୁଳା
ଭାଙ୍ଗି, ରୁଡ଼ିବାଦୀ ପରମ୍ପରାର ବୁନିଆଦିକୁ ଓ ତା’ର
ସଶକ୍ତ ଜାଆକୁ ଭାଙ୍ଗି ଏକ ନୂଆ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ନୂଆ ପ୍ରସ୍ଥ
ପାଇଁ ଦିଶା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଛନ୍ତି ସେଇମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ
ଘଟିଛି । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଚଳିତ ଶାସନ ଓ ସମାଜ
ବ୍ୟବସ୍ଥାର ତୁଟି ଓ ସଂଶୟକୁ ଦୂର କରିବାକୁ
ବାହାରିଛନ୍ତି; ସେମାନେ ଖୁଆଡ଼ ଭିତରୁ ବାହାରିଯାଇ
ଅଲଗା ଚାଲିଛନ୍ତି । ସେପାଇଁ ସେମାନେ କେତେ ଭାବେ
ବଞ୍ଚିତ ଓ ଅବହେଳିତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ତଥାପି ସେଇମାନେ କାଳେ କାଳେ ଗୌଣ
ଲେଖକମାନଙ୍କର ଅସଲ ମୁଖାଟିମାନଙ୍କୁ ଧରାପକେଇ
ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ସତ୍ୟର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାପାଇଁ,
ଏକ ସୁସ୍ଥ-ସୁନ୍ଦର ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଭରସା
ଦେଇଛନ୍ତି । ମଣିଷକୁ ତା’ର ଶକ୍ତି ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ଵାସ
ଚିହ୍ନିପାରିବାର ଆଖି ଦେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତିବାଦ
କରିପାରିବାର ଭାଷା ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ନିଜର
ଅଧିକାର ହାସଲ କରିଆଣିବାର ଶୈର୍ଯ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ବାକି ସବୁ, ମଣିଷକୁ ଓ ମଣିଷର ଅନ୍ତର୍ମାନକୁ
ଶୀତଳ କରିପକାଇବାର ଜଡ଼ିବୁଟି ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେମିତି
ଅଛି, ସେତିକିରେ ସବୁ ହୋଇ ଯିବାପାଇଁ ନାନାମତେ
ଏଇ ଗୌଣ ଲେଖକମାନେ ମଣିଷକୁ ନିଦବଚିକା

ଖୁଆଇ, ମନୋରଞ୍ଜନରେ ନିଶା ଖୁଆଇ ଖୁଆଇ
ପକାଇଛନ୍ତି । ଯୁଗଯୁଗର ମଣିଷ-ସତ୍ୟତା ଓ ତା’ର
ବିକାଶର ଧାରାକ୍ରମ ଲେଖକାୟ ବିଚାର ଦ୍ଵାରା ପୁଷ୍ଟ
ହୋଇଆସିଥିବା ବେଳେ ଏଇ ଗୌଣ ଲେଖକମାନେ
ମଣିଷକୁ ହାନିବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅମେରୁଦଣ୍ଡୀ କରିଦେବାର
କ୍ଷତ୍ରଯନ୍ତ୍ର କରିଆସିଛନ୍ତି । ଭାଗ୍ୟ ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ଭୟ
ଦେଖାଇ, କର୍ମ ଓ ତା’ର ପ୍ରକାଶକ୍ଷାର ମୋହ ଦେଖାଇ
କାଳେ କାଳେ ଏଇମାନେ ହିଁ ମଣିଷକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ
ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ତରଳୁଳା କରିଆସିଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ସବା ମୂଳରେ ଯେ ମଣିଷ ଅଛି ଓ ରହିବ;
ସେଇ କଥାଟିକୁ କେବଳ ଚିରଞ୍ଜନଙ୍କ ପରି ମହାନ
ଲେଖକଟିଏ ତେତେଇ ଦେଇଥାଏ । ଚିରଞ୍ଜନ
ମୂଳତଃ ଜୀବନବାଦୀ । ମଣିଷର ଅସ୍ତିତ୍ଵ ଓ ଶକ୍ତି-
ସାମର୍ଥ୍ୟରେ ବିଶ୍ଵାସ ରଖୁଥିବା ଏକ ଅନନ୍ୟ ଦ୍ରଷ୍ଟା ।
ପ୍ରଚଳିତ ଗୁରୁଣ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ସଶକ୍ତ
ସମାଲୋଚକ । ତାଙ୍କ ବିଚାରରେ- “ମଣିଷ କହିଲେ
ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେହିମାନଙ୍କ
ପାଖରୁହିଁ ମୂଳଦୁଆଟିକୁ ପକାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପୁରୁଣା
ଗୁରୁମାନେ ଆଉ କାମ ଦେବେନାହିଁ । ଯିଏ ସଂସାର
ଛାଡ଼ି ତା’ର ଏକ ଅଲଗା ଗୁମ୍ଫାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ
କରୁଛି, ଭଗବାନ ତା’ର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ପଛକେ, ମାତ୍ର
ତା’ ଦ୍ଵାରା ପୃଥିବୀଟା ଆଦୌ ବଦଳିବ ନାହିଁ । X X X
ଯିଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଜନ୍ମ
ହୋଇ ରହିଥିବା ସତ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ
ଦେବ, ତା’ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶକ୍ତି ସହିତ ତା’ର
ପରିଚୟ ଘଟାଇବ, ତା’ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସକଳ ସମ୍ଭାବନା
ଆଗରେ ତାକୁ ମୁହଁ ମୁହଁ ନେଇ ଛିଡ଼ା କରାଇଦେବ,
ସେଇ ପାରିବ ।” (ସବା ମୂଳରେ ମଣିଷ, ପୃ.-୯୬)
ଚିରଞ୍ଜନ ପାରିଛନ୍ତି । ସେ ସତକୁ ସତ ଆଗ

ମଣିଷର ଶକ୍ତି, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନିତଦେବାର ଏକ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ କାମଟିଏ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ଲାଭଦାୟକ ଆମଦାନୀ ଭାବେ ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ବରଂ ଏହାକୁ ଏକ କ୍ରାନ୍ତିର ହତିଆର ଭାବେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ସେହି କ୍ରାନ୍ତି ଯାହା ମଣିଷକୁ ଆଣିଦେଇ ପାରିବ ସକଳ ସମ୍ଭାବନା । ଏକ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଯାତ୍ରାର ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ପାଦଚଳାର ମନ୍ତ୍ର ସେ ଶୁଣାଇଛନ୍ତି । ସତେ ଯେପରି ସେ ଏକ ନୂଆ ପୃଥିବୀର ସର୍ଜନାକାର । ଏକ ନୂଆ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସୂତ୍ରଧର । ଏକ ନୂତନ ଜୀବନ୍ୟାସର ବାଜମନ୍ତ୍ର ।

ଚିରଙ୍ଗଜନ ଯେପରି ଭାବିଛନ୍ତି, ସେଇପରି ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ଯେପରି ଲେଖିଛନ୍ତି, ସର୍ବାଦୌ ସେ ସେଇପରି ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲେଖକମାନେ ଯେପରି ଲେଖନ୍ତି, ସେପରି ବଞ୍ଚନ୍ତି ନାହିଁ । କଥା ଓ କାମ ଭିତରେ ଯୋଜନ ଯୋଜନ ଦୂରତା ଥାଏ । ଲେଖା ଓ ଜୀବନ ଭିତରେ କେତେ କ'ଣ ଭେଦଭାବ ଥାଏ । ସେପାଇଁ ଲେଖକଟିକୁ ପଢ଼ିଲେ ହୁଏତ ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହେବାପରି ଲାଗୁଥାଏ ସତ ମାତ୍ର ତା କଥାରେ ଏତେ ଟିକେ ପ୍ରଭାବ ନଥାଏ । ଭରସା ଆସୁନଥାଏ । ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଶକ୍ତି ନଥିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଚିରଙ୍ଗଜନ କିନ୍ତୁ ସତକୁ ସତ ଗୋଟେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ସୂତ୍ରକୁ ଖୋଲିଦେଇଛନ୍ତି । ନିଜେ ଅନୁଭବ ଥିବା ଜୀବନର ପ୍ରୟୋଗକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବାଢ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେପାଇଁ ତାଙ୍କ ବହି ମନ୍ତ୍ର ପରି ଉଜ୍ଜାତ କରେ ଓ ପୁରୁଣା କାତି, ଖୋଳପା ଛାଡ଼ି ନୂଆ କଳେବର ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିବା ସକାଶେ ପ୍ରେରିତ କରେ ।

ଶିକ୍ଷା, ଧର୍ମ ଦର୍ଶନ, ସମାଜତତ୍ତ୍ୱ, ନୃବିଜ୍ଞାନ, ଲୋକ ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ, ସମାଲୋଚନା, ଗବେଷଣା, ବିଜ୍ଞାନ ଆଦି ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ପାରଦର୍ଶୀ । ଲୋକ ଭାଷାର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗରେ, ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର

ପ୍ରତିବେଦନାରେ ତାଙ୍କ କୃତିଗୁଡ଼ିକ ସମୃଦ୍ଧ । ମଣିଷର ଦୁଃଖ, ଅନତିକ୍ରମ୍ୟ ଅସହାୟତା, ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଥିବା ଶୋଷଣ ଓ ଅନ୍ୟାୟ, ବ୍ରହ୍ମାଚାର ଓ ଅସମାନତାକୁ ସେ ଦେଖାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହିସବୁର କାରଣ ମଧ୍ୟରେ ଖୋଜି ଦେଇଛନ୍ତି ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ ଓ ଉପଚାରକୁ ମଧ୍ୟ ସୂଚେଇ ଦେଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ରଚନା ସମୂହ ଜୀବନର ସଂକ୍ରମଣ ଓ ସମ୍ଭାବନାକୁ ହିଁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ବହି ପଢ଼ି ଟେକ୍ଟି ଉଠିବାର ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ଜାତି ଉଠିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ସେ ବହିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ସେ ଲେଖକର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଯେଉଁ ବହି ଓ ଯେଉଁ ଲେଖକ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରତିବାଦର ଶକ୍ତି ଓ ସାହସ, ସତ୍ୟକୁ ସାମ୍ନା କରିପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦିଏ; ସେଇ କେବଳ ମହାନ ଲେଖକ । ସେହି ବହି ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ପୁସ୍ତକର ସୌଭାଗ୍ୟ ହାସଲ କରେ । ଏ ସୌଭାଗ୍ୟ ଚିରଙ୍ଗଜନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଶ୍ୟ ଆସିଛି ଓ ଆସିବ ।

ଚିରଙ୍ଗଜନ କେଉଁଠି ଗପ କି କବିତା ଅଥବା ଉପନ୍ୟାସ ଭିତରେ ବାଟହୁଡ଼ି ଯାଇନାହାନ୍ତି । ସେ ନିଜର ବିଚାର ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ବାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ଗଦ୍ୟ ବା ପ୍ରବନ୍ଧର ମାଧ୍ୟମଟିକୁ ବାଛିଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଏଇଥିପାଇଁ ବାଛିଛନ୍ତି ଯେ ସବୁ ନାହିଁ ନାହିଁ ଭିତରେ ଅଛି ଅଛିର ନିର୍ଭରଟିଏ ଯୋଗାଇଦେବାକୁ ହେବ । ପ୍ରବନ୍ଧର ସପକ୍ଷରେ ସେ କହନ୍ତି- “ଜୀବନ ହେଉଛି ଯାବତୀୟ ସଖ୍ୟ ଭାବନାର ଏକ ଅନ୍ୟନାମ । ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ସେହି ଶାଶ୍ୱତ କଥାଟିକୁ ଉଦ୍ଧାରଣ କରି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ପବନ ଗୁଡ଼ାକର ଗର୍ଭ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ଆଗମନ ହୁଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ସମାଜ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ପୁରସ୍କୃତ କରେ, ସେହି ସମାଜ ପ୍ରତି ତା’ର ଅନେକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ପ୍ରବନ୍ଧର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଯାଏ ।” (ବ୍ରହ୍ମ ତାତିଲାଣି ପରା-ପୃ.୪୯)

ପାରମ୍ପରିକ କାଳର ଦ୍ଵାପରୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ନିମିତ୍ତବତ୍ କାର୍ଯ୍ୟକରେ । ପ୍ରବନ୍ଧ ଯାବତୀୟ ଅଳପ ଭିତରୁ ସତେଅବା ଏକ ଅଧିକ ଆଡ଼କୁ, ଗଭୀରତର ଏବଂ ବୃହତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ଜାଗରୁକ କରାଇନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନ ପ୍ରବନ୍ଧଟିକୁ ବାଛିଲେ । ପ୍ରବନ୍ଧ ଭିତରେ ସବୁକିଛି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଦେଖିପାରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ସେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିବାରେ ମନ ଦେଲେ ।

ତାଙ୍କ ରଚନାକୁ କେହି କେହି ରମ୍ୟରଚନା ବୋଲି କହନ୍ତି । କେହି ତାଙ୍କ ରଚନାକୁ ସମାଲୋଚନା ଆଖିରେ ଦେଖି ଏହା ଆଦୌ ସାହିତ୍ୟ ବା ସର୍ଜନାତ୍ମକ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏସବୁ ବୁଦ୍ଧିବାଦୀ ବିଚାରର ସୀମା ଡେଇଁ ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନଙ୍କ ରଚନା ସଂସାର ର କାହିଁ କେତେଆଡ଼େ ବ୍ୟାପି ଯାଇଛି । କେତେଦିଗକୁ ଚେର ମାଡ଼ିଯାଇଛି । ତାଳପତ୍ର ମାଡ଼ିଯାଇଛି । ସତେଯେପରି ମନେହୁଏ ଜୀବନକୁ ଘେରି ଓ ଜୀବନକୁ ଘେନି ଏକ ଅନବଦ୍ୟ ସୃଜନ ସଂସାରଟିଏ ଗଢ଼ିହୋଇ ଯାଇଛି । ଯାହାକୁ ପଢ଼ି ମଣିଷ ନିଜକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିବ ଓ ନିଜ ଭିତରେ ପୋତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଅମାପ ଆତ୍ମଶକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ମଧ୍ୟ ଖୋଜି ଆଣିପାରିବ ।

ମଣିଷ ସପକ୍ଷରେ କହିବାକୁ ଯାଇ ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି- “ତେଣୁ ମୁଁ କହିବି ଆଦର୍ଶ ହେଉ, ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଉ, ଧର୍ମ ହେଉ ବା ସଂସ୍କୃତି ହେଉ, ସେଥିରୁ ଯେପରି ମଣିଷକୁ ବାଦ୍ ଦିଆନଯାଏ । ନଚେତ୍ ଆମର ସମସ୍ତ ଆଦର୍ଶ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ କେବଳ ଏକ ଅପକୃତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । X X X ମଣିଷ ହିଁ ଆମ ସମସ୍ତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ପୁରୋଚ୍ଚାଗରେ ରହିଥାଉ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆବଶ୍ୟକତାର ଆଳ ଦେଖାଇ ମଣିଷକୁ ମାରି ଦିଆନଯାଉ ।” (ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଲୟ- ପୃ.୩୨୦)

ସତକୁ ସତ ମଣିଷ ହିଁ ଆଗ ଓ ସବା ଆଗରେ ଥାଇ ସେ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚେ । ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଖଣ୍ଡ ଜୀବନବିଶ୍ଵାସ ଦ୍ଵାରା ଅଭିପ୍ରେରିତ ହୋଇ ବଞ୍ଚେ । ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନ ନିଜ ଜୀବନରେ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରଚନା ସମ୍ଭାବନା ଓ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷର ଆହ୍ୱାନ; ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟ ହେଉ ବା ହେଉ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି, ଧର୍ମ ହେଉ କି ହେଉ ରାଜନୀତି, ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନଙ୍କ ବିଚାର କ୍ରାନ୍ତିର ଆହ୍ୱାନ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଯେପରି ସେ ଏକ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ପୁରୁଷ । ଏକ ବିଦ୍ରୋହୀ ଆତ୍ମା । ଠିକ୍ ଖଲିଲ ଜିବ୍ରାଁଙ୍କ ପରି । ଯୁଗଯୁଗର ଧୂଳି ଓ ଅଭିଶାପ, ପାପ ଓ ସତାପ ଭିତରୁ ଉଦ୍ଧୃଳ ଆତ୍ମାର ପରିନିର୍ବାଣ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ । ମଣିଷକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ରଚନା ସାରହୀନ । ଆଦ୍ୟାତ୍ମ ସେ କେବଳ ମଣିଷର ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି । ସେପାଇଁ ଜୀବନର ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଯେଉଁ ନୂଆ ଶିକ୍ଷା କ୍ରାନ୍ତିଟିର ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଅନୁଗୁଳ ଠାରେ ସେପାଇଁ ସେ କ୍ରାନ୍ତିର ନାଁ ବୋଧହୁଏ ଦେଇଥିଲେ ‘ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଲୟ’ ।

ମନେହୁଏ ମାନବସତ୍ୟତାର ଇତିହାସରେ ଏହି କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ଶିକ୍ଷା-ଆନ୍ଦୋଳନର ତୁଳନା ନାହିଁ । ଏହା ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସାକାର କରିପାରିବାର ଏକ ଭୂମିଥିଲା । ସେଇ ଭୂମି ଉପରେ ଏକ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାନୀତି ଓ ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କାରର ଭିତ୍ତି ପଡ଼ିଥିଲା । ତାହା ଆଜି ବି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଓ କାଳକାଳକୁ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହୋଇ ରହିବ । ‘ଇଙ୍ଗଲ ରିଠି’ ପୁସ୍ତକରେ ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନ ଯେଉଁ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ ତାହାର ଏକ ବୁଝିତ ରହିଛି । ଆଜିର ଶିକ୍ଷାନବୀଣମାନେ ସେଇ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ନିଜର ସୀମା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଉଚିତ ।

ଧର୍ମ ଓ ଉଚ୍ଚିତ ଧାରଣା ଭିତରେ କିପରି ମଣିଷ

ସବା ଆଗରେ ରହିଛି ତାହା ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଶତାଧିକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ । ତାଙ୍କ ‘ସବୁ (ଭକ୍ତି) ସାହିତ୍ୟ’ ପୁସ୍ତକର ଆଦ୍ୟ ବାକ୍ୟଟି ଠିକ୍ ଏହିପରି- “ମଣିଷ ଖାଲି ଭୟରେ ନାହିଁ, ଭଲ ବି ପାଏ । ମଣିଷ ଖାଲି ନିଜର ଚାରିପାଖରେ ଗୁଡ଼ାଏ ପାଚେରୀ ଠିଆ କରି ରଖିବାକୁ ମୋଟେ ଲଜ୍ଜା କରେନାହିଁ, ସିଏ ପାଚେରୀ ଭାଙ୍ଗେ । ପାଚେରୀ ଭାଙ୍ଗି ଆପଣାକୁ ଭାରି ଉଶ୍ମାସ, ଉନ୍ମୋଚିତ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରେ । କେବଳ ସଂଗ୍ରହ କରେ ନାହିଁ, କେବଳ କୃପଣ ହୁଏ ନାହିଁ; ଆପଣାକୁ ନାନା ଭାବେ ସମର୍ପିତ କରିଦେଇ ପାରିବାର ଅନୁରାଗ ବି ରଖିଥାଏ ।” (ସବୁ (ଭକ୍ତି) ସାହିତ୍ୟ-ପୃ.୧)

ଧର୍ମ ଧାରଣା ଓ ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ସେଇ ବିଚାରଟିକୁ ଠିଆ କରନ୍ତି । ‘ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ବିକାଶ ଧାରା’ ପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ମାନବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିଚୟ ଅଧିକ ପ୍ରଗାଢ଼ । ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସକୁ ମାନବ ସତ୍ତା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିବର୍ତ୍ତନର ଇତିହାସ ଭାବେ ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଓ ସେଇପରି ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଥମ ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେଇ ‘ମଣିଷ’ରୁ ଆରମ୍ଭ । ଯଥା- “ଆଗ ମଣିଷ, ତାପରେ ତା’ର ସାହିତ୍ୟ । ମଣିଷର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା’ର ସାଂସ୍କୃତିକ ତା’ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହିଛି । ଏହି ସାଂସ୍କୃତିକ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ସାଂସ୍କୃତି, ତାହା ଜୀବନର ସମବାଚୀ ।” (ଓ.ସା.ସା.ବି.ଧା.-ପୃ.-୧)

ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସକୁ ନୂଆ ଜଙ୍ଗରେ ଦେଖିବାର ଚକ୍ଷୁଟିଏ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ପ୍ରଥମେ ଆଣିଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଜର୍ମାନୀ ପୁସ୍ତକ A glimpse into Oriya literature ରେ ଆଦ୍ୟ ବାକ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇପରି । “In the beginning are the people. The people have a corporate life. This corporate life in history has always preceded what is now known and celebrated as individual life.” (P-1)

ସାହିତ୍ୟ ହେଉ କି ହେଉ ଶିକ୍ଷା, ଧର୍ମ ବା ରାଜନୀତିର ସୂତ୍ରଟି ସେଇ ମଣିଷ ଓ ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ତାହା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉ ବୋଲି ଯିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ସେ କେବଳ କୌଣସି ଭାଷା, ଜାତି, ଗୋଷ୍ଠୀ, କାଳ ଓ ଆଦର୍ଶର ସୀମା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହେନାହିଁ । ସେ ଅଲୀକୂଳକ ପରି ଘାଆକୁ ଲୁଚେଇ ପୁଲେଇ ହୁଏନାହିଁ । ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଛଳନାର ଅଭିନୟ କରି ବାହାରେ ନାହିଁ । ଚିତ୍ରଙ୍ଗନଙ୍କ ମଣିଷ-ମୟତା ଓ ମଣିଷର ଭବ୍ୟ ଓ ଦିବ୍ୟତା ତାଙ୍କୁ ଏଇ ସୀମା ଭିତରୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଘେନିଯାଇଛି । ତାଙ୍କୁ ଏକଦମ ଅଲଗା ମଣିଷଟିଏ କରି ଠିଆ କରାଇ ଦେଇଛି । ଭଲକରି ପଢ଼ିଲେ ବୁଝିଲେ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଏଇ ମଣିଷପଣିଆକୁ ଧରିହେବ । ସେ କେତେ ଗଭୀରରେ ଥାଇ ଭଲପାଇବା ଓ ଆଶା-ବିଶ୍ୱାସର ଭରସା ବାଞ୍ଛିବାର କାମଟିକୁ ତୁଲାଇ ପାରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁମାନ କରିହେବ ।

ଜନଜୀବନ ଓ ସାହିତ୍ୟର ବିଚରଣ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ନିଜର ବିଚାର ରଖନ୍ତି- “ଜନସାହିତ୍ୟ ଜନଗଣର ମନକୁ ଡିଆରି କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁ । କୌଣସି ଶାସନର ନିର୍ମିତ ହେବାଲାଗି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସବୁ ଶାସନକୁ ମଣିଷର ଓ ଜୀବନର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରିବାର ଶକ୍ତି ହାସଲ କରିବା ସକାଶେ ଏହା ଜନଗଣର ମନକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ଡିଆରି କରୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ତା’ର ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅତୁଳ ସମ୍ଭାବନାମୟ ମନୁଷ୍ୟ ଶକ୍ତିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ଶିଖୁ । ଏହା ହେଉଛି ଏ ଯୁଗର ସବଳତମ ଆହ୍ୱାନ ।” (ପଣ୍ୟତି ଦିଶି ଦିଶି-ପୃ.-୨୫୫)

ଏପରି ଆହ୍ୱାନ ଯିଏ ଦେଇପାରେ ସେ ଜଣେ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ । ସେ ବିଦ୍ରୋହୀ । ସେ ମହାନ । ଆଲୋକଜାଣ୍ଡାର ସୋଲଝେନିଡ଼ସିନ୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ ସେ ମହାନ ଲେଖକ, ମାତ୍ର ପ୍ରତଳିତ ଶାସନବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା

ଅବହେଳିତ । ଅପଂକ୍ଷେୟ । କାରଣ ସେ ଦେଶର ଦ୍ଵିତୀୟ ସରକାର । ସେ ବିଦ୍ରୋହୀ ଆତ୍ମା । କାରଣ - ସମାଜ ଓ ଶାସନର ସେଛାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର କଲମ ମୂଳରୁ ହିଁ ସଜାଗ ଓ ସଚଳ । ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ଦେଶର ନିତ୍ୟ-ଜୀବନ କଥା କହି ଶାସନ ଓ ସମାଜର ମଞ୍ଜୁକୁ ସେ ଦୋହଳାଇ ଦେଇପାରେ । ସେପାଇଁ ରାସ୍ତାର ଛକମାନଙ୍କରେ ଗଦାଗଦା ହୋଇ ପୋଡ଼ି ଦିଆଯାଏ ତାଙ୍କର ରଚନା କୃତି । ନିର୍ବାସନ ଓ ବାଞ୍ଛନ୍ନ କରାଯାଏ ଦେଶରୁ । ଯାବତୀୟ ସାଂସାରିକ ସୁଖ-ସୁବିଧାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଏ । ହୁଏତ ଅନ୍ୟଭାବରେ ବୁଝିଲେ ତାକୁ ଭୟକରି ତାଙ୍କୁ ଦୂରେଇ ଦିଆଯାଏ । ତାଙ୍କ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରାଯାଏ । ଅପପ୍ରଚାର କରାଯାଏ ।

ମାତ୍ର ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଏଇସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ଏକାକୀ ଏକଲବ୍ୟ ପରି ବାଟ ଚାଲିଛନ୍ତି । ବଡ଼ ଅମାନିଆ ଓ ନିର୍ଭୀକତାର ବାଟ ଚାଲିଛନ୍ତି । ସେପାଇଁ କେହି ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧତ କି ଅହଂକାରୀ ବୋଲି କହୁଥାଉପାରେ; ମାତ୍ର “କେବଳ ବର୍ଜିତ ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହେଲେ ହିଁ ଏକଲବ୍ୟର ଗୌରବ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଯିଏ ମାନିନେବ, ସାମାଜିକ ଓ ସ୍ଥିତିଗତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଯିଏ ଦରିଦ୍ରମନର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦେଇ ଆଦରିନେବ, ଏ ଯୁଗର ମହାଭାରତରେ ସେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ପାଇପାରିବ ନାହିଁ । X X X “ସମାଜର ସବୁ ଅମାନିଆ ଏକଲବ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ ବୋଲି ଦାବୀ କଲେ ମୁଁ କେବଳ ମୋର ମୂର୍ଖତାର ପରିଚୟ ଦେବି । ତଥାପି ମୁଁ କହିବି ଏହି

ଅମାନିଆଙ୍କ ଭିତରୁ ହିଁ ଏକଲବ୍ୟ ବାହାରିବେ ।”
(ଏକଲବ୍ୟ କଥା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ, ପୃ.-୧୨)

ଏଇକଥା କହିଲାବେଳେ ଗ୍ରୀକ୍ ଦାର୍ଶନିକ ସକ୍ରେଟିସ୍ କଥା ମନେପଡ଼େ । ଯିଏ ଅମାନିଆ ଓ ଉଦ୍ଧତର ନିନ୍ଦା ଶୁଣିଥିଲେ, ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ବିପଥଗାମୀ କରିବାର ଅଭିଯୋଗେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲେ । ତଥାପି ସେ ସତ୍ୟର ପକ୍ଷରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହୀ ଆତ୍ମା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ସେଇ କ୍ରାନ୍ତି ଓ ସତ୍ୟର ବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲା । ସେଥିରେ ଟିକିଏ ଛଳନା ନଥିଲା । ବରଂ ଆନ୍ତରିକତାର ଏକ ଆତ୍ମବିଶ୍ଵାସ ଭରିରହିଥିଲା । The last days of Socrates ପୁସ୍ତକରେ Plato ଯେଉଁସବୁ କଥା ସଂକଳିତ କରିଛନ୍ତି ତା ମଧ୍ୟରେ ସକ୍ରେଟିସ୍ ଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟିଏ ବକ୍ତବ୍ୟ ଏହିପରି- We must always be born knowing and continue to know all through our lives; Because 'to know' means simply to retain the knowledge which one has acquired, and not to lose it. (P-125) ଚିତ୍ତଙ୍ଗନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହିକଥାଟି ସ୍ମରଣୀୟ । ସତ୍ୟ ଓ କ୍ରାନ୍ତିର ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା ଓ ଅନ୍ୟକୁ ବାଣ୍ଟିବାର ମହାଲେଖକୀୟତା ଯାହା ଆଖି ଖୋଲିଦିଏ, ହୃଦୟ ଓ ପ୍ରାଣକୁ ପୁଲକିତ କରେ । ପ୍ରଶସ୍ତ କରେ, ଆତ୍ମାକୁ ଶାନ୍ତ ଓ ପବିତ୍ର କରେ । ଅନ୍ୟପାଇଁ ବଞ୍ଚିବାର ଉଦାହରଣ ତିଆରିକରେ । ମଣିଷକୁ ଉଲପାଇବା ଶିଖାଏ ଓ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର ଖୋଜିବସେ ।

K.S. College, Seraikella
Jharkand-833219
Cell : 09431521491

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ

ପ୍ରବୃତ୍ତ ମାନସିକତାର ମନୋମୟ ପୁରୁଷ

ଶ୍ରୀ ଯନଶ୍ୟାମ ନାୟକ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ ଦାସ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅତି ଆପଣାର ଚିତ୍ରଭାଇ । ଜଣେ ସୁବିଦିତ ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ବିଶିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତାନାୟକ, ଅନବଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀ, ସମୟୋପଯୋଗୀ ସ୍ତମ୍ଭକାର, ସମାଜ ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍, ମାନବବିଜ୍ଞାନୀ, ମହାନୁଭବ ମଣିଷ, ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞାରେ ଉତ୍ତୁରୁ ହେଉଥିବା ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ବିରଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅଧିକାରୀ ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ ଦାସ । ଗୁହାମୁକ୍ତିର ଆନନ୍ଦ ଆପଣେଇ ଥିବା ସର୍ଜନଶୀଳ ପ୍ରଞ୍ଜା ସେ । ତାଙ୍କ ମହାପ୍ରୟାଣରେ ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ ପ୍ରେମୀଙ୍କ ହୃଦୟ ମନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିବ ନିଶ୍ଚୟ । ତାଙ୍କ ମହନୀୟ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର କେତୋଟି ମାତ୍ର ଦିଗକୁ ପ୍ରବନ୍ଧର କ୍ଷୁଦ୍ର କଳେବରରେ ଧରି ତାଙ୍କ ଦିବ୍ୟଗତ ଆତ୍ମାପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜଣାଇବା ପାଇଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରୟାସ ମାତ୍ର ।

ଗୁହାମୁକ୍ତିର ଆନନ୍ଦ ଆପଣେଇଥିବା ସର୍ଜନଶୀଳ ପ୍ରଞ୍ଜା ଥିଲେ ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ । ଜୀବନ ଓ ଜଗତକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଥିବା ଆତ୍ମସତ୍ତାଟିଏ । ଚିତ୍ତମୁକ୍ତିର ମହାନୁଭବ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ଯେତିକି ଆଲୋଚନ ସୃଷ୍ଟି କରିନଥିଲା, ଚିତ୍ତ ବିସ୍ତାର ତା'ଠାରୁ ଶତେକ ଗୁଣରେ ଗରାୟାନ ହୋଇ ପ୍ରଞ୍ଜାର ଅବବୋଧକୁ କେଉଁ ଏକ ସର୍ଗୀୟ ସମ୍ପଦରେ ଭରିଦେଇଥିଲା କେଜାଣି ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ ଦେଇ ଦେଖିବାର ଭାବ ସମ୍ପଦ ସେ ଆହରଣ କରିଥିଲେ । ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ମର୍ମାନୁଭବ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଞ୍ଜା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଆବେଗମୟ ଉଷ୍ମତାର ନିଷର୍ଷ ଛାତିଯାଇଥିଲା ତାହା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଧୂରୀଣ ଗଦ୍ୟଶିଳ୍ପୀ ସମୂହଙ୍କ ପାଖରେ ସହଜଲଭ୍ୟ ନଥିଲା । ପ୍ରାଣର ପ୍ରଭେଦନାରେ ଆତ୍ମବିଚାରର ପ୍ରଞ୍ଜାଟିଏ ହୃଦୟବେଦୀରେ ଜଗତକୁ ଆପଣେଇ ଆପଣେଇ ଫଣ୍ଡାରକର ଗୁରୁକୁ ନୁହେଁ ଗୁମୁତ ଗୁମୁତ ଉଦାହରଣୀୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଯେ ଚଖେଇ ଦେଇଗଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ଲଳିତ ନିବନ୍ଧ ସହିତ ସମାଲୋଚନା ସାହିତ୍ୟ, ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟ,

ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ, ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଆଦି ସାହିତ୍ୟ ମନ୍ଦିରର ମୁଖଶାଳା ସମେତ ମୁଖ୍ୟମନ୍ଦିରର ଯେଉଁଭଳି ଭାବରେ ନିର୍ମାଣ କରିଗଲେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅନତିକ୍ରମଣୀୟ । ସାଧନାର ପୂଜାବେଦୀରେ ହୃଦୟବତାର ଫକଳ କରି ଯେଉଁ ଅମଳିନ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ବାର୍ତ୍ତାବହ ହେଲେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଗବେଷକମାନଙ୍କର ଗବେଷଣାର ବିଷୟବସ୍ତୁ । ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନଙ୍କର ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତାରୀ ଚିନ୍ତାର ଚଉହଦୀ ଗବେଷକର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅନୁଶୀଳନ, ବିହର ସିନ୍ଧୁର ସନ୍ଧାନ, ଦାର୍ଶନିକର ଦର୍ଶନପୁଷ୍ଟ ଚିନ୍ତନ, ମନୋବିଜ୍ଞାନର ମନୋମୟ ପୁରୁଷ ସତ୍ତା ତାଙ୍କ ସମଗ୍ର ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଯେ ଆପୁତ କରିଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସର୍ବମାନ୍ୟ ଫସାର ଅନୁଭବୀ ମଣିଷର ମହାମାନ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା । ଅପୂର୍ବ ଧୀଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସମୀମରୁ ଅସୀମକୁ ଧାବମାନ ହୋଇ ପ୍ରଞ୍ଜା ମାନସର ଅବବୋଧରେ ଥିଲା ଚିରଜାଗ୍ରତ । କାହିଁକି କେଜାଣି ଆନନ୍ଦିନୀ ତାଙ୍କ ପ୍ରଞ୍ଜା ମାନସରେ ପ୍ରବେଶ କରିନଥିଲା । ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଥିଲେ ସକ୍ରେଟିସ୍ । ଛାତ୍ର ଜୀବନର କିଶୋର ବୟସରେ ଦଶମଶ୍ରେଣୀରେ ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟରେ ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହେବା ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ବିପ୍ଳବୀ କବି ସାହିତ୍ୟିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରି ଗିରଫ ହେବା ଓ ଜେଲର ଅନ୍ଧାରୀ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ ଦେହମାସ ଧରି ଅକଥନୀୟ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ସହିବା ବାଳକ ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନଙ୍କ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତିରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୀଜ ବପନ କରିଥିଲା କ୍ରମେ ଅନୁକୁଳ ପାଣି ପବନରେ ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ମେଲିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲା । ପୁନଶ୍ଚ ଜଗତସିଂହପୁରରେ ଭାରତଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସାଧୀନତା ଫଗ୍ରାମୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ଗୌରାଞ୍ଜ ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ସହ

ମିଶି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତୀବ୍ରତର କରିବା ଅଭିଯୋଗରେ ଗିରଫ ହୋଇ ଜେଲରେ ସଞ୍ଚିବା ତାଙ୍କର ସାଧାରଣତେଜା ମନ ବିପ୍ଳବର ପୃଷ୍ଠପଟରେ ହୋଇଥିଲା ଆହୁରି ତୀକ୍ଷଣ ଓ ଶାଣିତ । ଦେଶପ୍ରେମର ମୁଗ୍ଧ ବନ୍ୟାରେ ସେ କେବଳ ଭାସିଯାଇ ନଥିଲେ । ଅଧିକତ୍ତ୍ୱ ମାଟି ମଣିଷର ଉନ୍ନତିର ସମ୍ମୁଦେଶୁଥିଲେ । କଳୁଷପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଜର ସବୁ କୁଫ୍‌ସାର, ପ୍ରଚଳିତ ବିଶ୍ୱାସବୋଧକୁ ମୂଲୋପାର୍ଜନ କରି ପୂର୍ବଜ ମଣିଷର ଯେଉଁ ମହାନାନ୍ଦାଗାନ କରିଛନ୍ତି ସତରେ ଜଣେ ମାଟି କଳେବର ମଣିଷ ପାଖରେ ତାହା କିପରି ସମ୍ଭବ ହେଲା ସହଜରେ ବୁଝିହୁଏ ନାହିଁ । ସବୁ ସାହିତ୍ୟିକ ସୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ମଣିଷକୁ ଉଦ୍ଧାରିବାର ଭାବ ଫଳସ୍ଥ ନିହିତ । ଫଖ୍ୟାରେ ପ୍ରାୟ ଦେହଶହ, ଦୁଇଶହରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିବା, ‘ପ୍ରଗତିବାଦୀ’ ସମେତ ଅନେକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ସ୍ତମ୍ଭକାର ଭାବରେ ବିପୁଳ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ ମନନଶୀଳତାର ମହନୀୟତା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ଜଣେ ସାଧକ ପକ୍ଷରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ବୋଲି କହିହେବ । କେମିତି କେଉଁ ହୃଦୟବତ୍ତାର ମହାନ ମନ୍ତ୍ର ଆପଣେଇଥିଲେ କେଜାଣି ସତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ତାଙ୍କ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ମନୋବିଜ୍ଞାନର କେଉଁ ମହାନ ସୂତ୍ର ସବୁକୁ ସେ କେଉଁଭଳି ଭାବରେ ଆପଣେଇ ନେଇ ନିଜ୍ଜକ ହୃଦୟବତ୍ତା ସହିତ ମିଶିପାରୁଥିଲେ କେଜାଣି ମଣିଷମାନେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ସ୍ତମ୍ଭ ପ୍ରାଣର ସାଧାରଣ ଅନୁଭବର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଚେତନାଜଗତର ମହୁମୁହାଣ ବଖାଣେ । ନିଃସଙ୍ଗ ନୌକାର ନାଉରା ନୁହେଁ ବରଂ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାତ୍ରୀ ସମାଗମ ନୌକାର ମଜୁଆଳ ଭାବେ ନିଜର ଯେଉଁ ଅମଳିନ କୃତି ଛାଡ଼ିଗଲିଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାର ତୁଳନା ନାହିଁ, ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉପବନ ବିବିଧବର୍ଣ୍ଣା ଫୁଲରେ ସଜ୍ଜିତ ହେବାରେ

ସାହିତ୍ୟସାଧକ ଚିତ୍ରଭାଜକ କେତେ ଯେ ନିଷ୍ଠା ତାହା ପାଠକ ଗୋଷ୍ଠୀ ହିଁ କହିପାରିବେ ।

ଗାନ୍ଧୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ ପୁସ୍ତକର ମୁଖବନ୍ଧରେ ସ୍ତମ୍ଭା ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଯେଉଁ ପ୍ରଥମେ ପଦେ କହନ୍ତି ତାହା ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଆଲୋଡିତ କରେ । “ସିଏ ଯାହା ଥାଏ, ତାହା ହିଁ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଥାଏ, ସିଏ ଚିତ୍ତନ ସନ୍ଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ଆଦରି ନେଇପାରେ ନାହିଁ । ସିଏ ଭୟକରେ, ସିଆଣିଆ ହୁଏ, ଖାପ ଖାଇଯାଏ, ତମକୁ ବହଳ କରି ରଖେ, ତେଣୁ କିଛି ଚିହ୍ନିପାରେ ନାହିଁ ।” ଉଦାତ୍ତର ମାନସିକତାକୁ ତୁଚ୍ଛ ତାଲୁଲ୍ୟ କରି ଯେଉଁଭଳି ଭାବରେ ଦିଗଦର୍ଶୀ ମତପୋଷଣ କରନ୍ତି ତାହା ତାଙ୍କର ସଜ୍ଜ ଚିନ୍ତାର ମୌଳିକତା ଓ ଭାବପ୍ରକାଶର ସାତନ୍ୟତାକୁ ପରିପ୍ରକାଶ କରେ । ପୁନଶ୍ଚ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମତରଖି କହନ୍ତି - “ଆମ ସାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ଯେଉଁଦିନ ସେଇ ତାରୁଣ୍ୟର ଆପାତଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା, ସେଦିନ ଆମେ ଆମ ଘରେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ବି ଚିହ୍ନିବା । ଆନ୍ତରିକତାକୁ ଧର୍ମ ବୋଲି ସାକାର କରିନେଇ ଆମେ ଅନ୍ତରର ହିଁ ଆବିଷ୍କାର କରି ବାହାରିବା, ଅନ୍ତରର ବୋଲି ମାନିବା, ଗୋପବନ୍ଧୁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆମ ଲାଗି ସେହି ଆନ୍ତରିକତାର ପ୍ରେରକ ଓ ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ରହିବେ ।” ଜଣେ ଚିନ୍ତାନାୟକଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଏହିଠାରେ ଭୂମିରୁ ଭୂମାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । ଆତ୍ମିକ ଅନୁଭବର ଆନ୍ତରୀଣ ଆତ୍ମା ଏତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯେ ତାହା ପାଠକ ପ୍ରାଣକୁ ଚହଲାଇ ଦିଏ । ସେହିପରି ମହାମାନବ - ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ମର୍ମବାଣୀକୁ ମାର୍ମିକ ଭାବରେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅତି ସାତ୍ତାବିକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ମନନଶୀଳତାର ଆଉ ଏକ ଉଦାହରଣ । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ - “ମୁକ୍ତ ଭାରତ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ମୁକ୍ତି ଲାଗି ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରେରଣା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକରିବ । ଏ କଥା ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏକାଧିକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଯାଇଛନ୍ତି । ଶୁଖିଳମୁକ୍ତ ଭାରତ

ପୃଥ୍ବୀରେ ଶୁଖିଲମୁଣ୍ଡି ଲାଗି ଏକ ନୂତନ ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ଆଣିବ, ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଲେ । x x x ମଣିଷ ଲାଗି ମଣିଷକୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସମ୍ପଦ ରୂପେ ସାକାର କରିପାରିବାର ଏକ ଆହ୍ୱାନ । ଏହି ଆହ୍ୱାନ ରାଷ୍ଟ୍ର ଲାଗି ନୁହେଁ, ବାଦ ଲାଗି ବି ନୁହେଁ, ଏହା ବିବେକ ଲାଗି, ଏହା ମଣିଷ ଲାଗି ।”

ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚଦଶଶି ଧରି ଓଡ଼ିଶା ସମେତ ଭାରତବର୍ଷର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକସ୍ତରକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରୁଥିବା ସୃଜନଧର୍ମୀ ସମାଲୋଚକ ଭାବରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ଥିଲେ ପରିଚିତ । କେତେ ଆପଣାପଣର ମଣିଷ ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟ, ଫଣ୍ଟି, ସମାଜର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁ କରୁ ଠିକ୍ ପରାଧି ପରାଧି ଶାନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ କରୁ ଚିରନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇ ଯିବାଟାକୁ ଆମେ ହୁଏତ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଫସାରର ବାସ୍ତବତା ନିକଟରେ ମୃତ୍ୟୁର ଶାନ୍ତ ହାତ ତାଙ୍କୁ ଆମଠାରୁ ଛଡେଇ ନେଇଥିଲେ ବି ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାର ସେ ପିରାମିତ । ଶହ ଶହ ପୁସ୍ତକର ମହାନ ସୃଷ୍ଟିଭାବରେ ଯାବତଚନ୍ଦ୍ରାର୍କ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଥିବ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଆଲୋଚିତ ହେବେ । ସାହିତ୍ୟିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ, ଫଣ୍ଟିର ଗବେଷକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ତେଣୁ ଅକସ୍ତ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଆଉ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନୀୟ ଚଜତାଳି ବହିବାର ଅବସର ଆସିବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଛାଡ଼ିଯାଇଥିବା ସାହିତ୍ୟର ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଫୁଲ ଆତଯାତ ହେଉଥିବେ ସେ ସବୁକୁ ପୁନଃ ପୁନଃ ପାଠକୀୟ ସୀକୃତି ସରୂପ ବ୍ୟବହାର ହେବ ସିନା, କିନ୍ତୁ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ସମୂହର, ନୂଆ ନୂଆ ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସର ଗଠନ ହୋଇପାରିବ କି ନା ସନ୍ଦେହ । ରକ୍ଷି ଚଳଷ୍ଟୟ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ସାକାରୋକ୍ତି ବାଢ଼ି ସେହିପରି ସାହିତ୍ୟିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ମଣିଷର ମଣିଷ ପ୍ରତି ଅନାବିଳ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ସାକାର କରି ନିଜ ହୃଦୟର ଭାବନାକୁ ଅକପଟ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ

କରନ୍ତି । ଜ୍ଞାନ ସହିତ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଉପଦେଶ ସହିତ ମଧୁର ଚିରସ୍ମାର, କର୍ମ କରିବାର ମନୋବୃତ୍ତି ସହିତ ଆପଣାପଣର ଆତ୍ମବିଭୋର ନିଆରା ମଣିଷ ସେ । ଉପଦେଶର ଅମୃତାବଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀମାଆଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱସବୁକୁ ସରଳ ଭାବରେ ବୁଝେଇ ଦିଅନ୍ତି । ସୁଗନ୍ଧଗର ଜଡ଼ତାର ଜଉପରକୁ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତିର ଅଗ୍ନି ଫସୋଗ କରି ମଣିଷର ମହାନୁଭବତାକୁ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ଭାବରେ ମନେଇଦେବାରେ ତାଙ୍କର ସତନ୍ତ୍ରତା ସହଜରେ ଅନୁଭବ୍ୟ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଶ୍ରୀମାଆଙ୍କର ପରିକଳ୍ପିତ ସପ୍ନର ପୃଥ୍ବୀ ପାଇଁ ସେ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳିତ ତାହା ସୁହୃଦ୍ ଶ୍ରୀମ ଶିବିରମାନଙ୍କରେ ଯୋଗଦାନରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ଅନେକ ଆହରଣ କଲେ ଜଣେ କିଞ୍ଚିତ ଦେବାକୁ ସିନା ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି କହନ୍ତି, କେବଳ କହନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ସେହିଭଳି ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ମନନଶୀଳ ହେବାରେ ସଦା ଉଦ୍ୟମଶୀଳ ରହନ୍ତି । ସତରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲେ ଦେବତା । ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ, ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ସୃଷ୍ଟିସମ୍ପଦଶାଳିନୀ ପ୍ରଜ୍ଞା ପୁରୁଷ । ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣରେ ଅପୁରନ୍ତ ଉତ୍ସାହର ସ୍ଥପତି । ତେଣୁ କହନ୍ତି - ମଣିଷ ଉନ୍ନତ ହେଲେ ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ ଦେଇ ଆପଣାର ମନେକରିପାରିବ । ଯବନ ହେବାର ଅସମ୍ଭବ ଦମ୍ଭ ଓ ବଳରେ ସମାଜର ତଥାକଥିତ ପ୍ରୋଥୁତ ଖୁଣ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଭାଙ୍ଗିଯିବ ଏହା ସେ ସୂକ୍ଷ୍ମରେ କହିଦିଅନ୍ତି ।

ଚିତ୍ତଭାଇ ପରିଚିତ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅସଫଳତାକୁ ଅଜ୍ଞାନିନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପୂର୍ବକ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଆଶା ଫଲ୍ଗୁରେ ଆଗ୍ରସାର ହୁଅନ୍ତି । ବସ୍ତୁତଃ ସମସ୍ତ ପରିଚିତ ପୃଥ୍ବୀର ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ଆତ୍ମ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଆଶା ପୁନଃ ଜାଗରିତ ହୁଏ । ଦୃଢ଼ ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟର ମଣିଷ ହିଁ ସହଚର ସାଥୀ ମଣିଷମାନଙ୍କର ସଖା ହୁଅନ୍ତି । ତାହା ହିଁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । “ଅଧିକ ଜାଣିଥିବା ମଣିଷ ଅଧିକ ସହିଥାଏ” ବୋଲି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିପାରନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ମତରେ - “ମଣିଷକୁ ଆହୁରି ଭଲ ପାଇବାକୁ ହେବ, ଆପଣାକୁ ଓ ଜଗତକୁ ଆହୁରି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହେବ । ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାକୁ ନିର୍ମଳ କରି ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ହେବ । ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଆପଣାର ଦୁଆର ଖୋଲା ରଖିବାକୁ ହେବ ।” ଚିତ୍ତଭାଜକର ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରଭାବୁଁ ଜ୍ଞାନୀମଣିଷଙ୍କ ଠାରୁ କାଶୀପୁରର ସରଳ ଆଦିବାସୀ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରସରି ଯିବାର ହେତୁ ହେଉଛି ତାଙ୍କ ନିଜ୍ଜକ ମଣିଷ ପଣିଆର ମହାଭାଷ୍ୟ ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂତ୍ରଧର । ଇଚ୍ଛାକୃତ ଭାବେ ନୈତିକତାର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ଦେଇ ମଣିଷମାନଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରନ୍ତି । ପ୍ରାଣରେ ଓ ଶ୍ୱାସରେ ସେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ । ସୃଜନଧର୍ମୀ । ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ପଦରେ ସୋଦରପଣର କଥା ସୋଦରପଣିଆରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାରେ ଚିତ୍ତଭାଜକର କେତେ ଯେ ନିଷ୍ଠା ତାହା ଆକଳନ କରିହୁଏ ନାହିଁ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ସହିତ ସହୃଦୟତା ତାଙ୍କ

ଚରିତ୍ରର ଏକ ମହନୀୟ ଦିଗ । ସାହସ ସହିତ ସତ୍ପ୍ରେରଣା ପ୍ରଦାନରେ ସତେ ଯେମିତି ସେ ଅକୁଣ୍ଠିତ ନୁହନ୍ତି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟ ବ୍ୟଥିତ, ଚିତ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଲେ ବି ଚିତ୍ତଭାଜନ ଆଉ ଫେରିବେନି । ଚିତ୍ତଭାଜକ ଭଳି ଚମତ୍କାର ମଣିଷ ଆଉ କେବେ ବି ଧରାପୃଷ୍ଠରେ ଜନ୍ମନେବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ । ଆଖିର ଅଶ୍ରୁକୁ ରୋଧୁ ନ ପାରି ତାଙ୍କ ପ୍ରଜ୍ଞା ପୁରୁଷର କିଞ୍ଚିତ୍ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲେଖକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ମାନସିକତାର ମନୋମୟ ପୁରୁଷ ଚିତ୍ତଭାଜ ଆଉ ଫେରିବେ ନାହିଁ । ଚିତ୍ତ ଚିତ୍ତନର ଅବିମିଶ୍ର ଆପଣାର ମଣିଷ ଆଉ ମିଳିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦିବ୍‌ଗତ ଚିତ୍ତଭାଜକ ପାଦପଦ୍ମରେ ଅଜସ୍ର ଭାବନାର ସ୍ରୋତକୁ ଥୋଇ ବିଶ୍ୱବନ୍ଧ୍ୟଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁ ସେ ଯେଉଁଠି ଥାଆନ୍ତୁ ଶାନ୍ତିରେ ଥାଆନ୍ତୁ । ପରିବାର ବର୍ଗ, ଆତ୍ମୀୟ ଶୁଭେଚ୍ଛୁ, ଅନୁରାଗୀ ସମସ୍ତେ ଅସାମ ପୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖକୁ ସହିନେବାରେ ସକ୍ଷମ ହୁଅନ୍ତୁ ଏହା ହିଁ କାମନା ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ
କେସିଜୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ
କଳାହାଣ୍ଡି

“ବ୍ରହ୍ମଯେ ତାତି ପାରେ ଓ ତାତେ, ପୃଥିବୀର ବ୍ରହ୍ମବାସୀମାନେ ସେକଥା ସମ୍ଭବତଃ ଆଦୌ ସୀକାର କରିବେ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମ ତାତେ ବୋଲି ବ୍ରହ୍ମକୁ ବଂଚୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ତଥାପି କହି ଆସୁଛନ୍ତି । କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମୋପାସନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମୂହମାନେ ସତରାତର ବ୍ରହ୍ମକୁ ଶୀତଳ କରି ରଖିବାକୁ ଓ ଶୀତଳ ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଅସଲ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମ ଯେତେବେଳେ ତାତେ, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ପାଇଁ ତାତେ- ବ୍ରହ୍ମ ତାତେ ଅର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମ ସତଳ ହୁଏ । ଭିତର ଓ ବାହାର ଉଭୟକୁ ସତଳ କରେ । କାଳ କଡ଼ ଲେଉଟାଇବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ନିମିର ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥାନ୍ତି ସେମାନେ ଜଳ ଜଳ କରି ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ସାମିଲ୍ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।”

ଶେଷ ଚିଠି

ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ମାନନୀୟ ଚିତ୍ରକାର,

ଆମ ପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଣାମ ନେବେ । ଆପଣ ଦେହଛାଡ଼ି ଗୁଲିଯିବାର ଆଜି ପଞ୍ଚମ ଦିନ । ଏତେ ଦିନ ପରେ ଏ ଶେଷ ଚିଠିଟି ଆପଣଙ୍କୁ ଲେଖୁଛି । ଏତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆତ୍ମୀୟତାର ସମାବେଶରେ ଥାଇ ସହିତ ଦେହଛାଡ଼ି ଗୁଲିଗଲେ ସିନା, ଆତ୍ମା ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାମ୍ବ ହୋଇ ରହିଯାଇଥିବ । ଆପଣଙ୍କ ପରିବାର ବନ୍ଧୁବର୍ଗ, ସୁହୃଦସମୂହ ତଥା ଆମ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହିଁ ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମା ବହୁଦିନ ଯାଏ ବିରାଜିଥିବ । ଆପଣଙ୍କ ଶରୀରର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆତ୍ମାସମୂହ ଯେ ବିବ୍ରତ, ବିଚଳିତ, ବିଗଳିତ, ବ୍ୟାକୁଳିତ ହୋଇ କେତେ କାନ୍ଦୁଥିବ, ତାକୁ ଗଭୀର ଶୋକପ୍ରକାଶ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ଶୋକଠାରୁ କେତେ ନିଆରା ସତେ । ଶେଷାବସ୍ଥାର ଭୟଭାବନା ମନରେ ନ ଆଣିପାରି ଆପଣଙ୍କ ତାଙ୍କରା ମୃତାବକ ହାଜର ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଆପଣ ସତରେ କ'ଣ ସବୁ କହିଥାନ୍ତେ, ସବୁ ଅକୁହା ରହିଗଲା, ଜୀବନ ସରିଯିବା ଯାଏ ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସାନିତ୍ୟାସ୍ତି ହେଉଥିବି ।

ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ କେତେ କେତେ ବେଦନା ଜର୍ଜରିତ ଭାବନା ସମୂହ ଆସି ମନୁ ଦେଇ ଯାଉଛି । ସେଠିତ ଆପଣ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଥିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ସ୍ନେହମୟ ପରିବେଶର ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ବଛା ବଛା ଉପାଦେୟ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗାଳୀ, ହିନ୍ଦୀ, ଜଞ୍ଜାଳୀ ବହି ସବୁରେ ଖୁସି ହୋଇଥିବା ପାଠାଗାର ଏ ଦୁହେଁ ଅଭିଜଣ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ଜୀବନ ଗଢ଼ିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ କିପରି ଦୁଃଖମୁକ୍ତ ସରସ ସୁନ୍ଦର ଭାବମୟ କରି ରଖିଥିଲା ତାହା ଆପଣ ଓ ସେବେଳର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ହିଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବେ ।

ମନେ ପଡ଼େ କୁଆଙ୍ଗପାଢ଼ ଗଲାବେଳେ ବାଟରେ ଯେଉଁ ମାମୁ ଜଣକ ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ି ବାକୁ ପଡ଼ିଲା ସେତେବେଳେ ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋତେ ଗୁଡ଼ଳବସ୍ତ୍ର

ଜାଉଁଳି କରି କାନ୍ଦେଇ କରି ନେବାର ପାଲି ପଡ଼ିଥିଲା । ଏକାକୀ ରାସ୍ତାରେ ଯିବାବେଳେ ଆପଣ ତଳପଟେ ବୋହି ମୋତେ ଉପରପଟେ କାନ୍ଦେଇବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ଟିକିଏ କାନ୍ଦ ତଳକୁ ଭାର ଆଣିଲେ ଆପଣ କାନ୍ଦ ଉପରୁ ଭାରଟାକୁ ତଳକୁ କରି ମୋ ଉପର ଭାରଟାକୁ ନିଜ ଉପରକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । ଉପରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଆପଣ ପୁରା ହାଲିଆ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମା'ବୋଲି ଉଚ୍ଛାରିଲେ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି କେବଳ ମୋର ବୋଲି ନୁହେଁ ଜୀବନସାରା ଆପଣ କେତେ ଜୀବନର ଭାର ସମ୍ଭାଳି ସେମାନଙ୍କୁ ମଣିଷପରି ମଣିଷଟିଏ ହୋଇ ଠିଆ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ହାଲିଆ ହୋଇପଡ଼ି ଏବେ ସବୁଦିନ ସକାଶେ ଶୋଇଗଲେ କି ?

ଶେଷ ବର୍ଷଟା ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କେତେ ଉଠୁ ପଡ଼ୁ ହୋଇ ଗତି କରିଛି । ଚିତ୍ରକାର ଗୁଲିଯିବାର ଭୟରେ ଆମଭଳି ଗଡ଼ାହୋଇ ଆସୁଥିବା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅଦୃଷ୍ଟ ଭୟରେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଅନେକ ଖରାକୁଟିରେ ବୁରୁକାପତ୍ର ଗଅଁଠାଇ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଡ଼ି ଗୁଲିଗଲେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ । ମୋ ପରି ଅନେକ ଅନାଥ ପୁଣି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଫେରିଲୁ ଛୁଟିପରେ ଚିତ୍ରକାର ପୁଣି ଫେରିବେ ଆଶା ନେଇ । ବାକି ରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସକୁ ଯାଇ ଶୁଣିଲି ଆପଣ ପୁରାପୁରି ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଡ଼ି ଗୁଲି ଆସିଲେଣି, ବେସିକ୍ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ବିନୋଦ ଭାଇଙ୍କ ବସାରେ ଅଛନ୍ତି । ତେରି ନକରି ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ଯାଇ କଲେକୌଶଳେ ମୋର ଛାତ୍ର ପ୍ରମାଣ ପତ୍ର ଖଣ୍ଡକ ନେଇଆସି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ପାଖରେ କେବଳ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅନୁଗୋଳ ଛାଡ଼ିବା ଯାଏ ରହିଗଲି । ମନ ଭିତର କୋହକୁ ଦବାଇ ରଖିଥାଏ । ଆପଣ କହୁଥାନ୍ତି, ମୁଁ ହିଁ ମାରୁଥାଏ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରଭାଦେବୀଙ୍କ ବାପା ନିମାଇଁ ଚରଣ ବାବୁଙ୍କୁ ଆମେ ସେଇଠି ଭେଟିଥିଲେ ମନେ ପଡୁଛି । ସେତେବେଳେ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ମେରାମୁଣ୍ଡଳିଯାଏ ବସ୍ ଗଲୁଥିଲା । ସମ୍ବଲପୁର ପରୁ ବସ୍ ଆଗ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିଲା,

ବାପା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଖୋସାଲି ଚରଣ ଦାସ

ମାଆ ହାରାମଣୀ ଦେବୀ

ଚିତ୍ତଭାଇ ଓ ଉଷା ଅପା

ଚିତ୍ତଭାଇ

ଚିତ୍ତଭାଇ ଓ ଉଷାଅପା

ପୁଅ ମାନ୍ନୁ ବହୁ

ନବପଲ୍ଲବ ଶିବିର, ଚାନ୍ଦବାଲି, ଭଦ୍ରକ

ନବପଲ୍ଲବ ଶିବିର, ତିଲିଙ୍ଗ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା

ନବପଲ୍ଲବ ଶିବିର, କାଇପଦର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା

ନବପଲ୍ଲବ ଶିବିର, ରାୟଗଡ଼ା

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବନମାଳୀ ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶିବାଜୀ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସହ -୨୦୦୫

କାଦବରାଜା ଶ୍ରୀମଣିବିରରେ ସୁହୃଦ୍‌ମାନଙ୍କ ସହ-୧୯୯୭

ରେଭେନ୍ସା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବରେ ...

ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ଶ୍ରମ ଶିବିର, ନାଉପାଳ ଯାଜପୁର, କଟକ

ଅଗ୍ରଗାମୀ ଅଡ଼ାଜୋର ଗାଁ, ରାୟଗଡ଼ା

ମେରାମୁଣ୍ଡଳିରୁ ଫେରିଲେ ପୁଣି ସମ୍ବଲପୁରପଟେ ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଆଗ ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କୁ ବସରେ ଚଢ଼ାଇ ଦେଇସାରି ମୁଁ ଆଉ କୋହ ସମ୍ଭାଳି ପାରିନଥିଲି । ଭୋ ଭୋ ହୋଇ ମନ ଭରି କାନ୍ଦିଲି । ବସରେ ବସି ବି କାନ୍ଦ ସମ୍ଭାଳି ପାରି ନଥିଲି । ସେଇଠୁ ଚିଠି ଜରିଆରେ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ସବୁବେଳେ ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇ ରହିଲି । ମନର ସବୁ ଦୁଃଖ ବେଦନା ବା ସୁଖ ସାନ୍ତ୍ବନାକୁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ କହିବାର ସୁଯୋଗ ଆପଣ ମୋତେ ଦେଇଥିଲେ । ମୋ ଆତ୍ମ ଚିଠି ଲେଖାରେ ଡେରି ହେଲେ ଆପଣ ଚିଠି ଲେଖି ଚେତାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେସବୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଚିଠି ମୋର ଅମୂଲ୍ୟନିଧି ହୋଇ ରହିଛି ।

ସମ୍ବଲପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବା ପରେ ଆପଣଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଭେଟିବାର ଅନେକ ଅବକାଶ କୁଟିଲା । ତା’ ଆଗରୁ ଆପଣ ଆମ ଗାଁ ମାନପୁରକୁ ତିନି ତିନି ଥର ଯାଇ ମୋର ସାନ ସାନ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଘରସବୁ ବୁଲିଛନ୍ତି । ମହାନଦୀରେ ଆମେସବୁ କେତେ ମଜାରେ ଗାଧୋଇ ତାଳସଜ ଓ ଲେଡ଼ି ଖାଇଛେ, ଗାଁ କଟାରେ ପହଞ୍ଚିଛୁ । ସେସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ତ ଅନେକଥର ଆସିଛନ୍ତି, ତା’ଛଡ଼ା ବଲାଙ୍ଗିର, କଳାହାଣ୍ଡି, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଯେଉଁଠିକି କି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଶିକ୍ଷାନିକେତନ ବା ପାଠକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯାଇ ଫେରିବା ବାଟରେ ମୋରି ପିଲାଛୁଆଙ୍କ ପାଖରେ ଦିନେ ଅଧେ ଅଟକି ଯାଇଛନ୍ତି । ମା’ ସବୁବେଳେ ଆପଣଙ୍କୁ ତା’ର ବଡ଼ପୁଅ ବୋଲି କହୁଥିଲା । ମୋର ଝିଅ ପୁଅ ଆପଣଙ୍କୁ ‘ଚିତ୍ରବଡ଼ବାପା’ ଓ ଭାଇଜକୁ ‘ଭଷାବଡ଼ ମା’ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ଗଲା ଜନ୍ମ ଦିନରେ ବଡ଼ପୁଅର ଅଡ଼େଇ ବର୍ଷର ଝିଅ ଆପଣଙ୍କୁ “ଚିତ୍ରବାବା, ହେପି ବାର୍ଥ ଡେ ଟୁ ଯୁ” ବୋଲି ଫୋନ୍‌ରେ କହି କେତେ ଖୁସୀରେ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ଡାକିଥିଲା । ସେ ନିଉତା ସେମିତି ରହିଗଲା ।

୨୦୦୮ ମସିହାରେ ଗଙ୍ଗାଧର ଜୟନ୍ତୀ ବେଳେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଆପଣଙ୍କୁ ‘ଭାରତ ନାୟକ’ ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତ କଲା । ସେତିକିବେଳେ ଆମ ଭାଇ ଭାଇ ଭିତରେ ସମ୍ପର୍କର ଗଭୀରତା ଅନୁଭବ କରି ଆସିଥିବା

ମୋର ଅନ୍ୟତମ ଗୁରୁ ଅଧ୍ୟାପକ ମଧୁସୂଦନ ପତି ମୋତେ ‘ବିବୁର’ ଆଖ୍ୟା ଦେଲେ । ସତରେ ଆପଣ ଆସିଗଲେ ମୋ ଭିତରେ ଏକ ଶିଶୁସୁଲଭ ବଳ ଭରି ଯାଉଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସି ଖାଇଲାବେଳେ ଖାଇବା ଜିନିଷସବୁ ଅମୃତପରି ଲାଗୁଥିଲା । ପରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଆତିଥ୍ୟରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଆପଣ କହି ପକାଇଥିଲେ ‘ସତରେ ଶଶି, ତମେ ନଥିଲେ ମୁଁ କ’ଣ ଏଠିକି ଆସିଥାନ୍ତି’ ।

ସେଦିନ ଗଙ୍ଗାଧର ଜୟନ୍ତୀରେ ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତା ଭାବେ ଆପଣ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ମହାବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥିଲେ । ଡେରି ହେବା ଦେଖି ମୁଁ ଘରଖାଇବା ଧରି ସେଠାକୁ ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆସିଲେ ଏଇଠି ଏକାଠି ଖାଇବା ଏଇ ଧାରଣା ନେଇ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଧାଇଁଗଲି । ଆପଣ କିନ୍ତୁ ଅନେକଙ୍କୁ କହି ସାରିଥିଲେ, ‘ଶଶି, ମୋ ପାଇଁ ଘରୁ ଖାଇବା ନେଇ ଆସିବ’ ବୋଲି । ମୋତେ ଖାଲି ହାତରେ ଦେଖି ଆପଣଙ୍କ ଶିଶୁସୁଲଭ ଅଭିମାନର ସୀମା ମାନିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣଙ୍କ ମନକଥା ଖୋଲି କହିଦେଇ ମୋ ଜୀବନକୁ ମହିମାନ୍ବିତ କରିଦେଲେ ।

ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ଭଏ ଅନେକ ଦିନ ଯାଏ ଘାରିବ । ଆପଣ ଆଣି ଦେଇଥିବା ଝୁମୁରୀ ଶାଗ ଗଛରେ କଡ଼ ଧରିଲାଣି । ଆଉ ମୁରୁକୁସ ବକୁଳିବ ବକୁଳିବ ହେଉଛି । ଦଶେରୀ ଆମ୍ଭଗଛ ବଢ଼ିଲାଣି ।

ଆପଣ ପୃଥିବୀ କହିଲେ ସାରା ପୃଥିବୀର ମଣିଷଙ୍କୁ ବୁଝୁଥିଲେ । ଦେଶ କହିଲେ ଏ ଦେଶର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆଗ ଦେଖୁଥିଲେ । ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରର ଦରଦୀ ମଣିଷ କେତେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଅତି ଆପଣାର ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମା ନିଶ୍ଚୟ ଜଡ଼ି ଯାଇଥିବ । ମୁଁ ଭାବେ ଏହାହିଁ ଆପଣଙ୍କର ସଦ୍‌ଗତି । ଏଇ ସଦ୍‌ଗତି ପାଇଁ ଜଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୁହାରି ଜଣାଇ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏ ଶେଷ ଚିଠି ଲେଖା ଶେଷ କରୁଛି ।

ଜ୍ୟୋତି ବିହାର, ବୁର୍ଲା

ମୋରାମୁଣ୍ଡଳିରୁ ଫେରିଲେ ପୁଣି ସମ୍ବଲପୁରପଟେ ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଆଗ ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କୁ ବସରେ ଚଢ଼ାଇ ଦେଇସାରି ମୁଁ ଆଉ କୋହ ସମ୍ଭାଳି ପାରିନଥିଲି । ଭୋ ଭୋ ହୋଇ ମନ ଭରି କାନ୍ଦିଲି । ବସରେ ବସି ବି କାନ୍ଦ ସମ୍ଭାଳି ପାରି ନଥିଲି । ସେଇଠୁ ଚିଠି ଜରିଆରେ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ସବୁବେଳେ ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇ ରହିଲି । ମନର ସବୁ ଦୁଃଖ ବେଦନା ବା ସୁଖ ସାନ୍ତ୍ବନାକୁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ କହିବାର ସୁଯୋଗ ଆପଣ ମୋତେ ଦେଇଥିଲେ । ମୋ ଆତ୍ମ ଚିଠି ଲେଖାରେ ଡେରି ହେଲେ ଆପଣ ଚିଠି ଲେଖି ଚେତାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେସବୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଚିଠି ମୋର ଅମୂଲ୍ୟନିଧି ହୋଇ ରହିଛି ।

ସମ୍ବଲପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବା ପରେ ଆପଣଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଭେଟିବାର ଅନେକ ଅବକାଶ କୁଟିଲା । ତା’ ଆଗରୁ ଆପଣ ଆମ ଗାଁ ମାନପୁରକୁ ତିନି ତିନି ଥର ଯାଇ ମୋର ସାନ ସାନ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଘରସବୁ ବୁଲିଛନ୍ତି । ମହାନଦୀରେ ଆମେସବୁ କେତେ ମଜାରେ ଗାଧୋଇ ତାଳସଜ ଓ ଲେଢ଼ି ଖାଇଛେ, ଗାଁ କଟାରେ ପହଞ୍ଚିଛୁ । ସେସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ତ ଅନେକଥର ଆସିଛନ୍ତି, ତା’ଛଡ଼ା ବଲାଙ୍ଗିର, କଳାହାଣ୍ଡି, ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଯେଉଁଠି କି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଶିକ୍ଷାନିକେତନ ବା ପାଠକକୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯାଇ ଫେରିବା ବାଟରେ ମୋରି ପିଲାଛୁଆଙ୍କ ପାଖରେ ଦିନେ ଅଧେ ଅଟକି ଯାଇଛନ୍ତି । ମା’ ସବୁବେଳେ ଆପଣଙ୍କୁ ତା’ର ବଡ଼ପୁଅ ବୋଲି କହୁଥିଲା । ମୋର ଝିଅ ପୁଅ ଆପଣଙ୍କୁ ‘ଚିତ୍ରବଡ଼ବାପା’ ଓ ଭାଉଜଙ୍କୁ ‘ଭଷାବଡ଼ ମା’ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ଆପଣଙ୍କ ଗଲା ଜନ୍ମ ଦିନରେ ବଡ଼ପୁଅର ଅଡ଼େଇ ବର୍ଷର ଝିଅ ଆପଣଙ୍କୁ “ଚିତ୍ରବାବା, ହେପି ବାର୍ଥ ଡେ ଟୁ ଯୁ” ବୋଲି ଫୋନ୍‌ରେ କହି କେତେ ଖୁସୀରେ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ଡାକିଥିଲା । ସେ ନିଉତା ସେମିତି ରହିଗଲା ।

୨୦୦୮ ମସିହାରେ ଗଙ୍ଗାଧର ଜୟନ୍ତୀ ବେଳେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଆପଣଙ୍କୁ ‘ଭାରତ ନାୟକ’ ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତ କଲା । ସେତିକିବେଳେ ଆମ ଭାଇ ଭାଇ ଭିତରେ ସମ୍ପର୍କର ଗଭୀରତା ଅନୁଭବ କରି ଆସିଥିବା

ମୋର ଅନ୍ୟତମ ଗୁରୁ ଅଧ୍ୟାପକ ମଧୁସୂଦନ ପତି ମୋତେ ‘ବିଦୁର’ ଆଖ୍ୟା ଦେଲେ । ସତରେ ଆପଣ ଆସିଗଲେ ମୋ ଭିତରେ ଏକ ଶିଶୁସ୍ୱଳଭ ବଳ ଭରି ଯାଉଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ବସି ଖାଇଲାବେଳେ ଖାଇବା ଜିନିଷସବୁ ଅମୃତପରି ଲାଗୁଥିଲା । ପରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଆତିଥ୍ୟରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଆପଣ କହି ପକାଇଥିଲେ ‘ସତରେ ଶଶି, ତମେ ନଥିଲେ ମୁଁ କ’ଣ ଏଠି ଆସିଥାନ୍ତି’ ।

ସେଦିନ ଗଙ୍ଗାଧର ଜୟନ୍ତୀରେ ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତା ଭାବେ ଆପଣ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ମହାବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥିଲେ । ତେରି ହେବା ଦେଖି ମୁଁ ଘରଖାଇବା ଧରି ସେଠାକୁ ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆସିଲେ ଏଇଠି ଏକାଠି ଖାଇବା ଏଇ ଧାରଣା ନେଇ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଧାଇଁଗଲି । ଆପଣ କିନ୍ତୁ ଅନେକଙ୍କୁ କହି ସାରିଥିଲେ, ‘ଶଶି, ମୋ ପାଇଁ ଘରୁ ଖାଇବା ନେଇ ଆସିବ’ ବୋଲି । ମୋତେ ଖାଲି ହାତରେ ଦେଖି ଆପଣଙ୍କ ଶିଶୁସ୍ୱଳଭ ଅଭିମାନର ସୀମା ମାନିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣଙ୍କ ମନକଥା ଖୋଲି କହିଦେଇ ମୋ ଜୀବନକୁ ମହିମାନ୍ବିତ କରିଦେଲେ ।

ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ଇଏ ଅନେକ ଦିନ ଯାଏ ଘାରିବ । ଆପଣ ଆଣି ଦେଇଥିବା ଝୁମୁରୀ ଶାଗ ଗଛରେ କଡ଼ ଧରିଲାଣି । ଆଉ ମୁରୁକୁନ୍ଦ ବକୁଳିବ ବକୁଳିବ ହେଉଛି । ଦଶେରୀ ଆମ୍ବଗଛ ବଉଳିଲାଣି ।

ଆପଣ ପୃଥିବୀ କହିଲେ ସାରା ପୃଥିବୀର ମଣିଷଙ୍କୁ ବୁଝୁଥିଲେ । ଦେଶ କହିଲେ ଏ ଦେଶର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆଗ ଦେଖୁଥିଲେ । ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରର ଦରଦୀ ମଣିଷ କେତେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଅତି ଆପଣାର ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମା ନିଶ୍ଚୟ ଜଡ଼ି ଯାଇଥିବ । ମୁଁ ଭାବେ ଏହାହିଁ ଆପଣଙ୍କର ସଦ୍‌ଗତି । ଏଇ ସଦ୍‌ଗତି ପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୁହାରି ଜଣାଇ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏ ଶେଷ ଚିଠି ଲେଖା ଶେଷ କରୁଛି ।

ଜ୍ୟୋତି ବିହାର, ବୁର୍ଲା

ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାର ପରଲୋକ

ଶ୍ରୀ ଗିରିକାବୁଷଣ ପଟ୍ଟନାୟକ

‘ଯୁନିଭର୍ସ’ର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଚିତ୍ତଂଜନ ଦାସ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ୧୬ ଜାନୁଆରୀ ୨୦୧୧ ମସିହା ରବିବାର ଅପରାହ୍ନରେ କଲିଙ୍ଗ ହସ୍ପିଟାଲ୍‌ରେ ତାଙ୍କର ପରଲୋକ ହୋଇଯାଇଛି । ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କୁ କଲିଙ୍ଗ ହସ୍ପିଟାଲ୍‌ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେଇଠାରେ ତାଙ୍କର ପରଲୋକ ହୋଇଯାଇଛି । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଅନୁଯାୟୀ ତାଙ୍କ ମରଦେହକୁ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମିତ ଗ୍ରାମ ବାଗଲପୁରକୁ ନିଆଯାଇଛି । ସେ ୧୯୨୩ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୩ ତାରିଖରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ବାଗଲପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୯୬୧ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମି ପୁରସ୍କାର, ୧୯୮୯ରେ ସାରଳା ପୁରସ୍କାର, ୧୯୯୮ରେ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ଓ ବିଷୁବ ପୁରସ୍କାର, ୨୦୦୦ରେ ସାହିତ୍ୟ ଭାରତୀ ସମ୍ମାନ ଓ ୨୦୦୨ ମସିହାରେ ସେ ଉତ୍କଳ ଋତୁ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ ।

“ଯୁନିଭର୍ସ”ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଅନ୍ୟତମ । ଯେଉଁ ସାତଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ମିଶି ଯୁନିଭର୍ସର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଷ୍ଟିସ୍ ନବକୁମାର ଦାସ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ସନ୍ତୋଷ ରାୟ ଚୌଧୁରୀ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତଂଜନ ଦାସ ଏହି ତାଲିକାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ବିଜୟ କୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି (ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍), ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଅଧ୍ୟାପକ ଡା. ରାଧାନାଥ ରଥ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତିଂଜନ ବେହେରା ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମକ୍ଷମ ଓ ମୁଁ ସମ୍ପାଦକ ଜୀବିତ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ଯୁନିଭର୍ସର ସତନ୍ତ୍ର ବାସଗୃହ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛି କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ବ୍ୟୁବିଜୟ କୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଘରେ ଯେଉଁ ସଂସ୍କାର ଶୁଭ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ କାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ୬ନମ୍ବର ଜୁନିୟର ଅଫିସର କ୍ୱାର୍ଟର୍ସ,

ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା ଗୋଡ଼ର ବାରଣ୍ଡାରୁ ଏହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତଂଜନ ଦାସ ଅନ୍ୟତମ । ଚିତ୍ତବାବୁଙ୍କ ସମେତ ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟ ବଡ଼ଭାଇମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିଛି । ସେମାନଙ୍କ ପାରିବାରିକ ଖୋଜ ରହିଛି - ଯାହା ମନକୁ ନପାଇଲା ପାଟିତୁଣ୍ଡ ନକରି ସେଥିରୁ ନିସ୍ତ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯିବା । ଯୁନିଭର୍ସ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ଘଟି ନାହିଁ । ବହୁ ମତଭେଦ ଘଟିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା ବିତର୍କ ପରେ ତୁଟି ଯାଇଛି । ଚିତ୍ତବାବୁ ମୂଳରୁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଗଢ଼ି କରି ଆସିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସେମିନାର “ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ଓ ଜୈନଧର୍ମ”, (୧୯୬୬ ମସିହା)ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୧୨ଟି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସେମିନାର, ବହୁ ଜାତୀୟ ସେମିନାର ଏବଂ ସର୍ବୋପରି କଟକ ସହରର ସହସ୍ରବର୍ଷ ପାଳନର ମହୋତ୍ସବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିତ୍ତବାବୁ ସବୁଥିରେ ଗଢ଼ି କରି ଆସିଛନ୍ତି । ତାହା ଆଜି ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଆଖି ଲୁହରେ ଭରି ଯାଉଛି ଏବଂ ଲେଖିବା ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରୁଷି ହୋଇ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଯାହା ସତ୍ୟ ତାହା ସତ୍ୟ । ତାହାକୁ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଚିତ୍ତ ବାବୁ ମୋ ଠାରୁ ୮ବର୍ଷ ବଡ଼ । ସେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଛାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆସିବା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ରେଭେନ୍ସା ଅଧ୍ୟାୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେ ୧୯୪୨ ମସିହା ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଜେଲ୍‌ରେ ଅନ୍ୟ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କ ସହିତ କାରାଗୃହ ହୋଇଥିଲେ । ସେହିଠାରେ ଶ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିଚିତି ଆତ୍ମୀୟତାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । କାରାବାସରୁ ମୁକ୍ତି ପରେ ସେ ଯାଆନ୍ତି ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ ଏବଂ ତମ୍ବିମୁଣ୍ଡା ସ୍କୁଲକୁ । ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ଆଜି ବି ମନେ ପଡ଼େ । ଅନୁଗୁଳ ପରେ ସେ ଯାଆନ୍ତି ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଏବଂ ସେଇଠି ଲେଖନି ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ବୌଦ୍ଧ

ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ । ବହି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ଦ୍ୱାରା । ଓଡ଼ିଶାର ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଗରୁ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ଲେଖା ହୋଇ ନଥିବାର ମୋର ମନେ ହୁଏ । ଚିତ୍ରବାବୁ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପୁସ୍ତକର ଲେଖକ; କିନ୍ତୁ ତାହା ମଧ୍ୟ ସବୁ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ । ଯେଉଁ ସକ୍ତ ଫକ୍ଷ୍ୟକ ବହି ଜଞ୍ଜାଳୀ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଉପରଲିଖିତ ବହି ଅନ୍ୟତମ । ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଛାଡ଼ି ଚିତ୍ରବାବୁ ଯାଆନ୍ତି ଯୁରୋପ । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଏବଂ ଜର୍ମାନୀରେ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଦିନ କଟିଛି । ଚିତ୍ରବାବୁ ରହନ୍ତି ଏକ ଜର୍ମାନ ପରିବାର ସହିତ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ଚିତ୍ରବାବୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛା । ଫଳତଃ ଚିତ୍ରବାବୁଙ୍କ ଜର୍ମାନ ଭାଷାର ଜ୍ଞାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତତ । ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ଚିଠି ଲେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ । ଅଧ୍ୟାପକ କରୁଣାସାଗର ବେହେରା ଯାଇଥିଲେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ ଗସ୍ତରେ । ଅକ୍ଟୋବର ୨ତାରିଖ ଗାନ୍ଧିଜୟନ୍ତରେ ସେ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ଏକ ସହରରେ । ବାହାରେ ପ୍ରବଳ ଶୀତ ଓ ବରଫ । ସେଇଠି ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଜଣେ ଭଦ୍ର ଲୋକ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, ଆପଣ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଆପଣ ଚିତ୍ରଟ୍ଟନ ଦାସଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ଯୁନିଭର୍ସକୁ ଜାଣନ୍ତି ? ଏକଗୁଣା ସାଗର ବେହେରା କହନ୍ତି, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶୀତ ଛାଡ଼ିଗଲା । ଯୁନିଭର୍ସର ଚିତ୍ରବାବୁ ଯେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଏହାର ଉପଲବ୍ଧି ମୋ ରକ୍ତରେ ଫଟାର କଲା ଏକ ନୂତନ ଶିହରଣ । ଏହା ଏକଗୁଣା ସାଗର ବେହେରାଙ୍କ ଉକ୍ତି । ସିଡେନ୍‌ରୁ ଫେରି ସେ ଆଗ୍ରା ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ଆମେରିକୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେଇଠି ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପରଲୋକ ହୋଇଯାଏ । ସେ ସେଠାରୁ ଫେରି ଓଡ଼ିଶାରେ କିଛି କାଳ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ଏବଂ ତାଃ. ଉଷା ଦାସଙ୍କୁ ବିବାହ କରନ୍ତି । ଯଥାସମୟରେ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜାତ ହୁଏ ଏବଂ ସେ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର

ସନ୍ତାନ ଯିଏକି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେରିକାରେ ଅବସ୍ଥାପିତ । ମଝିରେ ସିଏ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥିତ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେଠାରୁ ଆସି ପୁନର୍ବାର କଟକରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉଷା ଦାସ ଅବସର ନେଲାପରେ ସେ ବାପୁଜୀନଗରସ୍ଥ ବାସଭବନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ଆସୁଥିଲେ ।

ଚିତ୍ରବାବୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ଅନୁବାଦକ, ଗାନ୍ଧିକ, କବିତା ଲେଖକ, ସମାଲୋଚକ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଏକ ନାମ୍‌ଜାଦା ଷ୍ଟାମ୍ପ କଲେକ୍ଟର । ମୋ ଝିଅ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତାର ଅନ୍ୟ ଏକ କାରଣ ହେଉଛି ଉଭୟ ଷ୍ଟାମ୍ପ କଲେକ୍ଟର । ଚିତ୍ରବାବୁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀମା'ଙ୍କର ସମସ୍ତ ଲେଖାର ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଆରେ ଯାହା ଏକ କଠୋର କାମ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାକୁ ଅନୁବାଦ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଏକମାତ୍ର ସକ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି । କାରଣ ଭାଷା ଓ ଭାବନା ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶ୍ରୀମା ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖା ଅନୁବାଦ କରିବା କଠିନ କାମ । ଚିତ୍ରବାବୁଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଫର୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୌଳିକ । ତାହା ତାଙ୍କର ଲେଖା 'ଭିନ୍ନ ଏକ ବିବେକାନନ୍ଦ' ବହି ପ୍ରମାଣିତ କରେ । ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ଉପରେ ଏଭଳି ଚିନ୍ତା ବହନ କରିଥିବା ପୁସ୍ତକ ବିରଳ । ଚିତ୍ରବାବୁ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି ବହୁବାର ।

ସେ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଯାଇଛନ୍ତି ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ଇରାକ୍ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଉପରେ ଷ୍ଟେପିଣ୍ଡାସ୍ତ ମାତ କରୁଛି । ଚିତ୍ରବାବୁ ଏକ ପୁସ୍ତକରେ ସେହି ଅଭିଜ୍ଞତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଚିତ୍ରବାବୁ ଚୀନ୍ ଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଅଭିଜ୍ଞତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ଏକ ପୁସ୍ତକରେ- 'ଭାରତରୁ ଚୀନ୍' । ଚିତ୍ରବାବୁ ବହୁ ପୁସ୍ତକର ଲେଖକ । ତାଙ୍କ ଲେଖା ମଧ୍ୟରେ 'ଗାନ୍ଧୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ', 'ନଖ ଦର୍ପଣ', 'ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ', 'ଆଉ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ', 'ନେତା ଓ ନାରାୟଣ', 'ସବା ମୂଳରେ ମଣିଷ', 'ହସ କେତେ କାନ୍ଦ କେତେ', 'ଶୀଳାତୀର୍ଥ', 'ସମ୍ପାଦକର ସ୍ତମ୍ଭ', 'ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ', 'ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ', 'ନେପାଳ ପଥେ', 'ଜଞ୍ଜାଳୀମାଳରେ ସାତଦିନ', କବିତା ପୁସ୍ତକ 'ଦୁଇ ଅଧ୍ୟାୟ', 'ସମାଜ

ରବେଷଣା ବିଧି, 'ରାଜକୁମାର', ମହାମାନବ',
 'ବିଦ୍ରୋହୀ ଆତ୍ମା', 'ମୋ ଜୀବନ', 'ସମ୍ମୋହିନୀ',
 'ଚାଷୀ', 'ମୋ ହୃଦୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ', 'ଦୁଇ ଭଉଣୀ',
 'ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି', 'ଅରୁଣତାନନ୍ଦ ଓ ପଞ୍ଚଶଖା ଧର୍ମ',
 'ଓଡ଼ିଶାର ମହିମା ଧର୍ମ', 'ସବୁ ସାହିତ୍ୟ', 'ଓଡ଼ିଆ
 ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ଧାରା', 'ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ', 'ଗପ-
 ଅଗପ', 'ମଣିଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଣି', 'କେତେ ଦେଶର
 କଥା', 'ସୁନ୍ଦର ଦେଶ ଫିନିଲାଣ୍ଡ', ଓ 'ମାର୍କୋପୋଲ',
 'ସମାଜ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବା ବିକାଶ', 'ଜାତିରେ ମୁଁ ଯବନ',
 'ସଂସ୍କୃତି ଓ ଓଡ଼ିଶା', 'ଏକଲବ୍ୟ କଥା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
 ପ୍ରବନ୍ଧ' ଅନ୍ୟତମ ।

ଚିତ୍ତବାବୁ ଥିଲେ ସହଭାଷୀ; କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁଳ ।
 ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ସେ ବେଶ୍ ଗପ ଜମେଇ ପାରନ୍ତି ।
 ଠିକ୍ ସେହିପରି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଲେଖା ଉପରେ ଚିନ୍ତଣୀ ବି
 ଦେଇ ପାରନ୍ତି । 'ୟୁନିଭର୍ସ' ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶିତ ସବୁ ପୁସ୍ତକର
 ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ ଉକ୍ତ
 ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି । ମୋ ଲିଖିତ
 ଆତ୍ମଜୀବନୀ 'ଜୀବନର ବାଟେଘାଟେ' ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମୁଁ

ଦେଖିବାକୁ ଦେଇଥିଲି ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର
 ମନ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ । ଚିତ୍ତବାବୁ ଏହା ଶୁଣି ବିରକ୍ତ ହେଲେ ମୋ
 ଉପରେ- ଆପଣ ତ ଲେଖିବେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ; ନିଜ ମନର
 କଥା । ତାକୁ କିଏ କାହିଁକି ପଢ଼ି ସଂଶୋଧନ କରିବ,
 କେଉଁ ଅଧିକାର ବଳରେ ? ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ ।
 ତାହା ଫଳରେ ମୋ ଆତ୍ମଜୀବନୀର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଦେଖିବାକୁ
 ମନା କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ଚିତ୍ତବାବୁ ଥିଲେ ଯୁନିଭର୍ସର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଓ
 ଶୁଭଚିନ୍ତକ । "Societies in Transition";
 "Alternative for the Future", ସେମିନାରର
 ନାମକରଣ ଏବଂ କଥନ ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ଵ । ଠିକ୍ ସେହିପରି
 "Folk Culture" ଉପରେ ସେମିନାରରେ ତାଙ୍କର
 ଆଲୋଚ୍ୟ ପରିସ୍ତୁତ । ସେ ଥିଲେ ମୋର ପାରିବାରିକ
 ବନ୍ଧୁ । 'ୟୁନିଭର୍ସ'ର ଅଗ୍ରଗତି ଦେଖି ସେ ଯେତିକି ଖୁସି
 ହେଉଥିଲେ ମୋର ରୋଗଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଭୁଲି ଯିବା ପାଇଁ
 ସେତିକି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଆପଣାର କଥାରେ । ତାଙ୍କର
 ପରଲୋକରେ 'ୟୁନିଭର୍ସ' ଯେପରି ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାକୁ
 ହରାଇ ମ୍ରିୟମାଣ ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୁଁ ମୋର ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କୁ
 ହରାଇ ଦୁଃଖରେ ଜର୍ଜରିତ ।

‘ବି ଯୁନିଭର୍ସ’, ମୈତ୍ରୀସରଣୀ,
 କଟକ

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ ଗୁରୁଣୀ ଗୁରୁ

ଶ୍ରୀ ଯତୀନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଶତପଥୀ

୧୯୯୨ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସ । ‘ନବ ପଲ୍ଲବ’ର ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶିବିରଟି କୁଶଳଦା ହାଇସ୍କୁଲ୍‌ରେ ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ବାରିପଦାର ଏମ୍.କେ.ସି. ହାଇସ୍କୁଲରୁ କିଛି ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ନେଇ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କୁ ସେହିଠାରେ ପ୍ରଥମକରି ଦେଖିଲି । ଡ. ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା, ଆଇ.ଏ.ଏସ୍., ଅଧ୍ୟାପକ ଦାଶ ବେନହୁର୍, ଅଧ୍ୟାପକ ଜୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱାଳ, ନବ ପଲ୍ଲବର ସମ୍ପାଦକ ରମେଶ ଗୁମାନ ଫିହ, ସଭାପତି ରବୀନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀ, ଅନୀଲ ଭାଇ ଓ ଅରୁଣ ଭାଇ ସେଠାରେ ଥାନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗପ, କବିତା କିମ୍ବା ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିବାକୁ ବିଷୟ ଦିଆଯାଏ । ସେମାନେ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । ପୋଖରୀ ହ୍ରଦରେ ଥିବା ସିମେଣ୍ଟ ବେଞ୍ଚରେ କିମ୍ବା ପୋଖରୀ ହ୍ରଦ ପାଖ ସ୍କୁଲ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଲେଖନ୍ତି । ଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଲେଖା ଦାଖଲ କରନ୍ତି ଏବଂ ଜଣ ଜଣ କରି ତାକୁ ପଢ଼ି ଶୁଣାନ୍ତି । ପୁଣି ବିଷୟବସ୍ତୁ ଦିଆଯାଏ ।

ପିଲାମାନେ ବାହାରି ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଡ଼ ଭାଇ ଓ ଅପାମାନେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସନ୍ତି । ଆଲୋଚନା ଚାଲେ । ସମସ୍ତେ ଖୁବ୍ ରୁଚ୍ଚତାପୂର୍ବକ ଭାବେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗ ଦର୍ଶନ, ଗୀତା, ଉପନିଷଦ, ବିଦେଶ କାହାଣୀ ଓ ଆହୁରି କେତେ କଥା । ଠିକ୍ ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ପିଲେ ତାଙ୍କ ଲେଖା ନେଇ ଆସନ୍ତି । ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କୁ ଘେରି ବସନ୍ତି । ବଡ଼ ଅପା ଓ ଭାଇମାନେ ଦୂରେଇ ଆସି ବସନ୍ତି । ପିଲେ ଜଣ ଜଣ କରି ଲେଖା ଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ନ୍ତି । ନିଜସ୍ବ ଚିନ୍ତା ଥିବା ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ତାରିଫ୍ କରନ୍ତି ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେହି ଭଳି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତି । ଦୁଇପ୍ରହରରେ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ପିଲାମାନେ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ଜୋର୍ ଦିଆଯାଏ । ଖାଇବା ଆଗରୁ ଆଖପାଖ କଲେଜ ଯଥା ଖୁଣ୍ଟା, ଉଦଳା, ପୁରୁଣା ବାରିପଦା ଓ କୁଆମାରାକୁ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଆସି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥାନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ

ସାଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ର ଭାଇ ରହନ୍ତି ।

ପିଲାମାନେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ଜ୍ଞାନପିପାସୁ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଯାଆନ୍ତି । ଦିନ ୨ ଟାରୁ ୪ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ ଆଲୋଚନା ଚାଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କ ନିଦ ନଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ କମ୍ ଶବ୍ଦରେ ଅବୋଧଗମ୍ୟ ଫକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝାଇ ଥାନ୍ତି । ମୁଁ ବି ସେଇଠି ବସିଯାଏ । ସେହି କେତେଜଣ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ମଥା ନଇଁଯାଏ - ଆଉ ଗୁରୁଣୀ ଗୁରୁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ବଢ଼ିଯାଏ ।

ସେଇ ଶିବିରର ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ମୋର ଅପାଶୋରା । ଦିନେ ୪.୩୦ରୁ ୫.୧୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଡ଼ ବର୍ଷାଟାଏ ହେଲା । ଅସମ୍ଭବ ଗରମ ଅପରାହ୍ଣଟି ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଗଲା । ମୁଁ ବର୍ଷାବେଳେ ହଷ୍ଟେଲ୍ ପଟେ ଥିଲି । ବର୍ଷା ପରେ ଅରବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଖବର ଗଲା - ଚିତ୍ର ଭାଇ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଆସି ଦେଖା କଲି । ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଲେ - “ଯତୀଭାଇ, ବର୍ଷାଟି ହେଲାପରେ କେତେ ଭଲ ଲାଗୁନି । ପିଲାମାନେ ବାହାରକୁ ବୁଲିଗଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗନ୍ତାନି ?” ମୁଁ କହିଲି - “ହଁ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ଲାଗନ୍ତା ।” “ତାହା ହେଲେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବୁଲାଇ ଆଣନ୍ତେନି ?” ମୁଁ ହଁ ଭରିବା ପରେ ସେ ପଚାରିଲେ - “୮୦ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ପିଲାଙ୍କୁ କେମିତି ନେଲେ ଭଲ ହେବ ଟିକେ କହିବେ ।” ମୁଁ ସହଜ ଭାବରେ କହିଲି, “ଦୁଇ ଧାଡ଼ିକରି ନେଇଯିବି ।” ସେ କହିଲେ, “ଧାଡ଼ି କରି ନେଲେ ପିଲେ କ’ଣ କିଛି ଶିଖନ୍ତି ? ତାଙ୍କୁ ଦଳ ଦଳ କରି ନିଅନ୍ତୁ । ପ୍ରତି ଦଳରେ ଜଣେ ବଡ଼ ଅପା ବା ଭାଇ ରହିବେ । ପିଲେ ଚାହୁଁଥିବା ବିଷୟ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ । ଯାଆନ୍ତୁ ।” ମୁଁ ସେଇଆ କଲି । ବଡ଼ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଦଳ ଦଳ କରି କୁଶଳଦା ବନ୍ଧ ଆଡେ ଯାଇ କୁଡ଼ିଆଣୀ ଉପରେ ବସିଲୁ । କେତେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଗାଁ

ବୁଲିକରି କୁଶଳଦା ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ବେହେରାଙ୍କ ବାଡ଼ି, ବଗିଚା, ପୋଖରୀ ଆଦି ବୁଲି ତାଙ୍କ ସହ କିଛି ସମୟ କାଟିଲୁ । ଏସବୁ ଭିତରେ ଚାଲିବାର ସାଧାନତା, କଥାରେ ଓ ଚିନ୍ତାରେ ସାଧାନତାର ଛବିକା ଦେଖିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଡର୍କ ଓ ଅନ୍ଧାର ହେଲା । ରାତି ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଝାଜ୍ ଝାଜ୍ କଲା । ଗତ ୨୪ ବର୍ଷ କାଳ ମୁଁ ସମର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବାହିନୀର ଦକ୍ଷ ଅଫିସର ଭାବେ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଧାଡ଼ିରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଚଲାଉ ସେମାନଙ୍କୁ କେତେ ନଷ୍ଟ ନକରିଛି ।

ଚିର ଭାଇ କହନ୍ତି ଭଲ ଘରୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଆଣି ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ନବ ପଲ୍ଲବ ଶିବିରରେ ପିଲାଙ୍କ ସାଧାନ ଚିନ୍ତନରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କଲେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିବିରକୁ ଆସିବାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ମନା କରି ଦିଅନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧିମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯତ୍ନଶୀଳ ହେବାକୁ ଆମକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଲେଖା ପାଠ ବେଳେ ନିଜସ୍ୱ ଚିନ୍ତାଧାରା ଥିବା ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସା ତତ୍ତ୍ୱଶାତ କରିଥାନ୍ତି । ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ଦାସଙ୍କ ଭାଷାରେ ଏହାହିଁ ଆଦର୍ଶ ପିୟର୍ ଲର୍ଣ୍ଣିଂ (Peer Learning) । ସେଇ ଶିବିରର ସେଇ ଘଟଣା ପରେ ମୋର ଶିକ୍ଷକତା କାଳରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଧାଡ଼ି କରି ନେଇନାହିଁ । ମୋରତା ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲାବେଳେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲା । ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସ ପାଳନ ଅବସରରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ଦୁଇ ଧାଡ଼ିରେ ଯାଇ ଗ୍ରାମ ପରିକ୍ରମା କରିସାରିବା ପରେ ସ୍କୁଲରେ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳନ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥାଏ । ଆଠଦିନ ଆଗରୁ ମୋର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଦଳ ଦଳ କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ କହିଲି । ଭାରତର ସାଧାନତା ଫ୍ରାନ୍ସର ଇତିହାସ ବାବଦରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ କହିଲି । ପିଲାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଅନୁରୂପା ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଆଲୋଚନା ପରିସରଭୁକ୍ତ କରାଯିବ । ସେହି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଲା । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଶେଷରେ ସମୀକ୍ଷା କରାଗଲା । ଅବଶ୍ୟ

ଗତାନୁଗତିକତା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାରୁ ଗ୍ରାମର କେତେ ଯୁବକ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କଲେ । ଗତାନୁଗତିକତାର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଦୁର୍ନିଆ ବିରୋଧ କରେ । ଚିରଭାଇ ସେ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସାଗତ କରନ୍ତି ଓ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତି । ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ସେ ସତତ ଚେଷ୍ଟିତ ଥାଆନ୍ତି ।

ପ୍ରତି ଶିବିରରେ ଗୀତ, ଗପ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ପହେଲି ଲେଖା ସହ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ, ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ, ଭାବନାର ଓ କଳ୍ପନାର ବିସ୍ତାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁସୂତ ହୋଇଥାଏ । କଳ୍ପନାର ବିସ୍ତାର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ସେ ପାଖରେ ରଖନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣିଲି । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତି । ଚିଠିଟିଏ ପାଇଲେ ତାର ସେହି ଲେଖାକୁ ପଢ଼ି ତାର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି । ସେଇ ଲେଖାରେ କୁଆଡ଼େ ପିଲାର ମନ ଭିତର କଥା ସେ ଜାଣନ୍ତି । ଏହା ଶୁଣିବା ପରେ ଶିବିର ମଧ୍ୟରେ ପିଲାଙ୍କ ଲେଖା ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଅତତଃ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ପିଲାଙ୍କ ଅଭିବାଦକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାଙ୍କ ବାବଦରେ କିଛି ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଇ ପାରିଲି ।

ଚିରଭାଇଙ୍କ ବିଶେଷ ଗୁଣ ହେଲା କାହା ପାଖରେ ଭଲ ଗୁଣଟି ଥିଲେ ତାକୁ ଉତ୍ତୁରେଇ ବାହାର କରିବା । ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ପିଲାକୁ ସେ ବଡ଼ ଚର୍ଚ୍ଚା ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି । ଦୈନିକ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶିବିରକୁ ରାଇରଙ୍ଗପୁର ହାଇସ୍କୁଲର ୯ମ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦାସ ଓ ଏମ୍.କେ.ସି. ହାଇସ୍କୁଲର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସହ ଶଙ୍କର୍ଷଣଦେବ ଗୋସାମୀଙ୍କୁ ନେଇ ଯାଇଥାଏ । ଚେତନଟୀ ଏମ୍.ପି.ସି. ହାଇସ୍କୁଲର କିଛି ବନ୍ଧା ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଶିବିରର ଡର୍କ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଆଲୋଚନାରେ ସେ im-pressed ହୋଇଗଲେ । ମତେ ତାକି କହିଲେ, “ଯଦି ଭାଇ, ଚିକିଏ ଯତ୍ନ ନେଲେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବୋର୍ଡ଼ ପରୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ୧୦ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିବ ।” ସେ ରାଇରଙ୍ଗପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ଓ ମୁଁ ବାରିପଦାରେ । ତଥାପି ଚିର ଭାଇଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ଭୁଲ୍ ହେବାର ନୁହେଁ । ବଡ଼

ହୁଟିମାନଙ୍କରେ ତାକୁ ବାରିପଦା ଡକାଇଲି ଓ ତାର ପାଠପ୍ରତି
ଧ୍ୟାନ ଦେଲି । ତତ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଶିବିରରେ ଥିବାବେଳେ
ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ପଳ ବାହାରିଲା ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ
ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଥାନ ହାସଲ କରିଥିବା ଶୁଣି ରାଜା ଭାଇ, ଦାଶ
ବେନହୁର୍ ଭାଇ, ଚିତ୍ର ଭାଇ ଓ ଆଉ ସମସ୍ତେ ଭାରି ଖୁସି
ହେଲେ । ଦୂରତା ଯୋଗୁଁ ନବରଙ୍ଗପୁରର ଗୌତମୁତା ଗ୍ରୀଷ୍ମ
ଶିବିରକୁ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ପିଲେ ଯିବାକୁ ପଛେଇଲେ । ୯ମ
ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର ମୋର ସାନ ପୁଅ ଅଭିଷେକକୁ ନେଇ ମୁଁ
ଶିବିରରେ ଯୋଗଦେଲି । ସେଠାରେ ସେ ଅତ୍ୟୁତ ଭାଇକୁ
କହିଲେ ଶିବିର ସରିବା ପରେ ମତେ ନେଇ ରାୟଗଡ଼ା
ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ‘ଅଗ୍ରଗାମୀ’ର ଉପକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲାଇ
ଦେଖାଇବା ପାଇଁ । ମତେ କହିଲେ ସେହି କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର
କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାରେ ଆଉ କିଛି ପ୍ରସ୍ତାବ ନିଃସଂକୋଚରେ
ଦେବା ପାଇଁ । ମୁଁ ସେସବୁ ବୁଲି ସାରି କାଶୀପୁରରେ
ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଠାରୁ ମାଣ୍ଡବିସି ଗଲାବେଳକୁ ବାଟରେ
ପ୍ରକୃତିର ଯେଉଁ ଶୋଭା ଦେଖିଲୁ ତାହା ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର
ଅପାଶୋରା ହୋଇ ରହିଛି । ମାଣ୍ଡବିସିରେ ରାତି ସ୍କୁଲର

ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କିଛି ସମୟ କାଟି ଗାଁବାଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ
କିଛି ସମୟ କାଟିଲୁ । ତାଙ୍କ ହାତରୁ ତାଙ୍କ ରନ୍ଧା ଖାଦ୍ୟ
ଖାଇଲୁ । ସେମାନେ କେତେ ଖୁସି ହେଲେ । ସେ ଅଭିଷେକ
ମଧ୍ୟ ଆମର ଅପାଶୋରା ।

ଚିତ୍ରଭାଇ ନିଜେ ଜଣେ ଲେଖକ । ମାତ୍ର
ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନେ କିପରି ସୁଲେଖକ ହୋଇ
ପାରିବେ ସେଥିପାଇଁ ‘ନବ ପଲ୍ଲବ’ ଜରିଆରେ ଯେଉଁ ବ୍ରତ
ନେଇଥିଲେ ତାହା ତାଙ୍କୁ ଅମର କରି ରଖିବ ।

ତାଙ୍କ ବାପୁଜୀ ନଗର ଘରେ ସେ କିଛି କିଛି ବଡ଼ ଲୋକ
ତଥା ଜ୍ଞାନ ପିପାସୁଙ୍କ କୁସ୍ ନେବାର ଶୁଣିଲି । ଭୁବନେଶ୍ଵର
ଗଲେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାର ସୁଯୋଗ ନେବାର ମନସ୍କ କଲି ।
ମାତ୍ର ଦୁଇଥର ସେ ସୁଯୋଗ ପାଇଛି । ଯଥାର୍ଥରେ ସେ
ଗୁରୁଶାଂ ଗୁରୁ ।

ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ‘ନବ ପଲ୍ଲବ’
ସବୁଦିନ ତାଙ୍କୁ ଝୁରୁଥିବ ଆଉ ସବୁ ଚିତ୍ରଭାଇପ୍ରେମୀମାନେ
ମଧ୍ୟ ।

ଓଡ଼ିଶା ନଂ-୧୯, ବାୟଦ୍ଦାରୋଡ଼
ବାରିପଦା, ମୟୂରଭଞ୍ଜ-୭୫୭୦୦୧,
ଫୋନ୍ : ୯୪୩୭୨୩୮୦୮୪

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ପଦେ କଥା

ପ୍ରପେକ୍ଷର ଧରଣାଧର ସାହୁ

୧୯୮୦ ମସିହାରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ କ୍ଲାଟର୍ସରେ ରହୁଥାଏ । ଚୈତନ୍ୟବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରବିବାର ଅପରାହ୍ନରେ ସାହିତ୍ୟ ଆସର ବସେ । ସାଇକେଲ୍ ଚଳେଇ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆସିଲେ ଆସର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ବହି ଆଲୋଚନା, ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ କବିତା ପାଠ ହୁଏ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନର ପରିସର, ଚିନ୍ତାର ଗଭୀରତା ଓ ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀର ଆଭାସ ଆମେମାନେ ପାଉଁ । ଯେତେ ପାଖରୁ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯେତେ ଅଧିକ ଜାଣିଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଆମର ଅଧିକ ହୁଏ ।

ଦିନେ ଖରାବେଳେ ସେ ଆମ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ବହୁତ ଖୁସି ହେଲି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବି ହେଲି । ସେଦିନ ରବିବାର ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ଆସିବାର କାରଣ ଥିଲା ଅଲଗା । “ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ବିକାଶ ଧାରା” ପୁସ୍ତକଟି ଝୁଲାରୁ ବାହାର କରି ମୋତେ ଦେଲେ ଏବଂ ତା’ର ଏକ ସମୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୋତେ କହିଲେ । ମୁଁ କହିଲି- “ଏ ବହିଟି ମୁଁ କିଣିକରି ପଢ଼ି ସାରିଛି ଏବଂ ତା’ର ଶେଷ ଅଧ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏକତରଫା ଓ ତିକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ବୋଲି ମୋର ହୃଦୟଙ୍ଗମ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଏ ବହିଟିକୁ ଛଂରାଜୀରେ ସମୀକ୍ଷା କଲେ ମୋତେ କେତେକ ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

ମୋ କଥା ଶୁଣି ଚିତ୍ରଭାଇ ଅଳ୍ପ ହସିଲେ । କହିଲେ- “ଟିକେ ରଗେଇବା ଲାଗି, କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ କାନରେ ପାଣି ଢାଳିବା ପାଇଁ, ଗାଳିଗୁଲଜ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ସେସବୁ ଲେଖିଥିଲି । କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନି । ବହି ବାହାରିବାର ବର୍ଷେ ପାଖାପାଖି ହେଲାଣି । ନା ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ନା ଗାଳିଗୁଲଜ । ଏକ କାନଫଟା ନୀରବତା । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ମନମୁତାବକ ସମୀକ୍ଷାଟିଏ ଲେଖନ୍ତୁ ।”

ଗୋଟିଏ ରବିବାସରାୟ ଆସରରେ ସମୀକ୍ଷାଟି ତାଙ୍କୁ ଦେଲି । ଯାହା କଟୁକଥା ସବୁ ଲେଖି ଦେଇଛି । ତେଣୁ ଏକ ଭୟମିଶା ଉକ୍ତଶୃତା ସହିତ ତାଙ୍କ ମତାମତକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲି । ସେ ସମୀକ୍ଷାଟି ପଢ଼ିସାରି କହିଲେ- ଆଉଟିକେ ଅଧିକ କଟୁ ହୋଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିଗଲା । ମୋ ଜାଣିବାରେ ଆମ ଚାରିକଡ଼ ଅଧିକାରୀ ଲେଖକଙ୍କୁ କେହି ଯଦି ନ’ଟି କାରଣ ଲାଗି ପ୍ରଶଂସା କରି ସାରିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ବଳତା ପାଇଁ ସମାଲୋଚନା କରିଦେଲା ତେବେ ସେ ଲୋକଟି ତତ୍କ୍ଷଣାତ ନିହୁକ ପଦବାଚ୍ୟ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତା’ର ଅପରାଧ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ବୋଲି ଧରି ନିଆଯାଏ । ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଚିତ୍ରଭାଇ ସେ ଧରଣର ମଣିଷ ନଥିଲେ । ସେ କହୁଥିଲେ- ଗାଳିଦିଅ ପଛେ ବାତସ୍ତୃହ ହୁଅନାହିଁ ।

ଦିନେ ଆମ ଭିତରୁ ଜଣେ ପଚାରିଦେଲା- ଚିତ୍ରଭାଇ, ଆମ ଜାଣିବାରେ ୧୭୫ଖଣ୍ଡ ବହି ଲେଖିଛନ୍ତି । ସବୁବହିର ଚାହିଦା ବି ଅଛି । ରୟାଲ୍‌ଟି କିଛି ମିଳୁଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ।

ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଲେ- ହଁ, ନମିଳୁଛି ନୁହେଁ । ମାର୍ଜ ଏପ୍ରିଲ୍ ବେଳକୁ ୫ଟି କି ୬ଟି ଟେକ୍ ଆସେ । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଟେକ୍‌ଟି ଆଠଶହ ଟଙ୍କା । ଆଉସବୁ ତା’ଠାରୁ ବହୁତ କମ୍ । ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଜିନିଷଗୁଡ଼ାକୁ ସହଜରେ ନେଇପାରୁଥିବା ଗୁଣଟି ନଥିଲେ ଏ ଦେଶରେ କେହି ଲେଖିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଦୁଇଶହରୁ ଅଧିକ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକର ଲେଖକ ଚିତ୍ରଭଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୃତିର ଆକଳନ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କର ଯେକୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧ ପଢ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଜଣେ ପାଠକ

ଅବଗତ ହୋଇପାରେ । ଯେକୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିର୍ଭୟ ଭାବରେ ନିଜର ମତାମତ ଦେବା ଗୁଣଟିକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ, ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ଗୁଣଟିକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଥିଲେ । ବାହ୍ୟିକ ସମ୍ପର୍କ ଠାରୁ ଆନ୍ତ୍ରିକ ସମ୍ପର୍କକୁ ସେ ଆପଣେଇ ନେଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଅତି ନିଜର ଭାବୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଏତେ ଅଧିକ ।

କ୍ଷ ରୁ ଅ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଭିଧାନ (୨୦୦୫)ରେ ସ୍ଥାନିତ “ମାର୍ଗ” ଶୀର୍ଷକ ଲେଖାଟି ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ସୂଚନାଦିଏ । “ମାର୍ଗଟିଏ ଚାଲିବାରୁ ହିଁ ମୋ’ର ଏ ଯାବତୀୟ ପରିଚୟ ତଥା ସେହି ପରିଚୟଜନିତ ଭଳି ଭଳି ଆନନ୍ଦ । ପୃଥିବୀଟା ତା’ପରେ ସତେଅବା ଜଣେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ସସଦନ ସଦୃଶ ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭକରେ । ସମସ୍ତେ ତ ଏହି ଗୋଟିଏ ଘରେ, ସମସ୍ତେ ବାଟ ଚାଲୁଛନ୍ତି, ପରସ୍ପରକୁ ଚାଲିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛନ୍ତି, - ସେହି ଦର୍ଶନଟି ମୋ’

ଲାଗି ଈଶ୍ବର ଦର୍ଶନବତ୍ ଏକ ପାବନ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହୋଇରହେ । ମୁଁ ସତେଅବା ସକଳ ମାର୍ଗ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।” (ପୃ.୧୩୭)

ସବୁ ମାର୍ଗ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା, ସମସ୍ତ ମହାଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସୁହୃଦ ଭାବି ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ଲାଗି ସମ୍ମାନ କରିବା ଓ କପଟତା ଲାଗି ସମାଲୋଚନା କରିବା ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ଏହି ଗୁଣଟି ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଓ ଝିଙ୍କାସ ବ୍ୟକ୍ତିକୈନ୍ଦ୍ରିକ ନହୋଇ ଗୁଣକୈନ୍ଦ୍ରିକ ହୋଇଯାଏ । ସେ ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ବ ମତାମତ ଶାଣିତ ବ୍ୟଙ୍ଗ, ଉପମା ଉପମେୟ ପ୍ରୟୋଗରେ ସମୃଦ୍ଧ ଗଦ୍ୟରେ ଅତି ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଲେଖି ଚାଲନ୍ତି ।

ଚିତ୍ତଭାଇ ଆମ ଗହଣରେ ନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ ରଚନାବଳୀ ଆମ ପାଖରେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ବହନ କରି ରହିଛନ୍ତି, ରହିଥିବେ ମଧ୍ୟ ।

୧୬, ଶ୍ରୀବଣୀ ରେସିଡେନ୍ସି
୧୧୪୪, ଗଡ଼ସାହି, ନୂଆପଲ୍ଲୀ
ଭୁବନେଶ୍ବର-୧୨

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ଦୂର ଆକାଶର ତାରା

ଶ୍ରୀ ଶୈଳେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିବେଦୀ

ଚିରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପ୍ରଥମେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା ୧୯୮୧ରେ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ରେଭେନ୍ସାରେ ୨ୟ ବର୍ଷର ଛାତ୍ର । ଏ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଫେସର ଅନନ୍ତ ଗିରିଙ୍କ ସୌଜନ୍ୟରୁ । ସେତେବେଳେ ଅନନ୍ତ, ସାରଦା, ମୁଁ, ନିହାର, କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ଏବଂ ଆଉ କେତେଜଣ ମାସରେ ଥରେ ଦି'ଥର ପ୍ରାୟ ଅନନ୍ତ ରୁମ୍‌ରେ ଏକାଠି ହେଉଥିଲୁ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ । ଅନନ୍ତ ଇଷ୍ଟ ହଷ୍ଟେଲରେ ରହୁଥିଲା । ନିଜ ନିଜ ଲେଖା ପଢୁଥିଲୁ । ତା ଉପରେ ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ଥରେ ଥରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ ବିତର୍କ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ଅନେକାଂଶରେ ଏହା ଥିଲା ଏକଦମ୍ ଅଣପାରମ୍ପରିକ । ଥରେ ଆମେ ଚିନ୍ତାକଳ୍ପ ଆମ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରର ଗୋଟାଏ ନାଁ ରଖାଯିବ । କ'ଣ ନାଁ ରହିବ ସେ ନେଇ ସମସ୍ତେ ୨/୩ଟି ଲେଖାଏଁ ନାମ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ତଥାପି ଆମେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ତା ଆରମ୍ଭର ଆମ ସହିତ ଥିଲେ ଚିରଭାଇ । ସେଦିନ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଗପ ପଢ଼ିଥିଲି । ସାରଦା କବିତା ଆବୃତ୍ତି କଲା ଏବଂ ଅନନ୍ତ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ପଢ଼ିଲା । ସେଦିନର ବୈଠକ ଶେଷ ହେବା ଆଗରୁ ଆମେ ଚିରଭାଇଙ୍କୁ କହିଲୁ ଯେ ଆମ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରର ନାମକରଣ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ସାରଦା କହିଲା, ଆଜି ମୋ ଆଡୁ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅଛି ନାଁ ବାବଦରେ ।” ଚିରଭାଇ ମୁରୁକି ହସି ସାରଦା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ହସିଲେ କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଲାଗନ୍ତି ଚିରଭାଇ ! ସାରଦା କହିଲା, “ଆମେ ବଞ୍ଚୁଛୁ ସାହିତ୍ୟ ଫସଦ !” ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏଥର ସାରଦା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲୁ । ନାଁଟା ଭାରି ଅଜବ ଶୁଭୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ଭାରି ଭଲ ବି ଲାଗୁଥିଲା । ସାରଦା ସହିତ ଆମେ ଅମଙ୍ଗ ହୋଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । କିଛି ସମୟ ପରେ

ଚିରଭାଇ କହିଲେ, “ବାଃ, ଠିକ୍ ଅଛି ତ ! ଆମେ ବଞ୍ଚୁଛୁ ।” ତାପରେ ଅନେକ ଥର ଚିରଭାଇ ଆମ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି । ନିଜ ଲେଖା ବି ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ସେ ନିଜେ ଥିଲେ ଏକ ଚମତ୍କାର ଶ୍ରୋତା । ଆଉ ତାଙ୍କର ସର । ଚିରଭାଇଙ୍କ ସରରେ, କଥା କହିବା ଶୈଳୀରେ ନିରୋଳା ଯାଦୁ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ଆମକୁ କିଛି ବୁଝେଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ଆମର ମନେ ହେଉଥିଲା କେବଳ ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ । ଏ କଥାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ସେ ନିଜ ମତ ଆମ ଉପରେ ଲଦି ଦେଉଥିଲେ ବରଂ ଗଣ୍ଠି ସବୁ ଫିଟେଇ ପକାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିଜ ଭାଷାରେ ‘ଗବାକ୍ଷ’ ଗୁଡ଼ାକ ସେ ଖୋଲି ପକାଉଥିଲେ । ତା' ପରେ ବୋଧି ଆସୁଥିବା ଦଳକାଏ ତାଜା ହାଡ଼ା ଯେଉଁ ବିଷୟ ଆଗରୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା ସେସବୁ ଭାରି ସହଜ ମନେ ହେଉଥିଲା । ଯାହା ଚିରଭାଇ କହୁଥିଲେ ହୃଦୟର ସହିତ କହୁଥିଲେ, ସକଳ ଆତ୍ମୀୟତାର ସହିତ କହୁଥିଲେ ।

ମୁଁ ନିୟୁ ହଷ୍ଟେଲରେ ରହୁଥିଲି । ପରବର୍ଷ ଆମ ହଷ୍ଟେଲର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ମୁଖ୍ୟବକ୍ତା କରି ଆମେ ଚିରଭାଇଙ୍କୁ ଆଣିଲୁ । ପାଖାପାଖି ୨ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ରଖିଥିଲେ ଚିରଭାଇ । ଅଭୂତ ଥିଲା ସେଦିନର ସ୍ଥିତି । କେହି ଯେମିତି ହଲଚଲ୍ ହେଉନଥିଲେ । ଏତେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଏବଂ ସମ୍ବୋଧନ ଥିଲା ସେ ବକ୍ତବ୍ୟ । ମଝିରେ ସେ କହିଲେ ଯେ “ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ପରମ୍ପରା ଆମ ସହିତ ଆଉ ନାହିଁ । କେହି ମୁହଁ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଆଉ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । ଆମେ ଯେମିତି ଧୂଳିଆ ଗୋରୁରେ ପାଡ଼ିତ ହୋଇ ସାରିଛେ । ଏ ବିକଳ ସ୍ଥିତିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।” ଏଣେ ଗମାତ୍ କରିବାରେ, ମଜା କରିବାରେ ବି ଚିରଭାଇ କମ୍ ନ ଥିଲେ । ତା ପରଦିନ ମତେ କହିଲେ, “ତୁମ ହଷ୍ଟେଲ

ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ତ ଭାରି ବଢ଼ିଆ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ।” ମୁଁ ହସିଲି । କହିଲି, “ଭାଇ, ଆମର ବି କାଲି ମାଂସ ଓ ପଲଉ ହୋଇଥିଲା । ଦିନରେ ବଢ଼ିଆ ପ୍ୟାକେଟ୍ ବି ମିଳିଥିଲା । ଆପଣ କ’ଣ ଖାଇଲେ କି ?” ଚିତ୍ତଭାଇ କହିଲେ, “ଗରମ ଗରମ ନାନ୍, ତହୁରୀ ଚିକେନ୍... ଆହା, ତୁମ ପିଲାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ କିଛି ବି ପଡ଼ିଲାନି...”

ସେତେବେଳେ ମାତୃଭବନ (କଟକ)ରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ସପ୍ତାହରେ ଥରେ ପାଠକକୁ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ । କେତେଥର ମୁଁ ଓ ମୋର ରୁମ୍‌ମେଟ୍ ଭୁପେଶ ସେଠିକୁ ଯାଇଛୁ । ଫେରିବାବେଳେ ଚିତ୍ତଭାଇ କହିଲେ, “ଆରେ ତୁମ ପାଇଁ ମୋ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଭଲ କାହାଣୀ ଅଛି । ଶୁଣି ସାରିବା ପରେ ରାତିରେ ଗପଟିଏ ଲେଖି ପରଦିନ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ହାଜର ହୋଇଗଲି । ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ସେ କହିଲେ, “ଆରେ, କ’ଣ ଏତେ ଜଳ୍ପି ଗପ ଲେଖିଦେଲ !” ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲି । ଆମେ ବ୍ରଙ୍ଗରୁମ୍‌କୁ ଆସିଲୁ । ଚିତ୍ତଭାଇ କହିଲେ, ‘ପଡ଼, ଶୁଣ, ସେ ଘରେ ମାନୁର ମା’ ମାନୁକୁ ପଡ଼ଉଛନ୍ତି ଚିକେ ଆସ୍ତେ ପଡ଼ିବ । ତୁମେ ବଡ଼ପାଟିଆ ତ !’ ମୋ ଗପର ନାଁ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ରର ନାଁ ଥିଲା । ‘ଲାବଣ୍ୟ’ । ଗପଟି ଛୋଟ ଥିଲା । ଶୁଣି ସାରିବା ପରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ମୋ ମୁହଁକୁ ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ଚାହିଁଲେ । କହିଲେ, “ଚମକାର । ମୁଁ ଭାବି ନ ଥିଲି ତୁମେ ଏମିତି ଲେଖିବ ବୋଲି ! ଏ ଗପରେ ମୋଟେ ଶବ୍ଦର ଭିଡ଼ ନାହିଁ । ଯାହା ତୁମର ଅନ୍ୟ ଗପରେ ଅଛି । କେତେ ସରଳ ଅଥଚ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୋଇ ତୁମେ ଲେଖିଛ ! ଏ ଗପ ମତେ ଦେଇଦିଅ !” ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ମାସ ପରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ମତେ ‘କୈବଲ୍ୟ’ର ଖଣ୍ଡେ କପି ଦେଲେ । ସେଥିରେ ସେ ଗପ ବାହାରିଥିଲା ।

ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ଖରାଦିନ ଛୁଟିରେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲି ଆମ ଗାଁକୁ ବୁଲିଯିବା ପାଇଁ । କହିଲି, “ଆମ ଗାଁ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଈ କୂଳରେ । ଭାରି ସୁନ୍ଦର

ଗାଁ ।” ସେ ଥଟ୍ଟା କରି କହିଲେ, “ଆରେ ଶୈଲେନ୍ଦ୍ର, ସେ ମୁଁ କେଇବର୍ଷ ଆଗରୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳ ସବୁ ବୁଲିଛି । ତୁମ ଗାଁକୁ ବାଟଘାଟ ପିଟିଲାଣି ନା ନାହିଁବା ?” ମୁଁ କହିଲି- ଭାଇ, ପାରାଦ୍ୱୀପ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ବସରେ ମୁଁ ତାରାପୁର ନଚେତ୍ କୋଟକଣା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ । ସେଇଠୁ ନଈ ପାରହୋଇ ସାଇକେଲ ଚଳେଇ ଯାଏ ୧୫/୧୬ କି.ମି ।” ଭାଇ କହିଲେ, “ହଉ ଠିକ୍ ଅଛି, ଆମେ ତୁମ ଗାଁକୁ ଅମୃତ ଦିନ ସାଇକେଲ ଧରି ବାହାରି ଯିବା ।” ମୁଁ ସିନା ହଁ ମାରିଦେଲି ହେଲେ ଏତେ ବାଟ ସାଇକେଲ ଚଳେଇ ଯାଇପାରିବି ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲା । ଅସଲ କଥାଟା ଲୁଚେଇ ମୁଁ ବାଁରେଇ ହେଲି । “ଚିତ୍ତଭାଇ, ଆପଣ କ’ଣ ଏତେବାଟ ସାଇକେଲ ଚଳେଇ ପାରିବେ ।” ଭାଇ କହିଲେ, “ଆରେ ଶୈଲେନ୍ଦ୍ର ଇଏ କ’ଣ ଗୋଟାଏ ବାଟରେ ଗଣା ? କଟକରୁ ତୁମ ଗାଁ ଖୁବ୍ ଦେଶାରେ ୬୦/୬୫ କି.ମି.... ଆଉ କେତେ ! ତୁମେ ଯଦି ସାଇକେଲ ଚଳେଇ ନ ପାରିବ କୁହ, ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋ ସାଇକେଲରେ ବସେଇ ନେଇଯିବି ।”

ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚି ଚିତ୍ତଭାଇ ଭାରି ଖୁସିହେଲେ । ଆମ ବାଡ଼ିବଗିଚା ବୁଲିଲେ । ବାପା, ବୋଉ ଓ ମୋ ସାନଭଉଣୀ ସମସ୍ତେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ । ଚିତ୍ତଭାଇ କହିଲେ “ଜେଜେ ତୁମର କେତେ ପ୍ରକାର ଗଛ ଲଗେଇଛନ୍ତି !” ଆମ ଗାଁରେ ସେ ଦୁଇଦିନ ରହିଲେ । ପରଦିନ ସକାଳୁ କହିଲେ, “ଚାଲ, ତୁମ ନଈକୁ ଯିବା ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ।” ଆମେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ । ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ନଈ ଧାରରେ ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ପ୍ରାୟ ୨୦୦/୨୫୦ ମିଟର ବାଲି ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ଚାଲିଯିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଚିତ୍ତଭାଇ ଚପଳ ମଡ଼େଇଲେ ନାହିଁ । ଆମ ଗାଁର ୧୫/୨୦ ଜଣ ପିଲା ନଈ ତୁଠରେ ଥିଲେ । କେତେଜଣ ମୋର ସାଙ୍ଗ । ସେମାନଙ୍କୁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇଦେଲି । ସମସ୍ତେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ଘେରିଗଲେ ଏବଂ ସିଏ ବି କାହିଁ କେଉଁଦିନରୁ

ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଥିବା ବନ୍ଧୁ ପରି ଗପ ମେଲେଇ ଦେଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ କହିଲେ, “ଚାଲ, ନଈରେ ପହଞ୍ଚିବା । ଶୈଳେନ୍ଦ୍ର, ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଅ ।” ମୋ ସାଙ୍ଗମାନେ ହସିଲେ । ମୁଁ କହିଲି, “ମୁଁ ତ ଭଲକରି ବୁଢ଼ା ବି ଶିଖିନି । ଆଉ ନଈ ପହଞ୍ଚିବି କ’ଣ ?” ମତେ ଲାଗିଲା, ଚିତ୍ରଭାଇ ଯେମିତି ଏକଥା ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲେ । କହିଲେ, “ହଇଏ ଶୈଳେନ୍ଦ୍ର, ଇଏ ତ ଲାଜର କଥା ! ତୁମେ ନଈକୂଳିଆ ପିଲା ହେଇ ପହଞ୍ଚା ଶିଖିନା... ଛି ! ଛି ! ହଉ, ତୁମେ କୂଳରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଅ, ମୁଁ ତୁମ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ନଈ ସେପାରିରୁ ଆସେ !” କେଇ ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ବେଶ୍ କିଛି ପିଲାଙ୍କୁ ପଛରେ ପକେଇ ସେ ପହଞ୍ଚି ଚାଲିଥିଲେ । ସେଇଦିନ ଅପରାହ୍ଣରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ପଢ଼ିଥିଲେ ଆନ୍ତୋୟାଦ ସାଁତ ଏକ୍ସପେରିକ୍ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କୃତି ‘The Little Prince’ ଯାହାର ମୂଳ ଲେଖାରୁ ଓଡ଼ିଆକୁ ଅନୁବାଦ ସେ ନିଜେ ହିଁ କରିଥିଲେ । ‘ରାଜକୁମାର’ ସେ ଅନୁବାଦର ନାଁ । ସେ ଘଟଣାର ପାଖାପାଖି ୩୦ବର୍ଷ ପୂରିଗଲାଣି । ଯା ଭିତରେ ମୁଁ ଆଉ କେତେ ବଢ଼ି ପଡ଼ିଛି । ତେବେ ସେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅପରାହ୍ଣର ଅପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି ଆଉ ମୋର ହୋଇନାହିଁ । ‘ରାଜକୁମାର’ର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ମାର୍ମିକ ଅନୁବାଦ ସହିତ ପରେ ବିରଳ ପଢ଼ିବା ଶୈଳୀ ଏବେ ବି ଆଜି ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ଏଯାବତ୍ ମତେ ଦୁଇଟି ବହି ଖୁବ୍ ଛୁଟୁଛି । ଗୋଟିଏ ‘ରାଜକୁମାର’, ଆଉ ଗୋଟିଏ ହେନିଓଡ଼େ ‘ଓଲ୍‌ଡ଼ମ୍ୟାନ ଆଣ୍ଡ ଦି ସି’ ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବାବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ବେଶୀ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇପାରୁ ନଥିଲା । ଚାକିରି କରିବା ପରେ ମୁଁ ଉଦଳାରେ ଥିବାବେଳେ (୧୯୮୭ ଓ ୧୯୮୮) ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚିଠି ଦେଉଥିଲି । ଚଟାପଟ୍ ଉତ୍ତର ଆସୁଥିଲା ତାଙ୍କ ପାଖରୁ । ସେତେବେଳେ ‘ସମ୍ବାଦ’ରେ ‘ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ’ ସ୍ତମ୍ଭ ସେ ଲେଖୁଥା’ନ୍ତି । ଥରେ ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି ଯେ ମୋର ମନ ଭଲ ରହୁନି । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ,

“ଶୈଳେନ୍ଦ୍ର, ଗୀତ ଶୁଣ । ପାରୁଛ ଯଦି ନିଜେ ବି ଗୀତଟିଏ ଗୁଣୁଗୁଣାଅ । ଗୀତର ସର କଦାପି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ଯାହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତାହା ହେଉଛି ଗୀତଟିକୁ ଭଲପାଇବା । ଗୀତ ଗାଇବା ।” ୧୯୯୧ରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଏକାଡ଼େମୀରେ ଶିକ୍ଷାନବୀଣ ଥିଲାବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହୁଥିଲେ । ଆମର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଆମେ ଜିଦ୍ ଧରିଥିଲୁ ଯେ ଆଇନ୍‌କାନୁନ୍ ଉପରେ ଭାଷଣ ଶୁଣିବା ତେର ହୋଇଗଲା । ଏଣିକି ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତକାଯାଉ । ଆମକୁ ସମାଜବିଜ୍ଞାନ, ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ପରିଚାଳନା ଏବଂ ପରିବେଶ ଉପରେ କିଛି କୁହାଯାଉ ଯାହା ଆମ ‘ବ୍ୟାବହାରିକ ଜୀବନରେ କାମରେ ଆସିବ । ସେଇକ୍ରମରେ ମୋ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଡାକିବା ପାଇଁ । ମୋ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେଜେଜେ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଶୁଣିନଥିଲେ । ବର୍ଷନାତାତ ଥିଲା ସେ ଅନୁଭୂତି । ସାରା ଶ୍ରେଣୀଗୃହ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ । ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍ ନେବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଥିଲା ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ । ପିଲାମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ତାହା ପ୍ରଲୟିତ ହେଲା ଚାରୋଟି କ୍ଲାସ୍‌କୁ । ଶେଷକୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଜିଦ୍ କଲେ ଯେ ହଷ୍ଟେଲରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇବେ । ପ୍ରଥମ କ୍ଲାସ୍ ଆଗରୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାଇଙ୍କ ପରିଚୟ ଦେବାପାଇଁ ଯାଇ ପ୍ରଫେସର ଦାସ ସମ୍ବୋଧନ କରିଥିଲେ । ତେବେ ସେଇଦିନ ତାଙ୍କ କ୍ଲାସ୍ ସରିବାର ତେର ଆଗରୁ ସେ ଗୋଟାପଣେ ତରଳି ସାରିଥିଲେ । ତେଣିକି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ସିଏ ବି ଚିତ୍ରଭାଇ ଡାକୁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ । ଅବିକଳ ଏକ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ଶିଶୁପରି ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଉପରେ ଲେଖିବସିଲେ ଛୋଟିଆ ଜତିହାସଟିଏ ହେବ । ସେ କ’ଣ ନଥିଲେ ? ସାହିତ୍ୟସାଧକ, ଦାର୍ଶନିକ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ଭାଷାବିତ୍, ବାଗ୍ମୀ, ପଣ୍ଡିତ, ଶିକ୍ଷକ, ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ - ଜଣେ ଉତ୍ତରୀତ ଆତ୍ମା, ତେବେ ଏ ସବୁଠୁ କହି କେତେଗୁଣ

ଅଧିକ, ସେ ଥିଲେ ଜଣେ ଅନନ୍ୟ ମଣିଷ । ଅଭୂତ ଭାବରେ ସ୍ନେହୀ । ଦରଦୀ । ସେଇଥିପାଇଁ ତ ସିଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅତିପ୍ରିୟ ‘ଚିତ୍ତଭାଇ’ ଥିଲେ । ସରଳ, ନିଷ୍ପପତ, ନିର୍ଭୀକ, ଶାଣିତ, କୋମଳ, ପୁଣି ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ତର୍ଗତ । କୌଣସି ଏକ ସମୟ ଅନ୍ତରରେ ଏମିତି ଏକ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ କୃତିତ୍ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାସିଦ୍ଧ ସତ୍ୟ-ସମୟର ସନ୍ଦେଶରୂପ । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ଯେତେ ବହି ମୁଁ ପଢ଼ିଛି ମୋର ସବୁଠୁ ପ୍ରିୟ ବହି ହେଉଛି ‘ଜାତିରେ ମୁଁ ଯବନ’ । ଅସଲରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ସେଇ ଯବନ ହିଁ ଥିଲେ । ଯବନର ଜାତି ନଥାଏ, ଗୋତ୍ର ନଥାଏ, ପଇତା ନଥାଏ, କାନ୍ଥବାଡ଼ ନଥାଏ, ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ସିଏ ଭୁଲ୍ରେ ବି କୋଉଠି ଆସ୍ଥାନ ଜମେଇ ବସି ନଥାଏ । ସେ ବରାବର ଝଙ୍କା ଖୋଲି ପକଉଥାଏ, କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକଉଥାଏ, ଅସବୁଷ୍ଟ ହେବାର ଅନୁରାଗକୁ ଆପଣାର ସବୁଠୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହତିଆର ବୋଲି ବିଚାରୁଥାଏ ଏବଂ ଆପଣା ସମ୍ପର୍କର ଦିବ୍ୟ ତୋରିରେ

ସାରାଜଗତଟାକୁ ଗଣ୍ଠେଇ ପକଉଥାଏ । ତମାମ ଜୀବନ ଚିତ୍ତଭାଇ ତାହାହିଁ କରୁଥିଲେ । ତଉକିର ମୋହ ତାଙ୍କର ବିଲୁକୁଲ୍ ନ ଥିଲା । ସତକୁ ସତ କହିବା ପାଇଁ କେବେ ବି ପଛଉ ନଥିଲେ । ଗତ ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ଦିନ (ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇ ଥିଲେ) ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖ ହୋଇଥିଲା ରାଜଭବନରେ । ମତେ କହିଲେ, “ଶୈଳେନ୍ଦ୍ର ତୁମେ ଗ୍ରୀକ୍ ଦର୍ଶନ ଉପରେ ବହିଷ୍କେତେ ଲେଖନ୍ତି ! ଭାରି ବଡ଼ିଆ ହୁଅନ୍ତା । ଖିଆପିଆ ଭଲକରି କରୁଛ ନା ନାହିଁ ? ଗୋଡ଼ ଭଲ ଅଛି ତ ? କାହିଁକି ଏତେ ତରତର ହୋଇ ଚାଲୁଛ ?”

ଚିତ୍ତଭାଇ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଥିଲେ ତାଙ୍କ ଆଜି ମୁଁ ସେଇକଥା ପଚାରିଆ’ନ୍ତି । “ଚିତ୍ତଭାଇ ଏବେ କଣ କାହିଁକି ? ଆଉ କିଛିଦିନ ଅଟକି ଗଲେ କ’ଣ ହୁଅନ୍ତା ନି ?” ପୁଣି ବି ଭାବୁଛି, ସିଏ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିବେ କି ? ଦୂର ଆକାଶରେ ତାରାଟିଏ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଟିକି ରାଜକୁମାର ସହିତ, ପୁରୁଣା ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ସହିତ ସିଏ ତ ଗପ୍ ଲମ୍ଫେଇ ଦେଇଥିବେ ! ଭାରି ଗମାତ୍ କରୁଥିବେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ବିହାର, ଜି.ଜି.ପି. କଲୋନୀ

ରସୁଲଗଡ଼, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୋ.: ୯୩୩୮ ୬୧୦୧୬୦

ଚିତ୍ର ଦିଗତ ଏକ ସାଧକ ଜୀବନ

ଡ. ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା

ମୁଁ ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କୁ ଜାଣିବାର ବହୁପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଅନୁଦିତ ବହି ‘ରାଜକୁମାର’ ଓ ‘ଶିଳାତୀର୍ଥ’କୁ ଜାଣିଥିଲି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲି । ମେଣ୍ଟ ଏକ୍ସପୋରା ‘ରାଜକୁମାର’ର ପ୍ରକୃତ ଲେଖକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦଟି ଏତେ ନିଖୁଣ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ମୋ ହୃଦୟରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ବସିଗଲେ । ପରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଆମ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ‘ରାଜକୁମାର’ ହିଁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ଏକ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ । ରାଜକୁମାର ଆମ ପାଇଁ ସପ୍ନର ଟିକି ମଣିଷଟିଏ ଥିଲା, ଯେ ବୟସ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କ ହାବଭାବ ମୋତେ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲା । ତା’ର ସରଳ-ପଣିଆରେ ସେ ଭାବୁଥିଲା ବୟସ୍କ ଲୋକମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବୋଧ ଓ ଦୁର୍ବୋଧ । ଆମେ ଏକାଡ଼ୁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ ରାଜକୁମାର ସହିତ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ରାଜକୁମାରର ‘ଅନ୍ୟତମ’ ପ୍ରସ୍ତାବ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ।

ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାବେଳେ ‘ଶିଳାତୀର୍ଥ’, ‘ଗଞ୍ଜାମ ମାଳରେ ସାତିଦିନ’ ବହି ପଢ଼ି ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ଦୁଇଟି ଯାକ ବହି ଥିଲା ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ । ପ୍ରକୃତରେ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ - ଏଗୁଡ଼ିକ ଥିଲା ନିଜ ଚାରିପାଖର ପରିବେଶ ଓ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ପାଇବାର ଆଦ୍ୟ ଉପପାଦ୍ୟ ମୋ ପାଇଁ ଓ ମୋ’ ସାଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଭ୍ରମଣ କଥାକୁ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ କହିହେବ, ଏହା ଥିଲା କଳ୍ପନାର ବାହାରେ । ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସ ଆହୁରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଗଲେ ଆମମାନଙ୍କର ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହଣି ବେଳେ ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ଅରୁଦ୍ର, ଅଶୋକ, ଗୋପବନ୍ଧୁ, ପ୍ରଦୀପ ଓ ଆହୁରି କେତେଜଣଙ୍କ

ସହିତ । ପଢୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବହି ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ଅସରନ୍ତି ଆଲୋଚନା । ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କ ‘ରାଜକୁମାର’ ଓ ‘ଶିଳାତୀର୍ଥ’ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରି ସାରିଥାଏ । ତା’ପରେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଶୁଣିବା ସୁଯୋଗ ମିଳେ; କାଳକ୍ରମେ ସାକ୍ଷାତକାର ମଧ୍ୟ । ଥରେ ଜଞ୍ଜାଳୀ ଅଧ୍ୟାପକ ବିଜୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରିଚାର୍ଡ ବ୍ୟାକଙ୍କ ଲିଟିଂସ୍ତୋନ୍ ସି ଗଲ୍ଲର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀ ଦାସଙ୍କୁ କହିଲି, ସେ ଅନୁବାଦଟିକୁ ନଦେଖି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଅନୁମୋଦନ କଲେ ଏବଂ ବିଜୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅନୁବାଦ ନିଷ୍ଠୁର ଭଲ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଦେଇଦେଲେ । ଏହା ଭିତରେ ଅରୁଦ୍ର, ଅଶୋକ ଓ ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ଵରସ୍ଥିତ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ କେତେଥର ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ସାରିଥାଉ ଏବଂ ଏହା ଭିତରେ ସେ ଆମ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ କେତେବେଳେ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସରୁ ‘ଚିତ୍ରଭାଇ’ରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ।

୧୯୮୦ ମସିହା ଠାରୁ ଚିତ୍ରଭାଇ କାଶୀପୁର ସହିତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଗଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଯେତେବେଳେ ‘ନବପଲ୍ଲବ’ ଓ ‘ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନ’ ଇତ୍ୟାଦି ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା ସେସବୁ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ କେବଳ ମିଳିଲା ନାହିଁ ବରଂ ପ୍ରତି ପଦକ୍ଷେପରେ ତାଙ୍କରି ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ ହିଁ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥରେ ଆଗେଇ ଯିବା ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଶକ୍ତି ଦେଲା । ଲେଖାଲେଖି ଓ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ଉପରେ ସେ ସବୁବେଳେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଆଦର୍ଶକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନର ଏକ ସୁଦୃଢ଼ ଭିତ୍ତିଭୂମି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଆତ୍ମ ବିଶ୍ଵାସ ଥିଲା । କିଶୋରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୃଜନଶୀଳତାର ବିକାଶ ପାଇଁ ନବ ପଲ୍ଲବର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିଲା ।

ଚିତ୍ତଭାଜକର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରେରଣା ଓ ଯୋଗଦାନ ହିଁ ନବପଲ୍ଲବର ପ୍ରତିଟି ଶିବରକୁ ପ୍ରାଣବନ୍ତ କରୁଥିଲା । ସେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ସମୟ କଟେଇବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ନୀରବତା ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚଳଚଞ୍ଚଳତା ଭରି ଦେଉଥିଲେ । ସେ ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ ନେବାର ଅଳ୍ପ କିଛିଦିନ ପୂର୍ବରୁ ନବପଲ୍ଲବର ଯେଉଁ ଶୀତକାଳୀନ ଶିବିର ଚଣ୍ଡିଖୋଲ ନିକଟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । କିଏ ବା କାହିଁକି ଭାବିଥାନ୍ତା ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବା ଫଳରେ ସେ ଅଚଳ ହୋଇଯିବେ ଏବଂ ତାନ୍ତ୍ରଣାମାନରେ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇଯିବେ ?

ଜୀବନ ଓ ମଣିଷଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଚରମ ଆଶାବାଦୀ ଥିଲେ ଚିତ୍ତଭାଜ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସଜ୍ଜଳ ଓ ସକ୍ଷମ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଠାରେ ନିରାଶାର ସୂଚନା ଦେଖିଲେ ସେ ବିରକ୍ତ ଓ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶାଣିତ ବ୍ୟଙ୍ଗରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାର ଉପାୟ କିଛି ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଲେଖାକୁ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ଏଇ ନିର୍ଯ୍ୟାସିତ ବାରମ୍ବାର ମିଳିବ ଯେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏକ ଉତ୍କଳ ସକାଳ ଆସୁଛି ଯେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚନୀଚ, ପାଠୁଆ ଅପାଠୁଆ ଓ ଧନୀ ଗରିବ ପରି ଅସମାନତା ଆଉ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ସହିତ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସମୟ କଟାଇବା ଏବଂ ତାଙ୍କ ବୃହତ୍ତର ପରିବାରର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା ମୋତେ । ମୁଁ କଳାହାଣ୍ଡିର ଜିଲ୍ଲାପାଳ ଥିବାବେଳେ (୧୯୮୮-୮୯) ସେ କିଛିଦିନ କଟାଇଥିଲେ ମୋ ସହିତ । ସୁନାବେଡ଼ା ଅଭ୍ୟାସରାଶି ଜଙ୍ଗଲରେ ମାଉଳ ମାଉଳ ରାସ୍ତା ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିଥିଲୁ ଆମେ । ମୋ' ସହିତ ଜିଲ୍ଲା ପ୍ରଶାସନର କିଛି ସହକର୍ମୀ ମଧ୍ୟ ଥାନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ କେତେ ରାସ୍ତା ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଯଦି ରାସ୍ତାରେ ଫଜ ହୋଇଯାଏ, କ'ଣ କରିବା - ଏପରି କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ

ମୋ ମନରେ ଉଠୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତଭାଜ ତାଙ୍କ ଯୁବ ସୁଲଭ ସଭାବରେ ଆମକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥାନ୍ତି ଚାଲିବା ପାଇଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହେବାକୁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଥାଏ, ଦଳେ ଭାଲୁ ଆମ ସାମ୍ନାରେ ପାଦଚଳା ରାସ୍ତା ଅଦିକ୍ରମ କରିଗଲେ । ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ବୁଦୁ ବୁଦୁକିଆ ଜଙ୍ଗଲ ଦେଇ ଆମେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲୁଥାଉ । ଜଙ୍ଗଲରେ ବାଘ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିଥାଉ । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଠାରେ ସାମାନ୍ୟ ଭୟ ବ୍ୟ ଆଶଙ୍କା ମୁଁ ଦେଖିନଥିଲି ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ସବୁବେଳେ ପ୍ରାଥମିକତା ଦେଉଥିଲେ ଶିକ୍ଷାକୁ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଆଦିବାସୀ ଓ ହରିଜନ ଉନ୍ନୟନ ବିଭାଗର ସଚିବ ଥିବାବେଳେ ଆଦିବାସୀ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ କେତୋଟି ଆଦର୍ଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରାଯିବ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରାଗଲା ।

ଏଇ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକ କିପରି ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ 'ପ୍ରକୃତରେ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନୀୟ ଅନୁକରଣୀୟ ହେବେ ସେଥିପାଇଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ମୁଁ ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେଇଥିଲି । ଏବେ ଅବଶ୍ୟ ଏଗୁଡ଼ିକ 'ଏକଲବ୍ୟ' ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭାବରେ ନାମକରଣ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ନାମକରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ଏକଲବ୍ୟ ନାମ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତଭାଜ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଏଇ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ନାପସନ୍ଦ କରି ମତବ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଏକଲବ୍ୟର ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ଥିଲା ଏକ ସାମନ୍ତବାଦୀ ସମାଜର ବୈଷମ୍ୟର ଏକ ନମୁନା, ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ।

ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କର ସବୁ ବିଷୟରେ ଏକ ନିଜସ୍ବ ଓ ସତନ୍ତ୍ର ମତ ଥିଲା । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହେବାବେଳେ ଅତର୍କିତ ଭାବେ ଏକ ବିପରୀତ ଧର୍ମୀ ମତାମତ ଦେଇ କଥାର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଏହି କାରଣରୁ ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କୁ ଅନେକ ଲୋକ ଭୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରତା ମଧ୍ୟ ରଖୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଆମେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏତେ

ସମ୍ମାନ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲୁ । ତାଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲୁ ।

ଚିତ୍ରଭାଜକର ଭ୍ରମଣ ନିଶା ଥିଲା । ନୂଆ ନୂଆ ଦେଶ ଓ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ସେଠାକାର ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବା ଓ ନୂଆ କଥା ଜାଣିବାରେ ତାଙ୍କର ଥିଲା ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ । ସେ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ ସେଠାକାର ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଖୁବ୍ ଆନ୍ତରିକତାର ସହ ବନ୍ଧୁତା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାୟସରେ ନିଜର କରିନେଇ ପାରୁଥିଲେ । ଯେମିତି ଶିଳାତୀର୍ଥରେ ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳର ସଦନ ଓ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ସେ ଜଣେ ସଭ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେମିତି ତେନ୍‌ମାର୍କରେ, ଇସ୍ରାଏଲରେ ଏବଂ ଆମେରିକାରେ ସେ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ ସେଠାକାର ଭାଷାଟାକୁ ଶିଖି ଯାଉଥିଲେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସହଜରେ । ବାସ୍ତବରେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ସେ ନିଜର କରିପାରିଥିଲେ ଖୁବ୍ ସହଜ ଭାବରେ, ବିନା ଦୃଢ଼ାରେ ।

ନିଜର ସତନ୍ତ୍ର ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ପରି ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଏକ ସତନ୍ତ୍ର ଶୈଳୀ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ପରି ଏତେ ବହି ପଢ଼ିବା, ଏତେ ଭାଷା ଜାଣିବା ଏବଂ ଏତେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଥିବେ ଆମ ଦେଶରେ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସେ କରିଥିବା ଅନୁବାଦକୁ ଅତୁଳନୀୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ତାଙ୍କ ଲେଖାଶୈଳୀର ପ୍ରଭାବ ମୋ ପରି ଅନେକଙ୍କ ଉପରେ ଉଣା ଅଧିକ ପଡ଼ିଥିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ପୁରୁଣାକଥାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ପରି ମନେହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା କିଛି କମ୍ ନ ଥିଲା । ସେ ଯେଉଁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାଥମିକତା ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବାରମ୍ବାର ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ, ବୋଧହୁଏ ସଚେତନ ଭାବରେ କହିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ

ସେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଂଗୀତକୁ ଏତେ ପ୍ରାଥମିକତା ଦେଉଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ବୌଦ୍ଧିକ ଜଗତକୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନ କେତେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରି ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

ଚିତ୍ରଭାଜକଙ୍କୁ ସାମଗ୍ରିକ ଭାବରେ କଳନା କରିବା ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ସେ ଏତେ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ବୟସର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭାଜନ ହୋଇଥିଲେ ଭାବିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ସାଧାରଣତଃ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶିତା ହାସଲ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜ ତିଆରି ଛକ କୋଠିରେ ହିଁ ନିଜକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି । ସୃଜନଶୀଳ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରୁଥିବା ଲେଖକଟିଏ ନିଜେ କିଛି ସୃଷ୍ଟିକରି ସେଇ ଆନନ୍ଦରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ସେହିପରି ଶିକ୍ଷକ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥାଏ ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହର ଚାରିକାନ୍ଥ ଭିତରେ ଚିତ୍ରକାଳ । ଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍‌ମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରର ତତ୍ତ୍ୱମା କରିବାରେ ହିଁ ପ୍ରଚୁର ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଭାଜ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଲଗା, ଯେହେତୁ ସେ ନିଜର ବୌଦ୍ଧିକ ଜଗତର ପରିସୀମାକୁ ଡେଇଁ ସବୁବେଳେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ନିକଟରେ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ଏକାତ୍ମ ହୋଇଯାଉଥିଲେ ତାଙ୍କ ମଣିଷ ପଣିଆର ଜ୍ୟୋତିରେ ସମସ୍ତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଉଥିଲେ । ଏଇଥିପାଇଁ ପିଲାଙ୍କ ଠାରୁ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଥିଲେ ଆଦରର ଚିତ୍ରଭାଜ । ଯଦି ଜଣେ ମଣିଷ ନିଜ ଜୀବନକାଳରେ ଆଉ କେତେ ମଣିଷଙ୍କୁ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇବାକୁ ସାର୍ଥକ ଜୀବନର ଏକ ମାପକାଠି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ସେଇ ମାପରେ ଚିତ୍ରଭାଜକର ଜୀବନକୁ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାର୍ଥକ ଜୀବନ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ।

କୁଶଳଦା, ମୟୂରଙ୍ଗ

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସନ୍ଧାନରେ

ଡ.ମହେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ମିଶ୍ର

ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ ଦାସ - ଚିତ୍ରଭାଇ ଓଡ଼ିଶାର ଜନଜୀବନ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜଳବାୟୁର ଏକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ଜ୍ଞାନ, ଆଚରଣ, ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଚେତନାର ମିଶ୍ରଣରେ ଓଡ଼ିଶାର ସବାତଳର ମଣିଷ ପାଇଁ ଆଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମରତ ଏକ ଅମଳିନ ଆତ୍ମା । ତାଙ୍କଠାରୁ ଯିଏ ଗାଳି ଖାଇନାହିଁ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାବେ ଜଣେ ସ୍ନେହଶୀଳ ଜ୍ଞାନୀବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ବଞ୍ଚିତ । କ୍ରୋଧରେ ଭଲ ପାଇବା ଓ ଭଲ ପାଇବାର କ୍ରୋଧରେ ସେ ନିଜକୁ ଯେତିକି ଅନ୍ୟପାଖରେ ଅପ୍ରିୟ କରିପାରୁଥିଲେ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହି ଅନ୍ୟମାନେ ନିଜ ମୃଦୁତାର ଖୋଳପାରୁ ବାହାରି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଭିତରକୁ ଚିହ୍ନିବାର ଆବେଗଟିଏ ସେଇ କ୍ରୋଧରୁ ପାଇ ଯାଉଥିଲେ । ନିଜେ ଅବାଗିଆ ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାଗକୁ ଆଣିବା ପରି ଜଣେ କତା ହେତୁମାତ୍ସର ଭଳି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ । ତାଙ୍କଠାରେ ମାଜି ହେବା ଭଳି ସୌଭାଗ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ଭାଗ୍ୟଧର, ଚନ୍ଦନ, ବାବୁଲି, ଅନନ୍ତ ଭାଇ ଓ ଅତ୍ୟୁତ ଭାଇଙ୍କୁ ମିଳିଥିଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଡରୁଥିଲି ଯେ ସେ ମତେ ଜାଣିପାରୁଥିଲେ । ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଛାଡ଼ି ପାରୁନଥିଲି । ସେ ମତେ ଡିଆରି କରିବାରେ କେବେ ବି କାର୍ପଣ୍ୟ କରିନଥିଲେ । ବହୁତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ମୁଁ ନିଃସର୍ବ୍ଭ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲି । ନିଃସାର୍ଥପର ଭାବେ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲି ।

୧୯୮୮ରେ ‘ଦି ଯୁନିଭର୍ସ’ରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି ସେମିନାରରେ ମତେ ତକା ହୋଇଥାଏ । ସେଇଠି ପ୍ରଥମ ଭେଟ ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କୁ । ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ ଅନେକ ସ୍ନେହ ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ । ଆପଣମାନେ ପରିଧିରେ ଥିବା କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ, ଅସଲ ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକ ଆପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ଆସିବା ଦରକାର । ତାଙ୍କ ଲେଖା ପଢ଼ି ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ହେବାର ନିଶାରୁ ଓହରିଲି ।

୧୯୯୨ରେ ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିବା ପରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ସବା ଆଗ ମୋ ହାତରେ ଧରେଇଲେ ‘କାଲେଭାଲା’, ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଜାତୀୟ ମହାକାବ୍ୟ । ଏହାର ଅନୁବାଦ କରାହେବ । ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନ ଛାପିବ । ବହିର ଅନୁବାଦ କଲି ଓ ୨୦୦୫ରେ ବହିଟିର ପଦ୍ୟରୁ ଗଦ୍ୟାନୁବାଦ କଲି । ଚିତ୍ରଭାଇ ବହିଟି ଦେଖି ଏମିତି ବିଗିଡ଼ିଲେ ଯେ ମୁଁ ହତଭୟ । ସେ କେବଳ ମୋତେ ନୁହେଁ ଅନିଲ୍‌ବାରୁ ଓ ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନର ପ୍ରକାଶକଙ୍କୁ ବି । ପରେ ଜାଣିଲି ତାଙ୍କ ରୁଚି ଅନୁସାରେ ବହିଟି ଛପାଯାଇ ନାହିଁ । ଅନିଲ୍ ବାରୁ ଓ ମୁଁ ହସିଲୁ । ମୁଁ କହିଲି ଅନିଲ୍ ଭାଇ, ବୁଢ଼ା ହାତରେ ବହିର ଉନ୍ମୋଚନ ହୋଇଗଲା ।

ମୁଁ ୨୦୦୭ରେ ନେପାଳ ଗଲି । ସେଇଠୁ ଫେରିଲି ଯେମିତି ଚିତ୍ରଭାଇ ମତେ ଏକ ସଂଗୋଷ୍ଠୀ କରିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ତାହା କଲି । ୨୦-୨୫ଜଣଙ୍କୁ ନେଇ ନେପାଳର ରାଜନୀତି ଓ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ କହିଲା ବେଳେ ମୁଁ କହିଲି, ନେପାଳରେ ମାଓବାଦୀ ଦଳ ପ୍ରାୟ ୧୩ ହଜାର ନିରାହ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ମାରିଛି । ଚିତ୍ରଭାଇ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ, ସାଧାନତା ପାଇଁ ସେମାନେ ରକ୍ତ ଦେଉଛନ୍ତି । ଖରାପ କ’ଣ ? ସାଧାନତା କ’ଣ ମାଗଣାରେ ମିଳେ । ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ କହିଲି, ଆପଣ ଜଣେ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ, ଆପଣ ହିଁସାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ? ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଲେ ଅହିଂସା ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସରୂପ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଦେଖିଲିଣି, ଆଉ କ’ଣ ବାକି ରହିଲା ଦେଖିବାକୁ । କ’ଣ ଏଇ ଦୂରବସ୍ଥା ପାଇଁ ଦେଶ ସାଧାନ ହୋଇଥିଲା ?

ଗତ ୫୦-୬୦ବର୍ଷର ଦେଶର ସାମୂହିକ ଅସଫଳତା ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଦୂରଦ୍ରଷ୍ଟା ଓ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟକୁ ସବୁବେଳେ ଦୁଃଖିଆଁ ଦେଉଥିଲା । ଚିର ସଚେତନତାର ଏକମାତ୍ର ଫଳଶ୍ରୁତି - ଆଦୁଦୁଃଖ ଓ

ଆବୁଦହନ । ଚିତ୍ରଭାଇ ଓ ତାଙ୍କ ସମକାଳୀନମାନେ ସେହି ଦୁଃଖର ଅନ୍ଧାର ଯାହାକି ସାଧାରଣ ଭାରତ ଦେଇଛି । ମୋର ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷାରେ ୧୫-୧୬ ବର୍ଷ କାମ କରିବା ପଛରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଓ ଅଗ୍ରଗାମୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ରହିଛି । ଅତ୍ୟୁତ ବାବୁ ମୋତେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହି ଆଦିବାସୀ କାମ କରିବା ପାଇଁ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଲେଖିକରି ଦେଲେ । ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହିଲି । ସିନାପାଲୁରୁ ଆସି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା, ଅତ୍ୟୁତ ଦାସ ଓ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇ କ୍ରମଶଃ କାହାର ଦୁନିଆକୁ ଦେଖିଲି । ହେଲେ ମୋର କର୍ମ ଓ ମାନସିକତା ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଶିକ୍ଷାରେ ହିଁ ସୀମିତ ରହିଲା । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ବଦଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଜୀବନ ଓ ଆଦିବାସୀ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରେରଣା ପାଇଛି । ସମ୍ଭବତଃ ମୋର ଏହି ବାଛି ନେଇଥିବା କାମଟିରେ ମତେ ଜୀବନକୁ ବୁଝିବା ଓ ସମାଜ ପାଇଁ କାମ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରଶସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କ ବିଚାର, ଚିନ୍ତନ ଓ ଲେଖା ମୋର ପାଥେୟ । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବହୁ ଦିଗ ରହିଛି । ତାଙ୍କର ଏ ବ୍ୟାପ୍ତିର ଆକଳନ କରିବାର ସାହସ ଓ ଜ୍ଞାନ ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକଙ୍କ ପହଞ୍ଚିବାହାରେ । ହେଲେ ସେ ଯାହା ଯେତେବେଳେ କହିଥାନ୍ତି, ତାହା ଏକ ଅନୁଭବବେଦ୍ୟ ସତ୍ୟରୂପେ ଆମେ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲୁ । ବିଶ୍ୱାସ ଏହା ଯେ, ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମକୁ ଯାହା କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛନ୍ତି ତାହା ଦୁର୍ଗମ, ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ହେଲେ ଥରେ ସେଇ ଦୁର୍ଗମ ପଥରେ ପଶିବାକୁ ଭଲ ପାଇଲେ, ଆଉ ଫେରିବାକୁ ଜଞ୍ଜା ହୁଏ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନେ ଖାଲରେ ପକାନ୍ତି ମାରିବା ପାଇଁ, ଚିତ୍ରଭାଇ ଖାଲରେ ପକାନ୍ତି ଖାଲରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠି ଆସୁରି ଦୌଡ଼ିବା ପାଇଁ ।

ଜୀବନକୁ ବୁଝିବା, ଜୀବନର ବାଟ ଚାଲିବା, ଲକ୍ଷ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା, ଏମିତି କେତେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୟ ଓ ସଂଘର୍ଷର ସହଜ ଉତ୍ତରଟିଏ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଶୁଣ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହ ଆଳାପ କିମ୍ବା ପାଠକ୍ରରେ ଶ୍ରୀମା ଓ

ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଉପରେ ଚର୍ଚ୍ଚା । ସେତିକିବେଳେ ତାଙ୍କର ନୀରବତା ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବକ୍ତୃତା - ଆଲୋଚନା, ବିମର୍ଶ ଦେଖିବା କଥା । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଯିଏ ଭାବି କଲା, ସିଏ ସେଇଠି ନଙ୍ଗଲା କରିବେ ତାକୁ । ଭାବି ନାମରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଚିନ୍ତନକୁ ଠକିବା ପରି କାମକୁ ସେ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ସମସ୍ତେ କାହିଁକି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପାଖରେ ନିଜର ନିପାରିଲା ପଣକୁ, ନିଜ ଭିତରର ଚୋରକୁ ଧରା ପଡ଼ିଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଆଉ ଚିତ୍ର ଭାଇ ସେସବୁ ଅତି ସହଜରେ ଜାଣିପାରୁଥିଲେ । ପଦେ କଥାରେ ଜୀବନ ମାର୍ଗକୁ ବଦଳାଇ ଦେଲାପରି ସାହସ ଦେଉଥିଲେ ।

ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସଂଗେ ‘ରୂପାନ୍ତର’ ତାଲିମ୍ ବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇ ୧୯୯୬ରୁ ୨୦୦୦ ଯାଏ ଯେତେବେଳେ ଡାକିଲେ ଆସିଛନ୍ତି । ମତେ ଯୁନିଭରସିଟିର ପ୍ରଫେସରମାନେ ଶିକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ରର ଥିଓରି ଓ ପଦ୍ଧତି ଉପରେ ଡରାଣ ଦେଖାଇଲାବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇ କହୁଥିଲେ, ଜଙ୍ଗଲରୁ ଆପଣ ପାଠ ଶିଖିକରି ଆସିଛନ୍ତି, ସେ ତୁଚ୍ଛା ଡରାଣକୁ ଖାତିରି କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆପଣ ଯାହା ଜାଣିଛନ୍ତି ସେମାନେ କ’ଣ ତାହା ଜାଣିଥିବେ ? ଲୋକମାନଙ୍କଠାରେ ସବୁ ଥିଓରି । ତାକୁ ଜଞ୍ଜାଳୀରେ ଲେଖିଲେ ଥିଓରି ।

ଜାପାନରୁ ଡାକିତ୍ ହସ୍ ଆସିଥିଲେ ୨୦୦୭ରେ । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସଂଗେ ୨-୩ ଘଣ୍ଟା ସମୟ କଟାଇଛନ୍ତି । ବାସ୍ ସେତିକିରୁ ଡାକିତ୍ କହିଲେ ସାରା ଦୁନିଆ ବୁଲିଲି, ଚିତ୍ରଟଙ୍କନ ଦାସ ଜଣେ ନିଦା ମଣିଷ । ମୋର ଦୀର୍ଘ ୧୦ ବର୍ଷ ତଳର ଏକ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦୟ ଓ ସମସ୍ୟାକୁ ଗୋଟିଏ ଧାତିରେ ସମାଧାନ କରିଦେଲେ । ତାଙ୍କ ନିଧନରେ ଡାକିତ୍ ବହୁତ ଦୁଃଖିତ । ସେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଜଞ୍ଜାଳୀ ଲେଖାର ଉକ୍ତ ପ୍ରଶଂସକ ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ କାଶୀପୁରର ନିରକ୍ଷର ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ଜାଣିଥିଲେ । ଜଣେ ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗାଁରେ ଭେଟିଲି । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଆପଣ

ଜାଣନ୍ତି ? ସେ କହିଲେ ସେ ଆମର ବନ୍ଧୁ । ଏହି ଗାଁକୁ ଆସନ୍ତି, ଆମ ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ବହି ସଂଖ୍ୟା ୨୫୦ ହୋଇପାରେ । ସବୁ ବହିରେ ଜୀବନକୁ ଅଲଗା ବାଟରେ ଦେଖିବାର ରାସ୍ତା । ବିଦ୍ରୋହୀ ହେବାର ଆହ୍ୱାନ । ନୂତନକୁ ଗଢ଼ିବାକୁ ଓ ପୁରାତନ ରଢ଼ିବାଦୀ ଚିନ୍ତାକୁ ସମାପ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସେ ଲେଖି ଚାଲିଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ଯୋଡ଼ିହେବାକୁ, ସାଙ୍ଗ ହେବାକୁ ବି ଆହ୍ୱାନ ରହିଛି ।

କଳିଙ୍ଗ ହସ୍ତପିଟାଲରେ ପ୍ରୋଷ୍ଟେକ୍ଟ ଅପରେସନ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲି । କହିଲେ, ଆପଣମାନେ ମୋ କାମ ସବୁ କରିବେ । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମୋ ବାପା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲେ । ଭୟ ଓ ନିର୍ଭୟର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ସେ ମୋ ଅବଚେତନରେ ରହିଛନ୍ତି । ମୋ ଜୀବନରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଏକ ସଜୀବ ଚେତନା । ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ମଧ୍ୟାନ୍ତର ମତେ ଦିଶୁନାହିଁ । ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସଂଗେ ଶରୀରରେ ଭେଟି ପାରିବି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମର ଶରୀର ଦେଖି ମୁଁ ତୃତୀୟ ଥର ପାଇଁ କାନ୍ଦି ପକାଇଲି । ପ୍ରଥମ ଥର ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ମା'ର ମୃତ୍ୟୁବେଳେ ଓ ଏବେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ମର ଶରୀର ଦେଖି । ନିଜ ଘରେ ବାପାମା ନଥିଲେ ତ ଅନାଥ, ହେଲେ ଚେତନାର ଘର ବୋଲି ଯେଉଁ ଘର ସେଇଠି ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯାହା ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଇଥି ପାଇଁ ମତେ ଅନାଥ ପରି ଲାଗୁନାହିଁ । ବଙ୍ଗ ଲାଗୁଛି, ଚିତ୍ର ଭାଇ ଯାହା କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ଆରମ୍ଭ କରିବାର ସମୟ ଆସି ଯାଇଛି ।

୨୦ ବର୍ଷର ସମ୍ପର୍କ । ଅଥଚ ଏ ସମ୍ପର୍କ ତାଠୁ ଆହୁରି ଦୀର୍ଘଜୀବୀ । ବିଦ୍ରୋହୀ ହେବାର ନଜିର ଶୁଣନ୍ତୁ । ଆପଣ ନିଜ ବିଚାରରେ କାମ କରି ଚାଲନ୍ତୁ, ବିଦ୍ରୋହ କରି ହିଁ ବିଚାରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିହୁଏ । ପାଇଲ୍ ଲେଖି ନୁହେଁ । ସତକଥା, ଯେଉଁ କାମରେ ପ୍ରେମ ଓ ସଂଘର୍ଷ

ନାହିଁ ତାହା ଇଶ୍ୱରଙ୍କ କାମ ନୁହେଁ । ଖବୁଙ୍ଗସଭଣ ଝଗଡ଼ୁଙ୍କଶଶ୍ୱର ବା 'ପ୍ରିୟ ସଂଘର୍ଷ' ଶବ୍ଦଟି ସେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କଠାରୁ ଆଣିଥିଲେ । ମତେ ଏ ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରାଣକୁ ଛୁଇଁଲାପରି ଲାଗେ । ନିଜ ଭୂଇଁରେ ଯିଏ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ନୁହେଁ ସିଏ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସାମ୍ବିଧ୍ୟ ଯେତିକି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସେତିକି ପରୋକ୍ଷ । ତାଙ୍କ ବହି ପଢ଼ିବା, ତାଙ୍କ ବିଚାରର ମନୁନ କରିବା, ନିଜେ ଗୋଟିଏ ବାଟ ତିଆରି କରିବା, ବିରୋଧକୁ ସାମ୍ନା କରିବା, ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ ହେବା ଓ ନିର୍ଭୀକ ହେବା, ସ୍ନେହଶୀଳ ହେବା ପ୍ରଭୃତି କେତେ ପ୍ରକାର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟା ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କଠାରୁ ଆମେ ସବୁ ପାଇଛୁ । ହେଲେ ଆମ ବିଚାର ଓ ଆଚରଣରେ କେଉଁଠି ତପାତ୍ ରହିଯାଇଛି । ନଚ୍ କମ୍ପୋମାଇଜିଙ୍ଗ୍ ଥିଲେ ଚିତ୍ରଭାଇ । ସେଥିଯୋଗୁଁ ଅନେକେ ତାଙ୍କୁ ସମୟୋପଯୋଗୀ ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି ବି କହିଛନ୍ତି । ହେଲେ ସେ ଯେତିକି କାଳ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ରଖିବେ ସମ୍ଭବତଃ ଅଦୂରଦ୍ରଷ୍ଟାମାନେ ସେତିକି ତାଙ୍କୁ ବୁଝି ନପାରିବାର ଅସ୍ପତା ଓ ଅକ୍ଷମତାରେ ରହିଯିବେ ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ବିଚାର ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଭାରତର ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଯେ ସେ ଆଗକୁ ବହୁ ଆଲୋଚିତ ହେବେ । ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ମିଳିଲେ ହେଲା ବଜାରରେ ! ତାଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଓ ଭକ୍ତଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସବୁଠି ମିଳିବେ । ସକ୍ରେଟିସ୍ ଦିନେ ବିଷ ପିଇଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ସକ୍ରେଟିସ୍ ଚିତ୍ରଭାଇ ପ୍ରତିଦିନ ସମାଜର ବିଷ ପିଇ ସୁଖୀ ନାଳକଣ୍ଠପରି ଲୋକକଲ୍ୟାଣ କରିବାରେ ବ୍ରତୀ ଥିଲେ । ଯେମିତି ଚାହିଁଲେ ସେମିତି ବଞ୍ଚିଲେ । ବୟସ, ଜରା ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଏ ତିନିକୁ ସେ ଖାତିରି ନକରି ବଞ୍ଚିଥିଲେ । ଦିହବଳକୁ ମନବଳ ଆଜୀବନ ସଜେଇ ରଖିଥିଲା । ଏଥର ଆଉଜଣେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ କେଉଁଠୁ ଖୋଜିବା ?

୧୦୬, ମନୋରମା ମାନର
ରସୁଲଗଡ଼, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୦

ଚିତା ଜଳୁଥାଏ

ଶ୍ରୀ ସୁବ୍ରହ୍ମସାଧୁ ମହାଶି

ସନ୍ଧ୍ୟା ଯେତେବେଳେ ରମେଶ ଓ ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲୁ ବାଗଲପୁର ଗାଁରେ । ମାଛଗାଁ କେନାଲ ଓ ବିଲୁଆଖାଇ ନଈ ଦେଇଁ ତା'ର ଠିକ୍ ବାଁ ପଟେ ପଡ଼ିଥିବା ପିଚୁ ରାସ୍ତାଟି ପଡ଼ିଛି ବାଗଲପୁର ଗାଁ ଭିତରକୁ । ପଚାରି ପଚାରି ପହଞ୍ଚିଲୁ ବାଗଲପୁର ଯୁବକଫଳ ଓ ଦୋଳ ମଣ୍ଡପ ପାଖରେ । ଆଉ ତା' ପରେ ଅପେକ୍ଷା... ସେ ଅପେକ୍ଷାର କେବେ ଶେଷ ନଥିଲା କି ଆରମ୍ଭ । ଚିତ୍ତଭାଇ ଆସିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ସାଗତ କରିବାକୁ ସାରା ଗାଁ (ପଞ୍ଚାୟତ) ଯେମିତି ଏକାକାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ୧୨ ତାରିଖ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ରାତିରେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ହାଲୋଜିନ୍ ଲାଇଟ୍ ଲଗାଇଥିଲେ ଗାଁବାଲା । ବୁକ୍ ଘରେ ତାଙ୍କୁ ସାଗତ କରିବା ପାଇଁ ଫୁଲ ଜରି ମାନ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ତା ସହିତ କେତେ ବଟଲ୍ କିରାସିନା ଓ ଗ୍ୟାସ୍ ଲାଇଟ୍ । କୁବ୍ ଘରେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ସାଗତ କରିବାକୁ ଆସିବାକୁ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଚେୟାର ଗୁଡ଼ିକ ଧାତି ଧାତି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଆମେ ପ୍ରଥମେ ଯାଇ ଯେତେବେଳେ ପହଞ୍ଚିଲୁ କୁବ୍ ଆଗରେ ଭେଟ ହେଲା ଜଟିଭାଇଙ୍କ ସହ । ଏହି ଜଟି ଭାଇଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲି । ଆଗରୁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ “ସାଗତ ପଥେ” ବହିରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ସମ୍ବୋଧିତ କରିଥିବା ସ୍ନେହର ଜଟି' ଚରିତ୍ରଟି ହେଉଛନ୍ତି ଏହି ଜଟିଭାଇ । ଜଟିଭାଇଙ୍କ ସହିତ ମାତ୍ର ୧୦ ଘଣ୍ଟା ବିତାଇଥିଲି । ଭାରି ମେଳାପା ଓ ସରୋଟ ମଣିଷ ଭଳି ଲାଗୁଥାନ୍ତି । ଆମେ ଆସିଲାବେଳେ କିଛି ଖାଇକି ଆସି ନଥାଉ । ସିଏ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଡାକି ତା' ଓ ପିଠା ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ । ଜଟି ଭାଇ ଅନେକ ବର୍ଷ ତଳେ ଓଡ଼ିଶା ପୁଟବଲ ଦଳର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ଆଉ ସେତିକି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ଯେ ଜଟିଭାଇଙ୍କୁ ଚିତ୍ତଭାଇ ପାଠ ପଢ଼ାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ଚାଉନା ଭାଇ ଦେଖା

ହେଲେ । ଚାଉନା ଭାଇଙ୍କୁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ କୁସରେ ଦେଖୁଥିଲି । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି । ଜଟି ଭାଇ, ଚାଉନା ଭାଇ ଓ ଗାଁର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ସଦସ୍ୟ ଯେମିତି ବ୍ୟଗ୍ର ଥିଲେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ସାଗତ କରିବା ପାଇଁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ବଡ଼ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ରାତିର ରୂପ ନେଉଥିଲା । ଆଉ ବାଗଲପୁର ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ସାଗତ ଅପେକ୍ଷାରେ ସେତିକି ଚଳଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗହଳି ବହୁଥିଲା ଦୋଳମଣ୍ଡପ ପାଖରେ । ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ଦୋଳ ମଣ୍ଡପରେ ଯେମିତି ଗହଳି ଲାଗି ରହିଥାଏ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଚିତ୍ତଭାଇ ବାଗଲପୁରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ଖାଲି ଶୁଣିଥିଲି । ମାତ୍ର ବାଗଲପୁର ଦେଖିଲା ପରେ ମୋ ଖୁସିର ସୀମା ରହୁନଥାଏ । ବାଗଲପୁର ଗାଁ ସୀମାରୁ ବାରି ହୋଇ ପଡୁଥିଲା ଏହି ଗାଁର ବାସୀ । ଗାଁ ଆରମ୍ଭରୁ ଥିଲା ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଗୌରାଜୀ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି । ଗାଁର ବିଶେଷତ୍ୱ ଥିଲା ଏହି ଗାଁର ପାଖାପାଖି ୨୦ ଜଣ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଥିବା ଆମ ଚିତ୍ତଭାଇ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଥିଲେ । ଗାଁ ରାସ୍ତା, ଘର ଗୁଡ଼ିକର ଡିଜାଇନ୍ ଚାରି ଆଡ଼େ ସବୁଜିମା । ଶିବ ମନ୍ଦିର, ଦଧି ବାମନ ମନ୍ଦିର, ଦୋଳମଣ୍ଡପ ଓ ଗାଁର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏହି ଗାଁଟି ଖୁବ୍ ଭଲ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବାବୁଲି ଭାଇଙ୍କୁ ଫୋନ୍‌ରେ ପଚାରୁ ଥାଏ ଚିତ୍ତଭାଇ କୋଉଠି ହେଲେଣି । ଚିତ୍ତଭାଇ ଆସିବାର ସମୟ ଯେତିକି ଯେତିକି ପାଖେଇ ଆସୁଥାଏ- ଉଜୁଣ୍ଡା ସେତିକି ସେତିକି ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ । ତା ସହିତ ତାଙ୍କୁ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ବାଗଲପୁରିଆଙ୍କର ମଧ୍ୟ । ବାଗଲପୁର ପରି ସୁନ୍ଦର ଗାଁଟିଏ ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲି । ବାଗଲପୁର ବିଷୟରେ

ଯେତେ ଲେଖିଲେ ବି ସରିବନି । ଚିରଭାଇ ମାତୃଭବନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ବୋଲି ଆମେ ଫୋନ୍ ଯୋଗେ ଖବର ନେଲୁ । ଚିରଭାଇଙ୍କୁ ସାଗତ କରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ସାରା ବାଗଲପୁର ଗାଁ ଯେମିତି ଏକ ଧଳା ଚାଦରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଶୀତୁଆ ଫର୍ଯ୍ୟାରେ ଷ୍ଟୋର୍କ ଉପରେ ଏକ ବଡ଼ ପାତ୍ରରେ ତା' ପୁଟିବା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବାଗଲପୁର ଗାଁରେ ଚିରଭାଇଙ୍କୁ ଏତେ ଲୋକ ପଡ଼ିଥିବେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଲୋକ ବୁଝିଥିବେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନଥିଲା । ଚିରଭାଇଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ବହିର ପାଠକ ହେଉଛନ୍ତି ଏହି ଗାଁର ଲୋକମାନେ । ଚିରଭାଇ ଆସିବା ଭିତରେ ଯେତିକି ସମୟ ଆମେ କାଟିଥିଲୁ ସେତିକି ସମୟ ଗାଁ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚିରଭାଇ ଓ ତାଙ୍କ ବହି ଫର୍ପକରେ ଚାଲିଥାଏ ଆଲୋଚନା । ଚିରଭାଇ କ'ଣ ଥିଲେ, ବିଦେଶରେ କେଉଁ କେଉଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଚିରଭାଇ ପାଠ ପଢ଼ାଇଛନ୍ତି । ଚିରଭାଇ ନିଜ ହାତରେ ଗଢ଼ିଥିବା ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଅତ୍ୟୁଷ୍ଣ ଏମିତି କେତେ କ'ଣ ? ତା' ଭିତରେ ଆମେ ଖାଲି ମଝିରେ ମଝିରେ କପେ କପେ ତା' ପିଇ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ । ସତରେ ଚିରଭାଇଙ୍କୁ ମୁଁ କେତେ କମ୍ ଜାଣିଛି ଓ କେତେ କମ୍ ବୁଝିଛି । ଚିରଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ ଏତେ ବର୍ଷ ରହି ତାଙ୍କ ଫର୍ସର୍ଗରେ ଏତେ ବର୍ଷ ଆସିବି ମୋର କାହିଁକି ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହେଲା ଯେ ଏହି ବାଗଲପୁରିଆଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଜାଣିଛି ଚିରଭାଇଙ୍କୁ । ଚିରଭାଇଙ୍କ ଆସିବା ସମୟ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଖେଇ ଆସୁଥାଏ । ଗହଳି ବି ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା । ଏହାରି ଭିତରେ ଜଟିଭାଇ ମତେ ଓ ରମେଶକୁ ଚିରଭାଇଙ୍କ ଘରଟିହ ଆଡ଼େ ବୁଲାଇ ଆଣିଥିଲେ । ଘରଟିହ କହିଲେ ୨/୩ ବର୍ଷରା ଛାତ ଘର । ମାତ୍ର କାହିଁ କେତେ ବର୍ଷ ତଳୁ ଏହି ଘରେ ଆଉ କେହି ରହନ୍ତିନି । ଚିରଭାଇଙ୍କ ବାପା ଅମଳରୁ ପଡ଼ିଥିବା ଏହି ଘରଟିହଟି ଏକ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଅଂଚଳରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଆଗରୁ ଏଠାରେ ଚାଳଘର ଥିଲା । ମାତ୍ର

କାଳକ୍ରମେ ଗାଁର ଲୋକମାନେ ଚିରଭାଇ ଓ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ସ୍ମୃତିକୁ ସାଉଁଟି ରଖିବା ପାଇଁ ୨/୩ ବର୍ଷରା ଛାତଘର ତିଆରି କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ମୋତେ ଓ ରମେଶକୁ ଭାରି ଭୋକ ହେଉଥାଏ । ଜଟିଭାଇ ଓ ଚାଇନାଭାଇ ଆମ ୨ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଦଧିବାମନ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରସାଦର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ମୋର ମନେ ଅଛି ଚିରଭାଇ ମତେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖନ୍ତି ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଖାଇଚି କି ନାହିଁ ପଚାରି ଥାନ୍ତି । କୋଉଠି ଖାଇଚି କଣ ଖାଇଚି ସବୁର ହିସାବ ନେଇଥାନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ସବୁ ଭୋକଗୁଡ଼ିକୁ ସତେ ଯେପରି ସେ ନିଜେ ଖାଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ପେଟ ପୂରଣ ନହେଲେ ଜଗତରେ ସବୁକିଛି ଅସମ୍ଭବ । ଆଉ ପେଟ ଆବଶ୍ୟକତାରୁ ଅଧିକ ବଢ଼ିଲେ ସବୁ କିଛି ଅସମ୍ଭବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପେଟକୁ ଚିହୁଥିବା ଏହି ମହାନ ସାଜ ଜଣକ ମୋତେ ଅବା ସେଦିନ ଭୋକରେ ରଖୁଥାନ୍ତେ କେମିତି ? ଚିରଭାଇ ବାଗଲପୁର ପାଖାପାଖି ହୋଇଗଲା ପରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଧାଇଁଲୁ ଗଡ଼ା ପାଖକୁ ଯେଉଁଠି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ସାଗତ କରାଯିବ । ସାଗରେ ଫକୀର୍‌ଉଦ୍‌ଦିନ ଦଳ, ଜାତୀୟ ପତାକା ଓ ଫୁଲଜରି । ମାତ୍ର କେତେ ମିନିଟ୍ ଭିତରେ ସେହି ଗଡ଼ାଟିରେ ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକ ପ୍ରତିନିଧି, ଚିରଭାଇଙ୍କ ପୁଅ ମାନୁଭାଇ, ପ୍ରଶାସକଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ବାଗଲପୁରବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସମେତ ଦୂରଦୂରାନ୍ତରୁ ଚିରଭାଇଙ୍କୁ ଭଲପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ବି ଭିଡ଼ ଜମାଇ ସାରଥିଲେ । ୧୧ଟା ବାଜି ନଥାଏ- ଚିରଭାଇ ଆସୁଥିବା ଗାଡ଼ିଟି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେହି ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଗଣମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତେ ଘେରିଗଲେ । ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଚିରଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଥାନ୍ତି ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇ, ଚନ୍ଦନ ଭାଇ ଓ ବାବୁଲିଭାଇ । ବିପିନ ଭାଇ ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଚିରଭାଇ । ଦେହରେ ଖାଲି ଫୁଲ ଓ ଫୁଲମାଳ । ଚିରଭାଇଙ୍କ ମୁହଁଟିକୁ ଛାତି ଦେଲେ ସାରା ଦେହ ଫୁଲରେ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ତା'ପରେ ଚିରଭାଇଙ୍କୁ ଆଣିଥିବା ଗାଡ଼ିଟି ଧୀରେ ଧୀରେ କୁବଘର

ଆଉକୁ ମାତି ଚାଲିଥାଏ । ତାରି ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଏ ସ୍ନେହାନ ଚିତ୍ରଟି ନିଜ ଅମର ରହେ ଏମିତି କେତେ କ'ଣ ? ଚିତ୍ରଭାଜ ନିୟୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ବାହାରର କୋଳାହଳ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣି ପାରୁଥିବେ କି ନାହିଁ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ମାତ୍ର ସବୁ କୋଳାହଳ ସତେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ସେହି ନିରବତା ଭିତରେ ସମାଧି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । କୋଳାହଳ ଯେତିକି ବଢୁଥିଲା- ଗହଳି ବି ସେତିକି ବଢୁଥିଲା । ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ଘର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକି ଗଲା । ତାଙ୍କ ଅଗଣାରେ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ଶୁଆଇ ଦିଆଗଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗୁ ନଥିଲା । ଲାଗୁଥିଲା- ସତେ ଯେମିତି ଅନେକ ଦିନ ହେବ ଶୋଇ ନଥିଲେ ଏହି ସାଙ୍ଗ ଜଣକ । ସବୁ କିଛି ଠିକ୍ ଠାକ୍ ଭାବେ ଚାଲିଥାଏ । ତା'ପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ପ୍ରସେସନ୍ । ଏହିଠାରୁ ହିଁ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କୁ ଧରି ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇ, ଚନ୍ଦନଭାଇ, ବାବୁଲି ଭାଇ, ବିପିନ ଭାଇ, ସନ୍ତୋଷ ସମସ୍ତେ ଆଗେଇ ଚାଲିଥା'ନ୍ତି । ଯୋଷା ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ଯୋଉ ସାହସ ସେହି ସାହସରେ । ଆଗରେ ମାନୁ ଭାଇ- ମାନୁଭାଜଙ୍କ ସହିତ ଆଗରେ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ସାଙ୍ଗମାନେ ଓ ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଆଗେଇ ଚାଲିଲା ବିଲୁଆ ଖାଇ ନଈ ପଠା ଆଡ଼କୁ । କୋଳାହଳ ଆହୁରି ଜମୁଥିଲା । ଆପଣାର ସେହି ପ୍ରିୟ ଲୋକଟି ପାଇଁ ଏତେ ବଡ଼ ଆୟୋଜନ, କୋଳାହଳ ଓ ଶୋଭାଯାତ୍ରା । ନଈ ପଠାରେ ଶୋଇ ରହିଥିବା ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ଦିଆଗଲା । ମୁଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ପୁଅ ମାନୁ ଭାଇଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲି । ସେହି ମୁହଁରେ ଯେମିତି କୌଣସି ଅନୁଶୋଚନା ନଥିଲା- ଦୁଃଖ ବି ନଥିଲା କି ବେଦନା ନଥିଲା । ଥିଲା ଖାଲି ଜଗତକୁ ବୁଝିବାକୁ ପ୍ରଶାନ୍ତମୟ ଚାରୁଣ୍ୟପଣ । ହିମାଳୟ ପରି ସ୍ଥିର ଓ ନିଶ୍ଚଳବେଗ । ଠିକ୍ ଆଉ ଜଣେ ଚିତ୍ରଭାଜ ପରି । କାଠଖଣ୍ଡମାନ ସଜାଇ ଦିଆଗଲା । କାରଣ ରାତି ବଢ଼ିଚାଲିଥାଏ । ଜହ୍ନ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆକାଶରୁ ଘୁଞ୍ଚି ଚାଲିଥାଏ ।

କାଠଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ଘିଅ ଢାଳି ଦିଆଗଲା । ମିଟରେ କି ଦି'ମିଟରେ କାଠଗଦା ଉପରେ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କୁ ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଯାଇ ଶୁଆଇ ଦିଆଗଲା । ଯେମିତି ପେଟ ମାତିକି ଶୋଇଥାନ୍ତି ସମସ୍ତେ । ମାନୁ ଭାଇ ସେହି କାଠରେ ପ୍ରଥମ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ । ନିଆଁ ଜଳି ଚାଲିଲା । ଏପଟେ ଜହ୍ନ ବି ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୁଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ହୁତୁ ହୁତୁ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁ ସହିତ ଚିତ୍ରଭାଜ ସତେ ଯେମିତି ଏକାକାର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଚନ୍ଦନ ଭାଇ, ବିପିନ ଭାଇ, ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇ, ବାବୁଲି ଭାଇ, ସନ୍ତୋଷ, ରମେଶ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଯେମିତି ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ନିର୍ବାକ ଚିତ୍ରରେ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କୁ ଅନାଇ ରହିଥିଲେ । ନିଆଁର ବେଗ ଆହୁରି ବଢୁଥିଲା । ଚିତ୍ରଭାଜ ବି ନିଆଁଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବେଗବାନ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ରଭାଜ ଯେମିତି ସବୁ ନିଆଁକୁ ଢୋକି ଦେଇ ନିଜେ ନିଆଁ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲେ । ରାତି ଟାଟା ଭିତରେ ସବୁ କାମ ସରିଯାଇଥିଲା । ଆମେ କୁବ ଘର ପାଖକୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ରାତି ଚାରିଟା ବାଜି ସାରିଥାଏ । ଚିତା ସେମିତି ଜଳୁଥାଏ । ତା'ପରେ ଆମକୁ ଫେରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଫେରି ଆସୁଥିଲା ବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଜ ବି ଆମ ସହିତ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସିଏ ବା ଏକା ଏକା ସେଠି କ'ଣ କରିଥାନ୍ତେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ? ସକାଳ ୬ଟା ବେଳକୁ ଆମେ ଘରକୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଭାବିଲି ଚିତ୍ରଭାଜ ନିଶ୍ଚୟ ଆମ ସହିତ ଫେରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅବା ଏହି ବାଗଲପୁରରେ ଆଉ କାମ କ'ଣ ରହିଲା ଯେ ସିଏ ରହିଥାନ୍ତେ ? ଚିତା ଜଳିଗଲା ପରେ ଚିତ୍ରଭାଜ ଯେ ଆମ ସହିତ ଆମ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସୁଛନ୍ତି, ଏହା ନିଜ ନିଜର ଅନୁଭୂତି ହିଁ ଜଣାଇ ଦେବ । ଏବେ ତ ଏମିତି ଲାଗୁଛି ଯେ ଚିତ୍ରଭାଜ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ରୂପରେ ସତେ ଯେମିତି ଆମ ସହିତ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସହ ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେଉଛନ୍ତି ।

ଚଢ଼େଇଗାଁ, କୋର୍ତ୍ତଳ, ଜଗତସିଂହପୁର

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ

ପ୍ରଫେସର ମୋହିତମୋହନ ମହାନ୍ତି

ଚିରଭାଇ ଆଜି ଆମ ଭିତରେ ନାହାନ୍ତି ଭାବିଲେ ଅସୁବିଧା ଲାଗୁଛି । ସେ କେବେ ଆମ ଭିତରେ ଥିଲେକି ? ସେ ଥିଲେ ଦିବ୍ୟଚେତନାର ସରୂପ ଏବଂ ଆମ କେତେକଙ୍କ ପାଇଁ ଚେତନା ରାଜ୍ୟର ଜଷ୍ଟଦେବତା ଭଳି । ତାଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆକାଂକ୍ଷା ସମୟରେ ସାମାନ୍ୟ ବା ସାଲୋକ୍ୟ ଭାବ କିଛିଟା ଆସୁଥିଲା ସତ କିନ୍ତୁ ସାମୁଦ୍ରିକ ତ କେବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥିଲା । ଅନ୍ତତଃ ମୁଁ ଏହା ସବୁବେଳେ ଅନୁଭବ କରିଛି । ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନାରେ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁ ଭର୍ତ୍ତୃରେ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯିବାବେଳେ ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ସଚେତନ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ମନ ଭିତରେ ବେଶ୍ କିଛି ସଙ୍କୋଚ ଭାବ ଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାହେବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଆପଣେଇ ନିଅନ୍ତି ଯେ ମନରୁ ସବୁ ଶଙ୍କା ଦୂର ହୋଇଯାଏ ।

ଚିରଭାଇଙ୍କ ସହ ଯେତେଥର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଛି ତାହା ସବୁ ଏବେବି ମନ ଭିତରେ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେସବୁ ମୋ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହାର୍ଯ୍ୟ ।

ସେମିତି ଗୋଟିଏ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା ୧୧ ଡିସେମ୍ବର ୨୦୦୬ର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲ୍‌ରେ, ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପୁଅର ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ । ହୋଟେଲ୍‌ର ସମ୍ମୁଖ ଭାଗରେ ମୁଁ କେତେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । ସ୍ଥାନଟି ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ଧାରୁଆ ହୋଇଥାଏ । ଦେଖିଲି ଚିରଭାଇ ସସ୍ଥାକ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ବହୁତ ଦିନ ଧରି ଦେଖା ହୋଇନଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷାପାଇବା ପାଇଁ ଲୁଚିଯିବାକୁ ଭାବୁଛି, ଏହି ସମୟରେ ସେ ମୋ ପାଖଦେଇ ଗଲେ । ଅଗତ୍ୟା ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଲି । ସେ ମତେ ଚିହ୍ନିପାରିଲେ କି ନାହିଁ

ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ ମୁଣ୍ଡହଲାଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଲେ । ମୁଁ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲି ଭାବି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । କିଛି ସମୟ ପରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ସେଠାରେ ବହୁ ଜଣାଶୁଣା ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଥା'ନ୍ତି । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକରେ ପୁଣି ଚିରଭାଇଙ୍କ ସହ ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇଥିଲି । ସେ ସାତାବିକ ଭାବେ ଅଭିଯୋଗ ବାକି ବସିଲେ । ଆଉ ଉତ୍ତର କ'ଣ ଦେବି ? ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଚିରଭାଇଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନସା ସୂଚକ କଥା ଆରମ୍ଭ କରିବା ବେଳକୁ ଚିରଭାଇ ମୋର ହାତକୁ ଧରି ନେଇଥାନ୍ତି । “ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ଏ ମୋର ଅତି ନିଜର । ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ଏହାକୁ ଅଧିକ ଭଲଭାବରେ ଜାଣେ । ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ଦେବାର ଧୃଷ୍ଟତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।” ଉଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ଜଣଙ୍କ ଅପ୍ରତିଭା ହେଲେ । ଆଉ ଅଧିକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ କରି ମୋର ହାତଧରି ଟାଣିନେଲେ ଏକ ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ । କଲ୍‌ରିଭ୍‌ଙ୍କର “Rhyme of Ancient Manner”ରେ ବୃଦ୍ଧ ନାବିକ ଯେପରି ଯୁବକ ନାବିକଙ୍କର ହାତଧରି ମୋହଗ୍ରସ୍ତ କରିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଠିକ୍ ସେପରି ମୋର ଅବସ୍ଥା । ତା’ପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ “ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ‘ବିଶ୍ୱ ପରିକ୍ରମାର’ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ହେବ ଏବଂ ଆପଣ ତା’ର ସମ୍ପାଦନା କରିବେ ।” ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରତିବାଦର ଅର୍ଥ କିଛି ହୁଏନା । ତାହାହିଁ ଶେଷରେ ହେଲା ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ମରଣୀୟ ଯୋଗାଯୋଗ । ହୋଟେଲ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସିରେ ଏକ ସେମିନାର ହେଉଥାଏ ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନ ଓ Save the Childrenଙ୍କ ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମରେ । ବୋଧହୁଏ ୨୦୧୦ ଜୁନ୍ ମାସରେ । ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବାର ସମୟ । ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଠିକ୍ ଆରମ୍ଭ ହେବା ବେଳକୁ

ଚିତ୍ତଭାଜ ପହଞ୍ଚିଲେ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ମୋ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏଡ଼ାଇ ଆସି ବସିଲେ ମୋରି ପାଖରେ । ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଲା । ସବୁ ନିରବରେ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ଓ ମଝିରେ କ୍ଷଣ ସରରେ ମୋ' ସହିତ କଥା ହେଉଥାନ୍ତି । ସେମିନାରର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ବିଭିନ୍ନ ବକ୍ତାମାନଙ୍କର ଭାଷଣ ସହିତ ଆଉ କେତେ କଥା । ଆମ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ପାଖରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କାନ ଡେଇଁଥାନ୍ତି । କିଛି ସମୟପରେ ଧୀର ଅଥଚ ଦୃଢ଼ ସରରେ ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚେତାବନି, “ବକ୍ତାକୁ ଶୁଣନ୍ତୁ, ଆମକଥା ଶୁଣନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆମେ କିଛି କହୁନାହିଁ ।” ସଭା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ କଥା ଚାଲିଥିଲା । କେତେ ନୂଆ ତଥ୍ୟ, ସନ୍ଦର୍ଭ; ପୁଣି ସେସବୁର ତତ୍ତ୍ୱାଳିକ ଯଥାର୍ଥତା ସମ୍ପର୍କରେ ଅତି ସରଳ ଅଥଚ ଗଭୀରତମ ତତ୍ତ୍ୱ ଯାହା କେବଳ ଚିତ୍ତଭାଜ ହିଁ କହିପାରିବେ । ତା'କୁ କେବେ ଭୁଲିହେବ !

ତାଙ୍କ ସହ କଥା ହେବାପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ କେତେ ପୁସ୍ତକ ସହ ପରିଚୟ ହୋଇଛି

ତା'ର ଗଣତି କରିହେବ ନାହିଁ । ଦେଖାହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ନୂତନ ପୁସ୍ତକର ପରିଚୟ । କେବଳ ପଢ଼ିବାରେ ସୀମିତ ନରଖି ଚିନ୍ତନର ପରିପ୍ରକାଶ ବିଶେଷକରି ଲେଖିବାରେ ସେ ସର୍ବଦା ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲେ, “ଏକ ସମସ୍ୟା ବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ପ୍ରବକ୍ତା ବା ଲେଖକଙ୍କ ସହ ଆପଣ ସହମତ ନହେବା ସାଧାରଣ । ସେଥିପାଇଁ ଆପଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାପନ କରିବାରେ ଭୟ ବା ସଂକୋଚ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରତିବାଦ କେବଳ ଭାଷଣରେ ସୀମିତ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ତା'ର ବିକଳକୁ ଲେଖାରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । ତାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣଙ୍କର ଚିନ୍ତନ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ସଂଗଠିତ ଏବଂ ବଳିଷ୍ଠ ହେବ । ସମସ୍ୟା ସମାଧାନର ବହୁ ବିକଳ ପଥ ଉନ୍ମୋଚିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି ହେବ ।” ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତନରେ ବା ବକ୍ତବ୍ୟରେ ସେ କେବେ ସାଲିସ୍ କରିନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ବୋଧହୁଏ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଚିନ୍ତାନାୟକ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଆଉ ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଆମ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

ଞ୍ଜେନିରୋଡ଼, ଚାନ୍ଦିନୀଚୌକ, କଟକ

ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ

ଶ୍ରୀ ଜୟତ ହୁମାର ବିଶ୍ୱାସ

କିଛିଦିନତଳେ ସମାଜରେ ମୋର ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରି ଚିତ୍ତଭାଇ ମୋତେ ଫୋନ୍ କରି କହିଥିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଗପସପ ହେବାକୁ । ଏହା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଏବଂ ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପଡ଼ିଲେ । ଭାବିଥିଲି ଦେହ ଭଲ ହେଲା ପରେ ସେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବି । ମାତ୍ର ତା’ ହେଲାନାହିଁ । ସେଦିନ କଳିଙ୍ଗ ହସ୍ପିଟାଲକୁ ଯାଇଥିଲାବେଳେ ଅଧବାଟରେ ଫୋନ୍ ପାଇଲି, ଚିତ୍ତଭାଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚିତ୍ତଭାଇ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିପାରେ ଯେ ଜଣେ ଲୋକ କିପରି ଏତେ ଲୋକଙ୍କର ଏତେ ନିଜର ଆପଣାର ହୋଇପାରେ ! କିନ୍ତୁ ଏହା ସତ । ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବା ସାନ ପିଲାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଯେଉଁମାନେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ ତା’ର ଯେପରି ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ସହ ଏକ ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ଏହାର କାରଣ, ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଚିତ୍ତର ମଣିଷଟିକୁ ଚିହ୍ନିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଭିତର ମଣିଷ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ, ସମ୍ପର୍କ ବାନ୍ଧିଥିଲେ । କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ତାଙ୍କର ଲୌକିକତାର ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା । ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା ଗହନ ସମ୍ପର୍କ ।

ଆଜି ସେଥିପାଇଁ ଚିତ୍ତଭାଇ ଚାଲିଯିବା ପରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖାଲି ଖାଲି ଭାବ ଲାଗୁଛି । ମନ ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ଦୃଢ଼ ଆସୁଥିଲା, ଦୁଃଖ ଆସୁଥିଲା, ସଂଶୟ ଆସୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ପଚାରୁଥିଲୁ ଏବଂ ସେ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ବୁଝେଇ ସେ ସବୁକୁ ସହଜ କରିଦେଉଥିଲେ । ଏବେ ତାହା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ପ୍ରାୟ ୩୫ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ମୋର ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭରୁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ସହ ମୋର ସମ୍ପର୍କ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସାଥୀରେ ଯେତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମୁଁ ମିଶିଛି, ମୋତେ ସେ ସେତେ ସେତେ ଅଧିକ ବିସ୍ମୟକର ଲାଗିଛନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ବ୍ୟାପ୍ତିରେ ଓ ଗଭୀରତାରେ, ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କର ବୈପ୍ଳବିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ, ବେଳେ

ବେଳେ ତାଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାରେ ଏମିତି ଜୀବନର କେତେ କେତେ ବିଷୟରେ ସେ ହଠାତ୍ ଏକ ଆନନ୍ଦମୟ ବିସ୍ମୟ ଭାବେ ଲାଗନ୍ତି । ସାଧାସିଧା ଭାବେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ କଳନା କରିହୁଏ ନାହିଁ । କହିହୁଏନାହିଁ ଯେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଏୟା, ଏହାହିଁ ତା’ର ପରିସୀମା ।

ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ପରିସର ଥିଲା ଅତି ବ୍ୟାପକ । ସାଧାରଣତା ସଂଗ୍ରାମ, ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ- ଏ ତ ଦୂର ଅତୀତର କଥା । ଏବେ ବି ଉତ୍ତର ବୟସରେ, ଭଗ୍ନ ସାପ୍ତାହରେ, ଶୀର୍ଷ ଦେହରେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ଆମେ ଦେଖୁଛୁ କେତେବେଳେ କାଶୀପୁରର “ଅଗ୍ରଗାମୀ” ସଂସ୍ଥାର ସଭାଗୃହରେ ଆଦିବାସୀ ଭାଇଭଉଣୀ, ସେଛାସେବୀଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନାରେ ମଗ୍ନ ; କେତେବେଳେ ସୁହୃଦ୍, ଶ୍ରମ ଶିବିରରେ କିଶୋର, ଯୁବକଯୁବତୀ, ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ସହ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ଥ, କେତେବେଳେ ପାଠକକ୍ରରେ ଜିଜ୍ଞାସୁମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଦର୍ଶନର ଗଭୀର ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝେଇବାରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ; କେତେବେଳେ କେଉଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପକ, ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଏବଂ ଆଉ କେତେବେଳେ ‘ନବପଲ୍ଲବ’ ଶିବିରରେ ସାନ ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କ ସାଥୀରେ ଭୋର ୪ଟା ୫ଟା ରେ ଉଠି ପୁରାତନ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇବାରେ ତଲ୍ଲୀନ । ଛୋଟଠାରୁ ବଡ଼, ସହରର ପାଠ ପଢୁଆଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗାଁର ନିପାଠୁଆଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, କ୍ଷମତାଶାଳୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅତି ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ସହ ସେ ସମାନ ଆନ୍ତରିକତାରେ ମିଶିଯାଇ ପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନିଜର ଆଦୌ ଅହଂଭାବ ନଥିଲା; ସେ ମଧ୍ୟ କାହାର ବଡ଼ପଣିଆ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେଉନଥିଲେ । ବଡ଼ ପଣିଆଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟହୀନତା, କୃତ୍ରିମତା ସେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଏହାକୁ ସାକାର କରୁନଥିଲେ । ବରଂ ସେ ଅନ୍ୟର ମଣିଷପଣିଆକୁ ସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାର ଆଦର କରୁଥିଲେ । ନିଜର ସାହିତ୍ୟିକ କୃତି, ପ୍ରତିଭା ବିଷୟରେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାସୀନ ରହୁଥିଲେ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ କାହାର ପ୍ରତିଭା ଦେଖିଲେ, ସେ ତାକୁ ଆନ୍ତରିକ ଭାବେ

ଉପାହିତ କରୁଥିଲେ । ମୋର ମନେ ପଡୁଛି, ମଳିପଡ଼ା ନବପଲ୍ଲବ ଶିବିରରେ ସକାଳେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଆମେ ସବୁ ବସି ଖୁସିଗପ କରୁଥାଉ । ଏତିକିବେଳେ ଖବରକାଗଜଟିଏ ଆଣି କିଏ ଜଣେ କହିଲା ଯେ ଚିତ୍ତଭାଇ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି । ଚିତ୍ତଭାଇ ଶୁଣିଲେ, ସାମାନ୍ୟତମ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମେ ସମସ୍ତେ, ବିଶେଷ କରି ସାନ ସାନ ପିଲା ମାନେ ଏ ସମ୍ବାଦରେ ଖୁସି ହେବା ଦେଖୁ ସେ ଚିକିଏ ଖୁସି ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ଏବେ ସେମିତି କେତେ କେତେ କଥା ମନେ ପଡୁଛି । ଢେଙ୍କାନାଳ କଲେଜର ଛାତ୍ରବାସର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବକୁ ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଭାଷଣ ସରିବା ପରେ ଅନ୍ତେବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଛାତ୍ରବାସରେ ଏକ ଭୋଜିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ତଥା ଅନ୍ୟ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ସହରରେ ଥିବା ଏକ ହୋଟେଲରେ ଭୋଜିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ରାଗ କହିଲେ ନ ସରେ- ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ଭୋଜିରେ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ହୋଟେଲରେ କାହିଁକି ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲ ? ହୋଟେଲରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଖାଇଲେ; ମାତ୍ର ଚିତ୍ତଭାଇ ହୋଟେଲର ଜଳ ମଧ୍ୟ ସର୍ତ୍ତ କଲେ ନାହିଁ ।

ଆଉ ଏକ ଘଟଣା । ସପ୍ତଶଯ୍ୟା ଆଶ୍ରମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନବପଲ୍ଲବର ଶିବିର ପଡ଼ିଥାଏ । ସାନ୍ଥାଳ ପିଲାଟିଏ ସାନ୍ଥାଳୀ ଗୀତ ବହୁତ ଭଲ ବୋଲୁଥାଏ । ଗରିବ ପିଲାଟିଏ, ଶୀତ ଦିନ, ଦେହରେ ଘୋଡ଼େଇବା ପାଇଁ କିଛି ନଥାଏ । ଚିତ୍ତଭାଇ ନିଜର ମୂଲ୍ୟବାନ ସାଲଟିକୁ ଦେଇଦେବାଟି ଏଠି କଥା ନୁହେଁ । କଥା ହେଉଛି, ଯେଉଁ ସାତାବିକ ଜଙ୍ଗଲରେ, ଯେମିତି ସାଧାରଣ ଭାବେ ଆପଣାର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଘଟୁଛି ସେହିପରି ସେ ସାଲଟିକୁ ପିଲାଟିକୁ ଦେଇଦେଲେ ।

ଅନେକ ବହି ସେ ଲେଖୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବହି ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ଦକ୍ଷତାର ସାକ୍ଷର ବହନ କରେ । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠି କେବେ ସେ ନିଜକୁ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିନାହାନ୍ତି । ଜୀବନରେ ସତ୍ୟ ଏବଂ ସୁନ୍ଦରକୁ ସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସାହିତ୍ୟିକ

ହୋଇଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା, ଯାହା ଦେଇ ସେ ନିଜର ଉପଲବ୍ଧ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚେଇପାରିବେ । ସେଥିପାଇଁ ସାହିତ୍ୟିକ ହେବାଟାକୁ ସେ ନିଜର ଆତ୍ମସ୍ପର୍ଶ ବୋଲି କେବେ ଭାବୁନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଜୀବନ ଥିଲା ପ୍ରଥମ; ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନର ସେବାରେ ଏକ ଉପାଦାନ ମାତ୍ର ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ।

ବୋଧହୁଏ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ଜଣେମାତ୍ର ଥିଲେ, ଯିଏ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀର ଚେତନାକୁ ଏତେ ଗଭୀର ଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଲେଖା, କାର୍ଯ୍ୟ, କଥା ଏବଂ ଆନ୍ତରିକତାଭରା କାର୍ଯ୍ୟ ଅନେକଙ୍କ ଜୀବନରେ ଉତ୍ତରଣର ଏକ ଉତ୍ସ ଥିଲା । ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନିକଟସ୍ଥ ଗୌଡ଼ଗୁଡ଼ାର ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ, ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ଗପସପ ହେଉଥିଲାବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ଉଠିଲା “ପାପ କ’ଣ ? ପାପ କାହାକୁ କୁହନ୍ତି ?” ସମସ୍ତେ କହିସାଟି- ପରେ ଯେତେବେଳେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ଆମେ କହିଲୁ କହିବା ପାଇଁ, ସେ ପଦଟିଏ କହିଲେ, “ଅନ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଆଘାତ କରିବା, ବିକଳିତ କରିବାକୁ ନ ଦେବା ହେଉଛି ପାପ ।” ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଯେତେ ଅକ୍ଷମ, ଦୁର୍ବଳ ଯେତେ, ଚିତ୍ତ ଭାଇ ତା ଭିତରେ ସମ୍ଭାବନାକୁ ସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଉପାହିତ କରୁଥିଲେ ।

ଅନେକଙ୍କ ପାଇଁ ଚିତ୍ତଭାଇ ଅତି ଆପଣାର ଥିଲେ, ନିଜର ବାପାଙ୍କ ପରି, ନିଜର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାଙ୍ଗଟି ପରି । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁରେ ଅନେକ ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବା ସାତାବିକ; କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତଭାଇ କେବେ ସୁଖୀ ହୋଇନଥାନ୍ତେ ଯଦି ସେ କେବେବି କଳ୍ପନା କରିଥାନ୍ତେ ଆମେ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭାରୀ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିବୁ ବୋଲି । ନିଜେ ସେ ସାହସୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସତ୍ୟ, ବାସ୍ତବତା, ଏପରିକି ମୃତ୍ୟୁର ବାସ୍ତବତାକୁ ସାହସର ସହ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ କହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ଜୀବନକୁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବାରେ ଆମେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ରହିବା, ବିଭୋର ରହିବା - ଏହା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସବୁଠୁ ଭଲ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ହେବ ।

ଢେଙ୍କାନାଳ

ଅସଜଡ଼ା ସ୍ମୃତିରୁ କିଛି..

ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବେହେରା

ପଚିଶ ଛବିଶ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଶୀତଦିନ, ତିସେମ୍ବର ମାସ । ବଡ଼ିତୋରରୁ ଚିତ୍ତଭାଇ ଆମ ଶେକ୍ ବଜାର ଘରେ ହାଜର । ଗୋରା ତକତକ ଦେହରେ ଖଦଡ଼ ଧୋତି, ସାର୍ଟଟା ତାଙ୍କୁ ମାନ୍ୟଥାଏ । ସାଇକେଲଟି ଯଥାଜାଗାରେ ରଖିଲେ । ତପଲ ମଧ୍ୟ । ଚାଲିଛପର ଘର । ସକାଳୁ ରୋଷେଇ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । କଟକ ସହର ବାହାରେ ଦୂର ମଫସଲରେ ଥିବା ସ୍କୁଲକୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଯିବେ - ବୁଦ୍ଧିରେ ସେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ବୁଲି ପାଖରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ବସିଲେ । ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ । ଚା, ମୁଡ଼ି ଖାଇବେ । ଚା' ପିଅନ୍ତି ନାହିଁ - ତାଙ୍କର ସେ ଅଭ୍ୟାସ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଲେ ମନା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କହିଲେ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଜାଣ, ଏଡ଼େ ସକାଳୁ ମୁଁ କାହିଁକି ଆସିଲି - ସକାଳୁ ରେଡ଼ିଓରେ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣିଲି, ଜନୈକ ଅଶୀତିପର ରାଜନୀତିକ ନେତାଙ୍କୁ ଚଳିତବର୍ଷର କେନ୍ଦ୍ର ଏକାଡ଼େମୀ ସାହିତ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଲା - ଛି, ଛି, ସାହିତ୍ୟର ଗତି କ'ଣ ହେବ - ଯେଉଁ ବହିଟି ପାଇଁ ସେ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଲା - ସେଥିରେ କ'ଣ ଅଛି ? ଗୁଡ଼ାଏ କୁସା, ଗାଳି, ଗୁଲଜ, ଆବୁରୁ ଜାବୁରୁ କଥା - ତା'ପରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କଥା ପଢ଼ିଲା -

ମୋ ପୁଅ, ଝିଅ ଛୋଟ ଥିଲେ । ସାତ ଆଠ ବର୍ଷର । ସେ ବହିଧରି ବସିଥିବେ, ଚିତ୍ତଭାଇ ତାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବେ । ଗଣିତ । ଚିତ୍ତଭାଇ ପିଲାଦିନେ ଗଣିତରେ ଶହେରୁ ଶହେ ଆଶୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ପିଲାଏ ଗଣିତ ପଢ଼ାରିବେ । ସେ ସ୍କୁଲ ମାଷ୍ଟର ଭଳି ସିଲଟରେ ଗଣିତ କରି ଚାଲିଥିବେ । କଥା ଧୀରେ ଧୀରେ କହନ୍ତି । ଗଣିତ ପଢ଼ାର ଶେଷ ହୁଏ । ଏପରି ଆମ ଘରେ ମାସ-ମାସ, ବର୍ଷ-ବର୍ଷ ତାଙ୍କ ପାଦ ପଡ଼େ । ସେ ଆସନ୍ତି । ଖାଆନ୍ତି, ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତି । ଆମକୁ ସ୍ନେହରେ ଉବୁରୁବୁ କରନ୍ତି ।

ଦିନେ ଫଜବେଳ । ଆମର ଶାଗ ହୋଇଥାଏ ।

ଚିତ୍ତଭାଇ ପିଲାଦିନୁ ଶାଗପ୍ରିୟ । ପଚାରିଲୁ, ଚିତ୍ତଭାଇ ଶାଗ ଖାଇବେ ? କହିଲେ- ପଚାରୁଛ, ଆଣ, ଖାଇଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ କହିଲେ, ଆଉ ଶାଗ ଅଛି ? ଚିତ୍ତଭାଇ ଶାଗ ଖାଇଲେ । ସତେଅବା, କେଉଁ ପୁରାଣ ପୁରୁଷଙ୍କର ସୁଦାମା ଘରେ 'ଶାଗ' ମାଗି ଖାଇଲା ଭଳି କଥାଟି ମୋ ମନକୁ ଆସିଗଲା; ସେଦିନ ।

କଟକର ମେଡ଼ିକାଲ ନିକଟରେ ତାନ୍ତ୍ରରଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିବା କ୍ୱାର୍ଟରରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ରହୁଥିଲେ । ମାନନୀୟା ତାନ୍ତର ଉଷା ଦାସ ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ସେଇଠି ଦେଖାହୁଏ । ମୋର ବନ୍ଧୁ ଅରୂପ ଦାସ, ରାୟଗଡ଼ା ଜିଲ୍ଲା (ବର୍ତ୍ତମାନର) କାଶୀପୁର ବ୍ଲକରେ ଏସ୍.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ., ଆର୍.ସି. ନାମରେ ସେକ୍ସାସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାଟିଏ କେତେକ ସହଯୋଗୀଙ୍କୁ ସାଥୀକରି ଆରମ୍ଭ କରିଥାଆନ୍ତି ।

ଶେକ୍ବଜାର ଥାଏ ଅତ୍ୟୁତ ଦାସଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନ । ସେ ଦିନେ କହିଲେ, ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଚିତ୍ତଭାଇ ସଭାପତି ହେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ତୁ, ମୋ ସହିତ ତାଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରାଇଦେଲେ ଭଲ ହେବ । ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବି ସଭାପତି ହେବାପାଇଁ । ମୁଁ ରାଜି ହେଲି । ଦିନେ ଅପରାହ୍ନରେ, ଅତ୍ୟୁତ ଓ ମୁଁ ମେଡ଼ିକାଲ କ୍ୱାର୍ଟରରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ସହିତ ଅତ୍ୟୁତଙ୍କୁ ପରିଚୟ କରାଇଦେଲି । ସେ, ଅତ୍ୟୁତଠାରୁ ସବୁ ଶୁଣିଲେ । ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ମିଶି ସତୀର୍ଥ ହେବାପାଇଁ ରାଜିହୋଇଗଲେ । କଥା ସେଇଠି ଶେଷ ହେଲାନାହିଁ । ସେ ଆମ ଘରକୁ ଆସିବେ । ରୋଷେଇ ହେବ । ଆମେ ଖାଇବୁ । ତିନିଜଣଯାକ ପୁଣି ମେଡ଼ିକାଲ କ୍ୱାର୍ଟରକୁ ଯିବୁ । ରାତିରେ ଶୋଇବୁ । ଏକାଠି । ଗୋଟିଏ ଘରେ । ଗପସପ ହେବୁ । ମନଖୋଲି କଥା ହେବୁ । ସେଇଆ ହେଲା । ସକାଳେ ସେ ଅତ୍ୟୁତଙ୍କୁ ହସହସ

ମୁହଁରେ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଏସ୍.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ଆର.ସି.ରୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଖ୍ୟାତିସମ୍ପନ୍ନ ଅଗ୍ରଗାମୀ । ଅରୁଣ୍ଡତର ଯୌବନର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତାକ ଆଜି ପାକଳ ହୋଇଗଲେଣି, ଅନୁଭୂତି, ଅନୁଭବର ଦାଉରେ । ସେଦିନର ସତୀର୍ଥମାନେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେଣି । କାଶୀପୁରର ଅଗ୍ରଗାମୀ ଅଛି । ଅରୁଣ୍ଡ ଅଛି । ଚିରଭାଇ ପ୍ରଥମରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିଲେ । ସେ ଦିନଟିଏ ପାଇଁ ନିଜ ଫକଜରୁ ଓହରି ଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଥରେ ‘ହଁ’ କରିଦେଲେ, ଜୀବନଟା ସାରା ସେଇ ‘ହଁ’ଟି ରହିଥାଏ ।

ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଦୌ ଲେଖିବି ନାହିଁ । କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା ଲେଖିବି । ‘ଝଙ୍କାର’ ପତ୍ରିକାରେ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ ତଳେ ତତ୍କୁର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ “ତରୁଣ ଗବେଷକ ଚିରରଞ୍ଜନ” ବୋଲି ଲେଖାଟିଏ ଲେଖିଥିଲେ । ଲେଖାଟି ଥିଲା “ଓଡ଼ିଶାର ମହିମା ଧର୍ମ”, “ଅରୁଣ୍ଡତାନନ୍ଦ ଓ ପଞ୍ଚସଖା

ଧର୍ମ” ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତକର ଆଲୋଚନା । ଚିରଭାଇ ଏଇ ବହି ଦୁଇଟି ଲେଖିଥିଲେ । ତା’ପରେ ଦୀର୍ଘବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ଆଲୋଚକ, ସମାଲୋଚକ, ଗବେଷକ, ପ୍ରାବନ୍ଧକିକ ଚିରଭାଇଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଲେଖା ଲେଖିନଥିଲେ । ଚିରଭାଇଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇନଥିଲା ପଚାଶବର୍ଷଧରି । ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଲେଖକଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ ।

ଭାରତବର୍ଷର ଚିନ୍ତନ ପଟଭୂମିରେ ଚିରରଞ୍ଜନ ଦାସ ଏକ ବିସ୍ମୟ । କୌଣସି ପ୍ରଦେଶର ଲେଖକ ତାଙ୍କ ଭଳି କିମ୍ବା ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପରି ମନେ ମନେହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଅନନ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣର ଶବ୍ଦରାଜିରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । ସେ ଖୋଲା ବହିଟିଏ । ସିଧାସାଧା ମଣିଷଟିଏ । ସେ ‘ମଣିଷ’ ‘ଚିରଭାଇ’ ମୋରି ମନର ମୁକୁରରେ ରହିଥାଆନ୍ତୁ ଅସଜଡ଼ା ସ୍ମୃତି ହୋଇ ।

ଶେଖ୍ ବଜାର, କଟକ

ସେ ଥିଲେ ବୋଲି

ଦାଶ ବେନହୁର୍

ସବୁ ମଣିଷ ଜନ୍ମ ହୋଇ ବଡ଼ ହୁଅନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ହୋଇ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ଆୟୁଷ ସରିଗଲେ ଫସାର ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । କାହାର ସ୍ମୃତି ହଜିଯାଏ ତ ଆଉ କାହାର ହଜିବାକୁ ଅନେକ ଦିନ କିମ୍ବା ବର୍ଷ ଲାଗେ । ହେଲେ ଏମିତି କିଛି ମଣିଷ ଏ ମାଟିକୁ ଆସନ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଛାପ କେବଳ ସ୍ମୃତିରେ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାରେ ବି ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ।

ସର୍ଗତ ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନ ଦାସ, ଅନେକଙ୍କ ଆଦରର ଚିତ୍ରଭାଇ ଥିଲେ ଅନ୍ୟର ଜୀବନଧାରାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲାଭଳି ଜଣେ ଅନ୍ୟ ମଣିଷ । ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନରେ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ଅନେକ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା, ଅନୁବାଦରେ କୁଶଳତା, ସାହିତ୍ୟରେ ଗଭୀର ପ୍ରବେଶ, ନିରନ୍ତର ଶିକ୍ଷାନୈଷ୍ଠା ସାଙ୍ଗକୁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲା ମଣିଷପଣିଆର ଏକ ଅପୂର୍ବ ଝଲକ । ବଞ୍ଚିବାର ଭିନ୍ନତା ଅତରାଳରେ ସେ ସବୁବେଳେ ସମାଜ ଭିତରେ ଭଲପଣିଆର ବାଟି ହିଁ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଏହି ଖୋଜିବାର ଦୂର୍ବାର ପ୍ରବଣତା ତାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାବୃତ୍ତିରେ ନରହି ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାନୈଷ୍ଠା କରାଇଥିଲା ।

ସବୁକଥାରେ ତାଙ୍କର ନିଜେ ଖୋଜିବାର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପ୍ରୟୋଗ ଥିଲା । ଆଉ କାହା ଗୁଳାରେ ଚାଲିବା ପରି ସେ ନଥିଲେ ମୋଟେ । ତାଙ୍କର ବିଚାର ଥିଲା ସତନ୍ତ୍ର ଓ ସୁପ୍ରଣୋଦିତ । ରାଶି ରାଶି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ସେ ବାରମ୍ବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ନିଜକୁ ମୁକୁଳାଇବା ପାଇଁ । ସେଇ ମୁକୁଳାଇବା ଧାରାରେ ସେ ଅନ୍ୟ ଦେହରେ ନିଜ ଝଲକର ଚିଆଁ ଯେ ଲଗାଇ ନାହାନ୍ତି ସେକଥା ନୁହେଁ, ହେଲେ ସେଭଳି ଚିଆଁ । ସତେ ଯେପରି ନିହାତି ଦରକାର ଓ ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ଭାବେ ପୂରାପୂରି ସାଗତଯୋଗ୍ୟ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ତ ତାଙ୍କର ‘ବିଶ୍ୱନାଥ’ର ପରିକଳ୍ପନା, ‘ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ’ ଖୋଲିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା, ‘କାଳକୁ କଞ୍ଚଳ’ ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ମନ

। ପୁଣି ‘ସୁହୃଦ୍’ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗଢ଼ି ଜୀବନକୁ ନୂଆ ପୋଷାକର ଆଜ୍ଞାଦାନରେ ଢାଳିଦେବାକୁ ବିଚାର । ‘ଦି ଯୁନିଭର୍ସ’ ତ ତାଙ୍କରି ସମ୍ପ୍ରସାଧିତ ।

ଶେଷଯାଏ ଚିତ୍ରଭାଇ ଦୌଡ଼ୁଥିଲେ ନିଜ ଭିତରେ । କଲମ ବନ୍ଦ ନଥିଲା କେତେବେଳେ, ବିଚାର ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ନଥିଲା କେତେବେଳେ ବି । ଅତିମାନସର ଭରଣଶା ଧାରା ସେ ଯାହା ଶ୍ରୀମା ଅରବିନ୍ଦଙ୍କଠାରୁ ଶିଖିଥିଲେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ନଥିଲେ କେବେ । ତାଙ୍କର ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଛୋଟବେଳୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ରତନାଦୁକ ତଥା କଳାଦୁକ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ବାଟ ତିଆରି କରିଦେଲେ ସେମାନେ ଆପେ ଭଲ ମଣିଷ ହୋଇ ବାହାରିବେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କରି ପ୍ରେରଣାରେ ‘ଅଗ୍ରଗାମୀ’ ସେଇସେବା ସଙ୍ଗଠନ ମାଧ୍ୟମରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ‘ନବପଲ୍ଲବ’ - ଶିଶୁ-କିଶୋର-ଶିଳ୍ପୀ-ମଣିଷ ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତୋଦିତ ଓ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାର ପ୍ରୟାସ ।

‘ନବପଲ୍ଲବ’ ଷଷ୍ଠରୁ ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଖରା ଓ ଶୀତଦିନେ ଦୁଇଟି ପାଞ୍ଚଦିନିଆ ଶିବିରର ଆୟୋଜନ କରେ । ସେଥିରେ ବନାଞ୍ଚଳ, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଓ ସହରାଞ୍ଚଳର ପିଲାମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ଏଇ ନୂଆ ପ୍ରୟୋଗ କଥାଟିକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଆମେ ସବୁ ସେଥିରେ ସାମିଲ୍ ହେଉ । ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କର ତାଗିଦ୍ ଏଠି ସମ୍ପର୍କ ବୋଇଲେ ‘ଭାଇ’ ଆଉ ‘ଅପା’ । ବୟସ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସବୁ ପୁରୁଷ ଶ୍ରେଣୀ ଭାଇ, ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରେଣୀ ଅପା । ଅତଏବ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀର ସମୀରକୁ ଭାଇ ତାଙ୍କରେ ତକାହେବ, ୭୦ବର୍ଷର ଚିତ୍ରଙ୍ଗଜନ ବି ଭାଇ ଫବୋଧନରେ ଫବୋଧିତ ହେବେ ।

‘ନବପଲ୍ଲବ’ ତା’ର ଶିବିର ବସାଏ । ରମେଶ ଗୁମାନଫିହ ସଦସ୍ୟ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ଦଉଡ଼ା ଧାପଡ଼ା

କରନ୍ତି । ଅରବିନ୍ଦଭାଇ, ଅରୁଣଭାଇ ହାତ ବଢ଼େଇ ଦିଅନ୍ତି, ମାତ୍ର ବିଚାରର ଶେଷ କଥା ଥାଏ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ । ‘ହୋଇ ପାରିବନି’ କଥା ଉଠିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ପାଟି ଫିଟେ ଓ ସେ ଯାହା କହନ୍ତି ତାହା କାମରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ମୁଣ୍ଡଫଟା ଖରା କି କଣକଣିଆ ଶୀତ ତାଙ୍କର ପରିଣତ ବୟସରେ ଦୋହଲୁଥିବା ଶରୀରକୁ ଅଟକାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସେ ଯାଆନ୍ତି, ପିଲାମାନଙ୍କ ମେଳରେ ରହନ୍ତି, ତଳେ ଶୁଅନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହି ମୁଦ୍-ବାରମକା ଖାଆନ୍ତି, ଦୁଇ ଆଖି ସନ୍ଧିରେ ମୁଣ୍ଡ ଗଲେଇ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଶୁଣନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ କିଛି କରନ୍ତି ହେଲେ ଶିବିର ସରିଲା ବେଳକୁ ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ “ଶିବିର ଅନୁଭୂତି ପ୍ରସଙ୍ଗ” ଲେଖନ୍ତି, ସେଥିରେ ଛତେ ଛତେ ଥାଆନ୍ତି ଚିତ୍ରଭାଇ ।

ଆମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉ ଏ ବୁଢ଼ା ଭାଇଟି କେତେବେଳେ ନୂଆ ଉତୁରୁଥିବା ମଣିଷଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ଏମିତି ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିଲେ । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆମେ କଲୁ । ଦିନସାରା ବକର ବକର ହେଲୁ । ହେଲେ ସେସବୁ ପ୍ରଭାବଶୂନ୍ୟ । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ କଥା ବେଦର ଗାର ।

ଚିତ୍ରଭାଇ ଥିଲେବୋଲି ସମାଜର ନିତିଦିନିଆ ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ବିଚାର କରି ଖବରକାଗଜରେ ସ୍ତମ୍ଭ ବାହାରୁଥିଲା । ଗୁରୁବାର ରବିବାରରେ ତାଙ୍କ ପରିକଳ୍ପିତ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଖୋଲା ପାଠ ପାଇଁ ସନ୍ଧ୍ୟାଶ୍ରେଣୀ ଚାଲୁଥିଲା । ସୁହୃଦ୍ ଗୋଷ୍ଠୀ ଫିଟି ପଡୁଥିଲେ କୋଡି କୋଡାଳ ଧରି । ଆମେ ଅଭାଗୀ କେତେକଣ ଯାଇ ପାରୁ ନପାରୁ, ନବପଲ୍ଲବ-ମନସ୍ ହେଉଥିଲୁ ବର୍ଷକେ ଦୁଇଥର । ଗୋଟେ ପରେ ଗୋଟେ ନୂଆ ବହି ବାହାରୁ ଥିଲା ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ବିଚାର ତଥା ଆବେଗକୁ ପୃଷ୍ଠାୟିତ କରି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦର୍ଶନ କେତେ କୁଆଡୁ ଦିଗେଇ ଯାଉଥିଲା ତାଙ୍କରି ତୁଣ୍ଡକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ।

ଏବେ ସେ ସବୁରେ ଭଙ୍ଗା ପଡିଯିବ । କିଏ ଜାଣେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ସେସବୁ କଥା ତାଙ୍କରି ପ୍ରଭାବ ଆଧାରରେ ଆଗକୁ କେମିତି ରୂପ ଧାରଣ କରିବ ?

ଚିତ୍ରଭାଇ ଥିଲେ ବୋଲି ସିନା ଏତେ କଥା ?

ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ପୁରୀ

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ ଫେରି ଆସିଲି

ଡ. ରାଜକିଶୋର ପାଢ଼ୀ

ତାରିଖ ୧୫.୧.୧୧ । ଶାମ୍ବଦଶମୀ, ସନ୍ଧ୍ୟା
୬ଟାରେ ଆମେ ସବୁ ସେଠି ଏକାଠି ହେବା କଥା । ପୂର୍ବ
ମାସରୁ ଆମେ ସବୁ ଏକାଠି ହୋଇଥିବା ଅବସରରେ ଏ
ଦିନଟି ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । କଥା ହୋଇଥିଲା ପ୍ରଫେସର
ମନ୍ମଥ କୁଣ୍ଡୁ ତାଙ୍କର ଯେମେନ୍ ଗ୍ରାମଣର ଅନୁଭୂତିକୁ ନେଇ
ପ୍ରବନ୍ଧଟିଏ ପାଠ କରିବେ । ନିଜେ ଚିତ୍ର ଭାଇ କୁଣ୍ଡୁଭାଇଙ୍କ
ଲାଗି ପ୍ରବନ୍ଧର ବିଷୟ ସ୍ଥିର କରିଦେଇ ଥିଲେ । କୁଣ୍ଡୁସାର୍
କହୁଥିଲେ, ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କଠାରୁ ଗାଳି ଶୁଣିବାକୁ ବା ଚିନ୍ତା କି
ଚେତନାର ଚିଆଁ ଖାଇବାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଆଗ୍ରହ ନଥିଲେ ସେହି
ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସରକୁ କିଏ କାହିଁକି ଆସନ୍ତା ! ସତକୁ ସତ ଯିବା
ମୂଳରେ ସେଇ ଲାଭ ଟିକକ ଆଶା ଥାଏ । ପ୍ରବନ୍ଧ ତ
ଜଣେ ପଢ଼ିବେ । ଅନ୍ୟମାନେ ଆଲୋଚନା କରିବେ ।
ମାତ୍ର ଶେଷକୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆହୁରି କେତେକ'ଣ ଗଭୀରକୁ,
ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆମକୁ ନେଇଯିବେ । ଆମ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ କଠୋର
ଭାବେ କହିଦେବେ । ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାବରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିବାକୁ
କି ଉପରଠାଉରିଆ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ସେ ଅଜୁଳି
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବେ । ମୂକ ହୋଇ କେହି ବସି ରହିଲେ ସେ
ସହିବେ ନାହିଁ । କହିବାକୁ ହେବ । ନିଜ ଭାବନାର ସବୁ
ଝରକା ଦ୍ଵାର ଖୋଲିଦେବାକୁ ହେବ । ତଥାକଥିତ
ମୁଖାପିନ୍ଧା ଢଙ୍ଗକୁ ସେ ଠୋକର ଦେବେ । ମିଛିମିଛିକା
ଢଙ୍ଗକୁ ଆଡେଇ ଦେବେ । ଆତ୍ମାୟତାର ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିବେ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ସାନବତ ବୋଲି ଭାବି କାହାକୁ ବେଶି କି କମ୍
ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହୃଦୟତା ଦେଲାପରି ଜମା ଲାଗିବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ
ଯେପରି ତାଙ୍କ ସୁହୃଦ୍, ମିତ୍ର, ମିତ୍ରର ଚକ୍ଷୁରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଦେଖନ୍ତି ଓ ହୃଦୟ ସହିତ ହୃଦୟକୁ ଯୋଡ଼ନ୍ତି । ମିଛ
ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ ଭାବରେ, ଭାଇ ଭାବରେ
ତୃଟି ବିରୁଦ୍ଧକୁ ନିଖାରି ଦେଖେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଆଶା କରନ୍ତି
ଉତ୍ତରଣ ପାଇଁ, ସୁଧୁରିଯିବା ପାଇଁ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇଁ ।
ହୋଇଯାଆନ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ର । ଏହା ପୂର୍ବରୁ

ଦିଅର ସେଇ ଆସରରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ପଢ଼ିଛି । ତାଙ୍କ କଷଟି
ପଥରରେ ଘଷା ହୋଇ କେତେ ଖାଦ ଅଛି ସେଥିରେ
ଦେଖିଛି । କେତେ ଖାଣ୍ଟିପଣ ତାହା ବି ଦେଖେଇ ଦିଆ
ହୋଇଛି । ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ନୈରାଶ୍ୟ ଦିଶିଛି ।
ଯାହା ଆଶା କରାଯାଇଛି ତାହା ମିଳିନାହିଁ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ,
ତଥ୍ୟ, କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ୍ ଅନୁଚିତ୍ ଅନୁଶାସନ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ
ଦୀର୍ଘ ଓ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରିଛି । ମାତ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧସବୁ ଭିତରେ
ଜଣେ ସ୍ରଷ୍ଟା ବା ଲେଖକର ଆଦୃକ ଉତ୍ତରଣ ବା ଉପଲବ୍ଧି
ମିଳିନାହିଁ । ଚିତ୍ରଭାଇ ବୋଧହୁଏ ତାହାହିଁ ଖୋଜନ୍ତି ।
ନପାଇଲେ କହନ୍ତି କ'ଣ ଆଶା କରାଯାଉଥିଲା ଓ
ଲେଖାଯାଇଛି କ'ଣ ! ଯଦିଓ ସେ କହନ୍ତି ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ
ଭାବରେ ଖୋଲା ମନରେ ଆଲୋଚନା ହେଉ ଓ
ପ୍ରବନ୍ଧକାର ତାର ବକ୍ତବ୍ୟ ବି ପ୍ରକାଶ କରୁ, ମାତ୍ର ଅନେକ
କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ହୁଏନା । ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରବନ୍ଧ
ଲେଖାଯାଏ । ଲେଖକ ସେଥିରେ ନଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ତାହା
ଭଲ ଲାଗେନା । ଆମେ ବି ସଚେତନ ହେଉ । କିନ୍ତୁ
ଫକ୍ତୁଚିତ ବି ହେଉ । ବୋଧହୁଏ ଆମର ପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଆମର
ତର ଯୋଗୁଁ ଏହି ଫକ୍ତୋତ ଜାତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଆନନ୍ଦ
ମିଳେ ଆମ ଅଫପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅସଲ ଖିଅକୁ ସେ ଆମକୁ
ଧରେଇ ଦିଅନ୍ତି ବୋଲି । ସେଇ ଲୋଭରେ ତାଙ୍କଠାରୁ
ଗାଳି ଶୁଣିବାକୁ ପୁଣି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଯିବାକୁ ମନ
ହୁଏ ଓ ସେ ହେଇ ଯାଆନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଅଭୁଳା ଆକର୍ଷଣ ।

ସେଥିପାଇଁ ଶାମ୍ବଦଶମୀର ସେଇ ଶୀତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ
ତାଙ୍କ ଗେର୍ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ବିଶ୍ଵ ନାଟମ୍ଭର ପ୍ରବେଶ
ଦ୍ଵାର ପାଖରେ, ବିଶ୍ଵକୁ ଗବାକ୍ଷ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇ
ବାହାରୁ ଥିଲି ଉପରର ବାଲ୍‌କୋନି ଆଡ଼କୁ । ଦେହ ଆଉ
ସମ୍ମତ ହେଉନଥିବାରୁ ସେଇ ବାଲ୍‌କୋନିରେ ଆମ ଆସର
କେତେମାସ ଧରି ବସିଲାଣି । ତଳେ ସିମେଣ୍ଟ ସମତଳ
ଉପରେ ବସିବା ଆଉ ହେଉନାହିଁ । ସେଇଠି ଠିକ୍ ସମୟ

ପୂର୍ବରୁ ସେ ଆସି ବସିଯାଇଥାନ୍ତି । ଦେହରେ ଖଦଡ଼ ଲୁଙ୍ଗି କି ଲୁଗା ଆଉ ଚାଦର । ଆଖି ସେମିତି ଉଜ୍ଜଳ, ସ୍ମୃତି ପ୍ରଖର, ବିଚାର ଚିନ୍ତା ଉଦ୍ବେଗକାରୀ ଓ ନୂଆ ଆଲୁଅରେ ଉଦ୍ଭାସିତ । ସିଏ ଯୋଗ ହେଉ କି ବୈରାଗ୍ୟ ହେଉ, ଶିକ୍ଷା ହେଉ କି ସାହିତ୍ୟ ହେଉ, ରାଜନୀତି ବା ଇତିହାସ ହେଉ । ବିବିଧ ବିଷୟରେ ଜଣେ ବହୁପାଠୀ ଓ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶୀ ବିଚାରବତ୍ ପୁରୁଷ ସିଏ । କେଉଁ ଦିବ୍ୟତା ତାଙ୍କ ଚେତନାକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରୁଥାଏ ନିଶ୍ଚୟ । ସେ ଅନୁରୁ ଆନନ୍ଦ ଯାଏ ଅତି ସହଜରେ ସାତ୍ତ୍ବିକ ଭାବରେ ଯାତାୟାତ କରୁଥାନ୍ତି । ସିଏ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ବହୁ ଭାଷାରେ ରହିପାରନ୍ତି, ସେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଓ ଦେଶର ହୁଅନ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱର ହୋଇପାରନ୍ତି । ସେ ନିଜ ପରିବାରର କେହି ହେଲାବେଳେ ଅନ୍ୟ ପରିବାରର ହେବାରେ ଅସଫଳ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସବୁ ଠିକ୍ ସାବଲୀଳ ଗତିରେ ଯାଇହୁଏ ତାଙ୍କ ସହିତ ।

ବସି ହୁଏ ଏକା ଆସନରେ ସତସତିକା ଭାଇପରି, ସାଙ୍ଗ ପରି । ସିଏ ଉଚ୍ଚା ପାହାଚରେ ବସି ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ ଶିଷ୍ୟପରି ଆଜ୍ଞାବହ ହେଇ କେହି ରହୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଚାହାନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ମାନ ସହ, ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଚାଲିବା । ଆଗକୁ ଯିବା । ସେହି ସଖ୍ୟ ପାଇଁ, ଫସ୍ତାତି ପାଇଁ, ସତ୍‌ଫଗ ପାଇଁ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲି । ଯାଇଥାନ୍ତି ତାଙ୍କ ବାଲ୍‌କୋନିକୁ, ଯେଉଁଠି ଆମ ବାତିର ବଣମଲ୍ଲୀ ବି ଅଛି । ଯେଉଁଠିକି ଗଲେ ସେ ଘଟାରନ୍ତି ଦେଇଥିବା ମୁତୁକୁମ୍ଭ ଗଛ ସମ୍ପର୍କରେ । ବଡ଼ ଦୁଇଭାଇଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ, ଲେଖାପଢ଼ା ସମ୍ପର୍କରେ, ପୁଅବୋହୂଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ । ଯେଉଁଠି ହୁଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ ଆଲୋଚନା । ମୁଢ଼ି ଚିନାବାଦୀମ ଖିଆ । ଯେଉଁଠି ପହଞ୍ଚି ଥାଆନ୍ତି ସର୍ଗତ ଜଞ୍ଜାଳୀ ପ୍ରଫେସର ସର୍ବେଶ୍ୱର ଦାସଙ୍କଠାରୁ କଲେଜ ପଢୁଆ ପୁଅଟିଏ ବା ଝିଅଟିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଧର୍ମ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା, ଦେଶ, ଜାତୀୟତା, ଭାଷା, ରାଜନୀତି, ଫସ୍ତୁତି ଏଭଳି ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କ୍ରମରେ ସେଠିକି ଆସିଛି ଓ ସେସବୁ ଫପକରେ ବିଚାରର,

ଚିନ୍ତାର କିଛି ନୂଆ ପ୍ରସ୍ଥ ଖୋଲି ଯାଇଛି । ଆଲୋଚନାରୁ କିଛି ନୂଆ ଆଲୁଅ ପାଇଲାପରି ଲାଗିଛି । ସେସବୁ ଖାଲି ଏକାଡେମିକ୍ ସ୍ତରର ନହୋଇ ତା ସହ ଜନଜୀବନର ଫପ୍‌ପୁକ୍କି ଖୋଜା ଯାଇଛି । ନୃତ୍ୟରୁ ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ଯାଏ, ଦର୍ଶନରୁ ଜୀବନ ଯାଏ ସବୁ ପହଞ୍ଚିଛି ଆଲୋଚନା ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ । ଜଣେ ଲେଖକ ଓ ଆଲୋଚକ ଭାବରେ ନିଜକୁ ଅଫପୁକ୍ତ ରଖି ଖାଲି ଲେଖିବା ଓ ଆଲୋଚନା କରିବାର ସୌଖୀନ ଆଛନ୍ନତାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର କେଉଁଠି ତାରିଦ୍ ଶୁଭିଛି । ସମଗ୍ର ସହ ଯୋଡି ହେବାର, ସେମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଓ ସୁଖଦୁଃଖର ଅଶୀଦାର ହେବାର ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣିଛି । ନିଜକୁ ହୀନ ମନେ କରିବାର କାରଣ ଦେଖିନି, ନୈରାଶ୍ୟରେ ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣା ହୋଇ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ବସିବା ଜାଣିନି । ନିଜକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବି ଫୁଲେଇ ହେବା ଶିଖିନି । ଯଥାର୍ଥ ମଣିଷ ପଣିଆ ପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରଖି ବଞ୍ଚିବାର ଆନନ୍ଦ ପାଇବାକୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ବୋଲି ବୁଝିଛି । ସେଇ ଆଲୋଚନାରେ କିଏ ବଡ଼ କିଏ ସାନ ଜାଣି ହୁଏନା । ଖାଲି ଭାଇ ପଣିଆ ଦିଶେ । ସମସ୍ତେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଆନ୍ତି । କିଏ ବେଶି ଖାଏନା, କିଏ ଅଛାହାରୀ ରହେନା । ସେଥିପାଇଁ ଭଲ ଲାଗେ ମୁଢ଼ି ଚିନାବାଦୀମ କି ମିତ୍ରତାର ମିଠାପଣ । ବିଶ୍ୱ ନୀତମ୍‌କୁ ଯାଉ ଯାଉ କେହି ଜଣେ ତରୁଣ କହିଲେ, ଚିତ୍ତଭାଇ ପତିଯାଇ ଦୂର୍ଘଟଶାସ୍ତ୍ର ହେବା କଥା । ଜଙ୍ଗ ହାତ ଭାଙ୍ଗିବା କଥା, ଅପରେସନ୍ ହେବା କଥା । କଳିଙ୍ଗ ହସ୍ପିଟାଲ୍‌ରେ ଗଲା ୨୦ ତାରିଖରୁ ରହିବା କଥା ଓ ଭଲ ନଥିବା କଥା । ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ ଓ ଆଲୋଚନା ସ୍ମରିତ ରହିଥିଲା ସେହି କାରଣରୁ । ଫେରି ଆସିଲି ଘରକୁ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଘରକୁ । ୧୬ ତାରିଖ ସକାଳୁ ଫୋନ୍ ମିଳିଲା ଚନ୍ଦନବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଚିତ୍ର ଭାଇ କଥା କହୁନାହାନ୍ତି, ଲୋକ ଚିହୁନାହାନ୍ତି, ଦେଖିବାକୁ ଆସନ୍ତୁ । ବାହାରିଗଲି ହସ୍ପିଟାଲ୍ । ଦେଖା ହେଲେ ବିପିନ୍ ଭାଇ । ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ ତାଙ୍କ ବେଡ୍ ପାଖକୁ । ଶ୍ୱାସକ୍ରିୟାରେ ଅସୁବିଧା, କିଡ୍‌ନି କାମ କରୁନାହିଁ ।

ସଙ୍କଟଜନକ ଅବସ୍ଥା କହିଲେ ଭାଗ୍ୟଧର ବାବୁ । ଠିଆ ହେଲି ପାଖରେ । ସେଇ ବିଶାଳ ହୃଦୟ ମଣିଷ ଜଣକର ଶଯ୍ୟା ପାଖରେ । କିଏ ଯେପରି କହୁଥିଲା ଚିତ୍ତଭାଜ ଆଉ ଉଠିବେ ନାହିଁ । ଆଉ ଆମକୁ ଆମ ଆଲୋଚନାର ଦୁର୍ବଳ ଦିଗ ସମ୍ପର୍କରେ କହିବେ ନାହିଁ । ଆମ ଲେଖନୀର ଅପାରଗପଣ କ'ଣ ବୁଝାଇବେ ନାହିଁ । ନୂଆ ଆୟାମର ଆଲୋକ ଦେଖାଇବେ ନାହିଁ । ସିଏ ତ ମୋର କେହି ନୁହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମୀୟତାରୁ ଆହୁରି ଆତ୍ମୀୟ ପରି ଲାଗୁଥିଲେ । ଆଖିରୁ ଅମାନିଆ ଲୁହ ବହିଗଲା । ମନେ ପଡିଲା ସିଏ ଯେଉଁଦିନ ଆମ ଘରକୁ ସସ୍ତ୍ରୀକ, ବୁଲୁଭାଇ (ମନମୋହନ ଚୌଧୁରୀ)ଙ୍କ ସହ ଆସିଥିଲେ । ‘ଗାଁ ଭୁଇଁ’ର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଆମ ଘରେ କାଞ୍ଜି ପିଇଥିଲେ । କି ଆତିଥେୟତା ବା ଆମେ ଦେଇ ପାରିଥିଲୁ ତାଙ୍କୁ ! କେତେ ଉଦାର ଓ ଆପଣାର ସେ । ସେ ଜମା ଅତିଥି ପଡିଥି ହୋଇପାରନ୍ତିନି ବୋଧେ । ସେ ମଣିଷ ସାଙ୍ଗରେ ମଣିଷ ଭାବରେ ମିଶନ୍ତି, ଭାଇବନ୍ଧୁ ହୋଇ ମିଶନ୍ତି । ସବୁ ଅସହଜପଣିଆକୁ ସହଜ କରିପକାନ୍ତି । ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଥିବା ଦୂରତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି । ସାର୍ଥକୁ ଛାଡି ପରାଥକୁ ପ୍ରାଣଧନ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରି ଘରକୁ ଫେରିଲି । କୋତପୁରକୁ ଆସିଲି । ମନଟା କିନ୍ତୁ ଗୁଡେଇ ପୁଡେଇ ହେଉଥିଲା । ତୁହିନାଶୁ ବାବୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବହି ଦୁଇଟି ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଘରେ ଦେଇ ଆସିଲି ସିନା ସିଏ ଆଉ ଦେଖିବେ କି ନାହିଁ ଭାବୁଥିଲି । ମନେ ପଡୁଥିଲା ତାଙ୍କ ଘର, ତାଙ୍କ ବାଲ୍‌କୋନି, ତାଙ୍କ ଘରବାଡିରେ ଥିବା

ଗଛ ସବୁ, ଫୁଲସବୁଙ୍କ କଥା । ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଧୀରସ୍ଥିର କଥା, ଶାଣିତ କଥା, ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ କଥା । ଦିଶୁଥିଲା ତାଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଭେଦୀ ଦୃଷ୍ଟିର ଆଲୁଅ, ତାଙ୍କ ବିଚାରର ବିଷୟ ।

ଭାବୁଥିଲି ଆଜି ଫେରି ଆସିଲି ତାଙ୍କ ଘରୁ, ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ନମସ୍କାର କରି, ପାଦ ଛୁଇଁ । ସିଏ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି କି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି, ନହେଲେ ପାଦ ଛୁଇଁବାକୁ ମନା କରିଥାନ୍ତେ । କାକୁସୁ ହୋଇ, କରୁଣ ହୋଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହେବାକୁ ମନା କରିଥାନ୍ତେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଆସିବାର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ତାଙ୍କରି ପରି ଆଉଜଣେ ଦିବ୍ୟାତ୍ମା ମନୋଜ ଦାସ । ଉଭୟ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଅତିମାନସ ଚେତନାର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଉପଲବ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ସେଇ ଦିବ୍ୟତାକୁ ଓ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ସେଇ କାରଣରୁ ଅସାର ମନେ ନହୋଇ ଦିବ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦମୟ ଲାଗିଛି । ଭାବୁଥିଲି କ'ଣ ଲେଖନ୍ତି ଆଜି ତାଙ୍କୁ ମନେ ପକେଇ । ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦରେ ଦେଖିଲି ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଦେହାବସାନ । କେମିତି କେମିତି ଲାଗୁଥିଲା ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ବେଳୁ । ସକାଳର ଭାବନା ସଞ୍ଜକୁ ସତ ହୋଇଗଲା । ଅତି ଆପଣାର ଜଣକୁ ହରାଇ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଲାଗିଲା । କେତେ କଥା ମନକୁ ଆସିଲା । ତାଙ୍କର ମୋଠାରୁ କଣ କଣ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ମନେ ପଡିଲା । ବିଶ୍ୱ ନୀଡ଼ମର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ବିଚାରକୁ ଆହୁରି ନିବିଡ଼ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ସାହସ ଧରିବାକୁ ହେବ । ସିଏ ସେଇ କଥା ଆମକୁ ମନେ ପଡ଼ି ସ୍ମରଣ କରେଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ପ୍ରଣାମ ।

କୋତପୁର, ଯାଜପୁର-୭୫୫୦୦୮

ମୋ: ୯୯୩୭୫୫୧୫୭୭

ଚିତ୍ର ଦିଗତ

ମୋବାଇଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ

ଡ. ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା

ହଠାତ୍ ମୋବାଇଲ୍ରେ ଫୋନ୍ ଆସିଲା । ଆଉ ମୁଁ ହାଲୋ କହିବାରୁ ସେପଟୁ ବାବୁଲିଭାଇ କାନ୍ଦିକରି କହିଲେ, ସବୁ ସରିଗଲା, ସିଏ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଦିନ ତଳେ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଦେଖିକରି ଆସିଥିଲି । ତାଙ୍କୁ ସେଦିନ ଦେଖି ମୁଁ କାନ୍ଦି ପକାଇଥିଲି । ଚିତ୍ତଭାଇ ଚାଲିଯିବେ ଏକଥା ମୁଁ କେବେ ଭାବି ପାରେନା । ୧୯୨୩ ମସିହାରୁ ୨୦୧୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର କର୍ମମୟ ୮୮ ବର୍ଷର ଜୀବକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯାହା କରିଯାଇଛନ୍ତି ତାହାର ଅବସାନ ଘଟିବ ନାହିଁ । କେତେ ଅନୁଭୂତି, ପୃଥ୍ବୀ ଗ୍ରମଣ ସହିତ ନିଜେ ଫକ୍ସ କରି ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ଓ ମଣିଷକୁ ଭଲ ଭାବରେ ବଢ଼ାଇବାର ବା ଗଢ଼ିବାର ଯିଏ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୟାସ ଜାରି ରଖୁଥିଲେ ସିଏ ପୁଣି ହାରିଯିବେ କୁଆଡ଼େ । ସିଏ ତ ନିରାଶବାଦୀ ନୁହନ୍ତି କି ନିସଙ୍ଗ ମଣିଷ କି ହତାଶ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ପରର ନିନ୍ଦା ମଧ୍ୟ ସେ କେବେ କରିନାହାନ୍ତି । ଏତେ ଆଶାବାଦୀ ମଣିଷ ଯେ ଚାଲିଯିବେ ଏହା ମୋର କଷ୍ଟନାର ବାହାରେ । ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ଆଶାବାଦୀ ଲେଖକ କେବେ ଚାଲିଯାଇପାରିବେନି ।

ଚିତ୍ତଭାଇ ମୋତେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଚାରିକାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ କେବେ ପଢ଼ାଇ ନାହାନ୍ତି କି ମୋର ସେପରି ଭାଗ୍ୟ କେବେ ହୋଇନି । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ୧୯୯୧ ମସିହାରୁ । ନାରୟଣ ବେହେରା ମୋତେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ କରାଇଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ବହି ସହିତ ଓ ତାଙ୍କର ଭାବନା, ବାତାବରଣ ଓ ଶିକ୍ଷା ସହିତ ମୁଁ ଏକାଡ଼ୁ ହୋଇଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଦୈନନ୍ଦିନ କାମରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ସାମିଲ କରିଛି । ଏହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପାଠପଢ଼ା ବଢ଼ିଚାଲେ । ହାଟକୁ ଯିବାରେ,

ସକାଳ ବୁଲିଯିବାରେ, ବିଭିନ୍ନ ସଭାସମିତି ଓ ଚାଲିଚାଲି ଯିବାରେ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ସେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ସମୟର କୁସରେ । ଏପରି ଅନେକ ମାଧ୍ୟମରେ ମୋର ତାଙ୍କଠାରୁ ପାଠପଢ଼ା ହୋଇଛି । ଏହା ଏକ ଗତିଶୀଳ ବା ଚଳନଶୀଳ ପାଠପଢ଼ା । ଯାହାକୁ ଜଞ୍ଜାଳରେ ମୋବାଇଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ କୁହାଯାଇପାରିବ । ଏହି ପାଠପଢ଼ା ମୋତେ ମଣିଷ କରିଛି । ମୋର ପାଟିର ଭାଷାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛି, ମୋର ଭାବନାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଲଗା ରୂପ ଦେଇଛି । ସର୍ବୋପରି ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ଅମାନିଆ ମଣିଷ କରି ଗଢ଼ିତୋଳିଛି । ଏହା କେତେ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଛି ତାହା ଆପଣମାନେ ବିଚାର କରିବେ ।

ପାଠପଢ଼ା ସହିତ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଯାହା କାମ କରେ ସେସବୁ କଥା ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ କହିଛି । ମୋର ଅନୁଭୂତି, ମୋର ତାଏରୀ ଲେଖା ଓ ଏ ପାଠପଢ଼ା ବିଷୟରେ ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରିଛି । ଅନେକ ଲେଖା ଲେଖି ତାଙ୍କୁ ପଠାଇଛି । ଯୌନକର୍ମୀଙ୍କ ଉପରେ କାମ କରୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ଲେଖା ମୁଁ ଲେଖି ଶୁଣାଇଥିଲି । ସେ ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇ ଏପରି ଅନେକ ଲେଖିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲେ । ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଭୁଲ୍ ସରୂପ ସେ ଦିନ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭାରି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଥିଲି ମୁଁ ଏପରି ଅନେକ ଲେଖୁଛି । ସବୁଦିନ କିଛି କିଛି ଲେଖୁଛି ।

୨୦୧୧ ଜାନୁଆରୀ ୧୬ତାରିଖ ଅପରାହ୍ନ ତିନିଘଣ୍ଟିକା ୫ ମିନିଟ୍ ସମୟରେ ବାବୁଲିଭାଇ ବା ଦେବେନ୍ଦ୍ର ରାଉତ ମୋତେ ଫୋନ୍ରେ କହିଲେ ସିଏ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଚାଲିଗଲେ, ଆମର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ । ତାପରେ କାନ୍ଦିଲେ... । ମୋର ବହୁତ ମନଦୁଃଖ ହେଲା, ମୁଁ ବି କାନ୍ଦି ପକାଇଲି । ପରେ ଫୋନ୍‌କରି ଶବସକ୍ୱାର

କରିବାର ଯୋଜନା ଉପରେ ଜାଣିକରି ମୁଁ ଓ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଗୁରୁ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ଯାଇ ତାଙ୍କର ଗାଁ ବାଗଲପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । (ଏବେ ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଅବସ୍ଥିତ) ।

ଯେଉଁଠି ତାଙ୍କର ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ ବା ଭିଟାମାଟି ଥିଲା ସେଇଠି ତାଙ୍କୁ ବାଲଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ଦେଇ ସମସ୍ତେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ । ଜଗତସିଂହପୁର ବିଧାୟକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ ଚରଣ ଦାସ, ତିର୍ତ୍ତୋଳ ବିଧାୟକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଭୋଇଙ୍କ ସହିତ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଅନେକ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ । ତାପରେ ସାମାଜିକ ରୀତିରେ କୋକେଇରେ ଗାଁ ଶୁଶାନରେ ତାଙ୍କର ଶେଷକୃତ୍ୟ ସଂପନ୍ନ ହେଲା । ଏସବୁ କାମ ଶେଷକରି ମୁଁ ଓ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଗୁରୁ ପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି ଘରକୁ ଫେରିଲୁ । ସୋମବାର ସକାଳେ ଗାଧୋଇସାରି କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ସମୟରେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଚିତ୍ତଭାଜ ହାତରଖୁ କହୁଛନ୍ତି, “ରମେଶ ତମେ ମୋତେ ମିଛ

କହିଲ, ମୁଁ କହିଲି ମିଛ । ସେ କହିଲେ ତମେ କ’ଣ ସେ ଲେଖା ଲେଖୁଛ । ମୁଁ ନା କହିଲି । ମୁଁ ଲେଖୁବି ବୋଲି କହି ଆଖୁ ଖୋଲିଲି ।” ସପ୍ନରେ ମୋତେ ଏତେ ସତେଜ କରିଦେଲେ ଯେ ମୋର କାମ କରିବାର ପ୍ରେରଣା ବହୁତ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ।

ଶିକ୍ଷକ ଯିଏ ପାଠ ପଢ଼ାଏ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହେଉ ଅବା ଗଛ ମୂଳେ ଅବା ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି । ପଢ଼ିବାର, ପଢ଼ାଇବାର ବାତାବରଣ ଯିଏ ତିଆରି କରିପାରେ ସିଏ ଶିକ୍ଷକ । ଏପରି ଶିକ୍ଷକ ଚିତ୍ତଭାଜ । ତାଙ୍କର ପଢ଼ିବା ଓ ପଢ଼ାଇବାର କୌଶଳରେ ଆମକୁ ଅନେକ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି । ମୋତେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ପୂରା ଆଶାରେ ସେ ଏପରି ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଲୋକ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ତାଙ୍କର ପାଠପଢ଼ାର ଶୈଳୀ ମୋବାଇଲ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ । ତାଙ୍କୁ ମୋର ପ୍ରଣାମ ।

ସଂପାଦକ, ସାମାଜିକ ଜଞ୍ଜିନିୟର ଓ

ପରିଚାଳନା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ

୮୩, ଅରୁପନଗର, ରୋକଟ, ମଞ୍ଜେଶ୍ୱର,

ରେଳସ୍ତେସନ ନିକଟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୋ : ୯୪୩୭୧୯୫୫୬୫

ମଣିଷ ଯାଏ କଥା ରହିଯାଏ

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହ ମୁଁ ମିଶିଛି । ବହୁତ କଥାରୁ ଏହି କଥା ଅନ୍ୟମାନେ ଭାଗୀଦାର ହେବା ଉଚିତ ମନେ କରୁଛି ।

ରାଉରକେଲାରେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରସାର ସମିତିର ଏକ ସଭା, ଆମେ ଦୁହେଁ, ଶ୍ରୀ ଅଭୟ ସିଂହଙ୍କ ସହ ଗାଡ଼ିଟିରେ ଯାଇଥିଲୁ । ଆମ ଗାଡ଼ିଟି ତାଳଚେରର ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲରେ ଅଟକିଥିଲା ରାତି ଖାଇବାପାଇଁ, ଆମ ଟେବୁଲର ପାଖଟେବୁଲରେ ଯେଉଁକେତେଜଣ ଖାଉଥିଲେ, ବୁଝାଗଲା, ସେମାନେ କୋଇଲା ଖଣିର ଲୋକ । ସେମାନଙ୍କ ସାଥୀରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଛୋଟ ବୋତଲ ଥାଏ । ଦେଖିଲି ସେମାନେ ରୁଟିଖଣ୍ଡିଏ ପାଟିକୁ ନେଇ, ତରକାରୀ ଥାଳିଆରେ ହାତ ମାରିବା ବେଳକୁ ଟେବୁଲରେ ହାତ ଘଷି ହୋଇଯାଉଥାଏ । ପେଟପୁରା ନଖାଇ, ଥାଳିରେ ରୁଟି ତରକାରୀ ଛାତି ଉଠିଗଲେ, ବୁଝିବାରେ ଜଣାଗଲା ଏମାନେ ମଦଖାଇ, ଖାଇବାକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଏହା ଏକ ପ୍ରତିଦିନିଆ ଘଟଣା । ମୁଁ ଏ ଘଟଣା ଦେଖି ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲି । ମଦ ମଣିଷକୁ କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ନନେଇଯାଉଛି । ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମୋ ଖାଇବାଟି ବାଧା ପାଇଥିଲା । ହେଲେ ଚିତ୍ରଭାଇ ନିର୍ବିକାରରେ ଖାଇ ଆସିଥିଲେ ।

କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଥିଲେ, ଏ ଦୁନିଆରେ ନିଜେ ଭଲ ରହି ବାଟରେ ଚାଲିରହିବା, ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ, ଅବାଟର ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଦରଦୀ ହୃଦୟରେ ବାଟକୁ ଆଣିବାକୁ ନିରନ୍ତର ଚେଷ୍ଟାକାରୀ ରଖିବା, ନିଜଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ନ ହୁତି ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ଚେଷ୍ଟା ହେବା ଦରକାର । ଅନ୍ୟକୁ ଘୃଣାକରି ଆଗେଇ ହୁଏନି କିଛି କଥା ।

ରାଉରକେଲା ସଭାସାରି ଫେରିଛି । ଚିତ୍ରଭାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ବ୍ୟାଗରେ ତାଙ୍କର ଯାତ୍ରାପାଇଁ ଯେଉଁ

ଲୁଗାପଟା ନେଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ବେଶ୍ ସଫାସୁତୁରା ଭାବେ ଚଳିଥିଲେ । ଅଥଚ ମୁଁ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ମୋ ସମେତ ବଡ଼ ଆଗାତିରେ ଲୁଗାପଟା ନେଇଥିଲୁ । ମୋତେ ବଡ଼ ଲାଜ ଲାଗିଥିଲା । ଚିତ୍ରଭାଇ ତ ବହୁ ଦେଶ ବିଦେଶ ବୁଲିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କଠାରୁ ଏ ଚଳଣି ଶିଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ହେଲେ ସଫଳ ଆଜିତକ ହୋଇପାରି ନାହିଁ ।

ଫେରନ୍ତା ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲରେ କଦଳୀ ପତ୍ରରେ ନିରାମିଷାଶୀ ଖାଇଲୁ । ହୋଟେଲରେ ଧୂମପାନ ମନା ବୋଲି ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ମଦ ତ ଦୂରର କଥା ବଡ଼ ଶାନ୍ତ ଥିଲା ପରିସ୍ଥିତି, ଘରେ ଖାଇଲା ପରି ତଳେ ବସି ଖାଇଲୁ । ଚିତ୍ରଭାଇ ଖୁସିରେ ଖାଇସାରି କହିଲେ, ଏ ଦୁନିଆରେ ହଁ ଅଛି ସର୍ଗ ଆଉ ନର୍କ । ଗଲା ରାତିର ହୋଟେଲ ପରିସ୍ଥିତି । ଆଉ ଆଜିର ଏ ହୋଟେଲର ପରିସ୍ଥିତି ଆଗଟି ନର୍କ, ଏଇଟି ସର୍ଗପ୍ରାୟ । ଏହା ଆତମିତ ଯେ ଆମର କିଛି ଲୋକ ନର୍କକୁ ପସନ୍ଦ କରି, କେତେ ଅଭାବ, ରୋଗ, ଶୋକ ଓ ହୃଦ୍ ଭିତରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରୁ ମଦ ଆଉ ନିଶାସେବନ ଦୂରକରାଯିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବା ଉଚିତ । ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଆନ୍ତରିକ ଚେଷ୍ଟା କରିବା କାମ୍ୟ ଓ ଜରୁରୀ । ନେହିଲେ ସବୁ ଯୋଜନା ବୁଲିକୁ ଯିବ ଓ ଯାଉଛି ।

ଆଉ ଘଟଣାଟି ଜଣେ ତାଙ୍କ ବାପୁଜୀନଗର ଘରୁ, ବଖରାଟିଏ ଭଡ଼ାନେଇଥିଲେ । ଭଡ଼ାଟିଆ ଦୀର୍ଘ ପଞ୍ଚତିରିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଓ କୋର୍ଟ କଚେରୀକୁ ଅକାମୀ କରି ଘରଟି ଛାଡ଼ୁନଥାଏ । ବହୁ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥାନ୍ତି । “ଚିତ୍ରଭାଇ ଚାହିଁଲେ ସେ ଭଡ଼ାଟିଆକୁ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ବାହାର କରାଯିବ, ବାଟ ପାଇବନି କେଉଁବାଟେ ଯିବାକୁ ।

ଚିତ୍ତଭାଜକ ସହ ଆମେ କେତେଲୋକ ବସିଥିଲୁ । ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥାଏ ଯେ କୋର୍ଟ କଚେରୀ କରି ଲାଭ ନାହିଁ ବୋଲି । ବୈଠକ ପାଖରୁ ଚିତ୍ତଭାଜ ଉଠିଯାଇ ମୋତେ ଡାକିନେଇ ଅଲଗା କହିଲେ, “ଗଙ୍ଗାଧର ବାବୁ, କୋର୍ଟ କଚେରୀ ତ ବାଟ, ସେ ବାଟ ଛାଡ଼ି, ଆପଣ ଅନ୍ୟ ବାଟଧରି ଘର ପାଇବେ, ହେଲେ ମୋତେ ଆଉ ପାଇବେ ନାହିଁ । ଏ ବିରାଟ ଜଗତରେ ଏ ଘରେ ବଖରାଟିର ସ୍ଥାନ କେତେ ?” କୋର୍ଟରେ ଅନିୟମିତତା ଆସୁଛି । ତାକୁ ଦୂରକରିବା ଆମପରି ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଆମେ ବାଟ ହୁଡ଼ିଲେ, ବାଟରେ ଚାଲିବ କିଏ ? ଆଜିର ଅବାଟକୁ ବାଟରେ ପକାଇବାର ଆମ ପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବ । ତାଙ୍କରି

ଦୃଢ଼ତା ହିଁ ଫଳବତୀ ହୋଇଛି । ଭଡ଼ାଟିଆ ବାବୁ ଗୋଟିଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ କୋର୍ଟରେ ତାହାର ଓକିଲଙ୍କ ଜରିଆରେ ଘରର ଚାବି ଦେଇ ଘର ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ଏକ ବହୁଦିନର ଅଶାନ୍ତିର ଅବସାନ ଆସିଲା ।

ଚିତ୍ତଭାଜକର ପ୍ରଗାଢ଼ ହାର୍ଦ୍ଦିକ ଦୃଢ଼ତା ହିଁ ବହୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଆଣିଛି । ସେପରି ଦୃଢ଼ମନା ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାତ ବହୁତ କମ୍ । ଚିତ୍ତଭାଜ ଚାଲିଯାଇ ତାହା ପୂରାକମିଗଲା । ତାଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ବହୁଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି । ଏ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲୁ ରହିପାରିଲେ ଏ ଧରାକୁ ସର୍ଗ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିପାରନ୍ତା, ଆମ ପିଲାଏ ହୋଇ ପାରନ୍ତେ ସର୍ଗର ବାସିନ୍ଦା । ଏହି ସତଚେଷ୍ଟାରେ ଅନ୍ତତଃ ଆମ ଜୀବନ ତ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିୟୋଜିତ ହୁଅନ୍ତା !

ଅଧିବକ୍ତା, ପୁରୁଣା ଭୁବନେଶ୍ବର

ସୃଷ୍ଟି ଓ ଜୀବନ ଅଭିନ୍ନ

ଡ. ସବିତା ଜେନା

ସାଧାରଣତଃ କୁହାଯାଏ; ଜଣେ ଲେଖକ ତାଙ୍କ ଲେଖାନୁଯାୟୀ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ନ ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତିଭା ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ । ମନରେ ସତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ସାହିତ୍ୟ ଯଦି ଜୀବନ ସ୍ତରକୁ ନ ଓହ୍ଲାଇ କେବଳ କଳ୍ପନା ଜଗତରେ ବିଚରଣ କରେ ତେବେ ଏପରି ସୃଷ୍ଟି ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଲେଖକଭାବେ ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତଙ୍ଗ ଜନ ଦାସ ଜଣେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ତାଙ୍କର ଲେଖା ଓ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱକୁ ଭଲପାଇ ସମର୍ପିତ ଭାବେ ସରଳ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଆଦରି ନେଇଥିବା ଜଣେ ଭିନ୍ନ ମଣିଷ, ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଓ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷକ । ନିଜକୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ସବୁଠୁ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହ । ନିଜ ଗାଁ ଭୂଇଁ, ପିଲାଦିନ, ବାପା ମା, ପରିବାର ବର୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ଥିବା ଅନାବିଳ ଭଲପାଇବା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ସଞ୍ଚରିତ ହୋଇଛି । ତଥାପି ସେ ତାଙ୍କ ପରିବାରକୁ ଅବହେଳା କରି ନାହାନ୍ତି । ଚିତ୍ତଭାଇ ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ସଂସାରୀ । ପୃଥିବୀ ରୂପକ ସଂସାର ସହିତ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜକୁ ଯୁକ୍ତ କରାଇଛନ୍ତି । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ରଚିତ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ରହିଛି ତାଙ୍କର ପରିଚୟ । ଯେଉଁମାନେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ସେମାନେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିବେ ଏବଂ ପରାଧର୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁସ୍ତକରେ କିଛି ପରିମାଣରେ ଏ ସଂପର୍କରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ରଚିତ ସାହିତ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଗବେଷଣା ହେବା ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଜରୁରୀ । ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ଦର୍ଶନ, ସମାଜ, ରାଜନୀତି, ବିଜ୍ଞାନ, ଧର୍ମ, ପ୍ରେମ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା, ମାନବିକତା, ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଅନେକ ଦିଗରୁ ଗବେଷଣା କରାଯିବାର ଖୁବ୍ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ଲେଖା ମଣିଷ ଭିତରେ ଶକ୍ତିରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକରେ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରଠାରୁ ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ତରଯାଏ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ତାଙ୍କ ଲେଖା ସ୍ଥାନିତ ହେବା ନିତାନ୍ତ ଜରୁରୀ । ଏବେ ଯେତିକି ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛି ତାହା କିଛି ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଏରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ରଚିତ ‘ରୋହିତର ତାଏରୀ’ ର ସ୍ଥାନ ସତ୍ତ୍ୱ । କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ତାଙ୍କୁ

ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଜନ୍ମଦିନରେ ତାଏରୀ ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଶେଷ ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୋହିତର ତାଏରୀ ଲେଖିଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ତାଏରୀ ପାଠକଲେ ପାଠକ ବିସ୍ମିତ ହୁଏ, ଜଣେ ସମାନଧର୍ମୀ ଆତ୍ମାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ । ତାଏରୀର ମୁଖବନ୍ଧରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର, ରୋମାଂରୋଲା ଏବଂ ଐତରେୟ ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଥିବା ରୋହିତର ଉପାଖ୍ୟାନ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇ ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ତାଏରୀ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାତ୍ମାର ଅନୁଭୂତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ “ରୋହିତର ତାଏରୀ”ର କିଛି ଅଂଶ ପାଠ କଲେ ପାଠକର ଅନ୍ତର୍ମନ ଜାଗ୍ରତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ପାଠକଲେ ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରକୃତ ଆନନ୍ଦ ଓ ଶାନ୍ତି ରାଜୁତି କରେ । ବାଉଳା ମନଟା ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ ।

୨୦୧୦ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ୧୫ ତାରିଖରେ ବାପୁଜୀନଗରସ୍ଥ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ବାସଭବନରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଅଧ୍ୟୟନ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ମୋର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କଥା କେତେପଦ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିବା ସମୟରେ ସେ କହିଲେ, ଏହା ତୁମର ଜୀବନୀ ନା ଭାବନା ? ଭାବନା ଶବ୍ଦଟି ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲି ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ କହିଓଲି, ଏହା ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଜୀବନ ଅଛି, ଭାବନା କହିଁକି ହେବ ?” ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ମୁଁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କର ଏହି କଥାକୁ ମୁକ୍ତକଣ୍ଠରେ ସାକାର କରୁଛି । ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରୁ ହିଁ ସମାଜ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ସମସ୍ତ ଶାସନକଳ ଠାରୁ ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । “ରୋହିତର ତାଏରୀ” ପ୍ରଥମପର୍ବର (ପ୍ରଥମାଂଶ) ମୁଖବନ୍ଧ ଶେଷରେ ଚିତ୍ତଭାଇ Samuel Taylor Coleridgeଙ୍କ ଉଦାହରଣ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଯଥା

God is with me God is in me,

I cannot die, for life is love !

ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ରଚିତ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଆମେ ତାଙ୍କ ସହ କଥା ହୋଇପାରିବା ଓ ଏହାହିଁ ହେବ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ।

ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ

ଗ୍ରାମମଙ୍ଗଳ ସମିତି ହାଇସ୍କୁଲ, ରୁଡିଆ, ଯାଜପୁର

ତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ଓ ସ୍ମୃତି: ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି

ଅଧ୍ୟାପକ ବିଶ୍ଵରଞ୍ଜନ

କେଉଁଠୁ ଆରମ୍ଭ କରିବି ? କେଉଁଠି ବା ଶେଷ କରିବି ? ବ୍ୟକ୍ତିର ଶେଷ ନିଃଶ୍ଵାସ ପରେ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ, ତା'ର ବିଚାର, ତା'ର ବିଶ୍ଵାସ ଓ ବହୁତା କ'ଣ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ ? ତା' ହୋଇଥିଲେ, ସେ ଆଖି ବୁଜିଲା ପରେ, ତାଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ସଂସ୍କାର ପରେ, ତାଙ୍କ ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ଗତି କାମନା କରି ମୁଁ ନୀରବ ରହିଯାଇଥାନ୍ତି । ସଂପର୍କରେ ଲେଖାହୋଇ ଥାନ୍ତା 'ଇତିଶ୍ରୀ' । ମାତ୍ର ତାହା ହେବାର ନଥିଲା କି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଶେଷରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରୁଛି ଯାହା ସେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ କରି ପାରିନଥିଲି । ଭାଇ ଭାଗ୍ୟଧର (ପଥିକ ପ୍ରକାଶନୀର ପ୍ରକାଶକ) ବହୁବାର ମୋତେ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ବି ମୁଁ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସଂକଳିତ "ପରାଧ ପଥିକ" ପାଇଁ ଲେଖାଟିଏ ଲେଖିପାରିନଥିଲି । ଲେଖି ନପାରିବାର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଥିଲା, ପ୍ରଥମ - ଚିରଭାଇଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ, ବିଚାର ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଅନନ୍ତ ବିସ୍ତାର ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ବନ୍ଧବ୍ୟ ବାଢ଼ିବାର ସାମାନ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ମୋର ନଥିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ କାରଣ ହେଲା, ଚିରଭାଇ ମୋ ପାଇଁ ମୋ ଘର, ପରିବାର ବା ମୋ ବିଚାର ଓ ବିଶ୍ଵାସର ବାହାରେ ଆତ୍ମଯାତ ହେଉଥିବା ଜଣେ ବାହାର ମଣିଷ ନଥିଲେ । ସେ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମୋ ଆତ୍ମା ଓ ଆତ୍ମୀୟତାର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ । ଭାବ ଜଗତର ପରମ ପ୍ରିୟ ପୁରୁଷ ।

ପଛକୁ ଫେରି ତାହିଲେ ସବୁକିଛି ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଯାଏ । ଚିରଭାଇଙ୍କ ସହ ଦୀର୍ଘ ୪୦ ବର୍ଷର ସମ୍ପର୍କ । ସତୁରୀ ଦଶକର ଆରମ୍ଭ । ମୋ ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନର ଆଦ୍ୟକାଳ । ଏକ ପାଠକକ୍ରରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଏ ଅନ୍ତହୀନ ସମ୍ପର୍କର କାହାଣୀ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଥାଏ ଭଦ୍ରକ କଲେଜରେ । ଭଦ୍ରକରେ ପ୍ରତି ରବିବାର ଏକ ସାହିତ୍ୟ ଆସର ହୁଏ । କିଛି ତରୁଣ ଲେଖକ, ଛାତ୍ର, ଅଧ୍ୟାପକ ବନ୍ଧୁ ଏକାଠି ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ଲେଖା ପଢ଼ନ୍ତି ଓ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏମିତି ଏକ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେଇଥାନ୍ତି ଚିରଭାଇଙ୍କ ଦାସ ।

ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ସାନ ଭାଇ ବସନ୍ତ କୁମାର ଦାସ ଥାଆନ୍ତି ଭଦ୍ରକ କଲେଜରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପକ । ହଁ, ସେଇ ବୈଠକରେ, ବଡ଼ ଖୁସିର ଚିତ୍ତରେ ମୁଁ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପଟିଏ ପାଠ କରିଥିଲି । "ମୁଁ ଅଧ୍ୟାପକ ବିଶ୍ଵରଞ୍ଜନ" ଥିଲା ଗଳ୍ପର ଶୀର୍ଷକ । ଗପଟି ଏକ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ଥିଲା । ତାକୁ ଠିକ୍ ଗପ କୁହାଯିବ କି ନାହିଁ, ତାହା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଚିନ୍ତା ନକରି ଲେଖି ଦେଇଥିଲି । ପଢ଼ି ସାରିଲା ପରେ ଡରି ଡରି ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ ଚିରଭାଇଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟକୁ । କାରଣ ମୁହେଁ ମୁହେଁ, କ୍ଷୁଦ୍ର କଥା କହିବାରେ ପ୍ରବୀଣ ସମାଲୋଚକ ଚିରଭାଇଙ୍କ ଦାସଙ୍କର ଥାଏ ସତନ୍ତ୍ର ପରିଚିତି । ମାତ୍ର ମୋ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଘଟଣା ହେଲା ଯେ, ଗପଟି ଶୁଣି ସାରିଲା ପରେ ମୁଁ ଚିରଭାଇଙ୍କର ଆସ୍ଥାବାଜ୍ଞକ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ମୋର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପପୁସ୍ତକ "କାତ କଣ୍ଢେଇ" ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ତା'ର ମୁଖବନ୍ଧ ବା ପରିଚୟ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ଚିରଭାଇ ଏବଂ ସେ ବହିର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପ ହିଁ ଥିଲା ପୂର୍ବର ସେହି "ମୁଁ ଅଧ୍ୟାପକ ବିଶ୍ଵରଞ୍ଜନ" ଗଳ୍ପଟି । ତା'ପରେ ମୋର ଏକାଧିକ ପୁସ୍ତକର ସତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ସମୀକ୍ଷା ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଜଂରାଜୀରେ ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା ରଚିତ (ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପ୍ରକାଶିତ) ଏକ ପୁସ୍ତକର "ଗଳ୍ପ-ଉପନ୍ୟାସ" ଅଧ୍ୟାୟରେ ମୋର ଦ୍ଵିତୀୟ ଗଳ୍ପବହି "ତଥାପି ଆଲୋକ" ର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ଗାନ୍ଧିକ ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ଆଶାସୂଚକ ମନ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଚିରଭାଇଙ୍କ ସହ ଶୁଦ୍ଧ-ସାରସତ ସମ୍ପର୍କର ଯେଉଁ ଆଦିପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ମୋ ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନର ଆଦ୍ୟ କାଳରେ, ତାହା କ୍ରମଶଃ ସୌଜନ୍ୟ-ସମ୍ବନ୍ଧର ଔପଚାରିକତାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵରେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାରେ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ମୋର ବାପା, ଭାଇ, ଦୁଇ ପୁଅ, ପୁତୁରା ଏବଂ ଶେଷରେ ପୁତ୍ରବଧୂ "ଆଲୋଚନା" ପାଖକୁ । ମୋ ବାହାଘରରେ ସେ ବରଯାତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ

ଏବଂ ବଡ଼ପୁଅ ନେତାଜୀ ବାହାଘରକୁ ଆସିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିବାରୁ ଉଷାଭାଉଜ ଏବଂ ଭାଗ୍ୟଧରଙ୍କୁ ପଠେଇ ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଭୋଜି କ୍ଷୀରି ପଠାଇବାକୁ କହିଥିଲେ । ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ମୋ ଚାକିରୀ କାଳରେ ମୁଁ ଯେତେ ଯୁଆଡେ ଯାଇଛି, ଯେତେ ସଙ୍ଗଠନ ବା ସଂସ୍ଥା ସହିତ ଜଡ଼ିତ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ସେସବୁଠିକି ତାକିଲା ମାତ୍ରେ ଆଗ୍ରହରେ ଚିତ୍ର ଭାଇ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥିର ଆତବାଟ ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦାବି କରି ନୁହେଁ, ମିତ୍ର ଭାବରେ ଆତ୍ମୀୟତାର ଆମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରି । କଲେଜରେ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ପାଠଚକ୍ର ହେଉ ବା ପୁରୀର ‘ପ୍ରଜ୍ଞାଚକ୍ର’, ଫୁଲବାଣୀରେ ପୁସ୍ତକ ମେଳା ହେଉ ବା ଢେଙ୍କାନାଳରେ କଲେଜ ଯୁନିୟନ ସଭା ସବୁଠି ଚିତ୍ରଭାଇ ନିଜର ଅନନ୍ୟ ବିଦ୍ବରା ଏବଂ ସ୍ବସ୍ବାଦିତାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ, ମୋହିତ କରିଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ପୁରୀରେ ଯେତେ ଯେଉଁଠି ସଭା ଥିଲେ ବି ସଭାପରେ ରାତ୍ରି ଯାପନ କରିଛନ୍ତି ଆମ ବସା ଘର ‘ଉଷା ମହଲ’ରେ । ରାତ୍ରିରେ ବାପାଙ୍କ ସହିତ କେତେ ଆଡ଼ର ଆଲୋଚନା । ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କହିଦେଇ ଥିବେ ଏବଂ ସତକୁ ସତ, ସକାଳୁ ଆମେ କେହି ଉଠିବା ପୂର୍ବରୁ ବଡ଼ ଭୋରରୁ ସେ ନିଜର ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଦାଣ୍ଡ କବାଟ ଆଉଜାଇ ଭୁବନେଶ୍ବର ଚାଲିଯାଇଥିବେ । ଚିତ୍ର ଭାଇ ଆସିଲେ ବାପାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ନସରେ । ବାପାଙ୍କ ରଚିତ ଅନେକ ଶିଶୁ କବିତା ସେ ତାଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଏକଦା ସମ୍ପାଦିତ ‘ବିଶ୍ବ ଶିଶୁ’ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ବଡ଼ ପୁଅ ନେତାଜୀ ଯେ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ତୁମ୍ଭତାପ୍ ନିଜ ତାଏରୀରେ ଭଲ କବିତା ଲେଖୁଥିଲା, ତାହା ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପାଖରୁ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣି ମୁଁ କମ୍ ବିସ୍ମିତ ହୋଇନାହିଁ । ସାନପୁଅ ବାପୁଜୀ ଓ ସାନଭାଇର ଗୁରୁଜୀ ଛୋଟ ଥିଲାବେଳେ ଲେଖାଲେଖି କରୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ‘ନବପଲ୍ଲବ’ ଶିବିରକୁ ମଧ୍ୟ ତାକି ନେଇଛନ୍ତି । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟତା ଓ ନିଷ୍ପକ୍ଷ ନିର୍ଭୀକ ବିଚାରର ଆଉ ଏକ ଝଲକ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି ବନ୍ଧୁ ବିବୁଧଙ୍ଗଜନର ‘ମିଛ ମହାତ୍ମା’ ପୁସ୍ତକକୁ ନେଇ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ବିବାଦ କାଳରେ । ଉଭୟ ଲେଖକ ଓ ପୁସ୍ତକର ନିୟୁକ ଓ ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କ ମେଳରେ ତାଙ୍କ ଭଳି

ଜଣେ ଗାନ୍ଧୀପ୍ରେମୀ ତଥା ଗାନ୍ଧୀ ବିଚାରର ମଣିଷ ନିଜକୁ ସାମିଲ ନକରି ଏକାଧିକ ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ସତ୍ବାବସ୍ଥାଭାବ ଢଙ୍ଗରେ ନିୟୁକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ବିବୁଧ ତାର ଜଂରାଜୀରେ ରଚିତ ପୁସ୍ତକ ‘ପଲିଟିକାଲ୍ ଫିଲୋସଫି ଅଫ୍ ଗାନ୍ଧୀ’ ବହିଟିକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଏବଂ ମୁଁ ମୋର ‘ମିତ୍ରବୃଷ୍ଟି’ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନ । ଅନୁରୂପ ମୈତ୍ରୀ ବନ୍ଧନରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଏକ ସମାଲୋଚନା ପୁସ୍ତକ (ଆଉ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ) ଆମ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କୁ ଏକାଠି ସମର୍ପି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ମୋର ଦୁଃଖ ରହିଗଲା ଯେ, ମୋ ଭଳି ଜଣେ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପକ ଏବଂ ସର୍ଜନଶୀଳ ସ୍ରଷ୍ଟାଠାରୁ ଯେଭଳି ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା ସେ ଆଶା କରୁଥିଲେ ତାହା ମୁଁ ପୂରଣ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଜଂରାଜୀରେ ରଚିତ ଅନେକ ବହିର ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଅନୁରୂପ ପୁସ୍ତକ ରଚନା ପାଇଁ ମତେ ସେ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛନ୍ତି, ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୋର ଆଳସ୍ୟ, ଅସ୍ଥିର ଚିତ୍ତ, ଶ୍ରମକାତରତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତତା ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ସେଭଳି କାଳଜୟୀ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ମୋର ଦୁଃଖ ଅପେକ୍ଷା, ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ ଥିଲା ଅଧିକ । ଦୈନିକ ‘ଖବର’ର ସମ୍ପାଦନା ଦାୟିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ସେ ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ପରେ ମୋ କଲମର ଟାଣପଣ କମିଯାଉଥିବାରୁ ଦୁଃଖ କରିଥିଲେ ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ କୌଣସି ଲେଖା ପଢ଼ି ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ ମୋର ଅନୁରୋଧ ଏତି ନପାରି ସେ ‘ଖବର’ ପାଇଁ ଏକଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବା ‘କ୍ଷ ରୁ ଅ’ ଶୀର୍ଷକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ‘ଅ ରୁ କ୍ଷ’ ସ୍ବୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ ଯାହା ପ୍ରତି ସୋମବାର ସମ୍ପାଦକୀୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଆସୁଛି ।

ମୋର ଆନନ୍ଦ ଓ ଅବସାଦ ଯେ ମୋର ଲେଖକୀୟ ପ୍ରତିଭା ସମ୍ପର୍କରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ବେଶ୍ ଆସ୍ଥାବାନ୍ ଥିଲେ ଏବଂ ମୋ ଠାରୁ ଖୁବ୍ ବେଶି ଆଶା କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ନିଜର ଆଶାକୁ ମଉଜି ଯିବାକୁ ନଦେଇ ସେ ତା’ର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଦେଖିଥିଲେ ମୋର ଆଦୁଜ ‘ନେତାଜୀ’ ପାଖରେ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଫେରି ‘ନେତାଜୀ’ ରେଭେନ୍ସାରେ

ଅଧ୍ୟାପନାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଖୁସି ଦୁଇଗୁଣିତ ହୋଇଥିଲା ଯେତେବେଳେ ପୁତ୍ରବଧୂଭାବରେ ସୋସିଓଲୋଜିରେ ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଗବେଷଣା କରୁଥିବା ‘ଆଲୋଚନା’କୁ ଦେଖିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ, ବିବାହର ମାତ୍ର କିଛି ଦିନରେ ‘ନେତାଜୀ’ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସାପ୍ତାହିକ ଆସରରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲା । ଆଲୋଚନାରେ ‘ଆଲୋଚନା’ ଭାଗନେଇଥିଲା ଏବଂ ଚିତ୍ରଭାଇ ତାକୁ କହିଥିଲେ ଇଏତ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହା ଯେପରି ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ନହୁଏ । ମାତ୍ର ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ତାହାହିଁ ଥିଲା ଶେଷ ଆଲୋଚନା ।

ସତୁରୀ ଦଶକର ଆରମ୍ଭରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହ ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କର ଶୁଭାରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଦଶକ ଶେଷରେ ତାହା କ’ଣ ସତରେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ପୁତ୍ରବଧୂ ‘ଆଲୋଚନା’ ପାଖରେ ? ନା, ସମ୍ପର୍କ ଥରେ ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ ତାହା ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ - ସେଥିରେ ଯଦି କୌଣସି ସର୍ତ୍ତ ବା ଫକାର୍ସ ସାଥର ଗନ୍ଧ ନଥାଏ । ନିଃସର୍ତ୍ତ ଭଲ ପାଇବାର ମହକରେ ସେ ସମ୍ପର୍କ ସୃତିରେ

ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ମେଘମୁକ୍ତ ଆକାଶର ତାରା ଭଳି ସେ ସୃତିସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ଯାଏ ତା ଭିତରେ ଦିକ୍ ଦିକ୍ ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ ।

ଆମ ସମୟର ଜଣେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରଜ୍ଞାପୁରୁଷ ଥିଲେ ଚିତ୍ରଭାଇ । ଖାଲି ପ୍ରଜ୍ଞା କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ, ହୃଦୟର ପ୍ରେମରେ, ଜୀବନପ୍ରତ୍ୟୟରେ ପଥ ପରେ ପଥ ପରିକ୍ରମା କରୁଥିବା ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ପଥିକ, ପ୍ରେମିକ ଥିଲେ ଚିତ୍ରଭାଇ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖୋପ ଭିତରେ ଖାପ ଖାଇଯିବାର ମଣିଷ ସେ ନଥିଲେ । ସବୁରି ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପୁଣି ମୁକ୍ତ ମନ ଓ ବିଚାର ନେଇ ସେ ବାଟ ଚାଲୁଥିଲେ । ପାଦରେ ବାଟ ଚାଲିବାର ବଳ, ହାତରେ ବହି ଓ ହୃଦୟରେ ‘ବନ୍ଧୁ’ର ଭାବ । ମନରେ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ । ନିଜ ନୀତର ଗବାକ୍ଷ ସାରା ବିଶ୍ୱକୁ । ବୟସର ଭାରାରେ ପତିଗଲେ । ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବଳ ତୁଟିଗଲା । ସେ ବିଦାୟ ନେଇଗଲେ । ମାତ୍ର କହିହେଉ ନାହିଁ - “ହେ ବନ୍ଧୁ, ବିଦାୟ ବୋଲି ।”

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋ ଜୀବନର ପରମ ପ୍ରାପ୍ତି । ସମ୍ପର୍କ ଓ ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ଅଶେଷ ସ୍ମୃତି, ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି । ସେଇ ସ୍ମୃତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହୁଛି ଭିତ୍ତିର ପ୍ରଣତି ।

ନେତାଜୀ ନିବାସ

୧୯୯, କଂସାରିଝର, ଯୁନିଟ୍-୬

ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧

ଏକ ମହାଦୁମ

ଶ୍ରୀ ବିଜୟ କୁମାର ମହାନ୍ତି

ଆକାଶଠାରୁ ଯିଏ ବଡ଼, ଆଉ ସମୁଦ୍ର ଠାରୁ ଗଭୀର,
ଯାହାଙ୍କ କଥାକୁ ଆଖି ପାଏନାହିଁ, ଯାହାଙ୍କ ସାଧନାକୁ କଳି
ହୁଏ ନାହିଁ ସେହି ମହାନ ପୁରୁଷ ଆଜି ଆମକୁ ଛାଡ଼ି
ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି; ନା ଆମେ ଆଉ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ପାରିବୁ,
ନା ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେଇ ଆଗକୁ ବଢ଼ିପାରିବୁ । ସେ
ହେଲେ ମହାନ ବାଗୁୀ, ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଚିନ୍ତାଧାରକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ,
ସାଧନତା ସଂଗ୍ରାମୀ - ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ।

ଗତ ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ତାରିଖରେ ତାଙ୍କର ବିଯୋଗ
ସାରା ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଥିଲା ଖୁବ୍ ଦୁଃଖଦାୟକ । ଖବର
ଶୁଣିବାର କେଇପନ୍ଦର ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ସାରା
ଓଡ଼ିଶା । ଜୀବନ ତମାମ ରୂପରାସ୍ ସାଧନାରେ ମଗ୍ନ ଥିବା
ଏହି ମଣିଷ ଜଣକ ଆମଠାରୁ ହଠାତ୍ ଏମିତି ଚାଲିଯିବେ
ବୋଲି କିଏ ଜାଣିଥିଲା ? ଆଜି କାହିଁକି କେଜାଣି ସିଏ
ଖୁବ୍ ମନେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତି ମନ ଭିତରେ ଛାପି
ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଖି ଆଗକୁ ଚାଲି ଆସୁଛି - ‘ରୋହିତର
ତାଏରୀ’ ।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ । ସେ ଏକ ନାଁ/ସେ ଏକ ସ୍ମୃତି
ଆଉ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଜାଇଁ ରହିଥିବା ସରାଟିଏ ।
ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବିଲୁଆଖାଇ ନଈକୂଳ ବାଗଲପୁର
ଗାଁ, ଯେଉଁ ଗାଁ ସହ ଯୋଡ଼ା ସାଧାନତାର ଇତିହାସ ।
ବାପା ଖୁସାଲି ଚରଣ ଦାସ ଓ ମା ହାରାମଣି ଦେବୀ ।
୧୯୨୩ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୩ ତାରିଖରେ ଏମାନଙ୍କ
ଔରସରୁ ସେଦିନ ଏନ୍ତୁଡ଼ି ଶାଳରୁ କୁଆଁ କୁଆଁ ଡାକିଥିବା
ଶିଶୁଟି ଯେଉଁ ନାଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ତୃଣରେ ଉଜାରିତ
ହୋଇଥିଲେ ସେ ଥିଲେ - ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ । ଗାଁରେ
ନାଚଗୀତକୁ ନେଇ ଖୁସିର ଅବସର ବେଳା ଥିଲା ତାଙ୍କର
ଜନ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ସେଇ ବୀର ମାଟିରୁ ଭଲ ପାଇବାର କଅଁଳ
ଲତିକାଟିଏ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱଚେତନାରେ ନିଜକୁ
ବୁଝେଇ ରଖିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏମିତି କୌଣସି

ବିଭାଗ ନାହିଁ ଯେଉଁଥିରେ ସେ ଲେଖନୀ ଚଳାଇ ନାହାନ୍ତି
। ପ୍ରବନ୍ଧ, ସମାଲୋଚନା, କବିତା, ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ,
ଜୀବନୀ, ଆତ୍ମଜୀବନୀ, ରମ୍ୟରଚନା, ଅନୁବାଦ ଓ ଶିଶୁ
ସାହିତ୍ୟ - ସବୁଥିରେ ରହିଛି ତାଙ୍କ ହାତର ଛୁଆଁ । ୨୦୦ରୁ
ଅଧିକ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରି ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉଦ୍ଧାରକୁ
ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ସାହିତ୍ୟ ନୁହେଁ, ଜୀବନର
ଆରମ୍ଭ ସକାଳରେ ସେ ସଂଗ୍ରାମକୁ ହିଁ ଆପଣେଇଛନ୍ତି ।
୧୯୩୯ରେ କଟକ ମେଡିକାଲ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟ ଓ
ମନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଯୋଗ
ଦେଇ ଗିରଫ ହୋଇଥିଲେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ । ରେଭେନ୍ସା
କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ବେଳେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି
ସହ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ରାଉତରାଜଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଦଳୀୟ
ସାଙ୍ଗଠନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନା କରୁଥିଲେ ।

୧୯୪୨ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର
ନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀ ଓ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ସହ ସେ
ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ।
୧୯୪୫ରେ ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ
ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଯାଇ ସେଠାରେ ୫ବର୍ଷ କାଳ ଜ୍ଞାନ
ସମୁଦ୍ରରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ‘ବିଶ୍ୱକୁ
ଗବାକ୍ଷ’ ଖୋଲି ଦେଇଥିଲା - ଏଇ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚାରିବର୍ଷ ସେ ଡେନ୍‌ମାର୍କର
କୋପେନହେଗେନ୍ ଠାରେ ଥିବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ
ମନୋବିଜ୍ଞାନ, ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ନୂତନ୍ତ୍ର
ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ଏଠାରେ ରହଣିକାଳରେ ସେ ବିଶ୍ୱର
ବହୁ ରାଷ୍ଟ୍ର - ହଲାଣ୍ଡ, ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ, ନରୱେ, ସିଡରଲାଣ୍ଡ,
ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇଟାଲି, ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଓ ରଷିଆ ପ୍ରଭୃତି
ରାଷ୍ଟ୍ର ଭ୍ରମଣ ସହ ଏକାଧିକ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଜୁରିଚ୍ ନିକଟ ଟ୍ରାଜେନ୍‌ଠାରେ ଥିବା
ପେଷାଲୋଜି ଚିଲ୍‌ଡ୍ରେନ୍ ଭିଲେଜରେ ଶିକ୍ଷକତା

କରିଥିଲେ । ଇସ୍ରାଏଲର ଜେରୁଜେଲମ୍‌ରେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଦାର୍ଶନିକ ମାର୍ଟିନ୍ ବୁବରଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ସହିତ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଡେବ୍ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିଲେ ସେ । ୧୯୫୪ରେ ଡେବ୍‌ମାର୍କରୁ ଭାରତ ଫେରି ସେ ଶିକ୍ଷକତା ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇଲେ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଓ ବିଶ୍ଵକବିଙ୍କ ଦର୍ଶନକୁ ନେଇ ଅନୁଗୁଳର ଚମ୍ପରିମୁଣ୍ଡା ଠାରେ ଗଢ଼ି ଥିଲେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କୁ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ ସେତେବେଳର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଆଉ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ । ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ମାନସ ନିଃସୂତ ମଣିଷ ଗଢ଼ା କାରଖାନା । ପରେ ୧୯୫୮ ମସିହାରେ ଆଗ୍ରାର ବି.ପୁରୀ ଗ୍ରାମୀଣ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସେ ଯୋଗ ଦେଲେ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ । ଡେବ୍‌ମାର୍କ, ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ, ଜର୍ମାନୀ, ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ଓ ଇସ୍ରାଏଲ୍ ଭ୍ରମଣ କରି ସେ ସାଉଁଟିଲେ ଜୀବନରେ ବିପୁଳ ଅଭିଜ୍ଞତା । ୧୯୬୨ ମସିହାରେ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀର ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରେ କିଛିକାଳ ସେ ଅଧ୍ୟାପନା କରିଥିଲେ । ଯୁନେସ୍କୋର ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାମିଲ୍ ହୋଇ ଯୁରୋପର ବହୁ ଦେଶ ଭ୍ରମଣର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ । ୭୦ଦଶକରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ ଏକ ମହାର୍ଦ୍ଦ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଲିଖିତ ବହୁ ପୁସ୍ତକର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ସମୟକ୍ରମେ ୧୬ଖଣ୍ଡ ମାତୃ ଋତନାବଳୀର ସମଗ୍ର ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ଆଦର୍ଶ ଓ ବିଚାରଧାରାକୁ ସେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଥିଲେ । ଦୈନିକ 'ସମ୍ବାଦ'ରେ ବିଶ୍ଵକୁ ଗବାକ୍ଷ ଶୀର୍ଷକରେ ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଆସୁଥିଲେ ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ୧୯୯୮ରେ ସେ କେନ୍ଦ୍ର

ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେ 'ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ' ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ୧୯୮୯ରେ ସାରଳା ପୁରସ୍କାର ଓ ୧୯୬୧ରେ 'ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ' ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ । ୨୦୦୦ମସିହାରେ ସାହିତ୍ୟ ଭାରତୀ ଓ ୨୦୦୨ରେ ସେ ଉତ୍କଳ ରତ୍ନ ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ । 'ପ୍ରଗତିବାଦୀ'ରେ ପ୍ରତି ସୋମବାର ତାଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘବର୍ଷ ଧରି ପଢ଼ି ହେଉଥିଲା । ଆଉ ତାଙ୍କ ହାତର ଶେଷ ଲେଖା ଆମେ ପଢ଼ିଥିଲୁ 'ଖବର'ରୁ । ତାହା ଥିଲା - ରଷି । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ସାରା ଦେଶ ପାଇଁ ସାରା ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ ବି ତାଙ୍କୁ ମିଳିପାରିଲାଣି ପଦ୍ମଶ୍ରୀ । କୌଣସି ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ସେ କାମ କରୁନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ନୋବେଲ୍ ନଦେଇ ନୋବେଲ୍ କମିଟୀ ଅପମାନିତ ହେବା ପରି ଆମ ସରକାର ଓ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ସୁପାରିଶନକରି ଲଜ୍ଜିତ ନୋହୁଁ କି ?

ତାଙ୍କର 'ରୋହିତର ତାଏରୀ', 'ଶିଳା ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ', 'ଜାତିରେ ମୁଁ ଯବନ' ଓ 'ସବା ମୂଳରେ ମଣିଷ' ଯଦି ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି ତା'ହେଲେ ଆଜିହିଁ ପଢ଼ନ୍ତୁ ଆଉ ତାଙ୍କୁ ବୁଝନ୍ତୁ - ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ କେତେ ବ୍ୟାପକ ଥିଲା । ସେ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟପାଇଁ କେମିତି ଅହରହ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ସେ ଆଜି ଆମ ଗହଣରୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଆମେ ପଢ଼ିବାନି, ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବାନି କି ତାଙ୍କ ଗାଳିରେ ବିମର୍ଷହେବାନି । ତାଙ୍କ ଅଭିମାନକୁ ବୁଝିବା ତ ଦୂରର କଥା । ସତରେ ଆଜି ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ମନେ ହେଉଛି ସେ କେତେ ବଡ଼ ଥିଲେ, କେତେ ମହାନ ଥିଲେ । ଆସନ୍ତୁ, ଆଜିର ଏହି ମହାର୍ଦ୍ଦ ବେଳାରେ ଆମେ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିଚାରଣ କରିବା ।

କନକ ଚି.ରି., ଭୁବନେଶ୍ଵର

ସାରସତ ପ୍ରତିଭାର ବିଦାୟ

ପ୍ରଫେସର ଧନେଶ୍ୱର ସାହୁ

ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ଚାରିଖରେ ହୋଇଯାଇଛି । ବୟସ ୮୭ ପୂରିଯାଇଥିଲା, ତଥାପି ବେଶ୍ ଚଳଚଞ୍ଚଳ ଥିଲେ । ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପଢୁଥିଲେ ଓ ଲେଖୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟାକାଶରେ ସେ ଥିଲେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରକା । ବିଶେଷ କରି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଥିଲେ ବହୁ ସିଦ୍ଧି ଅଧିକାରୀ । ପ୍ରବନ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ, ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟ, ତାଏରୀ ଓ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଜଣେ ସୃଜନଶୀଳ ଶିଳ୍ପୀ । ଶିକ୍ଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି, ସମାଜଶାସ୍ତ୍ର, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ ରହିଥିଲା । ସେ ଥିଲେ ବହୁ ପ୍ରଜ୍ଞାର ଅଧିକାରୀ ଓ ପ୍ରାୟତଃ ଏକ ଚଳମାନ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ ।

ଆଜି ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଦୁଇପଦ ଲେଖିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ସହ ଅତୀତର ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକ ମନକୁ ଆସୁଛି । ତାଙ୍କର ସ୍ୱେଦ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରେରଣା ମନଭିତରେ ଅମଳିନ ରହିଛି । ମୋର ତାଙ୍କ ସହ ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ୧୯୬୯ ମସିହାରେ ରେଭେନ୍ସାରେ ମୁଁ ଛାତ୍ର ଥିବାବେଳେ । ତା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କର କିଛି ଲେଖା ପଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲି । ତେବେ ତାଙ୍କ ସହ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସଂପର୍କ ହୁଏ ୧୯୭୨ରେ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଉପରେ ୧୯୭୨ରେ ଏକ ବଡ଼ ସମ୍ମିଳନୀ କଟକରେ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷର କେତେକ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପ୍ରେମୀ ବିଦ୍ୱାନ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ସୋପାନରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ସେହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇ କୌତୁହଳୀ ହୋଇ ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଲୋଚନା ଶେଷରେ ଜଞ୍ଜାଳୀ ଭାଷଣମାନଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ଚିତ୍ରବାବୁ ଦେଉଥିଲେ । ସେଠାରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲି । ସେ

ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲେ ଯେ ମୁଁ ଭୁବନ ଗ୍ରାମର ମତେ ଆପଣାର କରିନେଲେ । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇ ୧୯୫୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁବନରେ ତାନ୍ତ୍ର ରିଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ଚିତ୍ରବାବୁ କେତେବାର ଭୁବନ ଯାଇଥିବା ଓ ଭୁବନ ଗ୍ରାମ ବିଷୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିବା ମତେ କହିଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତାଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ନିବିଡ଼ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ତାକୁଥିଲେ, ମୁଁ ବି ତାଙ୍କୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ଡାକିଲି ।

ମୋର ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଚାକିରି କରିଛି ଅବକାଶ ପାଇଲେ କଲେଜରେ କିଛି ଉତ୍ସବରେ ତାଙ୍କୁ ଅତିଥିଭାବରେ ନେବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛି । ସେ ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ ସର୍ବଦା ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ମୋ ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଭୁବନକୁ ଆସି ଆମ ଗହଣରେ ରହି ଆମକୁ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେକୌଣସି ବିଷୟରେ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିଲେ ସଂଗେ ସଂଗେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି । ଲେଖାଟିଏ ପଢ଼ିଲେ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ପତ୍ରଟିଏ ଲେଖନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ନିଃସଫ ଆନ୍ତରିକତା ଓ ଉଦାରତା ମୋତେ ବହୁଭାବରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରିଛି । ଏପରିକି ତାଙ୍କ ବହି ‘ଗୋହିତର ତାଏରୀ’ର ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡ ମୋତେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛନ୍ତି । କଟକର ‘ଦି ଯୁନିଭର୍ସ’ରେ ସେ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବିଶ୍ୱନୀତ ବକ୍ସତାମାଳାକୁ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ମୋତେ ଡାକିଛନ୍ତି ଓ କେଉଁ ବିଷୟରେ ମୁଁ କହିବି ତାହା ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । କୌଣସି ସଭା ସମିତିରେ ସାକ୍ଷାତ ହେବା ଅବକାଶରେ କେତେ ଭଲମନ୍ଦ ପଚାରନ୍ତି । ଅନ୍ୟକୁ ଅକୃତ୍ରିମ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଆପଣାର କରିବା ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଏକ ସୁଗୁଣ ।

ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ସୃଜନଶୀଳତାର ଭାବମଣ୍ଡଳ ଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଦୂରପ୍ରସାରୀ । ସେ ବହୁ ଦେଶ

ବୁଲିଛନ୍ତି, ବହୁଭାଷା ଜାଣିଛନ୍ତି ଓ ବହୁ ବିଷୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଅନୁଭୂତିର ପରିସର ଥିଲା ବହୁ ବ୍ୟାପକ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା ସାର୍ବଜନୀନ । ସେ ଥିଲେ ସକଳ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ । ଉଦାରତା ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକତା ତାଙ୍କ ବିଚାର ଓ ଜୀବନଧାରାର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମନନଶୀଳ ଅଧ୍ୟୟନ, ଶିକ୍ଷକତା ପ୍ରତି ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଜଣେ ସାରସ୍ବତ ଶିଳ୍ପୀ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଆଧାର ହେଉଛି ମାନବିକତା, ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା, ମାନବିକ କଲ୍ୟାଣକୁ ସେ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ବହୁ ମନୀଷୀଙ୍କର ମହତ୍ବର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଓ ମାନବିକ ଉତ୍କର୍ଷର

ବାର୍ତ୍ତା ତାଙ୍କ ସୃଜନଶୀଳତାକୁ ବହୁଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ।

ତାଙ୍କର ବିରୋଗ ଓଡ଼ିଆ ସାରସ୍ବତ ସମ୍ଭାର ପାଇଁ ଏକ ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ଭାରକୁ ସେ ଯେଉଁ ଅବଦାନ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସବୁ ଦିନ ପାଇଁ ଅମର କରି ରଖିବ ।

ତାଙ୍କ ସହ ହୃଦୟର ଯେଉଁ ବନ୍ଧନଟି ଦୃଢ଼ ଥିଲା ଜୀବନ ସାରା ମୋ ସ୍ମୃତିରେ ଅମଳିନ ରହିବ । ଆଜି ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ତାଙ୍କପ୍ରତି ଅନ୍ତରର ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

କଳ୍ପନା ପ୍ୟାଲେସ୍
ସତ୍ୟନଗର, ଭୁବନେଶ୍ବର

ଅତି ସାଧାରଣରେ ଅସାଧାରଣ ମଣିଷଟିଏ

ଶ୍ରୀ ନନିଗୋପାଳ ପାଲିତ

ଚଳିତ ମାସ ୨୦୧୧ ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ତାରିଖ ରବିବାର ସଂଧ୍ୟାରେ ହଠାତ୍ ଦୂରଦର୍ଶନରୁ ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କର ମହାପ୍ରୟାଣ ସଂବାଦ ଜାଣି ହତବାକ୍ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ମୁଖରେ ଭାଷା ପୁଟିଲାନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଯେତିକି ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛି ସେଥିରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବୀଣ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବାଗ୍ମୀ, ସାହିତ୍ୟ ସାଧକ, ସମାଜସେବୀ, ସମାଲୋଚକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍, ଗବେଷକ, ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ସ୍ୱସ୍ତବାଦୀ, ନିର୍ଭୀକ ଚିନ୍ତନାୟକ ଓ ଆଦର୍ଶଶିକ୍ଷକ ଇତ୍ୟାଦି ଯେତେ ଯାହା ବିଶେଷଣ ଲଗାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅନେକ କିଛି ବାକି ରହିଯିବ ବୋଲି ମନେ କରି ସେଦିଗରୁ ଧୂଷତା ନକରି ତାଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିଥିବା କେତେଗୋଟି ଅନୁଭୂତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।

୧୯୫୫ ମସିହା ଅପ୍ରେଲ ମାସ ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ପୁରୀଠାରେ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ସର୍ବୋଦୟ ସମ୍ମିଳନୀର ଆୟୋଜନ ଚାଲିଥାଏ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିନୋବା ଭାବେ ତାଙ୍କର ଭୂଦାନ ଆୟୋଜନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଥମଥର ଲାଗି ଓଡ଼ିଶାରେ ପଦଯାତ୍ରା କରୁଥାଆନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବୋଦୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଥାଏ । ସେହି ସର୍ବୋଦୟ ସମ୍ମିଳନୀରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଆମେ ବାଣୀଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର ଉଚ୍ଚମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ସେଛାସେବକ ଭାବେ ଦଶଜଣ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ପୁରୀ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ମୁଁ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ବିଭାଗରେ ସେଛାସେବକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଥାଏ । ସେହି ଅବସରରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ପ୍ରଥମ ଅବକାଶ ପାଇଥିଲି । ସେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ‘ନିବାସ’ ବିଭାଗର ସେଛାସେବକ ଦଳରେ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପୁରୀ ରେଳସ୍ଟେସନରୁ ସର୍ବୋଦୟନଗର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଆସୁଥିବା ସର୍ବୋଦୟ କର୍ମୀ ଓ

ପ୍ରେମୀମାନଙ୍କର ବିଛଣାପତ୍ର ଓ ବେଡ଼ି ନିଜ କାନ୍ଧରେ ବହି ଆଣୁଥିବାର ମୁଁ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖୁଛି । ବେଶପୋଷାକରେ କୌଣସି ଆଡମର ତାଙ୍କର ନଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଏକ ଘଟଣା-୧୯୭୨ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସରେ ଆମ ଗ୍ରାମ ଅନ୍ୟାସୀପୁରସ୍ଥ ଜୟଦୁର୍ଗା ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟର ବାର୍ଷିକ ସଂସ୍କୃତିକ ସପ୍ତାହରେ ସେଥର ମୁଖ୍ୟବକ୍ତା ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସାକୃତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଆମ ଗ୍ରାମକୁ କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ କୌଣସି ବସ୍ କୁଆଖିଆ କାଇପଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ମାର୍ଗ (M.G.R.14)ରେ ଆସିବାର ସୁବିଧା ନଥିଲା । ଏଣୁ ଆମ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବା କଟକରୁ ଆସିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ କଟକରୁ ଜୟପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସରେ ଆସି ସେଠାରେ ଓହ୍ଲାଇ ଜୟପୁରଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଓ ବିରୂପା ନଦୀର ମିଳନସ୍ଥଳରେ ନଦୀପାର ହୋଇ ସାଇକେଲ କିମ୍ବା ଚାଲିଚାଲି ଆମ ଗ୍ରାମକୁ ଆସିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

ସେହି ଅନୁସାରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଅତିଥି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କୁ ଜୟପୁର ବସଷ୍ଟାଣ୍ଡରୁ ଆଣିବା ନିମିତ୍ତ ଆମ ହାଇସ୍କୁଲର ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀର ଦୁଇଜଣ ଛାତ୍ର ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବରାଳ ଓ ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାଚରଣ ଦାସଙ୍କୁ ସାଇକେଲ ଦେଇ ପଠାଯାଇଥିଲା ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ କଟକରୁ ଜୟପୁର ବସରେ ଆସି ଜୟପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥିବା ଦୁଇଜଣ ବସ୍ ପହଞ୍ଚିବା ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ସାରିଥିଲେ । ସେମାନେ ପୂର୍ବରୁ କେବେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଦେଖି ନଥିଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ଆମ ଗ୍ରାମକୁ ଆଗରୁ କେବେ ଆସିନଥିଲେ । ତେଣୁ ଜୟପୁରରେ ବସରୁ ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଓହ୍ଲାଇ ହୋଇଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

ତାଙ୍କୁ ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥିବା ଛାତ୍ରଦ୍ୱୟ ତାଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଦେଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରୁନଥିଲେ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ କୋଟ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧି ନେକଟାଇ ବାନ୍ଧି କଡ଼ା ପୋଷାକଧାରୀ ହୋଇଥିବେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଧଳା ଖଦଡ଼ଧୋତି ଓ ପଞ୍ଜାବୀ ପିନ୍ଧା, କାନ୍ଧରେ ଝୁଲାଇବା ପକାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କାହିଁକି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ହୋଇଥିବେ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବିବେ ? ଯାହା ହେଉ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସେମାନଙ୍କୁ କେଉଁଠୁ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ପଚାରିବାରୁ ପରିଚୟ ହେଲା ଓ ଚିତ୍ତ ରଞ୍ଜ ଆମ ଗ୍ରାମ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ନିଜେ ସାଇକେଲ୍ ଚଳାଇ ଆସିଥିଲେ । ସଭାରେ ତାଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ସେ ଆମ ଗ୍ରାମରେ ସେଥର ଦୁଇଟି ଦିନ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ ।

୧୯୫୫ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସରେ ମୁଁ ଟ୍ରାପିମୁଣ୍ଡା ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନବମ ସୋପାନର ଛାତ୍ର ଭାବେ ନାମ ଲେଖାଇଲି । ଟ୍ରାପିମୁଣ୍ଡା ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ର ହେବାପରେ ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର ଅଧିକ ସଫର୍କରେ ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ମୋତେ ମିଳିଥିଲା ।

ସାଧାରଣତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକ ବିଶେଷ କରି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଭୟରହିଥାଏ ଟ୍ରାପିମୁଣ୍ଡା ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ପ୍ରକାର ଭୟଭ୍ରାନ୍ତି ନଥିଲା । ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ । ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସାର୍ କିମ୍ବା ଗୁରୁଜୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାନଯାଇ ଭାଇ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଉଥିଲା । ଆମେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଆପଣାର ବଡ଼ଭାଇ ପରି ମନେ କରୁ । ଯେତେବେଳେ ସେଠାରେ ସତନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ନିବାସ ନିର୍ମିତ ହୋଇନଥିଲା ସେତେବେଳେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଆମ ସହ ଗୋଟିଏ କୋଠରିରେ ରହୁଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଖାଇବା ସମୟରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ଆମସହ

ଗୋଟିଏ ଧାତିରେ ବସି ଖାଉଥିଲେ ଏବଂ ନିଜର ବାସନ ନିଜେ ଧୋଇ ଦେଉଥିଲେ । ମାସ ଶେଷରେ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଖାଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲେ । ଖାଇବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ମାନେ ଯାହା ଖାଉଥିଲେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଓ ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାହା ହିଁ ଖାଉଥିଲେ । ସେହି ଭାତ, ଡାଲମା କିମ୍ବା ଭାତ, ଡାଲି, ତରକାରୀ ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକ କିଛି ବିଶେଷ ପ୍ରକାର ହେଉନଥିଲା ।

ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଆମ ସହିତ ବଗିଚା କାମ କରୁଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠପଢ଼ା ଶେଷ ହେବା ପରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ମିଶି ଭଲିବଲ ଓ କ୍ୟାରମ ଇତ୍ୟାଦି ଖେଳୁଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହେବା ସମୟରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଆମ ମଧ୍ୟରେ ଦଳଭୁକ୍ତ ହୋଇ ପଦ୍ୟାନ୍ତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଭାଗନେଉଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ମୋର ପ୍ରତିପକ୍ଷ ହେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଖାଦ୍ୟପେୟ, ବେଶପୋଷାକ ଓ ରହଣିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆତମ୍ଭର ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଓ ଆଚରଣରେ ମଧ୍ୟ ଆତମ୍ଭର ନଥିଲା । ଅତି ସାଧାସିଧା ମଣିଷଟିଏ ସେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କର ଥିଲା ଅତି ଉନ୍ନତ ଓ ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ମାର୍ଜିତ । ମନନ ଶକ୍ତି ଥିଲା ମହାନ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଚାଷକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗୋପାଳନରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀଭାବେ ଥିବା ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଚାନନ ଭୂତିଆ ଓ ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସାହୁଙ୍କୁ ସେ ଭାଇ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ଭାଇ ପରି ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲେ ।

ନିକଟସ୍ଥ ଟ୍ରାପିମୁଣ୍ଡା କଲୋନୀ ଓ ଆଖପାଖ ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ଅତିସହଜରେ ମିଶିଯାଉଥିଲେ ଓ ଭଲମନ୍ଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ଟ୍ରାପିମୁଣ୍ଡାର ସୁଦର୍ଶନ ସାହୁ, ଫକୀର ଭାଇ, ଟାଙ୍ଗୁରୁ

ସାହୁ ଓ ବୁମ୍‌ଗୀ ଗ୍ରାମର ପୁରନ୍ଦର ରାଉଳ, ଦାଶରଥ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହିତ ଅନେକ ସମୟରେ ବେଶ୍ ଆଳାପ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ।

ଏତେସବୁ ସାଧାରଣତଃ ମଧ୍ୟରେ ତଥାପି ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ରହିଥିଲା । ସେ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ, ସଂସ୍କୃତ, ତେଲଗୁ, ମରାଠୀ ଓ ଇଂରାଜୀ, ଫରାସୀ, ଜର୍ମାନୀ, ଡେନିସ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଷୋଳଟି ଭାଷାରେ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଉଣା ନଥିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ନିୟମିତ ଅନ୍ତତଃ ଶହେପୃଷ୍ଠା ପଢୁଥିଲେ ଓ ଦୁଇ ତିନି ପୃଷ୍ଠା ଲେଖୁଥିଲେ । ୮୭ ବର୍ଷ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ୭୫୫୫ରୁ ଅଧିକ ପୁସ୍ତକ ନିଜେ ଲେଖିବା ସହିତ

୭୫ ଖଣ୍ଡରୁ ଅଧିକ ପୁସ୍ତକ ବଙ୍ଗଳା, ଇଂରାଜୀ, ହିନ୍ଦୀ, ସଂସ୍କୃତ, ଜର୍ମାନୀ, ଓ ରଷୀୟ ଭାଷା ପ୍ରଭୃତିରୁ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର, ଚଳଷ୍ଟୟ, ଖଲିଲ୍ ଜିବ୍ରାନ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଲେଖାର ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ।

ଜର୍ମାନୀ ଭାଷାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦାର୍ଶନିକ ସ୍ଥିନୋକାଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ସନ୍ଦର୍ଭପାଇଁ ତତ୍‌କ୍ରେତଃ ପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେବେ ତତ୍‌କ୍ରେତଃ ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା କାହାକୁ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ଓ ପଞ୍ଚସଖା ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ମହିମା ଧର୍ମ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାତ୍ମକ ସନ୍ଦର୍ଭ ରହିଛି । ତାଙ୍କ ପରି ପ୍ରାଞ୍ଜ, ସାରସ୍ବତ ପୁରୁଷ ମାନବବାଦୀଙ୍କୁ ହରାଇ ଓଡ଼ିଶାର ଅପୁରଣୀୟ କ୍ଷତି ହେଲା ।

ପ୍ରାନ୍ତନ ଛାତ୍ର-
ଚଫତିମୁଣ୍ଡା ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ,
ଅନ୍ୟାସାପୁର, ଯାଜପୁର

ତା' ପାଇଁ କିଛି ଲେଖିନି

ଶ୍ରୀ ବିପିନବିହାରୀ ବାରିକ

ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖିବାକୁ କେହି କେହି କହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲେଖିନଥିଲି । ପତ୍ରିକା ପାଇଁ ହେଉ ଅଥବା ଜନ୍ମଦିନରେ ଖବରକାଗଜରେ ହେଉ ପ୍ରିୟ ଲୋକଙ୍କ ବିଷୟରେ ବାଧ୍ୟ ବାଧକତାରେ କିଛି ଲେଖି ହୁଏନି । ସେ ଏତେ ଭିତରକୁ ଭେଦିଥିଲେ ଯେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଉତ୍ସୁକାନ୍ତ ଥିଲେ । ସେଥିରେ ଥିଲା ବହୁ ପ୍ରେରଣା, ସାହସ, ଶକ୍ତି ଏବଂ ନିଷ୍ଠା । ସହଜରେ ଭାଙ୍ଗି ନଯାଇ ଆଗେଇ ଗୁଲିବାକୁ ଦେଉଥିଲେ ଅସୀମ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ସଚେତନତା । କେତେବେଳେ ତାହା କଠୋର ସମାଲୋଚନା ହୋଇପାରେ ତ କେବେ ତାହା ମନନଶୀଳ ସମୀକ୍ଷା ହୋଇଥାଏ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଦୋହଲି ନଯିବା ଲାଗି ସହୃଦୟ ଶୁଣୁଷା ହୋଇଥାଏ । ଏମିତି ଏକ ପଥରେ ବାଟ ଗୁଲିବାରେ ସହଯାତ୍ରୀ ସତୀର୍ଥ ଥିଲେ । ଗୁଲିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ପରି ଆହ୍ୱାନ ଦେଉଥିଲେ । ବସି ନଯାଇ, ଅଳସୁଆ ହୋଇ କମ୍ବଳ ଘୋଡେଇ ହୋଇ ଶୀତୁଆ ସକାଳରେ ଶୋଇଯାଉଥିବା ମନକୁ ଉତିଷ୍ଠିତ, ଜାଗ୍ରତର ସର ଶୁଣାଉଥିଲେ, ଲାଗି ରହିବାକୁ ପ୍ରବୋଧିତ କରୁଥିଲେ ।

ଯୁଗ ଯୁଗରୁ ବସା ବାନ୍ଧିଥିବା ଜାତିପ୍ରଥା, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା, ଧର୍ମର ଉଚ୍ଚନୀଚ ଭାବ ଓ ଆର୍ଥିକ ବୈଷମ୍ୟର ବିକଟ ଭେଦଭାବ ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ି ହୋଇଥିବା ହୀନମାନସତାକୁ ହଟାଇ ନିଜ ଭିତରର ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଉନ୍ମୁଖ ହେବା ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ ଏ ସମାଜ, ଦେଶ ତଥା ମଣିଷକୁ ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ପ୍ରେମର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥରେ ଆଗେଇବା ଲାଗି ବାରବାର ଆହ୍ୱାନ, ପ୍ରେରଣା ଓ ଦରକାର ବେଳେ ବକ୍ତ୍ର କଠିନ ଧକ୍କା ବା ପ୍ରହାର ଦେବାକୁ କେବେ ପଛେଇ ନଥିଲେ । ସମାଜକୁ ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣ ନେତ୍ରରେ ସାହସର ସହ ଦେଖି, ଭାବ ପ୍ରବଣ ନହୋଇ ଅସଲ ଭାବ ଭିତରେ, ସୁସ୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତା'ର ବିକାଶ ପାଇଁ ଲାଗି ରୁହ । କ୍ଷୁଦ୍ର, ଦୁର୍ବଳ,

ହୀନ ମନା ନହୋଇ ନିଜକୁ ଅଧମ, ଅକ୍ଷମ, ଅକିଞ୍ଚନ ବୋଲି ନଦେଖାଇ ସତ୍ୟକୁ ଦେଖିବାକୁ ସାହସ ରଖ । “ସବାର ସାଥେ ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦେ, ନିଜେ ମୁକ୍ତି ଆମାର କାମନା ନୟେ ।” ଏହା କେବଳ ଜଣେ ବୀର ଯୋଦ୍ଧାର ଆହ୍ୱାନ ହୋଇପାରେ ।

ସତ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ, ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଆମର ଶରୀର, ମନ, ପ୍ରାଣ ଠାରୁ ସମାଜ ତଥା ଏହି ପୃଥିବୀରେ ବହୁ ବାଧା, ବନ୍ଧନ, ପ୍ରତିରୋଧ କାଳ କାଳ ଧରି ଲାଗି ରହିଛି । ସତ୍ୟର ଡେଇଁକୁ ସହି ନପାରି ନିଷ୍ଠାଶୀମାନେ ତାକୁ କାଳେକାଳେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ କରିବାରେ କେତେ କେତେ ସନ୍ଧିରେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ କରିଉଲ୍ଲିଛନ୍ତି ମଧ୍ୟ । ସତ୍ୟ ଆଗକୁ ଆସିବ, ସବୁରି ମଧ୍ୟରେ ତା'ର ଆସ୍ଥାନ ଉପରେ ରହିବ; ସେ ହିଁ ଜୀବନକୁ, ସମାଜକୁ ପରିଭ୍ରମିତ କରିବ । ତାରି ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ, ଜୀବନାଗ୍ରହ । ତେଣୁ ଝାଉଁଳି ନପଡ଼ି ସେହି ସତ୍ୟକୁ ବା ବ୍ରହ୍ମକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରିବା । ମେଳ ମଧ୍ୟରେ ତା'ର ଉଷ୍ମତାକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା । ଏହି ଆହ୍ୱାନ ସବୁ ଏବେ ‘ପ୍ରଭାତେ ଭ୍ରମର ଏଲ ଗୁନଗୁନିଏ’ ପରି କେବଳ ପ୍ରଭାତରେ ନୁହଁ ସବୁବେଳେ ଚେକି ଦେଉଛନ୍ତି । କିଛି ଭୁଲି ହୁଏନା ।

ସାରୁ ଭାଇ ତାଜିବା ବେଶୀ ଦୂର ନଥିଲା, କି ନମାସ୍କାରରୁ ଥକା, ଗାଳି, ମଜା, ରାଗିବା ସେମିତି ତେରି ନଥିଲା । ମୈଳଟିଏ ଲୋଡୁଥିଲେ, ଖୋଜୁଥିଲେ ଆଉ ବାଧା ବିନ୍ଦୁ ରହିବେ ବା କୁଆଡୁ ? ଆମେ ତେଜ୍ ପଡ଼ିଥିଲୁ । କଳିଆ କରି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ମୁଢ଼ି ଖାଉଥିଲୁ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ଭିତରେ କଳି ହୁଏ ଗାଳି ବି ହୁଏ, କାରଣ ପରସ୍ପର ବଢ଼ିବା ହେଉଛି ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା କାଳାଧୀନ ନୁହେଁ । ଜୀବନ, ପରିବାର, ସମାଜ ପୃଥିବୀ ସବୁକୁ ଗର୍ଥଠାଇ ଏକ ଠୁଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ମେଳ ଭିତରେ ଦେଖୁଥିଲୁ, ଛନ୍ଦି ଦେଇଥିଲୁ ଏବଂ ସେଥିରେ ଆଉ ଅନେକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ

ଆପଣେଇ ନେଇଥିଲୁ । ଭିତରେ କାଶୀପୁର, କଳାହାଣ୍ଡି, କନ୍ଧମାଳ, ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା, ଆଫ୍ରିକା, ଫିନ୍‌ଲ୍ୟାଣ୍ଡ, ମିଡ୍ରନିକେଡନ, ଶାନ୍ତି ନିକେଡନ, ନୂଆଖାଲି, ଲାଲଗଡ଼, ଯୁନିଭର୍ସ, ଜୀବନବିଦ୍ୟାଳୟ, ସିନୋଜା, ମାର୍କସ, ଚଳଷୟ, ରାମକୃଷ୍ଣ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, ଗାନ୍ଧୀ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ, ଶ୍ରୀମା, ଭୀମଭୋଜ, ଅରକ୍ଷିତ, ବାପୁ, ବାବୁଲି, ମାଳତୀ, ନିରୂପମା, ବିକାଶ ସମସ୍ତେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଇଥିଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ହେଉ ବା କ୍ଲାସ୍, ମାସିକ ଆଲୋଚନା କି ବୈଠକ ବା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀରେ ହେଉ । ଭୋକକୁ ଛୁଆଁଇ ଦେଇ ଭୂମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆହ୍ୱାନ ପ୍ରତିରକ୍ତ ବିନ୍ଦୁରେ ଫୁଟିଥିଲା କୋଳାହଳ ଠାରୁ ଦୂରରେ । ତେଣୁ କିଛି ଗୁଲିଯାଇନି ।

ପରିବାର ହେଉ ଅବା ସମାଜ ହେଉ, ବ୍ୟକ୍ତି ହେଉ ବା ବିଶ୍ୱ ହେଉ, ଏସବୁକୁ ସୁସ୍ଥ ଦେଖିବାକୁ ମିତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିଏ ଲୋଡ଼ା । ଅସଲ ବନ୍ଧୁଟିର ଆଖିରେ ଦେଖିଲେ ଅଭିଯୋଗ, ଅଭିମାନ, ଅହଂକାର, କାନ୍ଦଣା, ରୁଷା, ଛୋଟ, ବଡ଼ ପଣିଆ ରହିବ କେଉଁଠି ? ପିତୃତ୍ୱ, ପତିତ୍ୱ, ଜ୍ଞାନୀତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ମଣିଷ ପଣିଆ ନଥାଏ, ଥାଏ ରାକ୍ଷସର ପଶୁତ୍ୱ ପଣିଆ । ବିରାଟ ବସ୍ତୁକୁ ଲଦି ଦେଇ ଟିକ୍ ଭଳି ଶୋଷିବା ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମ

ହୋଇଥାଏ । ଭୀଷଣ ଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଭୀରୁ ପ୍ରାଣଟି ନିଜର ସାଧାନତାକୁ ହରାଇବାର ଆଶଙ୍କାରେ ଆଉ ସଭିଜର ସାଧାନତାକୁ ଲୁଚି ନିଏ । ସହି ନପାରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦାବ ରଖିବାକୁ ଅପତେଷ୍ଟା କରେ । ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଥାଏ ସମାନତାର ବିଭ୍ରର, ଗୌରବବୋଧର ଅଧିକାର ଏବଂ ସତ୍ୟକୁ ଦେଖିବାର, ଛୁଇଁବାର ସହଜ ଅବିକାର । ତେଣୁ ସେ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ତୁଚ୍ଛେନି ।

ସେ ଖୋଜି ନଥିଲା ବେଳେ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା, ପାଖକୁ ପାଖ ଜଡେଇ ରହିବାକୁ ଗ୍ରହଣ ବେଳେ ତାଙ୍କ ଶୁଭି ଶୁଭୁନଥିଲା । ପାଟି ଖୋଲି ନ ଡାକିଲା ବେଳେ ବାତ୍ୟା ପରେ ଗହ ଗହ ହୋଇ ଗୁରିଆତୁ ଗୁଣ୍ଡ ହେବାକୁ ଫୁର୍ସତ ମିଳିନଥିଲା । ବାତ୍ୟା ବିଧ୍ୱଂସ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗବ, କଖାରୁ, ଅମୃତଭଣ୍ଡା ପରି ଗଛ ଲତା ଭରିଉଠିବା ଭଳି ଏବେ ବହୁ କିଛି ଚେଇଁ ଉଠିବେ, ପୋଷକ ହେବେ । କିନ୍ତୁ ଅସଲ ଦୁମଟିଏ ହୋଇ ଫଳ, ଫୁଲ, ଛାଇ ଦେବାକୁ କେତେ ଆସିବେ କେଜାଣି ? ମହାଦୁମର ବୀଜ କେବେ ଶୁଖି ମରିଯାଏନି । ସେ ବନ୍ଧୁ ମରିନି, ମରେନି ! ତା' ପାଇଁ ମୁଁ କିଛି ଲେଖିନି, ଲେଖୁନି ।

ବାଘୁରି ଗାଁ, କାକଟପୁର, ପୁରୀ

ଅନନ୍ୟ ସେ

ଡ. ମନ୍ମଥ ନାଥ କୁଣ୍ଡୁ

ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚିତ୍ରଭାଜ ଥିଲେ ଅନନ୍ୟ । ତାଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆଉ ଥରେ ଆବିର୍ଭାବ ପାଇଁ ଏ ଧରାକୁ ବେଶ୍ କିଛି ଯୁଗ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋର ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ ମୁଁ ସେଭଳି ଏକ ନିଆରା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ପାରିଥିଲି । ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆଶ୍ଵାସନା ପାଇଥିଲି । ମାତ୍ର ମୋର ଦୁଃଖ ହେଲା ତାଙ୍କ ନେଇଥିବା କାମ ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ କରିପାରି ନାହିଁ । ବେଶି ଦୁଃଖ ହୁଏ ସେ ଠିକ୍ ଚାଲିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେଇଥିବା କାମଟେ ପାଇଁ । ମାସକ ତଳୁ କହିଥିଲେ ତାଙ୍କ ଘରେ ବସୁଥିବା ମାସିକିଆ ଆଲୋଚନାଚକ୍ରରେ ଜାନୁଆରୀ ପନ୍ଦର ତାରିଖ ସଂଧ୍ୟାରେ ମୋର ଯେମେନ୍ ଅନୁଭୂତି ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖାଟେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ । ତାର ବେଶ୍ କିଛିଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସେ ତାଙ୍କୁଖାନାରେ ପଢ଼ିଲେ ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧ ଯେଉଁଦିନ ପଢ଼ାଯାଇଥା'ନ୍ତା (୧୫ ଜାନୁଆରୀ, ସନ୍ଧ୍ୟା ୬ଘଣ୍ଟା) ତା'ପରଦିନ ସେ ଇହଧାମ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ମୋ ଲେଖାଟି ପଢ଼ିବା ଆଉ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ମୋର ମନେ ପଡ଼େ, ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା କଥା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲା ବେଳେ ତୁମ ଗାଁ କଥା, ପିଲାଦିନ କଥା, କିଛି କହିଥିଲ । ଜର୍ଷ୍ୟା କରୁଥିଲି ତୁମ ଗାଁକୁ । ଚିତ୍ରଭାଜ ଭଳି ଜଣେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ (“ମହାପୁରୁଷ” କହିବି ନାହିଁ ତୁମେ ଗାଳି ଦେବ । ଜଣେ “ଲୋକ ବୋଲି କହିବି ।) ଜନ୍ମ ଦେଇଥିବା

ହେତୁ ମନେ ମନେ ଭାବୁଥିଲି ତୁମ ସହିତ ଯାଇ ତୁମର ସେ ଭାଗ୍ୟବତୀ ଗାଁକୁ ଦେଖୁ ଆସିବା ପାଇଁ । ତୁମ ଜୀବାବସ୍ଥାରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଲାନି । ତୁମ ମୃତ ଦେହକୁ ନେଇ ତୁମ ଗାଁ ଦେଖୁ ଆସିଲି । କେତେ ନଦୀ ନାଳ ଅଜ୍ଞାବଜ୍ଞା ରାସ୍ତାପରେ ବାଗଲପୁର ଗାଁ । ଗୋଟିଏ ଗାଁରୁ ଅଠର ଉଣେଇଶ ଜଣ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ! ସତର ଜଣ ଗଲେଣି । ତୁମ ନୟର ଥିଲା ଅଠର । ଘର ତୁମର ତାଲା ପଡ଼ିଛି । ଭିତରେ କିଛି ବହିପତ୍ର । ଘର ଚାରିପଟେ ଅନାବନା ଗଛ । ତୁମ ମର ଶରୀର ଯିବା ଜାଣି ଘରର ଆଗପଟ ସଫାସୁତୁରା କରାଯାଇଛି । ଘର ସାମ୍ନାରେ ତୁମକୁ ଶୁଆଇ ଦିଆଗଲା କିଛି ସମୟ ପାଇଁ । ତୁମ ଗୁଣଗାନ କରି ତୁମ ଅଂଚଳର ଏମ୍‌ଏଲ୍‌ଏ, କିଛି ନେତା ଓ ଅଧିକାରୀ ମାନେ ଭାଷଣ ଦେଲେ । ମୋତେ ଲାଗୁଥିଲା ତୁମେ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ଗାଳିଗୁଳଜ କରିବ ବୋଲି । ମାତ୍ର କହି ଉଠିଲ ନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ବିଲୁଆଖାଇ ନଦୀତଟ ଶୁଶାନକୁ ଚାଲିଲା ତୁମ ମର ଶରୀର । ସେଠାରେ ସମାପ୍ତ ହେଲା ତୁମର ଶେଷକୃତ୍ୟ । ଯେଉଁଠି ଜନ୍ମ ହେଇଥିଲ ସେଠିକି ଫେରିଗଲ । ତାହା ଥିଲା ତୁମର ଶେଷ ଇଚ୍ଛା ।

ଚିତ୍ରଭାଜ, ତୁମ ବଞ୍ଚିଥିବା ସମୟରେ ସିନା ତୁମେ ଦେଇଥିବା କାମ ଗୁଡ଼ିକ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏବେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଛି ତୁମେ ଦେଇଯାଇଥିବା କାମ ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ କରିବି । ତୁମ ଲେଖା, ନ ପଢ଼ିଥିବା ବହି ଗୁଡ଼ିକ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଢ଼ିବି ।

ପୂର୍ବତନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ

ଜଂରାଜୀ ଭାଷା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ

ଚକ୍ରପାଣି ରୋଡ଼, ଭୁବନେଶ୍ଵର

ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଦରଦୀବନ୍ଧୁ

ବନବିହାରୀ ଶ୍ରମିକ ସଂଘ

ଆଜିର ସମାଜ ଘୋର ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ଦେଇ ଗତି କରୁଥିଲାବେଳେ ବହୁ କମ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ଚେତନା ପ୍ରତି ସଚେତନ । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଜଞ୍ଜାଳରେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ଯେ କିଏ କାହାର କଥା ବୁଝିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ । ସଙ୍ଗଠନର ସାମାଜିକ ଚେତନାଯୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଶିକ୍ଷା, ସାମ୍ବ୍ୟ ଓ ସାମାଜିକ ଉତ୍ଥାନରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଏହାହିଁ ଆମ ବ୍ୟବସ୍ଥା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ଏ ସମାଜର ଦୁସ୍ତ, ଦଳିତ ଓ ଅସହାୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବେସରକାରୀତ୍ବରେ ସାହାଯ୍ୟ, ଅନୁକମ୍ପା ସହ ଉଚ୍ଚତର ସୋପାନରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଅବିରତ ଚେଷ୍ଟିତ । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକସ୍ତରର ସୁଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ସାଧନାତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ସମାଜବିଜ୍ଞାନୀ, ଲେଖକ, ସାହିତ୍ୟିକ, ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିକ୍ଷକ, ଅନେକ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ, ଉଦାର ଓ ଆଚରଣ ପାଇଁ ସାଧୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସାଧନାମୀ ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତଚକ୍ର ଦାସ ଜାତି ସଙ୍ଗଠନର ଏକ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତମ୍ଭ ।

ଏହି ଧାର୍ମିକସମ୍ପନ୍ନ ଜାତିପ୍ରେମୀ, ସୁଦୃଢ଼ ସଙ୍ଗଠକ, ସୃଜନଶୀଳ, ଜୀବନଦର୍ଶନର ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ତଥା ସମାଜସେବୀଙ୍କ ସହିତ ୧୯୮୯ ମସିହାରେ ମୋର ପ୍ରଥମ ଦେଖା କାଶୀପୁରସ୍ଥ ଅଗ୍ରଗାମୀ ସଂସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ । ଏହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠା, କର୍ମତତ୍ପରତା, ଉତ୍ସର୍ଗାକୃତ ମନୋଭାବ ଓ ସୃଜନଶୀଳ ଚିନ୍ତାଧାରା ବିଷୟରେ ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଅବଗତ ଥିଲି । ମାତ୍ର କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆଲୋଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ସୁଖ୍ୟାତିସମ୍ପନ୍ନ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ବ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ସମ୍ବିଧାନର ବିଭିନ୍ନ ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଅବହେଳିତ ସରଳ ପ୍ରକୃତିର ଆଦିବାସୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନର ବିବିଧ ଓ ବିଶେଷ ରକ୍ତମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ବିଚାର ଆଲୋଚନା

କଲାପରେ ପ୍ରଫେସର ଦାସଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା - “ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଆଦିବାସୀ ପ୍ରଜାହିସାବରେ ଅବହେଳିତ ଜନସମାଜ ହିସାବରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଯାବତୀୟ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା କଥା । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଆଗ୍ରହ ସହଯୋଗ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମିଳିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେପରି କିଛି ସନ୍ତୋଷଜନକ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିନାହିଁ, ବରଂ ବିଭିନ୍ନ ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଦିଅଁ ଗଛ ଗଛ ମାଙ୍କଡ଼ ଗଢ଼ିଲାପରି ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଜଳାଖିଲି ଦେଇ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନୟନ ଗ୍ରହଣ କରିବାଟା ମୂଲ୍ୟହୀନ ନୁହେଁ କି ? ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ଅନାବଶ୍ୟକ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଆଦିବାସୀ ଲୋକଙ୍କ ରୁଚି, ଶିକ୍ଷା, ସହଯୋଗିତା ଓ ଜୀବନର ମାର୍ଗ ବଢ଼ିବାର ବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେଉଛି । ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଅଭିଯୋଗ ଆଦିବାସୀ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନେକ ଏମାନଙ୍କୁ ମଦ୍ୟପ, ଏକବୁଝା ଓ ଜିଦିଆ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ଦୁର୍ବିସହ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ମୋର ମନେ ହୁଏ ଯେଉଁମାନେ ଏକଥା କୁହନ୍ତି, ଠିକ୍ ଚାଲି ନଜାଣି ବାଟର ଦୋଷପରି ମନେ ହୁଏ । ଏଣୁ ଗଠନମୂଳକ ମନୋଭାବ ଓ ସହାନୁଭୂତି ନନେଇ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତିକ୍ଷେତ୍ର ଅଜସ୍ର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସୁଫଳ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଆଦିବାସୀମାନେ ଅଧିକ କାଳ ଅବହେଳିତ ହେବା ସତ୍ୟ ସମାଜ ପାଇଁ ବିପଜ୍ଜନକ । ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ମାନ ଦେବାପାଇଁ ସମୂହ ଆଗ୍ରହର ଆବଶ୍ୟକତା ନିତାନ୍ତ ଜରୁରୀ । ଆମେମାନେ ଯଦି ଗଭୀର ଅନୁଶୀଳନ କରୁ

ତାହା ହେଲେ ଜଣାଯାଏ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଅନେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚିରାଚରିତ ପ୍ରଥା ଆଦିବାସୀ ସମାଜରୁ ଅନୁକରଣ କରାଯାଇଛି । ଏବେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବରେ ବହୁପ୍ରାଚୀନ ରୀତିନୀତି ଲୋପ ପାଇବାରେ ବସିଛି ଏବଂ ସମସ୍ତଜାତ ଜୀବନର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲୋପ ପାଇ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ସମାଜର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଦୁର୍ବଳଲୋକଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରି ରହିବାକୁ ପଡୁଛି । ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମୋଚନ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ କେହି ତାଙ୍କର ସାହା ଭରସା ହେଉନାହିଁ । ବହୁ ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଗାଧ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମାଲିକାନା ଅଭାବରୁ ତାହାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବା ଏମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ନିବିଡ଼ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଜୀବନ ସଭ୍ୟସମାଜ ପାଇଁ ଉଦାହରଣ ନିଶ୍ଚୟ । ଏମାନଙ୍କର ସଂସ୍କୃତି ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ସଂସ୍କୃତି । ଏମାନେ କର୍ମଠ, ସରଳ, ନିଷ୍ପପଟ, ନିର୍ଭୀକ ଓ ସର୍ବୋପରି କଳାନ୍ତରାଗୀ । ଏମାନଙ୍କର ନିରାତମ୍ଭର ଜୀବନଯାତ୍ରା, ସହଜ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସାଧୁତା ଅନୁକରଣୀୟ । ଶ୍ରାନ୍ତ, କ୍ଳାନ୍ତ ଓ କର୍ମମୟ ଜୀବନ ପରେ ଏମାନେ ଖୋଜନ୍ତି ବିଶ୍ରାନ୍ତି । ଆଦିବାସୀଜନିତ ସମସ୍ୟା ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସ୍ଥିତିରେ ଓଡ଼ିଶାର, ଭାରତର ଓ ପୃଥିବୀର ଏକ ବୃହତ୍ତର ସମସ୍ୟା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।”

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ ଯେ ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ ଆଦିବାସୀ ସମୂହଙ୍କର

ସମାଜ, ସଂସ୍କୃତି, ଅଭାବଅସୁବିଧା, ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା ଓ ଉନ୍ନୟନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ସଚେତନ । ସମୟାନୁକ୍ରମେ ଏହି ଗବେଷକ ସ୍ୱସ୍ତବାଦୀ, ସୃଜନଶୀଳ, ଆଦିବାସୀପ୍ରେମୀ ଏବଂ ଏକାଧିକ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହିତ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁବାର ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବହୁ ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମୁଁ ଜଣେ ।

ଆଜି ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ ଇହଜଗତରେ ନାହାନ୍ତି । ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ଦୁଇଟି ପାର୍ଶ୍ୱ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅବଧି ରହେ ତାହା ହିଁ ଜୀବନ । ଏହି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାରେ ହିଁ ଜୀବନ, ତ୍ୟାଗ କରିବାରେ ହିଁ ଜୀବନ, ବାନ୍ଧି ରଖିବାରେ ହିଁ ଜୀବନ, କିନ୍ତୁ ଏହି ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ନିଜେ ଉଠିବା ଓ ଅନ୍ୟକୁ ଉଠାଇବା ପରି ‘ବସୁଧେବ କୁଟୁମ୍ବକମ୍’ କୁ ଆପଣେଇନେବା କିଛି ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ସାମାଜିକ ମଣିଷଟି ଯେତେବେଳେ ତା’ର ସାଥୀପରିଜନ ଛାଡ଼ି ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଗର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଜନସମାଜରେ ମିଶେ ଓ ମାନସମନ୍ତନ କରିଥାଏ ସେ ହିଁ ବୁଝେ ବାସ୍ତବରେ ସମାଜ କଣ । କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବାର ଅବଧି ପାଏ । ଏହି ଜାତିର ଆଗ୍ରହୀ ନିଷ୍ଠାପର ଗବେଷକ, ସାହିତ୍ୟିକ, ଲେଖକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ସର୍ବୋପରି ଦେଶ, ସମାଜ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ଜୀବନ, ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ପ୍ରାଣ ଓ ସେବା ମନୋବୃତ୍ତି ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କୁ ଅମର ରଖିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଆଦିବାସୀ ସଂଗ୍ରାହକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଚିତ୍ର ଦିଗତ

ପରମ ସମ୍ମାନନୀୟ ଗୁରୁଜନ

ଡା. ଶାନ୍ତି କାନୁନ୍‌ଗୋ

ଚିତ୍ର ଦାଦି ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଆମ ପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନର ପାତ୍ର ଥିଲେ । ୧୯ ଚାରିଖ ରାତି ୧୧ଟା ବେଳେ ଆମେ ଖବର ପାଇଲୁ ଯେ ସେ ପତିଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ଦୁଇବର୍ଷତଳେ ସେମିତି ଥରେ ପତିଯାଇ ହାତ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିଲା । ମାନସିକ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ବହୁତ ବେଶି ଯାହା ତାଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ସକ୍ଷମ ରଖିଥିଲା । ସେଥର ସେ ଭଲ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥର ଏ ବୟସରେ ପତିବା ଓ ହାତ ଭାଙ୍ଗିବା ଗୁରୁତର ହୋଇପାରେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ହିସାବରେ ଆମ ମନରେ ଆଶଙ୍କା ଥିଲା । ଯାହା ହେଉ, ଅପରେସନ ହେଲା । ତା'ପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ମନର ବଳ କମିବାର ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ବହୁଦିନର ଭଗ୍ନ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୋଗର ସମସ୍ୟା ତାଙ୍କୁ ଆମଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଲା ।

ସେ ଆଉ ଆମ ଭିତରେ ନାହାନ୍ତି । ଆଉ ଆଗପରି ତାଙ୍କ ଘରେ ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ ନାହିଁ । ଏ ଦୁଃଖ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟପ୍ରେମୀମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖରେ ଅଭିଭୂତ କରିଦେଲା । ସେ ଖାଲି ସାହିତ୍ୟିକ ନଥିଲେ, ସେ ସାଧାରଣତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଥିଲେ । ପୃଥିବୀର ବହୁଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି । ଅନେକ ଦେଶରେ ପ୍ରଫେସର ହିସାବରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଭାରତର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଥିଲା । ଜର୍ମାନୀ ସହ ଜର୍ମାନୀ, ଡେନ୍‌ମାର୍କ, ରଷିଆ ଯାଇ ସେସବୁ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେଇଥିଲେ ନିଜ ମାତୃଭାଷାକୁ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏତେ ବହି ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଆମର ପରିବାର ଲୋକ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଜାଣିନଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ନିଜ ଗୁଣଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ସେ କାହାକୁ ଜାଣିବାକୁ ଦେଉନଥିଲେ । ସାରା ଜୀବନ ସେ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସରଳ ଜୀବନଯାପନକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ

ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ମୋର ମନେ ଅଛି ଦୁର୍ବଳ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟପାଇଁ ହର୍ଲିକୁ ପିଇବାକୁ କହିବାରୁ କହିଥିଲେ, ଏ ଦେଶରେ ହର୍ଲିକୁ ନଖାଇ ମଧ୍ୟ ବହୁଲୋକ ବଞ୍ଚି ରହିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିକୁ ସେ ଆଦର କରୁଥିଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସେସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସର୍ବଦା ଖୁବ୍ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କର ବୋହୂସ୍ଥାନୀୟା, ତାଙ୍କର ଅତି ନିକଟତର ହେବା ସହଜ ନଥିଲା । ପରିବାରରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସାନମାନେ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଜଣକ ଯେ ସାଧାରଣ ମଣିଷଠାରୁ ଏତେ ଉଚ୍ଚ ସେଇଟା ଭାବୁନଥିଲେ ବା ଚିନ୍ତା କରୁନଥିଲେ । କାରଣ ନିଜ ମନର ଛୋଟ ମାପକାଠିରେ ଏଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମାପିବା କ'ଣ ସହଜ ? ମୋ ଶ୍ଵଶୁରଙ୍କର ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହର ପାତ୍ର, ନିଜ ପୁଅଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବେଶି । ଶ୍ଵଶୁର ବଞ୍ଚିଥିବା ବେଳେ ସେ ଆସି ତାଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା, ଆଦର୍ଶ ବିଷୟରେ କହନ୍ତି । ବିଶେଷ କରି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର Life Divine ଅନୁବାଦ କଲାବେଳେ ସେ ବିଷୟରେ କହୁଥିଲେ । ମୋ ଶ୍ଵଶୁର କହୁଥିଲେ- “ଚିତ୍ର, ତୁ କେଉଁ ଦୁନିଆ କଥା କହୁଛୁ ସେକଥା ମୁଁ ଭଲକରି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ।”

ମୁଁ ମୋ ଝିଅ ଥିବାରୁ ଦୁଇ, ଚାରିଥର ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ଚିତ୍ରଭାଇ ୨୦୦୮ ମସିହାରୁ ମତେ ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲେ - ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ କିଛି ଲେଖା ନାହିଁ । ତୁ ଗୋଟିଏ ବହି ଲେଖେ । ମୁଁ ତ ଲେଖିକା ନୁହେଁ, ବହି ଗୋଟିଏ ଲେଖିବାର ସାହସ ମୋର ନଥିଲା । ମୁଁ ସଂକୋଚର ସହିତ କହିଲି, ମୁଁ ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁବାଦ କରି ବହି କରିବି । ସେ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ସେ ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ସେ ତ ଅନ୍ୟର ଚିନ୍ତା ଭାବନା, ସେଥିରେ ତୋର ଚିନ୍ତାଧାରା ରହିଲା କେଉଁଠି ? ସେ ଯାହା

ହେଉ ବହିଟି ଲେଖିଲି । ସଂକୋଚର ସହିତ ତାକୁ ଦେଖାଇଲି । କହିଲି ବହୁତ ଭୁଲ୍ ଥିବ, ଆପଣ ଦେଖିଲେ ଭଲ ହେବ । ମତେ କହିଲେ, କାହା ଲେଖାରେ ମୁଁ ଗାର ମାରେ ନାହିଁ । ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଠାର ରଚନାରେ ବି ନୁହେଁ । ଅନେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଦୋଷ ଧରିବା ସେମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ । ତା'ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟଜଣେ ମାନସିକ ଭାବରେ ଆହତ ହୋଇପାରେ । ଏଇଟା ବିଚାରକୁ ଆଣନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ହେଉଛି ଚିତ୍ତ ଦାଦିଙ୍କ ଉଦାର ହୃଦୟର ପରିଚୟ ।

ଯାହା ହେଉ ସେ ମୋ ବହିଟିର ନାମକରଣ କଲେ । କେଉଁ କେଉଁ ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ବେଶି ଲେଖିବା

ଦରକାର ତା ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ । ବହିଟି ଛପା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଦେହ ଖରାପ ବେଳେ ବହିଟି ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ ନହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ପରିବାର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ବି ନିକଟତର ହୋଇଛନ୍ତି ତାକୁ ଝୁରି ହେଉଛନ୍ତି । ମୋର ଦୁଃଖ ଯେ ମୁଁ କାହିଁକି ଆଗରୁ ଲେଖାଲେଖି କଲି ନାହିଁ । ହୁଏତ ମୋ ଭିତରେ ସେମିତି କିଛି ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ସେ ମନେ କରିଥିଲେ । ମୋର ଆହୁରି ଦୁଃଖ ଯେ ପରିବାରର ଉତ୍ତରପୁରୁଷମାନେ ତାଙ୍କୁ, ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବେଶି ସମୟ ପାଇପାରିଲେ ନାହିଁ ।

କଟକ

ପ୍ରଥମ ପରିଚୟର ସ୍ମୃତିପଟରୁ

ଡା. ମଦନ ମୋହନ ପ୍ରଧାନ

ହାଇସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢୁଥିବାବେଳେ ଚିତ୍ରଟିଆରୀ ଦାସଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନୁବାଦିତ ତଥା ରଚିତ କେତେକ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିଲି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଜଞ୍ଜାଳୀ ପୁସ୍ତକଟି ବହୁତ ବଡ଼ । ଏଥିରେ ଥିବା ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ବାକ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି ବୁଝିବା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ମୋ ମସ୍ତିଷ୍କ ଉର୍ଦ୍ଧର ନଥିଲା । ସେହି ବହିଟି ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ଚିତ୍ରଟିଆରୀ ଦାସ । ମାତ୍ର ଏହି ଅନୁବାଦ ବହିଟି ବି ମୁଁ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ନଥିଲି । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ଚିତ୍ରଟିଆରୀ ଦାସ ବୋଧେ ଜଣେ ବଡ଼ ସାଧକ, ଭାଷା ପଣ୍ଡିତ ଓ ପଣ୍ଡିତେରୀ ଆଶ୍ରମରେ ରହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଉମେଶଭାଇ ମୋ ସନ୍ଦେହଟିକୁ ଦୂର କରିଦେଲେ । ଉମେଶ ଭାଇ ଆମ ଗାଁର, ମୋଠାରୁ ଦୁଇବର୍ଷ ବଡ଼ । ସେ ସେତେବେଳେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପଢୁଥିଲେ ଓ ବେଳେ ବେଳେ ଚିତ୍ରଟିଆରୀ ଦାସ (ଚିତ୍ରଭାଇ)ଙ୍କ ମାତୃଭବନ କ୍ଲବ୍‌କୁ ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ ଜାଣିଲି ଯେ ଚିତ୍ରଟିଆରୀ ଦାସଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଡାକନ୍ତି ଓ ସେ କଟକରେ ରହନ୍ତି । କଟକ ମାତୃଭବନରେ ପ୍ରତି ରବିବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପାଠକଙ୍କୁ ସେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ମୁଁ ଭାବିଲି ରେଭେନ୍ସାରେ ଆଇ.ଏସ୍.ସି. ପଢ଼ି ପାରିଲେ ମତେ ବି ଏଇ ପାଠକଙ୍କୁ ଯୋଗ ଦେବାର ସୁଯୋଗଟି ମିଳିଯାଆନ୍ତା ।

ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ ନମ୍ବର ରହିଲା । ମୁଁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ନାଁ ଲେଖେଇଲି । ଉମେଶ ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୂଳରୁ ମାତୃଭବନ ଯାଇ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପାଠକ୍ର ଆଲୋଚନାରେ ନିୟମିତ ଯୋଗ ଦେଲି । ଏହା ଥିଲା ୧୯୭୮ ମସିହାର କଥା । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ମୁଁ କେବଳ ନୀରବ ଶ୍ରୋତା ବା ଜଣେ Passive Learner ଭୂମିକାଟି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି । ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନିବିଡ଼ତା ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଏମିତି କୁଡ଼ କୁଡ଼ କରାଇଲେ ଯେ ମୋ ମଉନବ୍ରତ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ମୋର

ବାଗ୍ମାତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ମୋ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାକୁ ନେଇ ଦର୍ଶନ ସହ ଯୋଡ଼ି ମନନ କରୁଥିଲି । ଅଳ୍ପକେତୋଟି ଜଞ୍ଜାଳୀ କବିତା ନେଇ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲି ଯେପରିକି “The Atom”, “The Nature” - ଏହି କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଷ୍ଟେସ୍ ହଷ୍ଟେଲ୍ ପତ୍ରିକାରେ ବାହାରିଥିଲା । ଚିତ୍ରଭାଇ କବିତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ବେଶି କିଛି କହିଲେନି, କେଉଁଠି ‘କମା’ଟିଏ ଦେଇଦେଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦକୁ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ମତେ ଫେରାଇ ଦେଲେ । ମାସକ ପରେ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ Collected Poems । ସେ ଏଇଟିକୁ ପଣ୍ଡିତେରୀ ଆଶ୍ରମରୁ ଆଣିଥିଲେ । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ପୁସ୍ତକଟି ଦେଲାବେଳେ କହିଲେ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖା ବୁଝିବା ପାଇଁ ଜଞ୍ଜାଳୀ ଭାଷାକୁ ପଢ଼ା କର । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଭଲ ପାଇବା ଓ ସ୍ନେହ ମତେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସ କରି ରଖିଦେଇଥିଲା । ଆମେ ଚାଲି ଚାଲି ମାତୃଭବନରୁ ରେଭେନ୍ସାଯାଏ ଆସୁଥିଲୁ । ତା’ପରେ ସେ ସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ି ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ରେ ଥିବା କ୍ବାଟରକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଚାଲିବା ଭିତରେ ଅନେକ ଅନ୍ଧରଜା ଆଳାପ ଭିତରେ ଆମେ ମଜ୍ଜିଯାଉଥିଲୁ ।

୧୯୮୦ ମସିହାରେ ମୋର ଆଇ.ଏସ୍.ସି. ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ବାହାରିଲା । ଯେତିକି ମାର୍କ ରହିଲା ସେଥିରେ ମୁଁ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନଥିଲି । କାରଣ ଏତିକି ଶତକଡ଼ା ମାର୍କରେ ମୁଁ ରେଭେନ୍ସାରେ ଯେକୌଣସି ବିଷୟରେ ଅନର୍ସରେ ନାମ ଲେଖାଇ ପାରିବି । ମାତ୍ର ଚିତ୍ରଭାଇ ମତେ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ବାହାରିବା ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପଚାରିଲେ, ପ୍ରଥମ ଦଶଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ତୁମ ନାଁ କାହିଁକି ନାହିଁ ? ମୁଁ ହତବାକ୍ ହୋଇଗଲି । ଚିତ୍ରଭାଇ ପୁଣି ମୋତେ କ୍ୟାରିୟରଲୋଭା ଅଭିଭାବକ ଭଳି ଏପରି କାହିଁକି ପଚାରୁଛନ୍ତି ! ମୁଁ ପିଚ୍‌କରି

ହସିଦେଲି । ମୋ ଉପରେ ଭୀଷଣ ଗାଳି ବର୍ଷଣ ହେଲା । ତା'ପରେ ନୀରବ ରହିବା ଛଡ଼ା ମୋର ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନଥିଲା ।

ମୁଁ ଆଗରୁ ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କୁ କହିଥିଲି ତାଙ୍କରୀ ପଢ଼ିବି ବୋଲି । ମାତ୍ର ମାତୃଭବନରେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିରରେ ଦୁଇ ଦୁଇଥର ଯୋଗ ଦେଇ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶୈଳୀରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଲାପରେ, ମୁଁ ଦିନେ ମୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାରେ କହିଲି, ମୁଁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ିବି ଓ ଶିକ୍ଷକ ହେବି । ତାପର ଦିନ ମୋ ଉପରେ ପୁଣି ଗାଳି ବର୍ଷଣ ହେଲା - “ତୁମର କିଛି ନିଜତ୍ବ ନାହିଁନା କ'ଣ ? ଆଜି ଗୋଟେ କଥା, କାଲି ଗୋଟେ କଥା ।” ମୁଁ ପୁଣି ବାଟକୁ ଫେରିଲି, ମେଡିକାଲ୍ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲି । ମାତ୍ର ସେବର୍ଷ ମୋ ଜୀବନରେ ଏକ ଅଘଟଣ ଘଟିଲା । ମୁଁ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଗାଁରେ ଥାଏ । ମୋ ମା'ଙ୍କ ଦେହ ଭୀଷଣ ଅସୁସ୍ଥ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ନେଇ ସେଠାରେ ଜଗି ରହିଲି । ୧୫ଦିନ କାଳ ତାଳତେର ହସ୍ପିଟାଲ୍ରେ ଚିକିତ୍ସିତ ହେଲାପରେ ସେ ଆଖି ବୁଜିଦେଲେ । ମୋ ପରିବାରରେ ସତେ ଯେପରି ଏକ ବକ୍ତ୍ର ପଡିଗଲା । ମୋ ପାଠପଢ଼ାରେ ଏହାପରେ ତୋର ପଡିଯିବ ବୋଲି ଜଣାଗଲା । କାରଣ ଘର ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଗାଁରେ ରହିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ଅନେକ ମତ ଦେଲେ । ଉଚ୍ଚାଟ ମନରେ ସବୁ ଯେପରି ହଠାତ୍ ଫାଙ୍କା ପଡିଗଲା । ମୋ ଚିଠିରୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ସବୁ ଠିକ୍ରେଇ ନେଲେ । ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଉତ୍ତର ତୁରନ୍ତ ଫେରି ଆସିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବାକ୍ୟ ମୋ ହୃଦୟତନ୍ତ୍ରକୁ ହଲାଇ ଦେଲା । ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ବାକ୍ୟ ତଳେ ମୁଁ ଗାର ଟାଣିଲି - “ଭଗବାନ ଯାହାଠାରୁ ଯେତେ ଅଧିକା ଆଶା କରନ୍ତି, ତାକୁ ସେ ସେତେ

ବଡ଼ ପରୀକ୍ଷାରେ ପକାନ୍ତି । ତୁମକୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ତୁମେ ଭଗବାନଙ୍କ କାମ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଆଉ ବେଶିଦିନ ଗାଁରେ ନରହି ତୁମେ କଟକ ଚାଲିଆସ । ରେଭେନ୍ସାରେ ପ୍ରାଣୀ ବିଜ୍ଞାନରେ ନାଁ ଲେଖାଅ ଓ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ । ଅସୁବିଧା ହେଲେ ପଛସାପତ୍ର ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇଯିବ । ଘରେ ଆପେ ଆପେ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ । ଯିଏ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି ସେ ବୁଝିବ ।”

ମୁଁ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡଟିକୁ ତିନି ଚାରିଥର ପଢ଼ିଲି । କଟକ ଫେରି ଆସିଲି । ରେଭେନ୍ସାରେ ପ୍ରାଣୀବିଜ୍ଞାନ ଅନର୍ସ ନେଲି । ମାତ୍ର ମେଡିକାଲ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି । ବିଶ୍ବାସ ଥିଲା ମୁଁ କେବେ ବି ଫେଲ୍ ମାରିବି ନାହିଁ । ଶେଷରେ କଟକ ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜରେ ତାଙ୍କରୀ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ଓ ପୁଣି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହ ସିଧାସଳଖ ଆହୁରି ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ସଂପର୍କ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିଲା ।

ସମସ୍ତ ପାରିବାରିକ, ସାଂସାରିକ କଷ୍ଟ ଓ ସମସ୍ୟାମାନ ଘେରି ଚାପିଦେବାକୁ ବସିଥିବା ବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟତା, ଛଳନାରହିତ ଅଭିପ୍ରେରଣା ମତେ ଆହୁରି ଏକ ରାଜ୍ୟକୁ ଉଦ୍ଭୋଳିତ କରି ରଖିଥିଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କରୀ ପଢ଼ିଲି; ମାତ୍ର ଏକ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିରେ, ସମାଜତତ୍ତ୍ବଟିକୁ ତାଙ୍କରୀ ବିଜ୍ଞାନ ସହ ଯୋଡ଼ି ଦେଖିବାର ବୃହତ୍ତର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଭିତରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଜୀବନର ଦୋଛକି ମୋତରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବେଳେ ସାଥୀ ଓ ଗୁରୁ ହୋଇ କିଏ ମତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ କହିଥାନ୍ତା - “ବେଟା ବାଟବଣା ହୁଅନା ।”

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଶତପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

ସମର୍ପଣ, କୋକିଥିଆ, ଭୁବନେଶ୍ବର

ବିକଳ ଖୋଜୁଥିବା ଲୋକଟିଏ

ଶ୍ରୀ ଜହେନ୍ନାସ ଦିବେଦୀ

ଦେବଶିବ ବା ତଦୁର୍ଦ୍ଧ ପୁସ୍ତକ ଯାହା ପ୍ରଚ୍ଛଦଭାବେ ଅନ୍ୟର ମାନସମନ୍ତରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ, ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ ଦିଗରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯୋଗାଇ ପାରିବ ଏବଂ ଜୀବନକୁ ପରିମାର୍ଜିତ କରିବା ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ, ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିଷ୍ପତ୍ତି ଭାବରେ ସାମାନ୍ୟ କଥା ନୁହେଁ । ଚିତ୍ରରଚନା ଦାସକୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଉନ୍ନତ ମାନର ବିପୁଳ ସୃଷ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଏକ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । କାଳକ୍ରମେ ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକସମୂହ ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବେ, ତାଙ୍କୁ ଆକଳନ କରିବେ ଓ ମନେ ପକାଇବେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଦିଗଟି କାଳକ୍ରମେ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ ତାହା ହେଉଛି ସେ କେମିତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶୁଥିଲେ, କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମିଶୁଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ମିଶିବା ମାଧ୍ୟମରେ କିପରି ଆମ ଜୀବନଟି ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଥିଲା ଇତ୍ୟାଦି ତାହାର କାହାଣୀ ସମସ୍ତ ।

ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବିଶେଷ କରି ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବାର ଢଙ୍ଗ ଯେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଆରା ଥିଲା ଏହା ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଛନ୍ତି ଜାଣିଛନ୍ତି । ଏହି ମିଶିବା ସାଙ୍ଗରେ କୌଣସି ଭକ୍ତିଭାବ (କାରଣ ସେ ବୟସ/ଜ୍ଞାନରେ ବହୁତ ବଡ଼), ସଂଗ୍ରମବୋଧ, ସୌଜନ୍ୟବୋଧ କାମ କରିବାକୁ ସେ ଆଦୌ ଚାହୁଁନଥିଲେ । ଏ ସମସ୍ତ ଉଦ୍ରେକିଆ ଭାବ ସମସ୍ତ ଘରେ ଆମେ ଯାହା ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇ ଆଉ କେତେ ଦୂର ସେମାନଙ୍କ ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ଭଦ୍ର ଏବଂ ଉନ୍ନତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ତାହା ଚିନ୍ତା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ଯେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବରୁ ସାବଲୀଳତା, ଉନ୍ମୁକ୍ତତା ଇତ୍ୟାଦିର ହାନି ଘଟାଏ ଏହା ନିଷ୍ପତ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତ ଆମକୁ ଏକ ଦୈବିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ନେଇ ରହିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଏ । ଏଣୁ ସେ ମିଶିବା

ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କୃତ୍ରିମତା ରହିବାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମିଶିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ମେଳଣରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି, ବାରଣ୍ଡାର ସିମେଣ୍ଟ ଚଟାଣକୁ ଝାଡ଼ି ଦେଇ ବା ଘାସ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସୁକୁ ଆସୁ ଲଗାଇ ବସିଛନ୍ତି, ଭାତ ତାଳମା ଚିକିଏ ଖାଇଦେଇ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ମଣିଷ, ବିଶ୍ବ ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗପିଛନ୍ତି, ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇଛନ୍ତି ସେମାନେ ହିଁ ଜାଣିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବାର ତରିକା । ତାଙ୍କ ସହ କେଜଘଣ୍ଟା ମିଶିବା ପରେ ନିଜ ଭିତରକୁ ଚାହିଁବା ବେଳେ ଜଣାପଡ଼େ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବାର ଉପଲକ୍ଷି, ନିଜ ଭିତରେ ସଙ୍ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସେ ଅନାୟସରେ ଭାଇ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ (ବୟସର ବିରାଟ ତାରତମ୍ୟ ସତ୍ତ୍ବେ) ଏବଂ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ (ଯେ ଆଖି ଖୋଲିପାରେ, ମନକୁ ପ୍ରଶସ୍ତ କରିପାରେ) ।

ତାଙ୍କ ବହି ଭିତରୁ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜାଯାଇ ତାଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ଠାବ କରାଯାଇ ପାରିବ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମେଳଣରେ ବସିଥିବା ଯେ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଛି ସେ ଜୀବନ ସହଭାଗିତାରେ କିପରି ବିଶ୍ବାସ କରିପାରୁଥିଲେ ତାହା କହିପାରିବ । ଖବରକାଗଜ ଉପରେ ମୁଦ୍ରିତ, ଚେନାରୁର୍ ଢାଳିଦେଇ ତାଙ୍କ ସହ ମୁଠାଏ ମୁଠାଏ ସମସ୍ତେ ଖାଉଥିବେ ଏବଂ ଜୀବନର ଗଭୀରତମ ଦିଗଟିକୁ ଗପିବା ମାଧ୍ୟମରେ ଜାଣୁଥିବେ ଏହି ଧରଣର ସହଭାଗିତା ବୋଧହୁଏ ବିରଳ ହୋଇ ରହିଯିବ । ମିଶିବା ମାଧ୍ୟମରେ ସେ କିପରି ଜୀବନକୁ ଛୁଇଁ ପାରୁଥିଲେ ଏହା ତାଙ୍କଭଳି ଆଉଜଣେ ବୌଦ୍ଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ କରିବା କଠିନ । ସେ ନିଜର ବଡ଼ଭାଇ ପଣିଆକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଲଦି ନିଜର ବୌଦ୍ଧିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ବ ଜାହିର କରିବାକୁ ଚାହୁଁନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଭିତରେ ଥିବା ସମ୍ଭାବନାକୁ ସେ ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ କରୁଥିବା ମଣିଷଟିଏ ।

ସବୁବେଳେ ସେ ଚାହୁଁଥିଲେ ଅନ୍ୟଭିତରେ ଥିବା ସମ୍ଭାବନାଟି ରୂପ ନେଉ । ଏଇ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଦୂରାନ୍ୱିତ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟପ୍ରତି କଠିନ ଭାଷା, ଗାଳି ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିଲେ ଯାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସୁଯାବିମୁକ୍ତ ଥିଲା । ସମୟେ ସମୟେ ତାଙ୍କ ସହ ମିଶିବା ଏକ ସହଜ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମିଶିବାର ପାଇଦା କଥା ଭାବିଲେ ନମିଶି ମଧ୍ୟ ରହି ହେଉନଥିଲା ।

ମଣିଷ ଭିତରେ ଥିବା ପୋକରା ଅଂଶଟି ତା' ଭିତରେ ପୋକରା ହୋଇ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ, ଏହାର ସେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସୀ ଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ବିକଳ ବିଶ୍ୱର ସମ୍ମୁଦେଖୁଥିବା ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଜାଣୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଥିଲେ ଘନିଷ୍ଠତମ । ତାଙ୍କ ଲେଖାର ସର ଓ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ଭିତରେ ଆଦୌ ଫରକ ନଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବଞ୍ଚିବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁ । ସେଥିପାଇଁ ଦରକାର ବିକଳ ଗୋଷ୍ଠୀ । ବିଭିନ୍ନ ଆଡେ ଭିନ୍ନ ଚିନ୍ତା ରଖୁଥିବା, ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି ପୋଷଣ କରୁଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀମାନ ତିଆରି ହେଉ, ଯେଉଁମାନେ ଖାଲି ନିଜର ଗୋଠଟିକୁ ଆବୋରି ବସିବେ ନାହିଁ, ବିଶ୍ୱକୁ ନିଜର ଗୋଠ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ଏଣୁ ସେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବାଗରେ କେଉଁଠି ମଞ୍ଜିଟିଏ ପୋତି ଦେଉଥିଲେ । ହୁଏତ ପାଣିପାଗ ନେଇ ସେଠି ତାହା ଗଜା ମାରି ପଡ଼ି ମେଲୁଥିଲା ଅଥବା କିଛି ହେଉ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ସେ କ୍ଳାନ୍ତ ହେଉନଥିଲେ । ସେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକତର ଭାବରେ ସମ୍ପର୍କର ମେଳଣ ବସାଇ ଚାଲିଥିଲେ । ଏହି ସର୍ଜନ କ୍ଷମତା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଭିତରେ କାମ କରୁଥିଲା । ବିକଳକୁ ରୂପ ଦେବା ପାଇଁ ସେ ବୌଦ୍ଧିକ ସହଭାଗିତା ଅପେକ୍ଷା ଜୀବନ ସହଭାଗିତା ଯେ ଅଧିକ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ତାହା ସେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ ।

ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗଠନଠାରୁ ବିଶ୍ୱନୀତମ୍ଭରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପାଠକକୁ ଗଠନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଥିରେ ତାଙ୍କର ସେହି ଗୋଟିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାମ କରୁଥିଲା । ବିକଳ ବିଶ୍ୱ ତିଆରି କରିବାର ସମ୍ମୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେ ବୁଣିଥିଲେ ସେମାନେ କିପରି ଭାବରେ ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିପାରୁଛନ୍ତି ତାହାକୁ ନେଇ ସେ ସାର୍ଥକତା ପାଇବେ । ବିଶ୍ୱାସ, ସମ୍ପର୍କର ଯେଉଁ ଜମାପୁଞ୍ଜି ସେ ତିଆରି କରିଯାଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ବଢ଼ି ଚାଲିବ ।

ପୁରୀ

ଚେତନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନା ଛତୁ

ଅଧ୍ୟାପକ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ସାହୁ

୧୯୭୭ ମସିହା, ମେ' ମାସ । କଟକର ମାତୃ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଶିବିର ହେବାର ଥାଏ । ପୂଜ୍ୟ ମଉସା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାମଲଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ମୁଁ, ମୋର ସାନ ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ ବ୍ରଜକିଶୋର ଯୋଗ ଦେଇଥିଲୁ ସେଇ ଶିବିରରେ । ସେହି ଶିବିରର ପରିଚାଳନା କରୁଥାନ୍ତି ପୂଜ୍ୟ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମହାଶୟ ଏବଂ ସମ୍ମାନନୀୟ ଚିତ୍ର ଭାଇ । ବାବୁଲି ଭାଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଖେଳାଖେଳିର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥାନ୍ତି । ବହୁତ ଖୁସି ଲାଗୁଥାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଲୋଚନାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଭାଗ ନେଉଥିଲେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ଚିତ୍ରଭାଇ, ଡା. ସୁଧାକର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି । ସମସ୍ତଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଭିତରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ କଥା କେମିତି ଭିତରକୁ ଛୁଇଁଗଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ପୋଷାକ କହିଲେ ଖଦଡ଼ ଧୋତି ଓ ପାଞ୍ଜିଆ, କାନ୍ଧରେ ଆଶ୍ରମ ତିଆରି ବ୍ୟାଗ୍ । ଶିକ୍ଷାର ଉଚ୍ଚତମ ସୋପାନରେ ପହଞ୍ଚିବା, ନାନା ଗୁଣର ଅଧିକାରୀ, ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ବୁଲିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ ଏତେ ସରଳ ଓ ନିରାତମ୍ଭର ହୋଇ ପାରନ୍ତି, ଦେଖିଲେ ମନେ ପଡ଼େ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ସେଇ ଭକ୍ତି, “Simple Living & High Thinking” । ବାସ୍ତବରେ ନିଜ ଜୀବନରେ ସେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ପରିପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ମାତୃଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟର ସେଇ ଶିବିର ପରେ ସ୍କୁଲରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅପସରି ଯାଇଛନ୍ତି । ୧୯୯୨ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ସହ ମୋର ପରିଚୟ କେବଳ ତାଙ୍କର ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ସହ ମୋର ପରିଚୟ ହେଲା ୧୯୯୨ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସ ୧୮ ତାରିଖ ଦିନ । ସେତେବେଳକୁ ନାଉପାଳରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଶ୍ରୀମା- ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ପ୍ରାୟ ୫ବର୍ଷ ପୂରି ଯାଇଥାଏ । ୫-୬ଜଣ ଅପା/ଭାଇ ଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ବେପରୁଆ ଭାବ ଆମକୁ ଅତିଷ୍ଠ କରିଥାଏ । ମୁଁ ହେଉଛି ସମ୍ପାଦକ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ମଉସା ସଭାପତି ।

ପରିଚାଳନା ସମିତି ବୈଠକ ବସିଲା । ସ୍ଥିର ହେଲା ସବୁ ଅପାଭାଇଙ୍କୁ ବାହାର କରି ଆଉଥରେ ନୂଆ ସାକ୍ଷାତକାର କରାଯିବ । ପୁରୁଣାମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯିଏ ଫିଟ୍ ହେବ ସେ ରହିବେ ନଚେତ୍ ନୂଆ ଅପାଭାଇ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଯିବ । ସେଦିନ ସଭାରେ ଯୋଗକୁ ଥାନ୍ତି କୁମୁଦିନୀ ଅପା, ପରିଚାଳନା ସମିତିର ସଦସ୍ୟ ମାଧ୍ୟମ ମଉସାଙ୍କ ଝିଅ । ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ଠିକ୍ ଅଛି । ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କଲେ କିପରି ହୁଅନ୍ତା ? ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ କଥାରେ ରାଜି ହେଲେ । ପରଦିନ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ରାଜଧାନୀକୁ । ଅପା ଓ ମୁଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଚାଲିଲୁ । ସେଦିନ ଗୁରୁବାର ଥାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲ୍ ହଲ୍ ପରିସରରେ ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କର କ୍ଲବ୍ ହେଉଥିଲା । କ୍ଲବ୍ ସରିଲା । ଅପା ପରିଚୟ କରାଇ ଦେଲେ । ଚିତ୍ରଭାଇ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ ମୋର ଆସିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ । ମୁଁ ଯାହା ଯାହା ଘଟିଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲି ଏବଂ ପରିଚାଳନା ସମିତିର ନିଷ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଜଣାଇଲି । ସବୁ କଥା ଶୁଣି ସେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଗଲେ । ଆରମ୍ଭ କଲେ, “ଅପାଭାଇମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେବାରେ ଆପଣମାନଙ୍କର କି ଅଧିକାର ଅଛି । ଆପଣମାନେ ଯିଏ ଯେଉଁଠି ଚାକିରି କରିଛନ୍ତି ଛାଡ଼ି ଆସି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଆଗେ ରୁହନ୍ତୁ, ତା’ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିବେ । ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।” ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ନିଆଁରେ ପାଣି ପକାଇଲା ପରି, ମୋ ଭିତରେ ଅପା ଭାଇମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଥିବା ସମସ୍ତ ରାଗରୋଷ ଅପ୍ ହୋଇଗଲା । ତା’ପରେ ସେ ବୁଝାଇଲେ, “ଆପଣମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମା’ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତୁ, ଆଲୋଚନା କରନ୍ତୁ ଯଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ବଳ ପାଇବେ, ସମସ୍ୟା ଦୂର ହେବ । ଯଦି ପାରନ୍ତି ତେବେ ଆସନ୍ତା ଜୁଲାଇ ୧ରୁ ୫ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ

ପଞ୍ଚିତେରୀରେ ହେବାକୁ ଥିବା ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଫେରିଲି । ଅପାଭାଜମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରୁ ବାହାର କରିବାର ନିଶ୍ଚା ପରିହାର କଲୁ । ଆଗରୁ ପଞ୍ଚିତେରୀ ଯାଇ ନଥାଏ । ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେବା ସହ ଆଶ୍ରମ ପରିଭ୍ରମଣ ପାଇଁ ଯୋଜନା କଲୁ । ଆମ ପଞ୍ଚ ମୁଁ, ବସନ୍ତ ଭାଇ, ମାଧ୍ୟ ମଉସା, କୁମୁଦିନୀ ଅପା ପ୍ରଭୃତି ପଞ୍ଚିତେରୀ ଗଲୁ । ଜୁଲାଇ ୧ରୁ ୫ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଲା ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିର । ଓଡ଼ିଆ ନିକୟମ୍‌ଠାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟର ପ୍ରଥମ ଫଳ ଅଧ୍ୟାୟ । ଖୋଲିଗଲା ଅନେକ ଦିଗନ୍ତ । ମିଳିଲା ବଳ ଓ ସାହସ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ପାଇଁ, ପାଖରୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ । ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟରେ ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟର ଗୋଟିଏ କଥା ଯାହା ବହୁତ ଭାବରେ ଛୁଇଁଥିଲା, ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ସର୍ବନିମ୍ନ ଆବଶ୍ୟକତା ସହ ବିଶ୍ରାମ ଦରକାର । ସର୍ବନିମ୍ନ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ନହେଲେ ମଣିଷ ଯୋଗ ପଥରେ ବିଶେଷ ଅଗ୍ରଗତି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ ବିଶ୍ରାମ ନପାଇଲେ ସେ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ସେହିବର୍ଷ ଡିସେମ୍ବର ୨୫ ତାରିଖରୁ ୩୧ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରମଗଡ଼ରେ ଚାଲିଥିବା ଶ୍ରମ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେଲୁ ମୁଁ ଓ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଭାଇ । ସେବେକଳର ଆଲୋଚନାରେ ସେ ଗୋଟିଏ କଥା ପ୍ରତି ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ, ତା’ହେଲା ପ୍ରଥମେ ‘ଏକ’ (୧) ହୁଅ । ‘ଏକ’ର ତାହାଣପଟରେ ଯେତେ ଯାହା ସଂଖ୍ୟା ଲେଖିଲେ ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ମାତ୍ର ଆମେ ଯଦି ଶୂନ୍ୟ (୦) ହେବା, ତେବେ ଶୂନ୍ୟର ତାହାଣ ପଟେ ଯେତେ ଶୂନ୍ୟ ବସାଇଲେ ତା’ର ମୂଲ୍ୟ କିଛି ନଥାଏ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ କଥା, “ଯଦି ତୋର ତାଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ କେଉଁ ନାଏଆସେ, ତେବେ ଏକଲା ଚଲୋରେ ।” ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ହାତଗଢ଼ା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଜୀବନରେ

ପ୍ରଚେଇଥିବା ପ୍ରିୟ ଚିତ୍ରଭାଇ ପ୍ରଥମେ ଏକ ହେଇଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ କେନ୍ଦ୍ର (ନିଉକ୍ଲିୟସ୍) ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଘେରିକରି ଅନେକ ରହିଛନ୍ତି ।

୧୯୯୩ ମସିହା । ମେ’ ମାସ ୨୨ରୁ ୩୧ ତାରିଖ । ଆମ ଗାଁ ନାଉପାଳର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଭିତ୍ତିଭୂମି ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିମନ୍ତେ ଚାଲିଲା ସୁହୃଦ୍ ଶ୍ରମ ଶିବିର । ଦୀର୍ଘ ୧୦ ଦିନ ବ୍ୟାପି । ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ୨୦୫ଜଣ ଶିବିରାର୍ଥୀ । ଦୀର୍ଘ ଦିନର ରହଣି ମଧ୍ୟରେ ସେ ପରିଚିତ ହେଲେ ନାଉପାଳର ଗୋଡ଼ିମାଟି ସହିତ, ଟୁବି କୋର ସହିତ, ନୁଆଣିଆ ଚାଳଘରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖଟ, କରୁ ଓ ମଶାରୀ ସହିତ, ନାଲି ପଖାଳ ସହିତ । ଇଟା ବୁହା, ମାଟିଖୋଳା, ପୁନ୍ଥ ପକା, କିଆ କଟା ସବୁ କାମର ଆଗରେ ଆଆନ୍ତି ଚିତ୍ର ଭାଇ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହ ମିଶି ଗାଧୋଇବା, ଖାଇବା, ହସିବା, ବସିବା ସତେ ଯେପରି ସାଧାରଣ ମଳିମୁଣ୍ଡିଆ ମଣିଷଟାଏ । “Ordinary among the ordinaries.”

ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ନିଜର କେତୋଟି ଅଭୁଲା ଓ ମନକୁଆଁ ସ୍ମୃତି । ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିର, ପଞ୍ଚିତେରୀର କଥା । ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିର ସରିଲା । ତା’ପରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ବାଙ୍ଗାଲୋର ଯିବାର ଥାଏ । ତାଙ୍କୁ କେହି ବଡ଼ ବଡ଼ ଆମ୍ବ କିଛି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୁଁ ରୁମ୍‌ରେ ଥାଏ । ହଠାତ୍ ସେ ଆମ ରୁମ୍‌କୁ ପଶି ଆସିଲେ । ମୁଁ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସେ କହିଲେ, “ଚତୁର୍ଭୁଜ ଭାଇ, ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି, ଦୟା କରି ରଖିବେ ?” ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ନାନା ଆଶା ଓ ଆଶଙ୍କା ମନକୁ ଆଛନ୍ଦୁ କଲା । ସେ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲେ, “ମତେ ଜଣେ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଆମ୍ବ କିଛି ଦେଇଥିଲେ । ମୋ ପାଖରେ ଆହୁରି ବଳକା ଆମ୍ବ ଯୋଡ଼ିଏ ରହିଯାଇଛି । ଆପଣ ଦୟାକରି ତାକୁ ନେବେ, କିଛି ଭାବିବେନି ।” ଏଥିରେ ଭାବିବାର କ’ଣ ଅଛି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇ ଆମ୍ବ ଯୋଡ଼ିକ ଆଣି ମତେ ଦେଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ଜଣେ ମଣିଷ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ଦେବ, ସେଥିରେ ପୁଣି ଏତେ ବିନୟ ଭାବ ।

ପ୍ରାୟ ୧୯୯୭-୯୭ର କଥା । ସେତେବେଳକୁ (ତତ୍କାଳୀନ ମୋହନ ପ୍ରଧାନ) ଆମ ଗାଁର ଛାତ୍ର ହୋଇ ସାରିଥାନ୍ତି । ସେହିବର୍ଷ ରଜ ସମୟରେ ମୋର ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରକାର ଡିସେଣ୍ଟ୍ରି ହେଲା । ତାହାର ଔଷଧ କାମ କଲାନି । ମୁଁ ବହୁତ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଏକଥା ତାଙ୍କ କାନରେ କେମିତି ପଡ଼ିଲା । ମଦନ ଭାଇ ଆମ ଗାଁକୁ ଶୁଣି ଘର ଆସିଥାନ୍ତି । ଚିତ୍ରଭାଇ ତାଙ୍କୁ ଚାରିଦିନ କରି କହିଥାନ୍ତି- ଶୁଣି ଘର ଯାଉଛି, ମାତ୍ର ଚତୁର୍ଥ ଭାଇଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କଥା ବୁଝିବାକୁ ଯେପରି ନଭୁଲ । ସତକୁ ସତ ମଦନ ଭାଇ ଆମ ଘରକୁ ଆସି ମୋର ଅବସ୍ଥା କଥା ବୁଝିଗଲେ ।

୧୯୯୮ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସ କଥା । ପାରିବାରିକ ସମସ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ମୋର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ଏପରି ହେଲା ଯେ ମୋର ହାତଗୋଡ଼ କେବଳ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଖ୍ୟାତନାମା ଡାକ୍ତର ଡ. ବିଜୟ କେତନ ଦାସଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଗଲି । ତା’ର କିଛି ଦିନ ପରେ ମୁଁ ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କୁ ଦେଖା କଲି । ସାଥରେ ପ୍ରେସ୍‌କ୍ରିପ୍‌ସନ୍ ନେଇଥାଏ । ତାଙ୍କର ବାପୁଜୀନଗର ଘରେ ଭେଟ ହୋଇଥାଏ । ମତେ ଦେଖିଲେ । ମୋର ପ୍ରେସ୍‌କ୍ରିପ୍‌ସନ୍ ଦେଖି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଡା. ଉଷା ଦାସଙ୍କୁ ଡାକିଲେ । ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେସ୍‌କ୍ରିପ୍‌ସନ୍ ଦେଖାଇଲେ, ଲେଖାଯାଇଥିବା ଔଷଧକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଘରେ ଥିବା Mimix ଖେଳାଇ ପକାଇଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅନାଇ ବସିଥାଏ । ସେ ଆରମ୍ଭ କଲେ- “ଚତୁର୍ଥ ଭାଇ, ଆପଣଙ୍କର Anxiety କ’ଣ ପାଇଁ ? ଆପଣ ଯଦି ଏପରି Anxiety ସବୁ ରଖି ଅଯଥା ମାନସିକ, ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ରୋଗକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି ତେବେ ତେଜନାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନା ଛଡ଼ୁ ହେବ ।” ସେ ପୁଣି କହିଲେ “ଆପଣଙ୍କଠାରୁ କେତେ ଲୋକ ଅନେକ ତଳେ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ କଥା କେବେ ଭାବିଛନ୍ତି ?

ଭାବିଛନ୍ତି ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ପାଲଟିଲେ ସେହି ଯାଯାବରମାନଙ୍କର କଥା ? ଆପଣ କ’ଣ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ନାହାନ୍ତି କି ? ତେବେ Anxietyକୁ ବଢ଼ାନ୍ତୁ ନାହିଁ । ତା’ହେଲେ ସୁସ୍ଥ ରହିବେ । ମଣିଷର ଦୁଃଖଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ସେ କେତେ ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥିଲେ ।

ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିୟମିତ ଚିଠି ଲେଖୁଥିଲି । ସେ ମଧ୍ୟ କାଳ ବିଳମ୍ବ ନକରି ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଚିଠି ଆମକୁ ବଳ ଦିଏ, ପ୍ରେରଣା ଦିଏ, ଆଗକୁ ଯିବାର ପଥ ଦେଖାଏ । ଥରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ ଲେଖିଥିଲେ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମେରିଟୁଣ୍ଡ । ମେରିଟୁଣ୍ଡ ଯେତେ ମଜବୁତ୍ ହେବ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସେତେ ମଜବୁତ୍ ହେବ । ମୁଁ ଦେଖିଛି ସବୁ ସମୟରେ ସେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପଟରେ ହିଁ ରହୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ବ୍ରତୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ଅନନ୍ୟ ଦିଗ ହେଉଛି, ସେ ନିଜର କହିବାଠାରୁ, ଲେଖାଠାରୁ ବହୁ ଅଧିକ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ମା’ଙ୍କର ଭାଷାରେ, “ଜାଣିବା ଭଲ, କରିବା ତା’ଠାରୁ ଭଲ, ହୋଇଉଠିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ।” ଚିତ୍ର ଭାଇ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ।

ସେ ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲେ ବୁଝିବା ଲୋକ ହିଁ ଅନେକ ସହିବ, ଅଭିଯୋଗ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହେବ ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ କଲନା କରିବା, ଲୁଣ କଣ୍ଢେଇର ସମୁଦ୍ର ଉଚ୍ଚତା ମାପିବା ସହ ସମାନ । ତଥାପି ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଜୀବନର ଭିତ୍ତିଭୂମିକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଭୂମିକା ସେଥିପାଇଁ ସେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଚିରଦିନ ବଞ୍ଚିରହିବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ନାହିଁ ।

ନାଉପାଳ

ବାଳମୁକୁଳି ହାଟ, ଯାଜପୁର

ଯାଇନାହିଁ ଚିତ୍ତଭାଜ

ଶ୍ରୀମତୀ ଦୃଷ୍ଟା ମହାନ୍ତି

ରବିକ ପୋନ ଆସିଲା- “ଚିତ୍ତଭାଜ ଚାଲିଗଲେ”
 ଚାଲିଗଲେ ଚିତ୍ତଭାଜ !
 ବାରମ୍ବାର ହୃଦୟରେ ହେଲା ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ ।
 ଏକ ବିରାଟ ଶୂନ୍ୟତାର ଅନୁଭବ -
 ଦେଖାକରି ପାରିନଥିବାର କ୍ଷୋଭ ଓ ଦୁଃଖ,
 ନିଜ ନପାରିଲା ପଣିଆ ପାଇଁ କ୍ରୋଧ ଓ ଅନୁତାପ -
 ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଭଳି ଭାସିଗଲା ମାନସ ପଟରେ -
 ଅନେକ ଅଗୁଣା ଅପୂର୍ବ ସ୍ମୃତି !
 ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଥିଲୁ କେତୋଟି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ,
 ଗୃହଶୂନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ - ଏକ ଗୁରୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ।
 ଗଛକଟା, ଇଟାପକା ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରୁ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଯାଏ -
 ଅପରାହ୍ଣେ ମହୁଲଗନ୍ଧ ମୂଳ ପାଲଟେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ।
 ପାଠପଢ଼ା ? ସେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ସାଦର -
 ଦର୍ଶନ, ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ ସବୁ ହୁଏ ଏକାକାର ।

କ୍ରମେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ସେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ,
 ଶ୍ରମେ ନାହିଁ ଭେଦ ଯହିଁ ଗୁରୁ-ଶିଷ୍ୟ ଦୃଢ଼ ।
 ଦୁଃଖେ, ଅଭାବେ, ଅନଟନେର ଗୁରୁ ନୁହେଁ ସେ ଭାଇ,
 ଆନନ୍ଦେ, ଉଲ୍ଲାସେ, ଖେଳେ, ମାତୁ ସାଥୀ ହୋଇ ।
 ଜୀବନର ଅର୍ଥ କ’ଣ ! କି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଣିଷର -
 ଖାଲି କହିନାହିଁ - ଦେଖାଇଛ କର୍ମରେ ତୁମର ।
 ଦୀକ୍ଷାର-ମୁକ୍ତ ତୁମେ ଅଜୟ ପୁରୁଷ -
 ଆପଣାର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଦେଖାଇଲ ଅନନ୍ତ ଆକାଶ ।
 ଉନ୍ମାଳିତ କଲ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲିଦେଲ ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ,
 ନାହିଁ କାହିଁ ଅନ୍ଧକାର କହିଥିଲ, ଦେଖ ତୁମେ ଆପଣା ଆଲୋକ ।
 କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ ଲେଖକ ହେ ନିଃସନ୍ଦେହେ ରହିବ ଅମର -
 ଯାଇ ନାହିଁ ଚିତ୍ତଭାଜ ! ରହିବ ଜାଗ୍ରତ ସଦା ହୃଦୟେ ଆମର ।

ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସ
 ଅନୁଗୋଳ

ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ

ଶ୍ରୀ ଅଶୋକ କୁମାର ନାୟକ

କଲେଜ ଅଧ୍ୟୟନ ସମୟର କଥା । ଉଦ୍‌ଘାଟନା କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ତ୍ରିଲୋଚନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସମୟରେ ବଡ଼ା ଭାବରେ ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ତଂଜନ ଦାସ ଯୋଗ ଦେଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାଷଣର ବକ୍ତିଷ୍ଟତା ମୋତେ ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ସମୟକ୍ରମେ ଯୁବ ସୁଲଭତାରେ ଅନେକ କଥା ଛାଡ଼ି ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବେଳେ ଶ୍ରମ ଶିବିରରେ ସେହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ସହ ଲେଟହେଲା । ତାହା ଏକ ନିଆରା ମେଳ । ନିଆରା ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ରାସ୍ତା । ଜୀବନ କଢ଼ିଟି ପୁଟି ଉଠିବାକୁ ଯେଉଁସବୁ ଉପାଦାନ ଦରକାର ତାହା ଏହିଠାରୁ ମିଳେ । ଯାହାର ଚିନ୍ତା ଚେତନାରୁ ଏହି ଶିବିରର ଜନ୍ମ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଚିତ୍ତଭାଇ । ଶ୍ରୀମା, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ମୂଳ ରଚନା ପଢ଼ିବାର ସାହସ ସେ ହିଁ ଯୋଗାଇଛନ୍ତି । ଅଗାଧ ଜ୍ଞାନର ଏହି ମନିଷୀ ଅଧ୍ୟୟନ ଜଗତରୁ ପୃଥ୍ବୀର କାହିଁ କେତେ ଅଞ୍ଚଳ, କେତେ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ପ୍ରଶ୍ନଙ୍କ ପାଖକୁ ଉଦାହରଣ ରୂପେ ନେଇଯାଆନ୍ତି । ଫଳରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଆମର ବକ୍ତିଷ୍ଟ ଓ ଜୀବନ୍ତ ହୁଏ । କେବଳ ଅଧ୍ୟୟନ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ପ୍ରାୟ ଚାରି ଘଣ୍ଟା ଶ୍ରମଦାନ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଯିଏ ନ ଦେଖୁଛି ବିଶ୍ବାସ କରିବା କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର ତା' ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଓ ଭାଷା କରାଯାଇ କରିଥିବା ଏହି ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେ ଝୁଡ଼ିରେ ମାଟି ଓ କାଦୁଅ ବହିନେବା ବେଳେ ମାଟିର ମଣିଷକୁ କେତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ତାହା ବାରି ହୋଇ ପଡ଼େ ।

ତଥାକଥିତ ଗୁଳାରୁ ବାହାରି ଏକ ନୂତନ ଯୁଗର କାରିଗର ସାଜିଥିଲେ ସେ । ମୋ ଭିତରେ ଖୋଜୁଥିବା ଖୋରାକ ତାଙ୍କ ଲେଖାରୁ, ଜୀବନଶୈଳୀରୁ ସର୍ବୋପରି ତାଙ୍କ ଜୀବନାରୁ ମୁଁ ଫଗୁହ କରିଛି । କେତେ ନିରଜସ୍ବ ଓ ସରଳ ତଥା ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ ବଞ୍ଚିହୁଏ ତାହା ସେ ଦେଖାଇ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏକ ସାଲିସ୍ ବିହୀନ ସମ୍ରାଟ ସେ, କାହାରି ସହ କେବେ ବି ସାଲିସ କରିବାର ଦେଖାଯାଇନି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଫଗୀତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ ସମୟ ଯାଏ କଣ୍ଠରେ ଅନୁରଣିତ, କବିଗୁରୁଙ୍କ ଫଗୀତ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ,

ଜୀବନାଦର୍ଶ ଓ ଦର୍ଶନ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ସେ ଉତ୍କଳ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖା ଓ ଧରାବତରଣର ଉଦ୍‌ବେଶ୍ୟକୁ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିଥାନ୍ତି । ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଜଣେ ସଜ୍ଜା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କ'ଣ ତାହା ଦେଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ପାଇବାର କଥା ବ୍ୟକ୍ତ କଲାବେଳେ, ସେ ହୋଇଉଠିବାର କଥା କହନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ରାସ୍ତା ବତାଇଥିବା ବେଳେ ସେ ଚାଲିବାର କଥା କହି ସାଥୀରେ ଚାଲନ୍ତି । ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତଂଜନ ଦାସ କେବଳ ଜଣେ ପ୍ରଥିତଯଶା ଲେଖକ ନୁହଁନ୍ତି । ଜଣେ ପରମ ବନ୍ଧୁ, ନିଜ୍ଜଳ ସହଯୋଗୀ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ, ମଞ୍ଜୁଗଣ କରି ଗଢୁଥିବା ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ଅନେକ ସମୟରେ କହନ୍ତି “ଅଶୋକ ଆମର ମଞ୍ଜୁ ଗଣ କରିବାକୁ ହେବ, ତାଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସିଧା ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସିଧା କଥା କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ଆମ ଗୁରୁ କେବେ ବି କାହାରି ଆଜ ଦେଖାଇବାର ନମୁନା ନାହିଁ ।” ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ବିହୁରୁ ମୁଁ ସିନ୍ଧୁ ଆଡ଼କୁ ଯାଏଁ ବଢ଼ାଇଛି । ଗୋଟିଏ ଭାଷାରୁ ଅନେକ ଭାଷା ଶିଖିବାକୁ, ଅନେକ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ, ଅନେକଙ୍କ ସହ ମିଶି ସହଭାଗିତା ଓ ସହଯୋଗିତାର ସୂତ୍ରରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛି । କେଉଁଠି ହିମାଳୟର ସେ ଏଭେରେଷ୍ଟ ଶୃଙ୍ଗ ଆଉ କାହିଁ ଆମ ଗାଁ ମାଟି ଗଦା, ଦୁଇଟିକୁ ଏକାକାର କରାଇ ସେ ଯେଉଁ ମହାନତା ଦେଖାଇଛନ୍ତି ତାହା ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ । ସାଥୀରେ ଚାଲନ୍ତି, ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ଝୁଣି ପଡ଼ିଲେ ହାତଧରି ଉଠାଇ ଚଢ଼ିବଟି’ ମନ୍ତ୍ର ଶୁଣାନ୍ତି । ଅବସର ପାଇଲେ ବହୁତ ଟାଣ ଆଉ ସିଧା କଥା କହି ଗାଳି ଦିଅନ୍ତି । ଭିତରଟାକୁ ପଜେଲ ସଜେଲ ଦିଅନ୍ତି । ଷ୍ଟେଟବ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ଲୋଗାନ ଅନୁଯାୟୀ ଦଶ କୋଟି ଗ୍ରାହକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯେ ଏକୋଇଶ ବଳା ଏଇ ଅନୁଭବ ଆମେ ତାଙ୍କଠାରୁ ପାଇଛୁ । ତାଙ୍କୁ ପାଇ ମୋ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି, ମୋ ପରିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ମୋ ଜୀବନର ଦିଶାରାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ, ଖୋଜିବାକୁ, ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ସେ ଯେମିତି ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଚିରକୃତଜ୍ଞ ରହିବି ।

ଭାରତୀୟ ଷ୍ଟେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ, ଭଦ୍ରକ

ସବାମୂଳରେ ସଂସାର କଥା

ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

ମଣିଷମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ଗତାଗତ ହୁଅନ୍ତି ତାହା ସଂସାର ବୋଲି ଆମେ ଜାଣୁ । ଆଧୁନିକ ଭାଷାରେ ଏହାକୁ ସମାଜ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସମାଜ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ନେଇ, ମଣିଷମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଏବଂ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ସମାଜକୁ ନେଇ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଦେଶ ମହାଦେଶ । ସର୍ବୋପରି ପୃଥିବୀ ନାମକ ମହାକ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମାଜ । ବିଭିନ୍ନତା ଏହାର ଦୃଶ୍ୟମାନ ପରିପ୍ରକାଶ । ନାନା ମତ, ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ, ଅନେକ ଧର୍ମ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତି, ନାନା ବିଚାରଧାରାର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ସବୁ ସମାଜ ଗୋଟିଏ । ତାହା ହେଲା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ । ପୃଥିବୀ ଏହି ମଣିଷମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଚିହ୍ନାଯାଇଥିବା ମିଳନ ଭୂମି ।

ଏହି ପୃଥିବୀ ନାମକ ଭୌଗୋଳିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗଛଲତା, ପାହାଡ଼ପର୍ବତ, ନଦନଦୀ, ପ୍ରଣୀଜଗତ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାଶ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ମଣିଷ ହିଁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଜୀବ, ଚିହ୍ନରା ଗ୍ରାହକ । ମଣିଷ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନଥିଲେ ପୃଥିବୀ ଆତ୍ମାନ୍ତା ସତ; ମାତ୍ର ପୃଥିବୀ ବୋଲି କିଏ କହିଥାନ୍ତା, କିଏ ଚିହ୍ନନ୍ତା ! ଏଣୁ ସବା ମୂଳରେ ଏହି ମଣିଷ ।

ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ଭାଷା, ମାର୍ଗ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ବିଚାରଧାରାର ପ୍ରୋତ ଏହି ମାଟିରେ କାହିଁ କେଉଁ କାଳରୁ ଗଢ଼ି ଆସିଛି । ଯୁଗ ପରେ ଯୁଗ ଗଢ଼ି ଚାଲିଛି । ସମୟର ପ୍ରବାହରେ ଅନେକ ଅନେକ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ ଯାଇଛି । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ ବିଚାରଧାରା ଆଗପଛ ହୋଇ କାୟା ବିସ୍ତାର କରିଛି । ସାମ୍ରାଜ୍ୟଲିପ୍ତା, ଯୁଦ୍ଧ, ମତବାଦ, ଆଦର୍ଶବାଦ, ଶିକ୍ଷାଧାରା, ସଂସ୍କୃତି, ଧର୍ମ, ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ, ସଙ୍ଗୀତ, ବିଜ୍ଞାନ, ଏପରିକି ମୌଳିକବାଦ ଓ ସମ୍ଭାସନବାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ - ସବୁ ଏହି ସଂସାର ନିମିତ୍ତ ।

ଏଠି ମାଟି ଅଛି । ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମାଟିର ସ୍ପର୍ଶ ମିଳେ । ଆକାଶ କିନ୍ତୁ ଅସୀମ । ସାମାରୁ ସାମାହୀନ ଆଡ଼କୁ ଯାତ୍ରା । ଅନେକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସାକାର କରିପାରିଛି । ଆଉ କେତେକ ସେହିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି । ସମ୍ବନ୍ଧ ମାନେ ତଳେ ନିଜାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଖା ବନ୍ଦ ହୋଇ

ନାହିଁ । ସମ୍ବନ୍ଧରା ତଥାପି ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ ସେଠି ବାସ୍ତବ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଅସୁମାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧେଖାଳୀ ଏଇ ଜଗତରେ ଆତଯାତ ହୋଇ ଅଭୀପ୍ତ କରୁଛନ୍ତି, ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ନିଜ ପାଇଁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି, ପାଇଛନ୍ତି ସତ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ପଚାରି ନାହାନ୍ତି । ଆଗମୁହଁ ହୋଇ ମାଡ଼ିଚାଲୁଛନ୍ତି । ଆପଣାର ବିମୋଚନରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ତପସୀ ହୋଇଛନ୍ତି, ସାଧକ ହୋଇଛନ୍ତି, ଆପଣାର ଆନ୍ତର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବୁଝି କରିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ କହିବା କି ?

ଆଉ କେତେକ ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି । ଦୂରକୁ ଦେଖିପାରୁଥିବାରୁ ଏମାନେ ଦୂରକୁ ନିକଟ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଦୂର ନିକଟ ହେବ କେମିତି ! କେଉଁଠାରେ ! କାହା ଭିତରେ ! ଏହାର ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ହେଉଛି - ମଣିଷ ସମାଜରେ । ମାତ୍ର ଏହି ପୁରୋଗାମୀମାନଙ୍କର ସମାଜସ୍ଥ ସାଧାରଣ ମଣିଷଠାରୁ ଦୂରତା ଏତେ ରହିଲା ଯେ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ମିଶି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସାଧାରଣ ମଣିଷଟିଏ ଏମାନଙ୍କୁ ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ, ପାଖକୁ ଆସିବା ତ' ଦୂରର କଥା । ଏହିପରି ସ୍ଥିତିରେ ସେହି ବିମୋଚନମାର୍ଗୀ ମଣିଷଟିଏ ଅବା କ'ଣ କରିପାରିଥାନ୍ତା ! ସମାଜର କଠୋର ପରିବେଷନାରୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଲାଭି ସିଏ ଅରଣ୍ୟମୁହଁ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲା । ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗିରିକନ୍ଦରକୁ ନିରାପଦ ମଣିଲା । ଏଣୁ ବୈରାଗୀ ହେଲା । ବୈରାଗ୍ୟର ପରାଭବରେ ସାରା ସଂସାର ଆତ୍ମସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲା । ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ନରପୁଞ୍ଜବ ଜଣକ ଆଉ ପଛକୁ ମୁହଁ ଫେରାଇଲା ନାହିଁ । ଆତ୍ମମଗ୍ନ ହୋଇ ବିଭୁମଗ୍ନତାରେ ବିଭୋର ହେଲା । ଫଳରେ ସଂସାର ଯେପରି ରହିଥିଲା ସେପରି ରହିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସାରୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ କିଛି ସାକାର

ହେଲା ନାହିଁ । ଆକାଶେ ପ୍ରଜ୍ଞା, ଅନୁଭୂତି ମାଟି ଉପରେ ଅଲୋଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା । ଖୁବ୍ ଖୋଜା ହେଲା ସତ, ମାତ୍ର ଖୋଜିବା ଲୋକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଆନମନା ହେଲେ ।

ସଂସାରରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ବଳବତୀ ଜନ୍ମ ଦୁର୍ବଳ ମାନବର ଉତ୍ଥାନରେ ଲାଗିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏହା ଦୂରା କିଛି ଯେ ହେଲା ନାହିଁ, ଏପରି ନୁହେଁ । ସବୁ ଉପଲବ୍ଧ ସାଜତା ହୋଇ ରହିଲା ସତ; କିନ୍ତୁ ସମାଜ ସହିତ ରହିଲା ନାହିଁ । ପରମ ପ୍ରକାଶ ସମାଜସ୍ଥ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପରମ ପ୍ରଭୁ ସଂସାରଠାରୁ ତଥାପି ଅପହଞ୍ଚ ଜଳାକାରେ ରହିଲେ । କେବଳ ଏତିକି ହେଲା, କେଉଁ ଦୂରସ୍ଥ ଭଗବାନଙ୍କର ଆରାଧନାରେ, ଉପାସନାରେ, ଭକ୍ତିରେ ଭକ୍ତିରେ ଭଣ ଭଣ ହୋଇ ସଂସାରାମାନେ ବେଶ୍ ଚୁପ୍ ହେଲେ ସତ; ମାତ୍ର ସଂସାର ସାମଗ୍ରିକ ଭାବରେ ବଡ଼ ଅବର୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଲା । ଆଉ କିଛିକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲା । ଭଗବାନ ମିଳିଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ, ସଂପ୍ରଦାୟ ପାଇଁ, ଧର୍ମ ପାଇଁ, ଆବର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ, ପୃଥିବୀ ପାଇଁ ମିଳିଲେ ନାହିଁ । ନାନା ପ୍ରକାରର ପତାକା ଫର୍ ଫର୍ ହୋଇ ଉଡ଼ିଲା ମାତ୍ର ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଉଡ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ । ନାନା ଭିଆଣ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ତଥାପି ମଣିଷ ଜାତି ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇ ରହିଲା । ଅଭାଗୀ ପରି ଦିଶିଲା । ଆମେ ଏସବୁକୁ ଆଦୌ ନିହିବା ନାହିଁ । କିଛି ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ରୋଦନ କରିବା ନାହିଁ । ଗାଳିଦେବା ନାହିଁ । ଉତ୍ତପ୍ତ କିମ୍ବା ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ହିଁ ନାହିଁ । ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ନାହିଁ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହେବା ନାହିଁ । ଏସବୁ କରି ପୁଣି ଥରେ ସଂସାର ପାଖରୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଇ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜ୍ଞାନରେ ଆଧୁନିକ ବାବାଜୀ ହେବା ନାହିଁ । ଖେଦ କରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ବୁଝିବା ।

ସବା ମୂଳରେ ମୂଳ କାରଣ ହେଉଛନ୍ତି ଇଶ୍ବର । ସବା ପ୍ରଥମେ ଯାହା ଦେଖୁଛେ ତାହା ଏ ସଂସାର । ତେଣୁ ଏ ଦୁଇଟିକୁ ଦେଖିପାରୁଥିବା, ଆତ୍ମାଣ କରିପାରୁଥିବା, ଯୋଡ଼ିପାରୁଥିବା ଏହି ମଣିଷ ଜାତି । ମଣିଷ ମାନେ ସବୁ ମଣିଷ । କଲ୍ୟାଣ ମାନେ ସବୁରି କଲ୍ୟାଣ । ଶୁଦ୍ଧା ଓ

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦେଇ ବୁଝିବାକୁ ମନ କଲେ ଆମେ ଏସବୁ ବୁଝି ପାରିବା । ଆମେ ନବୁଝିଲେ ବୁଝିବ ଆଉ କିଏ ? ତେଣୁ ସବା ମୂଳରେ ସଂସାର । ସବୁ କଥା ଭିତରେ ସାର ହେଲା ସଂସାର କଥା । ଏହି ସଂସାର କ'ଣ ? ଯାହା ଦେଖୁଛେ, ଯେମିତି ଚଳୁଛେ, ଯାହା ଚାଲିଛି, ଯେଉଁକଥା କରୁଛେ, ଯେପରି ଭାବରେ ମାତିଛେ - ତାହା ପୂରା ସଂସାର ନୁହେଁ, କିମ୍ବଦନ୍ତ ମାତ୍ର । ପରମେଶ୍ବର ହିଁ ସଂସାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏଣୁ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସଂସାରକୁ ବୁଝିବା ଅସମ୍ଭବ । ତାଙ୍କୁ ନବୁଝି ସଂସାର ପାଇଁ କାମ କରିବା ନିରର୍ଥକ । ତାଙ୍କରି ପ୍ରକାଶରେ ହିଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ସମ୍ଭବପର । କିଛି ପରିତ୍ୟାଗ କରି, କିଛି ଅଲଗା କରି, କିଛି ଅନ୍ଧାରରେ ରଖି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ ଏକ ଅବ୍ୟାପାର । ହେଉପକ୍ଷେ ତାହା ଦୀର୍ଘ ତଥାପି ପୂର୍ଣ୍ଣତା ହିଁ କାମ୍ୟ ।

ଏଇଠି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଓ ମା'ଙ୍କୁ ଆମେ ଭେଟିବା । ପ୍ରଜ୍ଞନୁ ଭାବରେ ସାକ୍ଷାତ କରିବା । ଅଭିନବ ରୀତିରେ ଦର୍ଶନ କରିବା । ଅନବରତ ଚର୍ଚ୍ଚୁଥିବା କୃପା ନାମକ ସହଯୋଗର ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବା । ତେବେ ଆମେ କୃପା କଲେ ଯାଇ ବାଟଟିଏ ଫିଟିବ । ଏହି ଭୂମିରେ କିଛି ସାକାର ହେବ । ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ନେଇ କିଛି ସମ୍ପଦ ଦେଖାଯାଇ ପାରିବ । ସମ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନିଷ୍ପନ୍ନ । ମାତ୍ର ଦେଖା ହେବ ସମୂହ ପାଇଁ, ମଣିଷ ସମାଜ ନିମିତ୍ତ ।

ମଣିଷ କାହାନ୍ତି ? ଆମକୁ ଦେଖା ଯାଉ ନାହିଁ । ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖା ଯାଉଛି, ଫଟୋ ଦେଖା ଯାଉଛି, ଉପାସନା ଦେଖି ହେଉଛି, ମାତ୍ର ମଣିଷ ଦିଶୁ ନାହାନ୍ତି । ଯିଏ ଦିଶୁଛନ୍ତି, ସେ ସମସ୍ତେ ଭକ୍ତ ମଣିଷ । ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ନିରୁତା ମାନବ ନୁହନ୍ତି । ଦଳ ଦଳ, କୁଡ଼ କୁଡ଼ ମଣିଷ ଦେଖିଲେ ଆମର ପୁଲକ ଉଦ୍ବେକ ହେଉଛି । ଗୋଠ ମାତିଲେ ଖଣ୍ଡିଆମାନେ ମଧ୍ୟ ମାତୁଛନ୍ତି । ଏସବୁ କ'ଣ ନାକରା କଥା ? ମୋଟେ ନୁହେଁ । କିଓ ! ଆମକୁ ଯାହା ଦିଶୁଛି ନା ! ଆମେ କ'ଣ କରିବୁ ! ଆମକୁ ଗୁରୁ ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଦିଶୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ ନାନା ପ୍ରତୀକ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ଚାଲିଛୁ । ଗୁରୁ ଦିଶୁଛନ୍ତି ସିନା, ମାତ୍ର ଜଳକା ହୋଇ ଦିଶୁଛନ୍ତି । ମିଳୁ ନାହାନ୍ତି । କେମିତି ମିଳିବେ ! ସିଏ କ'ଣ ସେଥିରେ ଥାଆନ୍ତି । ସ୍ବପ୍ନରେ, ଭକ୍ତିରେ, ଉକ୍ତିରେ,

ପ୍ରୀତିରେ ସବୁଠି ମିଳିବେ ! ଆମେ ମନ କଲେ ଯାଇ ମିଳିବେ । ନହେଲେ ମଳିନ ଦିଶୁଥିବେ । ଆମେ ଆଖି ମଲୁଥିବା । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଖୋଜୁଛୁ । ଭଲ କଥା । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ର କ'ଣ ଲେଖା ହୋଇଛି ! ଆଉ ଆଗକୁ ଆଉ କିଛି ବି ଲେଖା ଯିବ ନାହିଁ । ଏଇଠି ସବୁ ସରିଯିବ ! କେତେ ଉତ୍ସାହରେ ଆମେ ଅନାଇ ରହିଛୁ । ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଆବଶ୍ୟକ ଦୈତଦୃଷ୍ଟି । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଓ ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତର ପ୍ରତି ରହିଲେ ଯାଇ ଏକାବେଳେ ସବୁ ଦିଶିଯିବ । ମା' କହି ନାହାନ୍ତିକି ଯେ When you will be conscious of the whole world, at the same time you will be conscious of the Divine.

ଏହି whole world ଟା କ'ଣ ? ଉତ୍ତର ହେବ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ । ମାତ୍ର ସମଗ୍ର ମାନେ ଆମେ କ'ଣ ବୁଝୁଛୁ ? ପୃଥିବୀ ନାମକ ଭୂଖଣ୍ଡ । ଏହାତ ନିଶ୍ଚୟ ସତ । ତେବେ ପାହାତ, ପର୍ବତ, ନଦନଦୀ ପ୍ରାନ୍ତର ଏ ସବୁ କ'ଣ ସେଇ ପୃଥିବୀ ? ପୃଥିବୀ ନାମକ ଗ୍ରହରେ ଏସବୁତ ରହିବ ହିଁ ରହିବ । ମାତ୍ର ଅଛି ବୋଲି ଜାଣୁଛି କିଏ ? ସବୁ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ନଥିଲେ କିଏ ଜାଣୁଥାନ୍ତା ! ସଂସାର ଭିତରେ ମଣିଷ ସାର । ସବା ମୂଳରେ ସଂସାର । ସଂସାର ମୂଳରେ ମଣିଷ । ସାରା ପୃଥିବୀ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହେବା ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ତାହା ହେବ କିପରି ? ପୃଥିବୀ ଆମର ଅତି ପାଖରେ । ସେଥିପାଇଁ ଦେଶ ବିଦେଶ ବୁଲିବା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ । ଦେଶାନ୍ତରା ହେଲେ ଯେ ସଚେତନ ହେବ ଏହା ନୁହେଁ । ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ମଣିଷମାନେ ଆମର ପୃଥିବୀ । ବାସ୍, ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ହାତ ପାଆନ୍ତାରେ ଆମେ ଯେଉଁ ସଂସାରୀମାନଙ୍କୁ ନିତିପ୍ରତି ଭେଟୁଛୁ ସେଇମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଠାବ କରିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କରି ପ୍ରକାଶକୁ ସାକାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ଆମ ପାଠକଙ୍କୁରେ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ, ଆମ ସାଧନାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ତତଃ ଆମେ ଅନେକ ସଂସାରୀ ମଣିଷଙ୍କୁ ଭେଟୁଥିବା । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ସଂସାର ଆମ

ସଂସାର ଏକା ସଂସାରକି ? ଆମ ପେଟ, ଆମ ଥାଟ, ଆମ ବାଟ ଯାହା ତାହା ସେମାନଙ୍କର କି ? ଆମ ଅଭାବ, ଆକାଂକ୍ଷା, ଅଭିଳାଷ, ପ୍ରାପ୍ତି ଏବଂ ଉଦ୍ୟମ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସମାନ କି ? ଯଦି ନୁହେଁ ତେବେ ଆମେ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଦୁଇଟି ଅଲଗା ଅଲଗା ସଂସାରର ମଣିଷ । ସେଠି ଦୈତ ଭାବ । ପରମେଶ୍ୱର ମିଳିବେ କେଉଁଠୁ ?

ପେଟ ପୂରିଲେ ଅନ୍ୟ କଥା । ସର୍ବନିମ୍ନ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ହେଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାସନାମାନଙ୍କର କଥା ଆସିବ । ଭଗବତ୍ ଅନୁଷ୍ଠା ତ' ତା'ପର କଥା । ଘରେ ପଶୁ ପକ୍ଷ ମଣିଷ ଆଗ ଧୁଆଁଧୋଇ ହୋଇ ଖାଇ ବସେ ନା ଆଗ ଠାକୁର ଘରକୁ ଯାଏ । ଆମ ପେଟ ପୂରିଲାଣୁ ଆମେ ପ୍ରବକ୍ତା ହେଲେ । ପ୍ରଣତି ଭାଲିଲେ । ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା । ମାତ୍ର ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ ! ତାଙ୍କର ପେଟ, ମନ ଏସବୁ ଅଛି ନା ନାହିଁ ? ସେଇ ଆମ ନିକଟରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହେଉଥିବା ସଂସାର ବା ପୃଥିବୀ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସେଇଠି ଦେଖିବାକୁ ଶିଖିବା । କିଏ କହୁନି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଏସବୁ ଏକାଥରକେ ହୋଇଯିବ । କେହି କହୁନି ସଫଳ ହେବା ପାଇଁ । ଆଗ ଏସବୁ ବୁଝିବା ତ !

ଆମ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଆଗ ଏଇକଥା ପଡୁ । ସମସ୍ତେ ପାଖକୁ ପାଖ ବସି ଦୁଃଖ ସୁଖ ହୋଇ ପାରିଲେ ଭଗବାନ ମଧ୍ୟ ସାକାର ହୋଇ ଦିଶନ୍ତେ । ଅସଲ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସଂସାରକୁ ନେଇ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ, ସର୍ବୋପରି ମଣିଷର ସମସ୍ତ ସରାକୁ ନେଇ । ଆତ୍ମା ଏକ ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟି; ଖଣ୍ଡିତ, ନିରୋଳା ବା ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ କି ରାଜସିକ ଦୃଷ୍ଟି ଆଦୌ ନୁହେଁ । ସବା ମୂଳରେ ସଂସାର କଥା ପଡ଼ିଲେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ମଧ୍ୟ ଫର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଦିଶିବ । ଆଦୌ ଆକାଶିଆ ଲାଗିବ ନାହିଁ । କ୍ରମଶଃ ସବୁ ସହଜ ଲାଗିବ । ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କମିଯିବ । ଆମର କୁନି ପୃଥିବୀଟି ମଧ୍ୟରେ କରୁଣା ସ୍ପର୍ଶ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆମ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ଆଣୁଥିବ । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ସଂସାର ଥିବ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ରହିଥିବା ।

ଅର୍ପଣ, ନୂଆ ବ୍ୟାଙ୍କ କଲୋନୀ,
ଗୋସାଇଁଗୋସାଇଁ ଘର, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୨

ମଣିଷ ଖୋଜୁଥିବା ସେଇ ଲୋକଟି

ଶ୍ରୀ କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାକୁର

ଶୁନ ହେ ମାନୁଷ ଭାଇ !

ସବାର ଉପରେ ମାନୁଷ ସତ୍ୟ

ତାହାରି ଉପରେ ନାହିଁ । ।

- କବି ଚଣ୍ଡୀଦାସ

ଯେତେବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ଲେଖିବା କଥା ଉଠେ ସେତେବେଳେ ମୋର ନ୍ୟୁନତା ପାଖରେ ମୁଁ ଧରାପଡ଼ିଯାଏ । ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ମୋତେ ଉପହାସ କରେ । ଯେମିତି ମୁଁ ସାମାନ୍ୟ ସାଗରର ଗଭୀରତା ମାପିବାକୁ ଯାଉଛି, ଅନନ୍ତ ଆକାଶର ସୀମା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ତେଣୁ ଭାଗ୍ୟଧରଭାଇ ମୋତେ ‘ପରାଥ ପଥକ’ ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଲେଖା ମାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବିନମ୍ରତାର ସହ ମୋର ଅକ୍ଷମତା ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ହଁ, ତାଙ୍କର ମନ ରଖିବା ପାଇଁ କେତେବେଳେ କେମିତି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଏଥର ସରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଆଉ ଥରକୁ ଦେବି କହି ବାରେଇ ଦେଇଛି । ପଥିକ ପ୍ରକାଶନୀ ତରଫରୁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ‘ପରାଥ ପଥକ’ ଶୀର୍ଷକରେ ଚାରିଖଣ୍ଡ ସ୍ମୃତି ସ୍ମରଣିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଧାଡ଼ିଟିଏ ବି ଲେଖି ପାରିଲିନି ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ।

ଆଜି ତାଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ବି ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ କେଇଧାଡ଼ି ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଛି ଏବେ ବି ମୋର ସେଇ ଅନୁଭବ ହେଉଛି, କଲମ ମୁନ ନିଥର ହୋଇ ଯାଉଛି । ୧୯୯୪ - ୯୬ ମସିହାର କଥା । କଟକ ମାତୃଭବନ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ଯାଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚିତ୍ର

ଭାଇଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଥାଏ । ତାଙ୍କ ସହିତ ସେଇ ପ୍ରଥମ ଦେଖା । ତାଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣିଲାପରେ ମନେ ହେଲା ଯେମିତି ସକ୍ରେଟିଭ୍ ପୁଣିଥରେ ଜନ୍ମ ନେଇଛନ୍ତି ଆମ ଏଇ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ଏବଂ ଏବେ ବି ତାଙ୍କ ମଣିଷ ଖୋଜା ଜାରି ରହିଛି । ଅନେକ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଗ୍ରୀସ୍ମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ତାୟୋଜେନିସ୍ । ଦିନେ ସେ ସ୍ୱସ୍ତ ଦିବାଲୋକରେ ହାତରେ ଜଳନ୍ତା ଲଣ୍ଠନଟିଏ ଧରି ଚାଲିଥାନ୍ତି ରାଜରାଷ୍ଟ୍ର ଉପରେ । କେହି ପଚାରିଲେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, “ମଣିଷଟିଏ ଖୋଜୁଛି ।” ଚିତ୍ରଭାଇ ସକ୍ରେଟିଭ୍‌ଙ୍କ ଭଳି ମଣିଷ ଖୋଜି ଖୋଜି ସାରା ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ମଣିଷକୁ ସେ ଭଲ ପାଇଛନ୍ତି । ସବା ଆଗ ମଣିଷଟିଏ ପୂଜା କରିଛନ୍ତି । ମଣିଷ ଖୋଜିବାର ଦୁର୍ବାର ଅଭିଳାଷ ନେଇ ସେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ଭ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଜୀବନରେ ସବା ମୂଳରେ ମଣିଷକୁ ହିଁ ନେଇ ସେ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ଲେଖିଛନ୍ତି- “ତଥାପି ସେଠି (ପିନ୍‌ଲ୍ୟାଣ୍ଡରେ) ମତେ ସବୁକିଛି ଭଲ ଲାଗୁଛି । ସେଠା ମଣିଷମାନେ ହିଁ ସେଠାରେ ମତେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗୁଛନ୍ତି ।”

ସକ୍ରେଟିସଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ମଣିଷ ଖୋଜାର ପର୍ବ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନଠାରେ ଶେଷ ହୋଇଯାଉନାହିଁ । ମଣିଷ ଖୋଜା ଏବେବି ଚାଲିଛି ତାଙ୍କର ଶହ ଶହ ପୁସ୍ତକରେ, ଅସଂଖ୍ୟ ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ । ମଣିଷ ଖୋଜୁଥିବା ସେଇ ଲୋକଟା ସିନା ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଖୋଜା ତଥାପି ଚାଲିଛି ।

ସମ୍ବଲପୁର

ଚିତ୍ର ଦିଗତ ମୋ ସ୍ମୃତିରେ ସେ

ପ୍ରଫେସର ଆଦିବନ୍ଧ ସାହୁ

ଏଇ ମାତ୍ର କେତେ ଦିନ ତଳେ ଚିତ୍ର ଭାଇ ଆର ପୁରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟିଲା । ସେ ତ ଆଉ ଜମା ଫେରିବେ ନାହିଁ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁଷ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଯାହା ଝୁରି ହେଉଥିବି ।

ଚିତ୍ରଭାଇ ଥିଲେ ମୋ ଆଗରେ ଗୋଟେ ବିରାଟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ । ଅଥଚ କେତେ ସରଳ ଓ ସାଧାସିଧା । ତାଙ୍କ ବେଶପୋଷାକରେ ଆଗୋପ ନଥିଲା କି ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କିବାଡ଼ି, ତାଙ୍କ ପାରିବାପଣର ବିଜ୍ଞାପନ ସେ ଆଦୌ ଦେଇ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ, ତାଙ୍କ ପଢ଼ାପଢ଼ି, ତାଙ୍କ ବହିପତ୍ର, ତାଙ୍କ ବିଦେଶ ଭ୍ରମଣ, ତାଙ୍କ ସାରସତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବିଷୟରେ ସେ କାହା ସହିତ ଆଲୋଚନା କରୁନଥିଲେ ।

ନିଜକୁ ସେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ବିନୀତ ଓ ନିରାହ କରି ରଖିଥିଲେ । ଅଭିଜାତଙ୍କ ସହିତ ବସିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଲେଖମାତ୍ର ବିକଳପଣ ନଥିଲା । ମୁଁ ଦେଖିଛି ସେ ଅନେକ ସାହିତ୍ୟ ସଭାରେ ସବା ପଛରେ ଯାଇ ବସୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ସଂପାଦନର ଉଦ୍‌ଯାପନୀ ଉତ୍ସବରେ ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥିଭାବେ ଯୋଗ ଦେବାର ଥିଲେ ବି ତାଙ୍କର ବସିବା ଉଠିବାରେ ସେମିତି କିଛି ଆଗୋପ ନଥିଲା ।

ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଗାଁ ରାନ୍ଧଣାକୁ, ଗାଁର ପିଠାପଣାକୁ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଭାରି ଆବେଗ ଥିଲା, ଭାରି ପ୍ରବଣତା ଥିଲା, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗ୍ରାହକତା ବି ଥିଲା; ଆଉ ତା ସହିତ ଥିଲା ଗୋଟେ ବେସାଲିୟ ହେତୁବାଦୀ ଚିନ୍ତନର ଅଭ୍ୟାସ । ରକ୍ଷଣଶୀଳତାଠାରୁ ସେ ବହୁ ଦୂରରେ ଥିଲେ । ଚିକିତ୍ସ ଅଧିକ ନେତିବାଦୀ ଆଉ ନାସ୍ତିକ ।

ମନ୍ଦିର ଯାଆନ୍ତିନି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ହତାର ଯାବତୀୟ ଅବିଦ୍ୟା ତଥା ଗତାନୁଗତିକ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିକୁ ସେ କଠୋର ଭାଷାରେ ସମାଲୋଚନା କରିଥାନ୍ତି । ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ ତାଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ । ସତରେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତିନିଷ୍ଠତା ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ କିମ୍ବା ଲେଖାଲେଖି ଅବା

ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସେ ଆଦୌ ଆଲଙ୍କାରିକ ନଥିଲେ କି ରଢ଼ିବାଦୀ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନ ଆଦୌ ଆବନ୍ଧ ନଥିଲା । ସେ ପଣ୍ଡିତୀଆ ନଥିଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଯେମିତି ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲି ସେମିତି ଭଲ ପାଉଥିଲି । ସେ ବି ମୋ ପ୍ରତି ଭାରି ସଦୟ ଓ ସଶ୍ରବ୍ଧ ଥିଲେ । ମୋର ସ୍ଥିତିବାଦ ବିଷୟକ ବିଶେଷ ଅଧ୍ୟୟନ ତଥା କିରକେଗାର୍ଡିୟ ପ୍ରାଣକୁ ତାଙ୍କର ଭାରି ପସନ୍ଦ ଥିଲା ।

ଆଜି ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ତାଙ୍କ ଗୁଣ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିପାରିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ନିର୍ମଳ ଭଲ ପାଇବାକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିପାରିବି । ତାଙ୍କ ବହି ସବୁ ସତ କହିଲେ ମୋତେ ସାଧୁପୁରୁଷ ମାନକର ଆଶ୍ରମ ଭଳି ଲାଗୁଥିଲା । ତାଙ୍କ ଲେଖା ପଢ଼ି ମୁଁ ଯେମିତି ପ୍ରବୋଧିତ ହୋଇଛି ସେମିତି ମୋ ଅନ୍ତରକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ପାରିଛି ।

ତାଙ୍କର ସାଧୁତାକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକତା ବୋଲି ବୁଝେ । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟିକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ସାଇତା ସମ୍ପର୍କି ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧ୍ୟ କରେ ଯାହା ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମନ୍ତ କରିଛି । ସେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ଥିଲେ, ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଥିଲେ । ଧଳା ଖଦଡ଼ ଧୋତି ପଞ୍ଜାବୀ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ହେଲେ ଅନେକ ଦାମୀ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧୁଥିବା ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେ ବେଶି ସୁନ୍ଦର ଲାଗୁଥିଲେ । ମୁଁ କହିବି ପ୍ରକୃତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ବେଶ ପୋଷାକରେ ଯେତେ ନଥିଲା ସେତେ ବେଶି ଥିଲା ମୋ ଆଖିରେ ମୋ ଭଲ ପାଇବା ଯୋଗୁଁ । ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଥର ସମ୍ବଳପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସରଭିତରକୁ ମୁଁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଇଯାଇଛି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଯେ ମୋର ଅତି ପ୍ରିୟ ଲେଖକ ଜଣକ କେତେ ପ୍ରାଞ୍ଜ ।

ଥରେ ସେ ଯାଇଥିଲେ ଆମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟର ରଜତ ଜୟନ୍ତୀ ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ଭାମଦୋଇ ସ୍ୱାରକୀ ବନ୍ଧୁତା ଦେବା ପାଇଁ । ସେଦିନ ସଭାକକ୍ଷ ଭରିଯାଇଥିଲା । କୁଳପତିଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମସ୍ତ

ଅଧ୍ୟାପକ ଅଧ୍ୟାପିକାବୃନ୍ଦ, ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ମଚାରୀ, ସମ୍ବଲପୁରର ବନ୍ଧା ବନ୍ଧା ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ସମସ୍ତେ ସେଦିନ ଶ୍ରୋତା ଥିଲେ ।

ଚିତ୍ରଭାଜକର ସେ ଭାଷଣ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ରହିବ । ଅଭିଜାତମାନଙ୍କ ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡକୁ ପାଦ ପକାଇ ଉଠି ପାରି ନଥିବା ଭୀମଙ୍କ କବିପ୍ରାଣକୁ ସେ ଯେପରି ପ୍ରକଟନ କଲେ ସମସ୍ତେ ସେଦିନ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କ ଭାଷଣରୁ ଶବ୍ଦ ଫାୟୋଜନା, ଶବ୍ଦଯୁଗ୍ମ ନିର୍ମାଣର ଚମତ୍କାରିତା ଆଉ ବାକ୍ୟ ଗଠନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲି । ଆଉ ଉପଲବ୍ଧ କରୁଥିଲି ସେ କେତେ ପାରଦର୍ଶୀ; ଯେଉଁଥିପାଇଁ ହୁଏତ ଦିନେ ସ୍ୱଷ୍ଟବାଦୀ ମାୟାଧର ମାନଫିହ ତାଙ୍କୁ “ଏକମାତ୍ର ତରୁଣ ଚିତ୍ରଟଙ୍କନ” ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଥିଲେ ।

ଅତିଶକ୍ତି ହେବ କି ଯଦି ମୁଁ କହେ ଯେ ତାଙ୍କପରି ଆଉ କିଏ ଥିଲା ? ମୋତେ ଲାଗୁଥିଲା ଚିତ୍ରଭାଜ ଭାରି ଏକଲା ଥିଲେ । ସେ ଫସାରିଟିଏ କରିଥିଲେ ସତ; ପୁଣି ତାଙ୍କର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପ୍ରେମୀ ଥିଲେ । ଗହଳ ଚହଳ ଭିତରେ ସେ ତାଙ୍କ ମନପ୍ରାଣରେ ଭାରି ଏକଲା ଥିଲେ ବୋଲି ମୋର ଭାବନା ହେଉଥିଲା ।

ଚିତ୍ରଭାଜ ସତରେ ନିର୍ଧୁମ୍ବ ବୁଲୁଥିଲେ ଜଣେ ମୁଗ୍ଧ ପରିବ୍ରାଜକ ପରି । ଆଜି କଳାହାଣ୍ଡିର ଦୂରପ୍ରାନ୍ତୀୟ ନୂଆପଡାରେ ତ କାଲି ମାଲକାନାଗିରିରେ । ଆଉ ଦି ଦିନ ପରେ ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱରର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ତ ଆଉ ଦି ତିନିଦିନ ପରେ ଯୋଡା ବଡବିଲରେ ।

ଆମ ପ୍ରଦେଶର ସାହିତ୍ୟ କରୁଥିବା ତାଙ୍କ ପରି ଆଉ କେହି ଅଧିକ ବୁଲୁନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ବୋଧେ ଏତେ ଭୂମିଫଳଗ୍ନ ଥିଲେ ଆଉ ସକଳ ବିବର୍ତ୍ତନୀୟ ବାସ୍ତବତାକୁ ଅଭିଳିପିତ କରିଥିଲେ ।

ମୁଁ ତ କହିବି ଚିତ୍ରଭାଜ ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଥିଲେ । ଆଦୌ ପ୍ରଶଂସାକୃପଣ ନଥିଲେ । କନିଷ୍ଠମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ହୃଦୟଭର ସଦୃଶ ଥିଲା । ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ସେ ଆଧୁନିକ ଥିଲେ । ମୋ କାଣିବାରେ ସେ ଥିଲେ ଭାଷା-ଭୂଗୋଳ-ନିରପେକ୍ଷ ପ୍ରଥମତଃ ଜଣେ ସଜ୍ଞା

ଆଧୁନିକ ମଣିଷ ଓ ତା’ପରେ ଜଣେ ଲେଖକ ।

ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ଲେଖାଲେଖି ଆଉ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ରନ ଚିତ୍ରକାଳ ସତ୍ୟ ଓ ବାସ୍ତବତାକୁ ଲେଖୁଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଥିଲା ତାଙ୍କ ଚେତନାର ମୂଳ ବିଷୟ । ତାଙ୍କ ଲେଖକ ଆତ୍ମାର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ଅମୃତପରି ବିଚିତ୍ରହୋଇ ପଡିଥିଲା ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ ପଣ୍ଡିତ ଆ ବୋଲି ମନେ କରିନି । ଅଜସ୍ର ଭଲ ବହି ପଢ଼ିବା ଓ ବୁଝିବା ଭିତରେ ସେ ଆଦୌ କିତାବୀ ନଥିଲେ । ନଥିଲେ ଅଧ୍ୟାପକୀୟ ।

ଜଣେ ବଡ଼ ଲେଖକର ଗୁଣ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଥିଲା । ମୁଁ ତ ସବୁବେଳେ ଭାବେ ଗୋଟେ ଆତ୍ମଜାତିକ ମାନରେ ତାଙ୍କ ଲେଖାସବୁକୁ ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ । ଏକଥା ସତ ଯେ ଜଣେ ବଡ଼ କବି ବା ଲେଖକଙ୍କର ଦି’ଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ରହିବା ଉଚିତ । ଗୋଟିଏ ହେଲା ସବୁକିଛି ଦେଖିପାରୁଥିବା ଭଲ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ହେଲା ତାଙ୍କୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର ଆକାଂକ୍ଷା ।

ଗତ ଚିରିଶ ଚାଳିଶ ବର୍ଷର ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସରେ ଏଇ ତିନିଜଣ ମୋର ଭାରି ମନପସନ୍ଦର । ସେମାନେ ହେଲେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ମାୟାଧର ମାନଫିହ ଆଉ ଚିତ୍ରଟଙ୍କନ ଦାସ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ମାର୍ମିକତା ସହିତ ଭାବ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା (କୁଲିଟି) ଭାରି ମିଶାମିଶି ହୋଇ ଅତି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଥାଏ ଏମାନଙ୍କ ଲେଖାରେ । ଚିତ୍ରଭାଜ ଏହି ସମୟଖଣ୍ଡର ଜଣେ ସ୍ୱକ୍ଷୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବା ଯୁଗପୁରୁଷ ଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଅଗଣିତ ପାଠକ ପାଠିକାଙ୍କୁ ମାର୍ଜିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖ ଚଖାଇବାର ଅବସର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଥିଲେ ।

ସାହିତ୍ୟକୁ ନେଇ ବିଚାର ହେବାର ସମୁନ୍ନତ ବୁନିଆଦି ତାଙ୍କର ଥିଲା । ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିବା ପାଇଁ ହେଉ କି ଅନୁବାଦ କରିବା ପାଇଁ ହେଉ ତାଙ୍କ ବିଷୟ ଚୟନ ହିଁ ତାଙ୍କ ବୁନିଆଦିର ପ୍ରମାଣ । ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିଧର୍ମୀ କ୍ରିୟାଶୀଳତାକୁ ମୁଁ ବାରବାର ଅନୁଭବ କରିଛି ।

ସେ ସତରେ ଜଣେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଚେତନାର ମଣିଷ ଥିଲେ ଯେ ମହାବିବର୍ତ୍ତନ ଓ ତହିଁରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅସରନ୍ତି ଜୀବନଧାରାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ନିଷ୍ଠା ଓ ଅନୁରାଗ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଲେଖାର ଗୋଟେ ବଡ଼ ପ୍ରସାଦନା

ହେଉଛି ମଣିଷକୁ ସୁସୁପ୍ତିରୁ ଜାଗରଣ ଆଡ଼କୁ ଆଣିବା । ତାକୁ ଜଳାନୁରାଗୀ, ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଓ ଜ୍ଞାନମାର୍ଗୀ କରିବା । ମଣିଷକୁ ଜଡ଼ତା ଆଡ଼ୁ ସୃଜନ ଆଡ଼କୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ସୃଜନଶୀଳ ମନ ଭାରି ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ଉଠିଛି । ତାଙ୍କ ରଚନା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତାଙ୍କ ନିମଜ୍ଜମାନତାକୁ ମୁଁ ନିବିଡ଼ ଭାବେ ଉଦ୍‌ଲକ୍ଷି କରିଛି । ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଶକ୍ତି ଥାଏ । ମୁଁ କହିବି ତାହାହିଁ ତାଙ୍କ ଶୈଳୀର ଅସଲ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଚମତ୍କାରିତା ।

ଚିତ୍ରଭାଜକ ବହି ପଢ଼ିଲାବେଳେ ମୁଁ ସେ ବହିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିମାକୁ ଦେଖିପାରେ । ଚିତ୍ରଭାଜକ ସହିତ ମୁଁ ଗତ ୩୦-୪୦ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଅନେକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କଟାଇଛି । କେତେବେଳେ କେଉଁ ସତ୍ତା ସଚ୍ଚିତିକୁ ଯିବାଆସିବା ଅବସରରେ ତ କେତେବେଳେ ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ବୁର୍ଲାକୁ ଟ୍ରେନ୍‌ଯୋଗେ ଆସିବା ବାଟରେ, କେତେବେଳେ ଦୂରପ୍ରାନ୍ତୀୟ ଅରବିନ୍ଦ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ତ କେତେବେଳେ ତାଙ୍କବଜାରରେ ଅବା କେତେବେଳେ ଆମ ଘରେ ।

ତାଙ୍କ ପଛରେ ମୁଁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଚାଲିଥାଏ - ସମର୍ପିତ ପ୍ରାଣର ସାନଭାଇଟେ ପରି ଅବା ଗୁରୁ ଆଶ୍ରିତ ଗୋଟେ ଶିଷ୍ୟ ପରି । ଟିକିଏକୁ ସେ ଆତ୍ମୀୟତାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ପକାନ୍ତି । ଯାହା ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି ଆଗ ସେ ଘରର ଟିକି ଟିକି ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ଆପଣାର କରିପକାନ୍ତି । ଆମ ଘରେ ମୁଁ ବୋଧେ ମୋ ପୁଅଝିଅ ଏବଂ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଆଗରେ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଜକର ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରଶଂସା କରିଛି ।

ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକାମୂ ହେବାରେ ମୁଁ କେବଳ ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ, ଅଶେଷ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରିଛି । ତାଙ୍କ ସାରସତ ଜୀବନ ଓ କୃତିକୁ ନେଇ ମୁଁ ବହୁ ଆଲୋଚନା ଲେଖିଛି ଓ ଆନନ୍ଦ ପାଇଛି ।

“ଚିତ୍ରଗଢ଼କ ଚିତ୍ରଗଢ଼କ” ଶୀର୍ଷକ ମୁଁ ଗୋଟେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲି । ମୋର ଅନୁଭବ ହୋଇଥିଲା ଯେ,

ଚିତ୍ରଗଢ଼କ ଦାସକ ପ୍ରବନ୍ଧ ସବୁ ଗନ୍ତ ଉପନ୍ୟାସ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଚିତ୍ତଉଲ୍ଲାସକ । କାରଣ ତାଙ୍କ ଲେଖାରୁ ସବୁ ମିଳେ । ପ୍ରେମ, ବିଶ୍ରାମ, ମୈତ୍ରୀ, କରୁଣା, ମିତ୍ରଭାବ, ଭ୍ରମଣର ସୁଖ, ରହସ୍ୟକୁ ଭେଦିବାର ପ୍ରେରଣା, ମହାଜୀବନକୁ ଅବଲୋକନ କରିବାର ପ୍ରୋତ୍ସାହନ, ଉଚ୍ଚରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାନୁଭୂତି ଆଦି ଅନେକ କଥା, ଅନେକ ସନ୍ଦେଶ ।

ଜୀବନର ସପକ୍ଷରେ, ଜୀବନକୁ ପ୍ରାଣଭରି ଭଲ ପାଇବା ସପକ୍ଷରେ ‘ହ’ ମାରିବା ପାଇଁ ସେ ଅନେକ ‘ନା’ ନିକଟକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ପାଠକମାନେ ତାଙ୍କୁ କେମିତି ଗୋଟେ ବଡ଼ ନେତିବାଦୀ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଆମ ସଂଘ, ଆମ ସମାଜ, ଆମ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ନାନାମତେ ଚୂଟିରହିତ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର କି ବ୍ୟାକୁଳତା । ତାଙ୍କର ସେ ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ଯେମିତି ପ୍ରେମ ରହିଛି ତା’ଠାରୁ ଅଧିକ କ୍ରୋଧ ରହିଛି ।

ଚିତ୍ରଭାଜକ ବହି ସବୁକୁ ମୁଁ ଯେତେ ମନଦେଇ ପଢ଼େ ସେମିତି ମନଦେଇ ଶୁଣେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣକୁ । ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ଆଉ ସେ ସଂସାରର ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷର ଇତିହାସକୁ ଆଉ ତା’ର ବିପୁଳ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱକୁ ସେ ଆଣି ଛିଡ଼ା କରାଇ ଦିଅନ୍ତି ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ । ଏମିତି ଲେଖା ଲେଖିସାରି ଗୋଟେ ଖଟିଆରେ ବସି ସେ ବୃତ୍ତାନ୍ତଜା, ଚକ୍ରୁଳିପିଠା ମନପୁରାଇ ଖାଆନ୍ତି ଓ ଭାରି ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ଲେଖା ସବୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆନ୍ତର୍ବିଦ୍ୟାମୂଳକ । ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷା, ତାଙ୍କ ସଂସ୍କାର, ତାଙ୍କ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଏହା ପଛରେ ଅଛି । ଜଣେ ବହୁପାଠୀ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ କେବଳ ବହୁ ବିଦ୍ୟାରୁ ଆହରଣ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଉପାର୍ଜନ କରିଥାଏ । ମୁଁ କହିବି ଚିତ୍ରଭାଜ ଥିଲେ ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶୁଚିତ୍ତକ ଚିତ୍ରଭାଜ ଆଗକୁ ସେମିତି ପ୍ରବୋଧିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତୁ । ତାଙ୍କ ପ୍ରେମିକତା ଆଉ ମିତ୍ରଦୃଷ୍ଟିର ଜୟ ହେଉ ।

‘ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ’

କଳିଙ୍ଗନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଚିତ୍ରଭାଜ ଚାଲିଗଲେ, ଦୂରଦର୍ଶନରେ ବିଜୁଳି ବେଗରେ ସମ୍ଭାବ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା । ଶୁଣିକରି ଛାତି ଦମ୍ ଦମ୍ ହେଲା, ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ପାଢ଼ି ନୁହେଁ ଗୋଟିଏ ଯୁଗ ଚାଲିଗଲା । ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ମଣିଷଟିଏ ଚାଲିଗଲା, ଗଛପତ୍ରକୁ, ନଦୀ ଆକାଶକୁ, ମାଟି ଗୋଟି, ପାଣି ପଥରକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ମଣିଷଟିଏ ଚାଲିଗଲା । ସୀମାହୀନ ଜ୍ଞାନର ଉତ୍ସାରରେ ଚାବି ପଡ଼ିଗଲା, ଚାବି ହଜିଗଲା, ଆଉ ଫିଟିବ ନାହିଁ ସେହି ଜ୍ଞାନର ଉତ୍ସାର । ଆମେ ସବୁ କେତେ ତାଙ୍କ ସେଇ ଉତ୍ସାରରୁ କେତେ ରତ୍ନ ଆଣିଛୁ ତାହାର କଳନା ନାହିଁ । ଆମେ ସବୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରଣୀ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସ୍ନେହରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଥିଲି । ପ୍ରାୟ ୧୯୮୦ ମସିହାଠାରୁ ପ୍ରତି ରବିବାର ଓ ଗୁରୁବାର ସଂଧ୍ୟାରେ ଆମେ କେନ୍ଦ୍ରକଣ ବସୁ । ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଚେତନାର ସେ ଲେଲେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଅନୁଗାମୀ । ଶ୍ରୀମା ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଜଞ୍ଜାଳୀରେ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଧାଡ଼ିଏ ଅଥବା ଦୁଇଧାଡ଼ି ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ସଂଧ୍ୟା ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ାହୁଏ । ଆଲୋଚନା ହୁଏ ବେଶୀ । ସମସ୍ତେ ନିଜର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଶୁଣାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ, ଶେଷରେ ସେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶୁଣାନ୍ତି । କେତେ ଯେ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ, ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ଵ, ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ସେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । କେତେ ସାଦ ସେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ, କେତେ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ତାଙ୍କ କଥା, ଜଣେ ନ ଶୁଣିଲେ ବିଶ୍ଵାସ କରିପାରିବ ନାହିଁ । କେତେ ଆଦର ସମସ୍ତଙ୍କୁ, ମଝିରେ ମଝିରେ ମିଠାମିଠା ଗାଳି କେତେ ମଧୁମୟ ଜଣେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନ ଶୁଣିଲେ ବୁଝି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏତ ବଚନର ବିଷୟ ନୁହେଁ, ଅନୁଭବର ବିଷୟ । ବୟସ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ହୋଇଥିଲା ମାତ୍ର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ

କରିପାରି ନଥିଲା । ସେ ଥିଲେ ମନରେ ତରୁଣ ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନରେ ବୃଦ୍ଧ । ଜୀବନରେ ଯେତେ ଅଭିଜ୍ଞତା ସେ ହାସଲ କରିଥିଲେ ତାହାର ପଟ୍ଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ନିଜେ ଜାଣିବାରେ ତାଙ୍କର ଯେତିକି ଆନନ୍ଦ ଥିଲା, ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ଥିଲା ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଇବାରେ । ଭାଷା ଅତିସରଳ, ଉପସ୍ଥାପନାର କଳାକୌଶଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର ।

ପୃଥିବୀର ୮/୧୦ ଗୋଟି ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଖର । ପୃଥିବୀର ବହୁ ଦେଶର ସହର ସହିତ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ସେ ବହୁବାର ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି, ଶିକ୍ଷାନୀତି, ସମାଜନୀତି, ସାହିତ୍ୟ ତଥା ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସଚେତନତା ଥିଲା ସତନ୍ତ୍ର । ଏତେ ଜ୍ଞାନ ଗାରିମାର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନରେ ନଥିଲା ଅହଂକାର, ନିଜକୁ ବଡ଼ ମନେ କରିବାର ମାନସିକତା । ସେ କାହାକୁ ସାନ ବୋଲି ବିଚାର କରୁନଥିଲେ କି ନିଜକୁ ସତନ୍ତ୍ର ବା ବଡ଼ବୋଲି ବିଚାର କରୁନଥିଲେ ।

ସାରସତ ତପସୀ ସେ । ତପସ୍ୟାର ଫଳଶ୍ରୁତି ସରୂପ ସେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶହ ପୁସ୍ତକର ସ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ । ଭାଷା ତାଙ୍କର ସତନ୍ତ୍ର, ଶୈଳୀ ତାଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ନିଜର । ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅସାଧାରଣ । ରାଜ୍ୟସ୍ତରରେ କେବଳ ନୁହେଁ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ପୁଣି ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଯଶ ଥିଲା ଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତାରୀ । ଜଞ୍ଜାଳୀରେ ବହୁ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରି ଯଥେଷ୍ଟ ପରିଚିତି ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ସେଥିଲେ ସାନ ଠାରୁ ବଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅତି ଆଦରର ଚିତ୍ରଭାଜ । ଆଉ କେଉଁ ଭାବରେ କିଏ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କଲେ ସେ ସୁଖ ପାଉ ନଥିଲେ । 'ଚିତ୍ରଭାଜ' ବୋଲି ଡାକିଲେ ସେ କେତେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି,

ତାହା ଅନୁଭବର ବିଷୟ । ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଚିନ୍ତାଚେତନାର ସାଗରକୁ ମନୁନ କରି ସେ ଯେଉଁ ମଣି ମୁକ୍ତା ପାଇଥିଲେ ତାହା ଦ୍ଵାରା ନିଜର ଚେତନାକୁ ବିମଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ । ବଞ୍ଚିବାର କଳା ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଶିଖିଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିଲେ । ଜୀବନର ଅର୍ଥ ଓ ସାର୍ଥକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ପୁଞ୍ଜୀନୁପୁଞ୍ଜ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ମୋ ବିଚାରରେ ସେଥିଲେ ଜଣେ ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ସାଧକ ଓ ସାରସ୍ଵତ ସାଧନାର ବିଶାଳ ବଚବୃକ୍ଷ । ତାଙ୍କ ଛାଇରେ ବସି କେତେ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅମାପ ଶୀତଳତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

ପୃଥ୍ବୀକୁ, ଜୀବନକୁ, ସମାଜକୁ ପ୍ରାଣଭରି ଭଲ ପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଚିରଭାଇ ସତରେ କ'ଣ ଛାଡ଼ି ଯାଇପାରନ୍ତି ଏସବୁକୁ, ଆମମାନଙ୍କୁ । ଦେହ ଆଜି ତାଙ୍କର ପଞ୍ଚଭୂତରେ ମିଶିଯାଇଛି । ହେଲେ ତାଙ୍କର

ବିଶାଳ ଚେତନା ଏ ପୃଥ୍ବୀକୁ ଏ ମାଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଆମକୁ ଛାଡ଼ି କେଉଁଠାକୁ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ସର୍ବକୁ ଯିବାର ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କର ନଥିଲା । ସେ ବାଟର ନକ୍ସା ତାଙ୍କୁ ଜଣା ନଥିଲା । ତାଙ୍କପାଇଁ ଏଇ ମାଟିପାଣି ପବନ ହିଁ ସର୍ଗର ଅନ୍ୟନାମ, ବୈକୁଣ୍ଠର ଅନ୍ୟତମ ପରିଭାଷା । ଏଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବୈକୁଣ୍ଠ ଛାଡ଼ି ସେ ଯିବେ ନାହିଁ, ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଆମମାନଙ୍କୁ ଭୁଲି ପାରିବେ ନାହିଁ, ଏତେ ମମତାର ବନ୍ଧନ କ'ଣ ସହଜରେ ତୁଟେ, ଅକାଟ୍ୟ ଏ ବନ୍ଧନ, ଅଛେଦ୍ୟ ଏ ବନ୍ଧନ, ସହଜରେ ତୁଟିବ ନାହିଁ କି ସେ ତୁଟାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ଆମେ ସବୁ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛୁଁ ସେତେଦିନ 'ଚିରଭାଇ' ମରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଅମର ହୋଇ ରହିବେ ।

ବିଭାଗ ମୁଖ୍ୟ

ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ଵର

ବୌଦ୍ଧିକ ଜଗତର ତୁଚ୍ଛ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ

ତୁଷାରକାତ

ସମସ୍ତ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତାକୁ ଅପରିଶୀମ୍ବର ଯୋଗୁଁ ସମାଜଟି ଛାରଖାର ହୋଇଯାଇଥିବା ବାବଦରେ ‘ଚିତ୍ରକାଳ’ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଲୋଚନାଟିଏ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିବା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ ଥିଲା “ତୁଷାର, ଆମର ଐତିହ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ଗାଁ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଶ୍ରୀ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ସେତେବେଳର ନାମିତ ‘ହରିଜନ’ମାନଙ୍କୁ ମନ୍ଦିର ପ୍ରବେଶ କରେଇଥିଲେ, ସେଠି ସମସ୍ତ ଜାତିର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ମଶାଣିରେ ପୋଡ଼ାଯାଉଛି କି ?” କ’ଣ ବା ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତି ! ତେବେ ଯେହେତୁ ମୁଁ ସେଇ ଗାଁର ଓ ସେ ମୋ ଠାରୁ ଉତ୍ତର ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଭୁରୁଡ଼ିମାରି କହିଦେଲି, “ଭୁବନେଶ୍ବରର ସତ୍ୟନଗର ମଶାଣିରେ ଯଦି ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ପୋଡ଼ା ହେଉଛନ୍ତି, ତେବେ ଆମ ଗାଁରେ ଡେରିରେ ହେଉପକ୍ରେ, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ହେବ ।” କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖଟି ରହିଗଲା, ତାଙ୍କ ଜୀବଦ୍ବଶାରେ ତାହା ହେଲା ନାହିଁ । ଆଉ, ଆମ ଗାଁର କରଣ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ‘ଖାପୁ’ ପଞ୍ଚାୟତ, ତାଙ୍କ ଅର୍ଥର ଶରୀରଟିକୁ ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମଶାଣିରେ ହିଁ ପୋଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ଆତ୍ମାଟି ଅନେକ କଷ୍ଟ ପାଇନଥିବ କି ?

ସେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲେଖାରେ ଅନେକ ଦୁଃଖର ସହିତ ରାଜ୍ୟର ବାବୁ (Bureaucrat) ମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆହ୍ୱାନ ରଖିଲେ “ବାବୁମାନେ, ଏକର ଏକର ପରିମିତ ଜମିରେ ଥିବା ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ବଙ୍ଗଳାରେ ରହି ତୁମେମାନେ ଯେତେବେଳେ ବସ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଉଛ, ସେତେବେଳେ କ’ଣ ଜାଣିପାରୁନ ଯେ, ବିକଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲେ ସେମାନେ ସେଠି ରୁହନ୍ତେ ନାହିଁ ! ତାଙ୍କରି ଟିକସରୁ ଦରମା ପାଇ, ତୁମେମାନେ ତ ନିୟୋଜିତ ବିକଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ, କାରଣ ତୁମେମାନେ କୁଆଡ଼େ ଅତି ଜ୍ଞାନୀ ।” ‘ଚିତ୍ରକାଳ’, ଆପଣଙ୍କ

ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ସେଇ କଥା ମନେପଡ଼ି ଯାଉଛି “ନା ବିକଳ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ନା ବସ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦ ବନ୍ଦ ହେଲା ।” ଜ୍ଞାନକୁ ବଢ଼େଇବାକୁ ବାବୁମାନଙ୍କ ବିଦେଶଗତ ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣପ୍ରକ୍ରିୟା କିନ୍ତୁ ଚାଲୁ ରହିଛି ।

ଆପଣ କହୁଥିଲେ, ଏବର ବରିଷ୍ଠ ପ୍ରଶାସକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା, କୌଣସି ଏକ ଜିଲ୍ଲାର ଜିଲ୍ଲାପାଳ ଥିବା ସମୟରେ, ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯାଇଥିଲେ କୌଣସି ଏକ ସ୍କୁଲକୁ । ଶିକ୍ଷକ ଜଣେ ଡେରିରେ ଆସିବାରୁ ଶ୍ରୀ ବେହେରା ତାଙ୍କୁ ଡାଗିଦ୍ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କ’ଣ ହେଲା ସେ ଡାଗିଦ୍ ଫଳ । ଆଜି ସ୍କୁଲକୁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆସିବା ସାତସପନ ହେଲାଣି । କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ ଚାନ୍ସରଳି କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ ପାଠପଢ଼ା ବି ଚାଲିଲାଣି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଜନଗଣନା, ଭୋଟଗ୍ରହଣ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ, ଜାଳ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ, କିନ୍ତୁ ପାଠପଢ଼ା ପାଇଁ ସମୟ ନାହିଁ । କାଳେ ପାଠପଢ଼ିଲେ ଲୋକେସବୁ ଜାଣିଯିବେ ଓ ନିଜ ଅଧିକାର ଜାହିର କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସିବେ, ସେଇଥିପାଇଁ ଏସବୁ ସୁଚିନ୍ତିତ ଯୋଜନା ବୋଲି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କହିଦେଲି, ଆପଣ କହିଲେ- ‘ତୁମେ ସବୁ କରୁଛ କ’ଣ ?’ ଆମେ ଅକିଞ୍ଚନମାନେ ଯେ ଏ ଦେଶର ରାଜ୍ୟରେ କିଛି କରିପାରିବୁ ନାହିଁ, ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆପଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ‘ଚିତ୍ରକାଳ’, ମନେପଡ଼ିଯାଉଛି ୧୯୭୩ ମସିହା କଥା । ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନର ଆଗଧାଡ଼ିର ନେତା ସର୍ଗତ ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ଶ୍ରାବ୍ଧ ସଭାକୁ ଆସିଥାନ୍ତି ବରଣ୍ୟ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତୀ ଚୌଧୁରୀ ଓ ଆପଣ । କଥାଛଳରେ ନବବାବୁ କହିଦେଲେ, “କିଛି ତ କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ, ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସରେ କିଛି ପିଲା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛୁ, ଯିଏକି ଅନ୍ତତଃ

ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଟେକାଟିଏ ପକାଇବେ ।” ସେଇଥିପାଇଁ ତ ତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳକୁ ନକ୍ସଲବାଦୀଙ୍କ ସମର୍ଥକ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥାଏ । ଆପଣ କିଛି ମତ ଦେଇନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନବବାବୁଙ୍କ ମତପ୍ରତି ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନର ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ରଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତଭାଜ, ଆପଣଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ସେଇ ଦୃଶ୍ୟ/କଥା ମନେପଡ଼ିଗଲେ, ମନଟି ଦୁଃଖରେ ଭରିଯାଉଛି ଯେ, “ସେଇ ଟେକାଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟାୟ କରୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପକା ନଯାଇ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ହେଉଛି, ସେଇମାନଙ୍କ ଉପରକୁ ହିଁ ପକାଯାଇଛି ।” କହିବାରେ ଆଦୌ ଶଙ୍କା କାହିଁ ଯେ, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସବୁ ସ୍ତମ୍ଭମାନେ ତ ତଥାକଥିତ ବିପ୍ଳବୀମାନେ ମିଳିମିଶି ଏ ଦେଶର ମୂଳ ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରିବାରେ ଶତ ଚେଷ୍ଟିତ । ନିଜର ସାର୍ଥ ପାଇଁ ଉର୍ବର ଜମି ଓ ଜଳର ଉତ୍ସରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଘର କରାଗଲା । କୋଣଠେସା ହୋଇ ସେମାନେ ପାହାଡ଼/ଜଙ୍ଗଲରେ ପହଞ୍ଚିବାପରେ, ଏବେ ସେଠି ବି ଆଖି, କାରଣ ସେଠି କୁଆଡ଼େ ଅମାପ ସମ୍ପର୍କି । ଏକତୁ ‘ଗଣତନ୍ତ୍ର’ ଓ ସେକତୁ ‘ଟେକାପକା’ଙ୍କ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରେ ସେମାନେ ଆଉ କେତେଦିନ ବଞ୍ଚିବେ, ସେଇକଥା ଚିନ୍ତାକଲେ, ଆପଣଙ୍କ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ମୁହଁଟି ଅବଶ୍ୟ ମନେପଡ଼େ ।

ଚିତ୍ତଭାଜ, ଯାଇଥିଲି ଏବେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ ଉନ୍ମୋଚନ ସଭାକୁ । ଯାହାକି ଆପଣଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଦୁଇଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଜଞ୍ଜାଳୀ ବହିଟି ପର୍ଯ୍ୟବସିତ “ଗତ ଦଶନ୍ଧିରେ ଓଡ଼ିଶା ହରାଇଥିବା ସୁଯୋଗମାନ” ଉପରେ, ସତେକି ଯେମିତି ଲେଖକ ଯାହାଙ୍କ ଅଧିନରେ ଏବେ ନିଯୋଜିତ, ତାଙ୍କରି ବିରାଦରଙ୍କ ଶାସନବେଳେ, ଏଠି ‘ରାମରାଜ୍ୟ’ର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟଶାସନ ସଚିବ ଉନ୍ମୋଚନ କରି ଏପରି ଅନଗ୍ରସରତା ପାଇଁ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଦାୟୀ କଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ବିରୋଧାଭାସ ଉପରେ ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ

ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମିଳିଥିଲେ, ହୁଏତ ଆପଣ ବକ୍ତବ୍ୟଟିଏ ରଖିଥା’ନ୍ତେ ଯେ, “ଦୁଷ୍ଟାର, ଏହା ‘କଟା ଘା’ରେ ଲୁଣ ଛିଞ୍ଚିବା ଭଳି କଥା ।” ଅବସର ପରେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ସାମ୍ବିଧାନିକ ପଦପଦବୀରେ ରହି, ଚାକିରି ବେଳର ବଙ୍ଗଳା, ଗାଡ଼ି, ଘୋଡ଼ା, ନାଲିବତୀ, ଅର୍ଦ୍ଧଳି ଇତ୍ୟାଦିର ଲୋଭ ଯୋଗୁଁ ଯେ ଚାକିରିବେଳେ ସମର୍ପଣ, ସେଇଟି ବୁଝିବାକୁ ବାକି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ପରିସ୍ଥିତି ଦିନକୁ ଦିନ ବଳବତ୍ତର ହେଉଛି ସିନା, କମିବାରେ ନାହିଁ । ଏବର କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କ ସତର୍କତା ବିଭାଗ ତଥା ମାନବାଧିକାର ଆୟୋଗର ମୁଖ୍ୟଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବାବଦରେ କିଛି ଅଛପା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଜୋରକରି କହୁଛନ୍ତି ଯେ ‘ଏହା ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୁସାରଚନା ଓ ଆମେ ପଦବୀ ଛାଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ।” ‘ଚିତ୍ତଭାଜ’, ମନେପଡୁଛି ଜଣେ ସାଧାନତା ଫ୍ରାନ୍ସୀମାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ଭୋଜିରେ ଶିଶୁଶ୍ରମିକ ଠାରୁ ପାଣି ପିଇବା ତଥା ତାଙ୍କୁ ଅଇଁଠା ପ୍ଲେଟ ବଢ଼ାଇବା ଉପରେ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଆଲୋଚନା ବାବଦରେ । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ହୁଏତ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଥିଲା । କ’ଣ ବା ଉତ୍ତର ଦେଇଥାନ୍ତେ । ନବବାବୁ, ଆପଣ, ଗୌରାଙ୍ଗ ଚରଣ ଦାସ, ଇତ୍ୟାଦି ଆମ ଜାଣିବାର ଲୋକମାନେ ଅନେକ ଐତିହ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ଥିଲାବାଲା ଘରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲେ ଓ ଚାହିଁଥିଲେ, ଆଜି କେତେ ନା କେତେ ସମ୍ପର୍କିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ସେସବୁକୁ ଦୁର୍ଘଟଣା କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ କେବଳ ନିଷ୍ପେଷିତଙ୍କ କଥା ଭାବିଲେ ଯାହା କରିବାର କଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଫାଶଟି କେବଳ ନିଜର ସାର୍ଥକଥା ଭାବିଲେ, ସେଇମାନଙ୍କୁ ‘ସାଧାନତା ଫ୍ରାନ୍ସୀମା’ କୋଟାରେ ମିଳିଥିବା ତେଲଟାଙ୍କି, ଗ୍ୟାସ ବିତରଣ ଫର୍ମ୍ଲା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଆଜି ବ୍ୟାପକ ଦୁର୍ନୀତି । ଏଇଥିପାଇଁ କି କ’ଣ ସାଧାନତାଟି ଆଣିଥିଲେ ଆପଣମାନେ ?

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରବେଶ ପଥରେ ଲେଖାଯାଇଛି “କେବଳ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଅନୁମତି” ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଅଣ-ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହିନ୍ଦୁ’ ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ଯାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଏଇ ‘ଅଣ-ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହିନ୍ଦୁ’ଙ୍କ ବାବଦରେ ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରିଦେଲି, ଆପଣ ବିରକ୍ତ ସରରେ କହିଲେ “ମୂଳରୁ ନ ଗଲେ କ’ଣ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ?”

‘ଚିତ୍ରଭାବ’, ପିଲାଦିନେ ଆପଣ ଗାଁକୁ ଗଲାବେଳେ, ଆମକୁ ସ୍କୁଲରେ ବିଭିନ୍ନ ଗପ ଶୁଣେଇଲାବେଳେ, ଆମେ ତାକୁଥିଲୁ, କାରଣ ଶୁଣିଥିଲୁ, ଆପଣ ବିଦେଶ ଫେରନ୍ତା । ନିଜ ଧନ୍ଦାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ପୁଣି ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହେଲାବେଳକୁ, ଆପଣ ରୁଗ୍‌ରୁ ଓ ଆମେ ବି ସ୍ଥାପିତ ବର୍ଷର । ସେ ଭେଟ ପୁଣି ଆପଣଙ୍କ ସୌଜନ୍ୟରୁ । ଦୈନିକ ‘ଖବର’ରେ ମୁଁ ଲେଖୁଛି ବୋଲି ଜାଣି, କାହାଠାରୁ ଟେଲିଫୋନ ନମ୍ବର ଯୋଗାଡ଼କରି ତକରା । ଏ ପରିଣତ ବୟସରେ ବି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଅନେକ ସଂକୋଚ ଥାଏ, କାରଣ, କାଳେ କେତେବେଳେ ପାଟିରୁ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ କଥା ବାହାରି ପଡ଼ିବ ବୋଲି । ଆପଣ ‘ସୂର୍ଯ୍ୟ’ ହେଲାବେଳକୁ ଆମେ ସଳିତାଟିଏ ବି ନୁହଁ । ସେଇ ଭାବନାଟି ଥରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତେ, ଆପଣ କହିଥିଲେ “ବାଗଲପୁରିଆଙ୍କ ପାଟିରେ ଏପରି କଥା ଶୋଭାପାଏନା” । ତଥାପି ଭୟରେ ଯେଉଁକଥାଟି ପଚାରି ପାରିନଥିଲି, ଆପଣଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ସେଇଟି ଆଉ ଲୁଚେଇ ପାରୁନାହିଁ । ସତରେ କ’ଣ ସେଇ ସର୍ବନିୟନ୍ତ୍ରା କର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସବୁ ଓଷ୍ଠମାନଙ୍କ ପଟରେ ? ନହେଲେ, ତିସେମ୍ବର ମାସରେ ବର୍ଷାହୋଇ, ଗରିବଗୁଡ଼ାଙ୍କ ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥା’ନ୍ତା କି ଏବଂ କ୍ଷତିପୂରଣ ବାବଦରେ “କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟସରକାର”ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାକ୍‌ଚାତୁରୀ ଚାଲି, ଚାଷୀମାନେ ‘ଆତୁହତ୍ୟା’ କରିବା ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଠେଲି ହୋଇଯାଉଥା’ନ୍ତେ କି ? ଗାନ୍ଧିଜୀ “ସବ୍‌କୋ ସନମତିଦେ ଭଗବାନ” ଏତେ

ବୋଲିଲେ ଓ ବୋଲାଉଲେ । ଫଳ ଯାହା ହେଲା, ତାହାତ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଉଛି ।

ଏଇ ଅଳ୍ପ କିଛିଦିନ ହେଲା ଆପଣଙ୍କ ଲେଖା ଦୈନିକ ‘ଖବର’ର ସୋମବାରିଆ ସଂସ୍କରଣର ‘ଅ ରୁ କ୍ଷ’ ଓଷ୍ଠରେ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଉଥିଲୁ । ତା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଆପଣଙ୍କ ଓଷ୍ଠଟିଏ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ଯାହା ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ପତରାପତରି କରି ଯାହା ଜାଣିଲୁ, ସେହି ସମ୍ବାଦପତ୍ରର କେହି ଜଣେ ଅସୁଯାମରବଣ ହୋଇ ଓଷ୍ଠଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟକୌଣସି ପ୍ରଦେଶ ବା ଦେଶ ହୋଇଥିଲେ, ଆପଣଙ୍କ ଲେଖା ପ୍ରକାଶନ ପାଇଁ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା ଚାଲୁଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ଏଠି ? ଯେଉଁ ନାଗରିକ ସମାଜ (ସିଭିଲ ସୋସାଇଟି)ଟି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର, ବ୍ୟଭିଚାରର ପ୍ରତିରୋଧ କରେ, ଏ ଦେଶରେ ସେଇ ‘ନାଗରିକ ସମାଜ’ଟି ହୁଏତ ସବୁ ଅଘଟଣର କର୍ତ୍ତା ବା ନୀରବ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱକ । ତେଣୁ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓଷ୍ଠଗୁଡ଼ିକ ଲଗାମଛଡ଼ା ଓ ଟଙ୍କାକରୁ ଟଙ୍କାଏ ହତୁପ କରିବାର ଉପାୟମାନ ବାହାର କରିବାରେ ଚେଷ୍ଟିତ । ଭଗବାନ, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସମସ୍ତ ଓଷ୍ଠ ଓ ନାଗରିକ ସମାଜର ମିଳିତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଏ ଦେଶର କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ତାଙ୍କ ଛାଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ସେ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମା କାନ୍ଦୁଥିଲା । ତେଣୁ “ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମା ମୋକ୍ଷ ପାଇଗଲା” ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ବି କରିବି ନାହିଁ ଯେ “ଆପଣଙ୍କ ମହାନ ଆତ୍ମା ଶାନ୍ତି ପାଉ” ବୋଲି । ଏ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଉଧ୍ୱରିବାର ତ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ, ତେଣୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ “ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମାର ଶାନ୍ତି ପାଇବା ।” ଆପଣଙ୍କ ଆଦର୍ଶ, ବାଣୀ, ଲେଖାରେ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ, ଦେଶଟିକୁ ସଜାଡ଼ୁ, ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା ରହିଲା, ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମାର ‘ଶାନ୍ତି’ ପାଇଁ ।

ବାଗଲପୁର, ଜଗତସିଂହପୁର
ମୋ. ୯୭୭୭୫୭୯୧୪୯

ଅମ୍ଳାନ, ଭାସର

ଡ. ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ମିଶ୍ର

ଘଟଣାଟିଏ ଘଟିଲା ସତ, ମାତ୍ର ଆଗକୁ ଆଗକୁ
ବାଟଟିଏ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶିବାରେ ଲାଗିଛି ।
ପୃଥିବୀର ବିବର୍ତ୍ତନ କହୁଛି, କିଛି ସମାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ଚାଲିଥାଏ । ଦୃଶ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।
ପଟଭୂମି ବଦଳୁଥାଏ । ଘଟ-ଘଟାନ୍ତର ଓ ରୂପ-
ରୂପାନ୍ତର ନ୍ୟାୟରେ କଅଣ ଗୋଟାଏ ଭାସର ହୋଇ
ଦିଶିଯାଇଥାଏ । ଅମ୍ଳାନ ହୋଇ ଝଟକୁଥାଏ । ତାକୁ
ଆମେ କଅଣ ବୋଲି କହିବା ?

ଫୁଲଟିଏ ଧୂଳିରୁ ଯାତ ନିଶ୍ଚୟ । ମାତ୍ର ତା
ଭିତରେ ଧୂଳି ନାହିଁ । ପତାକାଟିଏ ଧରାଇଦେବା
ସୂଚାଇଦିଏ ପତାକାଧାରୀର ଦାୟିତ୍ୱ ବଢ଼ିଲା । ସଂକଳ୍ପ
ଥିଲେ ଦାୟିତ୍ୱ ନିର୍ବାହ ସହଜ ହୁଏ । ଅଗଣିତ ମଣିଷ
ମେଳରେ ଯେଉଁ ପତାକାଟି ଅଦୃଶ୍ୟରେ ସିଏ ଧରାଇ
ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ତାହା ସେହିପରି ଅମ୍ଳାନ ଅବସ୍ଥାରେ
ଫରଫର ହୋଇ ଉଡ଼ିବାର ଉତ୍ତର ଦାୟିତ୍ୱ କାହାର !

ଦୁଇଟି ଅଧ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘ ସତାଅଶୀ ବର୍ଷର
ଜୀବନ ଭୂମି । ତା'ରି ମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର
ସାଧନା । ହଁ ସାଧନା । ଛାତ୍ରରୁ ଶିକ୍ଷକ, ଗବେଷକ,
ଅନୁବାଦକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ଅଧ୍ୟାପକ, - ଏଇସବୁ ଭିତରେ
ସିଏ ଥିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ଏତିକି ନ ଥିଲେ । ଯେଉଁ ଖିଅ
ଲଗାଇ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ସରେନାହିଁ ଦେଖିବାର ତରିକା ।
ପ୍ରମାଣ ଚାହିଁଲେ ତ ଠୋସ୍ ପ୍ରମାଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ମିଳିଯାଏ । ତର ସହେ ନାହିଁ । ତମସାର ଅବସ୍ଥାନ୍ତର
ପଟେ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଚିତ୍ତଭାଇ କେବଳ ସଂଗ୍ରାମୀ
ନୁହନ୍ତି । ସଂଗ୍ରାମ ପରେ ସଂସାର ଭିତରେ ସିଏ

ଆତଯାତ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭୂମି ନିର୍ମାଣରେ ନିରଳସ
ଭାବରେ ଲାଗିଯାଇଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ବେଶ୍
ଅବଗାହନ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସାହିତ୍ୟିକର
ଶିରୋପା ତାଙ୍କୁ ପିନ୍ଧାଇ ହେବନାହିଁ । ନିତିଦିନିଆ
ଜୀବନରେ ସେ ଖୁବ୍ ପାଖରୁ ଦିଶନ୍ତି । ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା
ଲାଗନ୍ତି । ନିଜର ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧୀ ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଭିତରେ ଅବଗାହନ
କରି ଘଟଣାକ୍ରମେ ସିଏ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଭିତରେ ମଣିଷ
ସମ୍ଭାବନାର ସ୍ପର୍ଶ ପାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଓ
ଦର୍ଶନ ଅନୁବାଦ କାଳରେ ନିଜକୁ ଗୋଟାଏକା ନିମଗ୍ନ
କରିଦିଅନ୍ତି । ମାଆଙ୍କ ରଚନାବଳୀର ଛତ୍ରେ ଛତ୍ରେ
ଅନୁବାଦର ତାଳେ ତାଳେ ସିଏ ସନ୍ତାନଟିଏ ପରି
ଦିଶନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାର ବିଚାର ଓ ପ୍ରୟୋଗରେ
ଓଡ଼ିଆପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇରହନ୍ତି ।

ନାନାଭାବରେ ନାନାସ୍ତରରେ ସମ୍ପର୍କିତ ଚିତ୍ତଭାଇ
ଶେଷକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଇ ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି । ମଣିଷ
ମେଳରେ ଅସୁମାରି ସପ୍ନ ବୁଣି ପାରୁଥିବା ଏବଂ ସପ୍ନ
ଦେଖିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାରୁଥିବା କଳାକାର ମାଟିରୁ
ଆକାଶ ଯାଏ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତି ।
ହାତଧରି ବାଟ ଚଲାନ୍ତି ।

ଗୁରୁ ନୁହେଁ ମାଆଟିଏ ପରି ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ
ଅନ୍ତରରେ ଥାଇ ଭବିଷ୍ୟତ ପୃଥିବୀ ନିମିତ୍ତ ଆମକୁ
ଆମର ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତୁ ।
ଆମେ କଅଣ ଏହି ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବା ପାଇଁ
ସମ୍ମତି ଦେଇପାରିବା ?

ସଂସ୍କୃତ ବିଭାଗ, ବାଣୀବିହାର
ଭୁବନେଶ୍ୱର

“ଏଇଠି ଅଛି ମୋ ଷଠୀ ଘର
ଏଇଠି ଦିନେ ଜଳିବ ଶେଷେ
ମୋହରି ଚିତା ନିଆଁଟି ।
ଛୋଟ ମୋର ଗାଆଁଟି ।”

ଯେଉଁ ମହାନ କବି ଏଇ ମମତା ଭରା ପଦଟି ରଚନା କରି ନିଜ ଗାଆଁ ପ୍ରତି ସଗ୍ରସ୍ ବସନ୍ତନ ଜଣାଇଥିଲେ, କହିପାରିବି ନାହିଁ ନଈକୂଳ ତାଙ୍କ ଗାଆଁ ମଶାଣିରେ ତାଙ୍କ ଚିତା ଜଳିଥିଲା କି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଆପଣ ‘ସର୍ଗଦ୍ୱାର’ର ଛଳନା ଜାଲରେ ନ ପଡ଼ି ନିଜର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ବାଗଲପୁର ଗାଆଁ ବିଲୁଆଖାଇ ନଈକୂଳରେ ଅଣଦେଖା ଓ ଅଣହେଲାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗଜାବାଗ ମଶାଣିରେ ନିଜର ଚିତା ଜଳାଇ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏକ ନିଆରା ପ୍ରତ୍ୟୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଗଲ । ଫଗ୍ରାମତୀର୍ଥ ବାଗଲପୁରରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଇ ଗଲ ଅନ୍ୟ ଏକ ମହନୀୟ ତୀର୍ଥ । ସମଗ୍ର ଜୀବନର ତପସ୍ୟାମୟ ଏଇ ରୋହିତ ଯାତ୍ରାର ଉଦ୍ୟାପନ ଉତ୍ସବରେ ଆପଣ ସାମାର ପରିସରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏକ ବିପୁଳ ଅସାମତା ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କୁ ବିସର୍ଜିତ କରିଦେଲ । ‘ବିଶ୍ୱ-ନୀଡ଼’ରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ମହାବିଶ୍ୱ-ନୀଡ଼କୁ ବରଣ କରିନେଲ । ଆପଣ ଆଉ ପରିବାରର, ଗାଆଁର, ମାତୃଭବନର ବା ସୁହୃଦ୍ ଗୋଷ୍ଠୀର ହୋଇ ରହିଲ ନାହିଁ । ନିର୍ବାଣ ଶିଖା ଆଜି ଅନିର୍ବାଣ ଜ୍ୟୋତି ବିଭାରେ ପ୍ରତିଭାତ ହେଲେ ।

ପ୍ରଣମ୍ୟ କବି ଭୀମ ଭୋଇଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ଆପଣ ଥିଲେ ‘ଅକଳନ ବାରାନ୍ଧି’ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ‘ନାମ-ମହିମା’ ଥିଲା ‘ଅଗାଧ’ । ଆପଣ ଏତେ ବିଶାଳ

ଏବଂ ଏତେ ଗଭୀର ଥିଲେ ଯେ ତାକୁ ଆକଳନ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିଶ୍ୱଜଗତରେ କାହାରି ନ ଥିଲା । ଆଜି ଆପଣ ଆହୁରି ବିଶାଳ । ବିପୁଳ ଓ ଗଭୀରତର ହୋଇଗଲେ, ଆହୁରି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଗଲେ ।

ଭାରତବର୍ଷରେ ଆପଣ ତିନିଜଣ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆପଣାର ହୃଦୟ ବେଦୀରେ ଆସନ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରି ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ନମସ୍ୟା ମହାପୁରୁଷମାନେ ହେଲେ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ, ମହାକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଏବଂ ମହାଯୋଗୀ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ । ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଦୀକ୍ଷା, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଭିକ୍ଷାର ବରଦାନ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଲୋକମୟ, ଆନନ୍ଦମୟ ଓ ଅମୃତମୟ ପଥକୁ ଆଗେଇ ନେଇଥିଲା । ଭୋଗମୟ ଜୀବନରୁ ଆପଣଙ୍କ କାୟାକଟ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ଯୋଗମୟ ଜୀବନରେ । ସେମାନଙ୍କ ସାଧନାମୟ ମହାସାଗରରେ ଆପଣ ନିତ୍ୟ ନିୟମିତ ମହାସ୍ନାନ କରି ତ୍ରି-ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆସାନ ହେଉଥିଲେ । ଫଳରେ ଆପଣ ‘ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ’ ଖୋଲି ପାରୁଥିଲେ, ‘ମିତ୍ର ତନ୍ତ୍ର’ରେ ମାନବ ସମାଜକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ‘ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ’ ଭିତରେ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତକୁ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତ ଭିତରେ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବାକୁ ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରିପାରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଅବ୍ୟାହତ ଥିଲା ‘ରୋହିତ’ର ଯାତ୍ରା । ଆପଣ ‘ଶୀଳାତର୍ଥ’ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଥିଲେ ଗୁଣତୀର୍ଥ ପାଖକୁ । ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସାହିମାନ ଉପରେ ସାମାନ୍ୟତମ ଆଘାତ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଗ୍ରୟ ଶିଖାରେ ପରିଣତ କରି ଦେଉଥିଲା । ଶିଶୁମାନେ ହିଁ

ତାଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହେବେ ଏହାହିଁ ଥିଲା
ଆପଣଙ୍କର ହୃଦୟର କାମନା । ଶିଶୁମାରଙ୍କ ଝରଣାରେ
ଆପଣ ନିଜେ ଝରି ଝରି ଗଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ ଶିଶୁ
ସାଗରରେ ଆବୁବିସ୍ମୁତ ହେବାକୁ ।

ଥରେ ତ କହିଛି ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ‘ଆକଳନ
ବାରାନ୍ଧି’ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ‘ନାମ’ର ‘ମହିମା’
‘ଅଗାଧ’ । ଆପଣଙ୍କୁ ଆକଳନ କରିବାକୁ ଆପଣଙ୍କ ପରି
ଆଉ ଜଣେ ତପସୀଙ୍କର ଏ ପୃଥିବୀରେ ଆବିର୍ଭାବ
ଆବଶ୍ୟକ ।

ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ସାଧନାର - ଆପଣଙ୍କ
ରୋହିତ ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ମହୋତ୍ସବରେ ମହାମୃତ୍ୟୁ
ଗଳାରେ ଲମ୍ଫାଇ ଦେଲେ ଆପଣଙ୍କ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର
ସୁବାସିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟକୁ ଆପଣଙ୍କ ଗୁରୁ

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ବାଣୀକୁ ସାର୍ଥକ କରି -

‘ମରଣ ଯେ ଦିନ ଦିନେର ଶେଷେ

ଆସୁବେ ତୋମାର ଦୁଆରେ

ସେ ଦିନ ତୁମି ଗୋ କି ଧନ ଦିବେ

ଭରାଣ ଆମାର ପରାଣ ଖାନି

ସମ୍ବୁଖେ ତାର ଦିବ ଆନି

ଶୂନ୍ୟ ବିଦାୟ କରବୋନା ଗୋ ତାହାରେ ।’

ଆପଣଙ୍କୁ ପାରମ୍ପରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେବାଠାରୁ
ଦୂରରେ ରହୁଛି । କାରଣ ଆପଣ କ’ଣ ମୁଁ ଜାଣେ । ମୁଁ
କ’ଣ ଆପଣ ଜାଣିଥିଲେ ।

କୌଣସି ତୀର୍ଥର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ଆପଣ
‘ଚିତ୍ତତୀର୍ଥ’ ରୂପରେ ଆମ ପାଖରେ ଉଭାସିତ ।
ଏଠାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳିର ପ୍ରଶ୍ନ ଆସୁଛି କେଉଁଠୁ ?

ବାଗଲପୁର, ଜଗତସିଂହପୁର

ଚିତ୍ର ଦିଗତ କିଷ୍ଟ ପ୍ରତିଧ୍ବନି

ଶ୍ରୀ ହରିହର ଦାସ

ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନରେ ସାଇତା ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଗୁମ୍ଫିତ ବ୍ୟବହାରିକ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଉଖାରି ସେମାନଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ି କରି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ସାହିତ୍ୟକୁ ଯିଏ ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ନେଇଥିଲେ- ସେ ହେଉଛନ୍ତି ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସ ।

ଅସାଧାରଣ ଧୀଶକ୍ତି, ମନନଶୀଳତା ଏବଂ ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀର ସିଂହାବଲୋକନୀୟ ନିରିକ୍ଷଣରେ ଧାଁଧପଡ଼ କରୁଥିବା ମଣିଷସମାଜକୁ ଦେଖୁଥିବା ଲୋକଟି, ଓଡ଼ିଆର ଘୁଣ୍ଟିଆ ବୌଦ୍ଧିକ ରାଜ୍ୟରେ ଚିଆଁ ଲଗାଇ ପାରୁଥିବା ଲେଖନୀଶୈଳୀରେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ହୋଇଆସୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟସାହିତ୍ୟକୁ ସେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର କରିଦେଇଥିଲେ ।

ମଣିଷକୁ ଏକାନ୍ତ ନିରୋଳା ମନରେ ଭଲ ପାଉଥିବା ମଣିଷକୁ ମୁକ୍ତ ଚିନ୍ତା ଆଡ଼କୁ ନେବାପାଇଁ ସେ ସମାଜସେବା, ଶିକ୍ଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିରନ୍ତର ଉଦ୍ୟମ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଥିଲେ । ସେଇପାଇଁ କେବଳ ଛଳନା, ଶଠତା, ଖୋଳପିନ୍ଧା ସାମ୍ପ୍ରତିକ ମଣିଷମାନଙ୍କର ପଚୁଆରରେ ସେ ନିଆରା ବାରିହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ ।

ସାମାନ୍ୟତା ଜ୍ଞାନର ନୀଳ ଆକାଶରେ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ତେଣାର ଫଟ୍‌ଫାଟ୍ ଶବ୍ଦ ଆଜି ନିଷ୍ପେକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ସେଇ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ପର ଓ ପରକଳମ ଆମ ପାଖରେ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, ଚିତ୍ତଭାଙ୍ଗୁ ଶତଶତ ପ୍ରଣାମ ।

କଟକ

□□□

ଖୁବ୍ ପ୍ରିୟ ଭାଇ

ରମେଶ

ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହ ଲେଖୁଛି ଆପଣ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦରେ ଆଆନ୍ତୁ । ସ୍କୁଲରେ ଦେଖା ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଆମ ପାଖେ ପାଖେ ରହିଛନ୍ତି । ଆମକୁ ପଥ ଦର୍ଶାଉଛନ୍ତି । ଆମେମାନେ ଆନ୍ତରିକ ହୋଇ ଉଠୁ, ବିଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଉଠୁ, ଭୟ ଓ ଛଳନାର ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠୁ, ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା, ପ୍ରେମରେ ମୋ ହୃଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ସବୁ ରବିବାର ଗୁରୁବାର ସଂଧ୍ୟାରେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଆନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଛି । ଚେଷ୍ଟା କଲେବି ସମ୍ଭବ

ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ସେଦିନ ଚେଷ୍ଟା କରି ଯାଇ ରାତି ୯ଟାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଯା ହେଉ, ହୃଦୟରୁ ଆପଣଙ୍କୁ କାଢ଼ିବ କିଏ ? ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ସମ୍ମାନ ଜଣାଉଛି । ପ୍ରଣାମ ଶବ୍ଦ ପାଟିରେ ଧରିବି ନାହିଁ । ମୋର ଭଲପାଇବା ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଆପଣଙ୍କୁ ତ ଆପଣ କହିଲେ ଅତୁଆ ଲାଗୁଛି । ‘ତୁମେ’ କିମ୍ବା ‘ତୁ’ କ’ଣ କହିଦେଉଛି ? ଶବ୍ଦ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କର । ଆପଣାର ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ଭଲପାଇବା ଦେଇ ତରବରରେ ଦୁଇପଦ ଲେଖିଦେଲି ।

କଟକ

□□□

କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ୧୯୨୩ - ମାଘ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଏକାଦଶୀ ୨୦୧୧

ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି

ଶ୍ରୀ ଗଦାଧର ମିଶ୍ର

ନଳିନୀଦା ବ୍ୟକ୍ତିର ମହାନତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ କହିଥିଲେ, “ବ୍ୟକ୍ତିର ମହାନତା ନିର୍ଭର କରେ ତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ନୈର୍ବିକ୍ରିୟକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ପରିମାଣ ଉପରେ ।” ଏହାର ଅର୍ଥ କେତେ ଦୂର ସେ ନିଜକୁ ଆଗରେ ରଖୁଛି, ନିଜର ଗୁରୁତ୍ବ ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଛି- ଏହାହିଁ ନୈର୍ବିକ୍ରିୟକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବିପରୀତ ଦିଗ ।” ଚିତ୍ର ଗାଈକ କଥା ଏହିଠାରେ ବେଶୀ ମନେ ପଡ଼େ । ଜ୍ଞାନ ଓ ଗୁଣର ଅସୀମ ସମ୍ପଦ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ମଧ୍ୟ କେଉଁଠାରେ ବି ସେ ନିଜକୁ ସମ୍ବୃଦ୍ଧରେ ରଖୁନାହାନ୍ତି ।

୧୯୭୧/୧୯୭୨ ମସିହା ହେବ । ପ୍ରପତ୍ତିକଠାରୁ ଶୁଣିଲି ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ନାମରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିବେ । ପରେ ପ୍ରପତ୍ତି ମୋତେ କହିଥିଲେ ଯେ ସେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖାକୁ ଥରେ ମାତ୍ର ପଢ଼ି ସିଧାସିଧା ଅନୁବାଦ କରୁଥିଲେ । ସଂଶୋଧନର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ୁନଥିଲା । ପରେ ପ୍ରପତ୍ତି ତାଙ୍କର ଏହି ଅତ୍ୟୁତ ଗୁଣ ବିଷୟ ମା’ଙ୍କୁ ଲେଖି ଜଣାଇଦେଇଥିଲେ ।

ପ୍ରପତ୍ତିଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ତାଙ୍କୁ କଟକରେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖା କଲି ପ୍ରଥମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ଦେଖି ନିଜର ଜ୍ଞାନ, ଗୁଣ, ଗାରିମାକୁ ନେଇ ଗର୍ବ ନ କରୁଥିବା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ସିଧାସିଧା କଥା କହୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଦେଖାଇଦେଉଥିଲେ । ଛଳନା କରିବା ତାଙ୍କ ଜାତକରେ ନଥିଲା । ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ପିଲା ଭଳି ମିଶି ବଢ଼ମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଜ୍ଞାନ ସୂର୍ଯ୍ୟରେ ଆଲୋକିତ କରୁଥିଲେ । ଯାହା

ବୁଝୁଥିଲେ ତାକୁ ନିର୍ଭୟରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ରଚନା ଅନୁବାଦ କରିବା ମାଧ୍ୟମରେ ମା’ଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଏକ ମହାନ ଭୂମିକା ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଭବିଷ୍ୟତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଇତିହାସରେ ଏହା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇରହିବ । ମା’ଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ ଭାବ ଥିଲା ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଆନ୍ଦୋଳନେ ସମ୍ପଦ ଦେଖୁଥିଲୁ, କିଭଳି ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର କେଉଁ ଆଦର୍ଶରେ ଗଢ଼ିଉଠିବ ଏଭଳି କେତେ କ’ଣ । ଏକ ଶୁଦ୍ଧ ବୌଦ୍ଧିକ ବାତାବରଣ ସେ ଚାହୁଁଥିଲେ । ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶ୍ୱାସ ଏହି ସମ୍ପଦ କେବେ ନା କେବେ ସାକାର ହେବ । ମଣିଷ ଭିତରେ ଥିବା ସେହି ଅଂଶ ଯାହା ସମ୍ପଦ ଦେଖିବାକୁ ଭଲପାଏ, ତାହା ଦିନେ ତାର ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ଅଧିକାର କରିବ ।

ମୋତେ ପଢ଼ାଇଥିଲେ Human Cycle ଓ ଇଷ ଉପନିଷଦ୍ । ପରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ମୁଁ Human Cycle କୁ ସ୍ବ ନେଇଥିଲି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ସେ ପୁଣିଥରେ ଆସି କାମରେ ଯୋଗଦେବେ । ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତାକାଶକୁ ଆଛନ୍ଦୁ କରି ରଖୁଥିଲା, ତାହାର ପୂରଣ ନିମନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ।

ଜୀବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଥିଲା ଜଣେ ପରେ ଜଣେ ସେମାନେ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି । ଚିତ୍ର ଗାଈକ ଦେହତ୍ୟାଗ ମୋର ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି, ହୃଦୟର ଏକ ଅଂଶର ତିରୋଧାନ ।

ମାତୃଭବନ, କଟକ

ଚିତ୍ତ ଦିଗନ୍ତ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କୁ

ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଷମା ରାୟ

ପ୍ରାଣର ଚିତ୍ତ ଭାଇ,

ପାଦପଦ୍ମରେ ପ୍ରଣାମ । ଆପଣଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଏ ଚିଠି ଲେଖୁଛି, ସେତେବେଳେ ଆପଣ ସଦେହରେ ଏ ସଂସାରରେ ଆମ ସହିତ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଆପଣ ଏ ସଂସାରର କର୍ମ ଓ ଲାଳାଖେଳା ସମାପ୍ତ କରି ଅବିନାଶୀ ଆତ୍ମାର ଅନନ୍ତ ଯାତ୍ରାର ଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ଉଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି ଆଉ ଏକ ଅସରନ୍ତି ଯାତ୍ରା ପଥରେ । ସେ ଯାତ୍ରାପଥ ଆପଣଙ୍କର ସୁଗମ ଓ ସୁକୁସୁମିତ ହେଉ ଏହା ଦିବ୍ୟ ଜନନୀଙ୍କଠାରେ ମୋର ପ୍ରାଣର ନିବେଦନ । ଆଉ ହୃଦୟରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଏହି ନୂଆ ଯାତ୍ରାର ଅସୀମ ପଥରେ ଆପଣ ମା' ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ହିଁ ଏ ସଂସାରକୁ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ଆସିଥିଲେ, ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ଅନବରତ ସୁତାରୁ ରୂପେ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ହିଁ ବାହୁଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି - ଏ ହୃଦୟ ତାହା ଭଲ ଭାବେ ବୁଝିଛି ଓ ଜାଣିଛି । ଏଣୁ ଆପଣଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନତା ଅତୀବ ଦୁଃଖକର, ଶୋକାକୁଳ ଲାଗୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସମୟକ୍ରମେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜକୁ ଯଥାଯଥ ଭାବେ ସମ୍ମାନି ନେବୁ, ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଓ ସୁହୃଦ୍ ଭାବେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଆଗେଇ ଯିବୁ, ପରସ୍ପରର ବନ୍ଧୁ ଓ ସହାୟ ହେବୁ । ଏଥିରେ ଆପଣ ନିଶ୍ଚିତ ରହିବେ । ହୃଦୟରେ ଏକଥା ଆପଣ ଏଠାରେ ଥିବାବେଳେ ଅନୁଭବ କରିଥିବେ ନିଶ୍ଚୟ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର ମହାକାବ୍ୟ 'ସାବିତ୍ରୀ'ରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ-

O mortal, bear this world's law of pain,
In thy hard passage through a suffering world
Learn for thy soul's support on Heaven's Strength,
Turn towards high Truth, aspire to love and peace.
A little bliss is lent thee from above,
A touch divine upon thy human days.
Make of thy daily way a pilgrimage,
For through small joys and griefs thou mov'st
towards God. (Pg. 451)

ଜୀବନଟାଯାକ ଆପଣ ଉପରୋକ୍ତ ସତ୍ୟଟିକୁ ନେଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି, ଜୀବନର ସାଧନା ରୂପେ ବାନ୍ଧିନେଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କର ଅଗାଧ ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ କ୍ଷମାଶାଳତା ଗୁଣରେ ତାହା ଶିଖାଇବାକୁ ଜୀବନର ବ୍ରତରୂପେ ସାଧନା କରିଛନ୍ତି । ସେ ସାଧନା ଆମ ଭିତରେ ବଞ୍ଚିରହି ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଚାଲିବ । ଆପଣ ସେ ସଂସାରରୁ ଏହା ଦେଖି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିବେ । ସେ ହସ ଏ ସଂସାରରେ ଆମମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ସୁବାସିତ ପୂଜର ମହକ ବିଞ୍ଚିଦେବ । ଆମ ମନରେ ଶତସଂହାର ବଳ ଦେବ । ଆମେ ଅନବରତ ନିଜ ନିଜର କର୍ମପଥରେ ଆଗୁସାର ରହିବୁ । ପରସ୍ପରକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ୱାସ କରିବୁ, ଭଲ ପାଇବୁ, ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଆମ ଯାଏ ଶିତିତିଏ ସଦା ମହକୁଦ୍ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ରହିଥିବ ମଧ୍ୟ ସଦାସର୍ବଦା । ଆପଣ ସଖାରରେ ହୁଏତ ଆଉ ଆମ ସହ ନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ମହକଭରା, ଅବିନାଶୀ ଆତ୍ମା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହ ଏ ସଂସାରରେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରହିଛି । ଏହାଠାରୁ ବଳି ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ, ଖୁସିର ଖବର ଆଉ ଅଧିକ କ'ଣ ହୋଇ ପାରିବ ତାହା ମୁଁ ଭାବି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ମତେ ନିଜେ ଫୋନ୍ କରି ଗତ ନଭେମ୍ବର ୨୧ ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ହସି ହସି କେତେ କଥା କହିଥିଲେ । ତାମିଲ୍ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ କିଛି ତିସେମ୍ବର ଶେଷ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆକୁ ଅନୁବାଦ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । କେହି ତାମିଲ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହାୟ ନେବାକୁ କହିଥିଲେ ଏ ବାବଦରେ । ମୁଁ ବହି କିଣି ରଖି ବନ୍ଧୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲି । ଦୁଇଜଣଯାକ ହିଁ କହି ଶେଷରେ ଜଣେ ଅକ୍ଷମତା ପ୍ରକାଶ କଲା । ଆଉ ଜଣେ ତୁପ୍ ରହିଲା । ନିଜେ ତାମିଲ୍ ଅତି ଭଲକରି ଜାଣିନଥିବାରୁ କ'ଣ କରିବି ଭାବି ହେଉଥିବା ବେଳେ, ହଠାତ୍ କିନା, as if a bolt from the blue, ଆପଣ ଦୁର୍ଘଟଣାର ଶିକାର ହେଲେ ତିସେମ୍ବର ୨୦

ତାରିଖରେ । ହସ୍ପିଟାଲ୍ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ରହି ଶେଷକୁ ୧୬ ଜାନୁଆରୀ ଦିନ ୩ଟା ୫ମିନିଟ୍ରେ ପ୍ରାଣ ପକ୍ଷୀ ଆପଣଙ୍କର ଉଡିଗଲା ଅନନ୍ତ ଯାତ୍ରା ପଥରେ । ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କୁ କଥା ଦେଇଥିଲି, ସେକଥା ରଖିବି ନିଶ୍ଚୟ । ସବୁ ସୁବିଧା କରି ଆପଣ ଦେଇଥିବା କାମଟିକୁ ସମୟକ୍ରମେ କରିପାରିବି । ଆପଣ ସେ ପାରିରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦିଅନ୍ତୁ, ବଡ଼ ଭାଇ । ଜୀବନଟାଯାକ ଭଲ ପାଇଛନ୍ତି ଆଉ କ୍ଷମା ଦେଇଛନ୍ତି । ସେଇଆହିଁ ଅନବରତ କରିଥାନ୍ତୁ । ତାକୁହିଁ ପାଥେୟ କରି ଆମେ ଏ ସଂସାରରେ ଆମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିପାରୁ ଯେମିତି । ଥରେ ଆପଣ ମତେ କହିଥିଲେ, “ସୁଷମା, ବେଶି ଜାଣିଥିବା ଲୋକକୁ ବେଶି ବେଶି ସହିବାକୁ ପଡିଥାଏ ।” ଆଉଥରେ ପଚାରିଥିଲେ, “ସୁଷମା, ଜୀବନରେ ହସ ବେଶି ନା କାନ୍ଦ ବେଶି ।” ମୁଁ

କହିଲି, ‘ହସ’ । ଆପଣ ପଚାରିଲେ, “ତୁମେ କେଉଁ ପଟେ ରହିବ ।” ମୁଁ କହିଲି, ‘ହସ ପଟରେ ।’ ମୁଁ କଥା ଦେଉଛି ବଡ଼ ଭାଇ, ଜୀବନରେ ସର୍ବଦା ହସ ପଟରେ ରହିବି । ଆପଣଙ୍କର ଏକଥା ମତେ ଜୀବନରେ ବାଟ ଦେଖେଇଛି । ଜୀବନଟାଯାକ ଏହା ମୁଁ ମନେ ରଖି ଆଗକୁ ଚାଲିପାରେ- ଏହା ଆପଣଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଈଶ୍ବରଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

। ଇତି ।

ଆପଣଙ୍କର ସ୍ନେହାଧୀନା ଝିଅ ‘ସୁଷମା’ ।

(ଏକଦା ମୁଁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ବଡ଼ଭାଇ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲି ଓ ସେ ଏହି ଡାକରେ ଅତି ଖୁସି ହୋଇ ଯାଉଥିବାର ଅନୁଭବ କରିଛି ।)

ଚେନ୍ନାଇ

ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ବସିଥା

ଶ୍ରୀ ଶରତ ଜେନା

ଅତି ଆପଣାର ଏବଂ ପାଖରେ ରହି ତୁମେ ଶିକ୍ଷା ଓ ବଳ ଦେଇ ପାଦ ଟାଣ କରି ଚାଲିବାକୁ ଶିଖାଇ ଚିର ନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇ ରହିଲ, ବଡ଼ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ବ ଦେଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ହାତରେ । ଯେଉଁ ଦୀପଟିଏ ଧରାଇ ଦେଇଗଲା ତାହା ଆଜି ଚିର ଦିନ ଶେଷ ଜୀବନଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭୁଲ୍ଲା ହୋଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଗଲା । ଅତି ନିକଟରେ ବାପ ନୁହଁ, ଗୁରୁ ନୁହଁ, ସାଙ୍ଗଭଳି, ଭାଇ ଭଳି ହାତ ଧରି ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ଶିଖାଇଛ । ଏଇ ଅତି ନିକଟରେ ତାହାରଖାନା ଆସିବା ଆଗରୁ କହୁଥିଲ ମୋଜାଟାଏ କିଣ ପାଦ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯାଉଥିବ । ଅନେକ ଦିନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ଶରୀରର ଯତ୍ନ ନିଅ ଏଭଳି, ଏତେ ତଳକୁ ଅନାଇ

ଆମକୁ ମାଟି ଭିତରୁ ଉଠାଇ ଧୂଳି ଝାଡି ଦେଇ ମଣିଷ ହେବାର ଯେଉଁ ପ୍ରେରଣା ଆମ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ କରି ଚିର ନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇଗଲା, ଏହା ଭାବିଲାବେଳକୁ ପାଷାଣ ପାଟି ଗଲାଭଳି ଲାଗୁଛି । ଏହି ଗାଳି ଭିତରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତାହା କେହି ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଯିଏ ଏହି ଝଡ଼ ଭିତରେ ପାର ହୋଇ ତୁମକୁ ଖୋଜିଛି ସେହି ତାହା ମୂଳ ବୁଝି ପାରିବ, ଏଭଳି ଶିକ୍ଷା ବୁଝିବା ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ପୃଥିବୀକୁ ଜାଣିବା, ନିଜକୁ ଜାଣିବା, ବାଟ ବତାଇ ଦୀପଟିଏ ଜଳାଇ ଧରାଇ ଦେଇଗଲା ତାହା ଚିରଦିନ ଯେପରି ସାଇତି ରଖେ । ଆଉ ବିଶେଷ କିଛି ଲେଖୁନାହିଁ । ତୁମ ବିଷୟରେ ଅଗ ପାଉନି ମୂଳ ମଧ୍ୟ ପାଉନି, ଆଖି ପାଉନି, ଶେଷରେ ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ରହୁଛି ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରପୁର, ଭୁବନେଶ୍ବର

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ପରମ ସୁହୃଦ୍

ଶ୍ରୀ ଶିବିବ୍ରତ ପ୍ରଧାନ

କିଏ ଜାଣି ନାହିଁ - ଗାଈର ରକ୍ତରୁ ତା' ଶାର ହୁଏ ବୋଲି
ଆଉ ତା'ରକ୍ତ ତା' ସମଗ୍ର ଶରୀରରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ... ।
ତା'ବୋଲି ତା'କାନକୁ, ତା' ଶିଙ୍ଘକୁ, ତା' ଲାଞ୍ଜକୁ ଦୁର୍ହିଲେ
କ୍ଷୀର ମିଳେ ନାହିଁ । ତା' ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାଗା ରହିଛି
ଆଉ ସେ' ଟା ହେଉଛି ତା'ର ପହ୍ଲା । ସେପରି ଚିତ୍ତଭାଜ
ନିଜକୁ ସାରା ଭାରତରେ ତଥା ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ
କରି ପାରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସୁହୃଦ୍ ଶିବିରରେ ସେ ଯେତିକି
ଅନୁଭୂତ ହେବେ, ଅନ୍ୟଠି ସେତେଟା ନୁହେଁ । ଯେତେ
ବଡ଼ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ବା ଘଟଣା ହେଉ କାଳର ସ୍ରୋତରେ ତାହା
ଜ୍ରମଣ ମିଳେଇ ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସୁହୃଦ୍ ଶିବିର ଏପରି ଏକ
ଗତିଶୀଳ ସଂସ୍ଥା ଯାହାକି ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦୁଇଥର ନବୀକରଣ
ହୋଇଥାଏ ଆଉ ସେଇ ସମୟରେ ଚିତ୍ତଭାଜ ଆମ
ଗହଣରେ ଥିବାର ଅନୁଭୂତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଗନାଜଲୋ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳୀନ ଶିବିରକୁ
ଗୋଟିଏ ଦିନ ପାଇଁ ଚିତ୍ତଭାଜ ଆସିଥାନ୍ତି । ସେଇଠି ଦୀର୍ଘ
ସମୟ ଧରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ
ମିଳିଥିଲା । କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହୁଥାନ୍ତି - “ବୁଝିଲେ
କ୍ଷିତିଭାଜ ମା' କେତେ କରୁଣାମୟୀ ! ମୋ ବାଁ ହାତ ସିନା
ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ମା' ମୋ ତାହାଣ ହାତଟାକୁ ବନ୍ଧାଇ ଦେଲେ ।
ଫଳରେ “ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ” ଗ୍ରନ୍ଥଟି ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍ ବନ୍ଧା
ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ଲେଖି ପାରିଲି ।” ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ସେ
ମାଙ୍କ କରୁଣାକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସାରସତ
ସାଧନାରେ ବ୍ରତୀ ଥିଲେ । ଏ'ଟା ଆମ ପାଇଁ କମ୍
ବଳକାରକ କଥା ନୁହେଁ ।

ପ୍ରାୟ ବାଉଁଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଭେଡେନ୍ (ବରଗଡ଼)
ଶିବିରରେ ସାକ୍ଷ୍ୟମୁକ୍ତ ଆଲୋଚନାରେ ଆମ ବିକାଶ ଭାଜ
କହିଲେ, “ଚିତ୍ତଭାଜ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଶିବିର ଠିକ୍ ଗୁଲିଛି

। କିନ୍ତୁ ଯାକ ପରେ ପରେ ଏ ଶିବିରର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ
ହେବ ? ଏପରି ଗୁଲିବ ତ ? ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର
କ୍ଷୋଭାସୂଚକ ଉକ୍ତିର ଏକ ଯଥାର୍ଥତା ରହିଛି । ତାଙ୍କ ପରେ
ପରେ ମୁଁ ଉଠିପଡ଼ି ତାଙ୍କ ଉକ୍ତିକୁ କାଉଣ୍ଟର ନ କରି ବରଂ
ପୂରଣ କରିବାକୁ ଯାଇ କହିଲି - “ଚିତ୍ତଭାଜ ଯଦି ଆମ
ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ନ ପାରିଲେ ତେବେ ସେ କି ଚିତ୍ତଭାଜ ?”
ଚିତ୍ତଭାଜ ସେତେବେଳେ ଆମ ଗହଣରେ ଥାଆନ୍ତି ।
କଥାଟା କହୁ କହୁ କହି ଦେଲି ସିନା ମୋତେ ବଡ଼ ଅଶ୍ବସ୍ତି
ବୋଧ ହେଲା । କଥାଟା କିପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମୂଳକ ବୋଲି
ମନେ ହେଲା । କାରଣ କଥାଟା ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରି କହି ନଥିଲି,
ତା' ମନକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲା । ଏବେ ଦେଖୁଛି କଥାଟାର
ସତ୍ୟତା ରହିଛି ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ଆମ ଗହଣରେ ଅଛନ୍ତି, ଆମ ଭିତରେ
ବଞ୍ଚିରହିଛନ୍ତି; ଏ'ଟା ଉଣା ଅଧିକ ଅନେକ ସୁହୃଦ୍ ଅନୁଭବ
କରୁଥିବେ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚିତ୍ତଭାଜ ନିଜକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରି
ଦେଇଛନ୍ତି, ସେ ବାଜିରେ ଜିତି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଉ ଆମେ,
ଆଜିକୁ ୧୫ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ହେବ, ତାଙ୍କର ସାସ୍ଥ୍ୟ ଯୋଗୁଁ
ବିଶେଷ କରି ବାର୍ଷିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ସେ ଆଉ ଶିବିରରେ ଯୋଗ
ଦେଇ ପାରୁନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଶିବିର ଗୁଲିଛି । ସେ
କେତେଦିନ ଆଉ ଅବଲମ୍ବନଟିଏ ହୋଇ
ରହିଥାନ୍ତେ ! ଆମେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦେଇଛୁ ଯେ
ଚିତ୍ତଭାଜ ସଦେହରେ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେଇ
ନପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶିବିର ଗୁଲିଛି ଓ ଗୁଲିବ । ଗତ
ଶୀତକାଳୀନ ପରଜଙ୍ଗ ଶିବିରରେ ଅକ୍ଷୟ ଭାଜ
(ବନ୍ଧପଡ଼ା) କହୁଥାନ୍ତି - “କ୍ଷିତିଭାଜ ! ଏ ଶିବିରଟା
ମୋତେ ଅନ୍ୟ ଶିବିରମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଜୀବନ୍ତ
ମନେ ହେଉଛି । ମୋ ଆଖିରେ ସେଦିନ କାହିଁକି ଲୁହ
ଜଳେଇ ଆସିଲା ।

ରୁଚିଦା, ବରଗଡ଼

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଳି ଚରଣେ ତୁମର

ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

ସୃଜନ - ସପ୍ନ ବିଭୋର ସଦା ତରୁଣ ହୃଦୟ ନବଯୁଗ ଶିଳ୍ପୀ ତୁମେ ଅନିର୍ବାଣ ସୂର୍ଯ୍ୟଶିଖା, ପ୍ରଗତିଶୀଳ ମାନସ, ସବୁଠି ବିକାର୍ଯ୍ୟ ତବ ହେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ- ମିଥ୍ୟା ପାଶେ ମଥା ନତ ସରଳ ଓ ଅମାୟିକ, ଅନନ୍ୟ ଛାତ୍ରବସ୍ତ୍ର, ଅନାବିଳ ଆତ୍ମୀୟତା ଦରଦୀ ହୃଦୟେ ତୁମ ସତ୍ତାବରେ ସହଭାଗୀ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ନିଷ୍ଠା ତବ ଯତ୍ନବନେ ସାଧନତା ବିଦ୍ରୋହର ବହିଁ ଜାଳି ଅଧ୍ୟୟନ ଅଧା ରଖି ଚଳିଛ, ବିପ୍ଳବୀ, ତୁମେ ଜ୍ଞାନର ନିଃସୀମ ନୀଳ ବିମୁକ୍ତ ବିହଙ୍ଗ ତୁମେ ଜିଜ୍ଞାସା ଅନୁଷ୍ଠା ବେନି ଦିଗ୍‌ବିଦିଗ୍ ଖେଦି ଯାଅ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆର ମାତୃଭାଷାର ମମତା- ଭ୍ରମି ଦେଶଦେଶାନ୍ତର ଉତ୍କଳ ଭାରତୀ ପଦେ ବାରଦେବୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର ଶାଣିତ ଓ ରସାଣିତ	ଆଜୀବନ ଜ୍ଞାନର ତପସୀ, ଅନବଦ୍ୟ ହେ ସ୍ରଷ୍ଟା ମନୀଷୀ, ଚେତନାର ଅତସ୍ତ୍ର ପ୍ରହରୀ, ତୁମ ପାଶେ ମୃତ୍ୟୁ ଯାଏ ହାରି । ପ୍ରଜ୍ଞାଦୀପ୍ତ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପ୍ରତିଭା, ଯଶଗୁଣ ଗଉରବ ବିଭା । କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ଗୁରୁ ଅନୁପମ, କରି ନାହିଁ, ତୁମେ ସତ୍ୟକାମ । ବନ୍ଧୁପ୍ରିୟ, ବିନୟାବନତ, ଶିକ୍ଷା ତବ ଜୀବନର ବ୍ରତ । ସଂବେଦନା, କରୁଣା କୋମଳ କଲ୍ଲୋଳିତ ହୁଏ ଅବିରଳ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଥୀ ସହରୁରୀ, ଅନାୟାସେ ହୋଇଯାଏ ବାରି । ସଂଗ୍ରାମରେ ଦେଇଛ ଯେ ଝାସ, ବରିଅଛ ଦୀର୍ଘ କାରାବାସ । ବାପୁଜୀଙ୍କ ଆଗ୍ନେୟ ଆହ୍ୱାନେ ମାତୃଭୂମି ମୁକ୍ତି ଅଭିଯାନେ । ଆକାଶରେ ଉଡୁଛ ବିହାରୀ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଆଲୋକାଭିସାରୀ । କୂଳ ତବ ମନ ତଟିନାର, ସତ୍ୟସନ୍ଧ ହେ ବିଜୟୀ ବୀର । ଅନୁରାଗୀ ସର୍ବାଙ୍ଗକରଣେ ମହାକିନୀ ଝରେ ତୁମ ପ୍ରାଣେ । ମଣିମୁକ୍ତା ଆଶିଷ ସାଉଁଟି, ମାତା ଗୁନ୍ଥି ଦେଇଛ ତା' ଭେଟି । ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସୃଜନ ପ୍ରତିଭା, ଭାଷା ତବ ଭାସର, ଅଜିଭା ।	ପ୍ରବନ୍ଧର ପୃଥ୍ବୀରେ ଲେଖାଥୁବ କାଳ କାଳ, ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରେରଣା ତୁମେ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ସପ୍ନ ବୁଣି ନାହିଁ ତୁମ ପଟାନ୍ତର, ହେ ସାହିତ୍ୟ ମହାସିନ୍ଧୁ, ଜଗନ୍ନାଥ ଅସତୋଷ ସମାଜରେ ସାମ୍ୟ ଲାଗି ଆଣିବାକୁ ଜାଗରଣ, ଛୁଟାଇଛ ଅନର୍ଗଳ ରଚନାବଳୀରେ ତବ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବର ସବାମୂଳରେ ମଣିଷ: ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ହିତେ ତା'ର ଦେଖ ଯେବେ ମଣିଷର ଅବିବେକିପଣ, ପୁଣି ଔଦାସୀନ୍ୟ, ଅଥର୍ବତା, ଭାଗ୍ୟବାଦ, ଧର୍ମାନ୍ଧତା, ବୈଷମ୍ୟ, ବିଦ୍ୱେଷ, ଘୃଣା, ନୃସଂଗତା, ପାରନାହିଁ ସହି, ବିଦ୍ରୋହୀ ଆତ୍ମା ତୁମର ରୋଷଦୀପ୍ତ ରୁଦ୍ର, ତବ ବିଚ୍ଛକରେ ମିଥ୍ୟାରୁର, କେମିତି ବା ସମ୍ଭାଳନ୍ତ ବର୍ବରତା ପ୍ରତିବାଦେ ହେ ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟଭାଷୀ ଅପାତ ଦାରୁଣ ତବ ମହାକାଳୀ ଅଂଶେ ଜାତ ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ତା'ର	ସର୍ବାକ୍ଷରେ ତୁମ ନାମ ଗୋଟି ଧୂଳିରେ ତା' ଯିବ ନାହିଁ ଲୋଟି । ଝରିଯାଅ ଅଜସ୍ର ଧାରାରେ, ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା-ପୀଡ଼ିତା ଧରାରେ । ନିଜେ ତୁମେ ନିଜର ତୁଳନା, କେ ତୁମକୁ କରିବ କଳନା ! ଅଗ୍ନି ଜଳେ ଅନ୍ତରେ ତୁମର, କଣ୍ଠେ ଶୁଭେ ସଂଗ୍ରାମର ସର । ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଅଜ୍ଞାନତା କାରୀ, ଚିରସ୍ରାବୀ ପ୍ରବନ୍ଧର ଧାରୀ । ନିନାଦିତ ହୁଏ ଘନ ଘନ ଶଂଖଧ୍ୱନି ଥରାଇ ଭୁବନ । ଏ ବିଶ୍ୱାସ ତବ ଅବିଚଳ, ନିତ୍ୟ ତୁମ ଲେଖନୀ ଚଞ୍ଚଳ । ନିଷ୍ଠେଷଣ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, କଷଣ, ଅବହେଳା, ଅନ୍ୟାୟ, ଶୋଷଣ, ଆଳସ୍ୟ ଓ ଅତୀତର ମୋହ, ହୀନସାର୍ଥ, ଭାରୁତା ବା ଭୟ, ଲେଖନୀରେ ଆସେ ଲଙ୍ଘ ଦେଇ । ଶତାଧିତ ଉଦ୍ୟତ ତ୍ରିଶୂଳ ଦୋହଲାଇ ଦୁଃଶାସନ ମୂଳ । ଦେଖୁ ଦେଶ ଜାତିର ଦୁର୍ଗତି ! ବୁକୁତଳେ ବ୍ରହ୍ମ ଉଠେ ତାତି । ଅକପଟ ତୁମ ଉଚ୍ଚାରଣ, ମର୍ମଭେଦୀ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶବ୍ଦବାଣ । ତୁମେ ଯା'ରେ ବେଶୀ ଭଲପାଅ ବାରବାର ଆଦାତେ ସ୍ମରୁଅ ।
--	---	--	---

ନୁହଁ ତୁମେ ନିରନ୍ତର ଶାନ୍ତସ୍ଥିତ କେବେ ତୁମେ ଗଦ୍ୟମୟ ନୁହେଁ ଖାଲି ବିଗଳିତ ଅଧରରେ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଂଗୀତ ଗାନେ ମୁକୁଳିତ ହୋଇଯାଏ ବିଶ୍ୱନାଥ ସନ୍ଧାନରେ ମାନବ ଐକ୍ୟ ବିଧାନେ ଗଭୀର ମାନବବାଦୀ ବୟସ ନିର୍ବିଶେଷରେ ମେଳ ପାଇଁ ସମାକୁଳ ନିଃସଙ୍ଗତା ନ ପାରିଛି ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ ମେଲି ପରାଥ ପଥକ ବନ୍ଧୁ, ହେ ରୋହିତ ଚିରଯାତ୍ରୀ, ଅସୀମ ଏକକ୍ଷା ଘେନି ପ୍ରତିକ୍ଷଣ ତୁମ ଲାଗି କେତେ ଦିଗନ୍ତକୁ ଛୁଇଁ ଜାତିରେ ଯବନ ତୁମେ ବାଧା ପ୍ରତିବନ୍ଧ ତୁମ ବୈରାଗ୍ୟ ବର୍ଜନ କେବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକତାର ଯୋଗୀ, ତୋଳିନାହିଁ ଦେବାଳୟେ ଦେଖୁଛ ମଣିଷ ଦେହେ ଚାହିଁନ ଏକକ ମୁକ୍ତି, ସର୍ବଜନ ମୁକ୍ତି ଲାଗି ପାରିନି ପାର୍ଥବ ସିଦ୍ଧି ଶୟନେ ସପନେ ତବ	ଜ୍ୱାଳାମୁଖୀ ଅଗ୍ନିଉଦ୍‌ଗାରଣ, ମମତାର ମଧୁର କ୍ଷରଣ । ବିଶ୍ୱ ତୁମ, ଗୀତି-ନିର୍ଝରିଣୀ ସୁଧାୟିତ ଲଳିତ ରାଗିଣୀ । ସାରା ସଭା ସରାଗେ ତୁମରି ପୁଲକିତ ପଦ୍ମକଳି ପରି । ହେ ନିବିଡ଼ ବିନମ୍ର ପ୍ରୟାସ, ତୁମେ ଏକ ଅଦମ୍ୟ ସାହସ । ମଣିଷର ସଖ୍ୟ ସଦା ଲୋଡ଼, ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସଂପର୍କଟି ଯୋଡ଼ । ଖୋଜିବୁଲ ସଂଗଳାଉ ପାଇଁ, କେବେହେଲେ ମାଡ଼ି ତୁମ ଛାଇ । ନିରେଖୁଛ ମାନବ ସୋଦରେ, କୋଳାଇଛ ସତ୍ତିକୁ ଆଦରେ । ଚରଣେବେଟି ମନ୍ତ୍ର ଆମନ୍ତ୍ରଣେ ଶ୍ରମରତ ସାମାଜିକ୍ରମଣେ । ଆଶେ ନିତ୍ୟ ନୂତନ ଦ୍ୟୋତନା, ଯାଏ ତୁମ ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନା । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ଗାର ଯାଅ ଢେଙ୍କି, ଅଗ୍ରଗତି ରୋକି ପାରିନାହିଁ । ନୁହେଁ ତୁମ ଈଶ୍ୱର ସାଧନା, ଅନୁରାଗ ତୁମ ଆରାଧନା । ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଆତୁର ଆରତି, ଉପେକ୍ଷିତ ଦିବ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତି । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁଖ ସଫଳତା, ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୃଦେ ବ୍ୟାକୁଳତା । ପ୍ରଲୋଭନ କରି ଆନମନା, ନିଷ୍ଠୁର କଲ୍ୟାଣ କାମନା ।	ଶ୍ରୀମାତା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାଯଜ୍ଞର ଜୀବନର ଧାରା ତବ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ଯୋଗ ନୂତନ ଆଲୋକ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱବିଧାତାଙ୍କ ପଦେ ସେ ପାଇଁ ଶ୍ରମ ଆବର ସମୂହ ଆତ୍ମବିକାଶ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଆଲୋଚନା ନର-ନାରାୟଣ ପାଶେ ଖଟିଛ ଦିବସ ନିଶି ଶରୀରର ସେଦ ସତେ ବିପୁଳ ସାହିତ୍ୟ କୃତି ସେଛାପ୍ରଣୋଦିତ ଭାବେ ନସରୁଣୁ କର୍ମ ତବ ତୁମରି ପ୍ରୟାଶେ ଆଜି ମାଟିରେ ମିଶିବ ଦେହ- କାଳଜୟୀ କିନ୍ତୁ ତବ ନଶ୍ୱର ନିବାସମୁକ୍ତ ପରମା ବିଶ୍ୱଜନନୀ - ସର୍ଗୀୟ ବିଶ୍ରାନ୍ତି ଶେଷେ ଲେଉଟି ଆସିବ ବୋଲି ଏ ଜାତିର ହେ ନମସ୍ୟ ଯେ ଚେତନା ଚିଆଁ ପୁଣି ଲଗାଇଛ ଚିତ୍ତେ ଆମ, ବିସ୍ମୃତ ହେବୁନି ତିଳେ, ଦିବ୍ୟଗତ ହେ ସାଧକ, ଘେନ ଆମ କୃତଜ୍ଞତା	ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗ ଦର୍ଶନ ଉଦ୍‌ଗାତା ସମର୍ପିତ ହେ ଅନନ୍ୟ ହୋତା, କର୍ମ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରେମର ତ୍ରିବେଣୀ, ତୁମଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ଜାଣି । ଖୋଲିଯାଇ ସବୁରି ଚେତନା- ଏତିକି ହଁ ବାଢ଼ିଛ ପ୍ରାର୍ଥନା । ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିର ଯୋଜନା, ସେଇ ତବ ଦେବ ନିରାଜନା । ଗ୍ରନ୍ଥପାଠ, ନାନା ଉଦ୍‌ବୋଧନ, ଅତୁଳ ସେ ଆତ୍ମନିବେଦନ । ମାନବର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପାଇଁ, ପାଣି ପରି ଦେଇଛ ବୁଝାଇ । ଅନୁଦିତ ରଚନା ସମ୍ଭାର- ବହିଛ ଏ କର୍ମ ଗୁରୁଭାର । ଶୋଇଗଲ ଚିରନିଦ୍ରାକୋଳେ, ପ୍ରତି ପ୍ରାଣ ଅଶ୍ଳୁ ଅର୍ଦ୍ୟ ଢାଳେ । ଏ ତ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜୀବର ନିୟତି, ସମୁଦ୍ଧଳ ସାରସତ କୃତି । ହେ ବିଦେହୀ ଆତ୍ମା ଚିରନ୍ତନ, ବରପ୍ରାପ୍ତ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ପୁଣି ନବକଳେବର ନେଇ ଆମେ ସବୁ ରହିଛୁ ଅନାଇ । ପ୍ରଜ୍ଞାଘନ ପ୍ରବାଦ ପୁରୁଷ, ପ୍ରେରଣାର ପ୍ରଦୀପ୍ତ ପରଶ ଚିରକାଳ କରିଅଛ ରଣ, ବଞ୍ଚୁଥିବୁ ତୁମ ଗୁଣ ଗୁଣି । ସ୍ମୃତି ତୁମ ଅମ୍ଳାନ ଅମର, ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଚରଣେ ତୁମର ।
--	---	---	---

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର, ମାଡ଼ୁବିହାର, ଖଣ୍ଡଗିରି

ସବୁରି ପ୍ରିୟ

ଶ୍ରୀମତୀ ବିଜୟିନୀ ଦେବୀ

ସମସ୍ତଙ୍କର ଚିତ୍ରଭାଇ । ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ତାରିଖରେ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କର ମରଣଗାର ପରଲୋକ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭାଇ ହୋଇ ରହିଗଲେ । ମାଆଙ୍କର କର୍ମୀ ଭାବରେ, ବୀର ଯୋଦ୍ଧା ହୋଇ, ସାହିତ୍ୟ ଜଗତର ଅମ୍ଳାନ ଜ୍ୟୋତି ହୋଇ ଇତିହାସର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ହୋଇ, ପୁରାଣର ଗୀତିମାଳା, ଅତିମାନସର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାରେ, ଦେଶ ବିଦେଶର କଥାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ଯୋଦ୍ଧା ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଓ ସାହିତ୍ୟର ମଉଡ଼ମଣି ହୋଇ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ସେତୁ ଭଳି ହୋଇରହିଛନ୍ତି । ଦେଶ ବିଦେଶରେ କେତେ ଘରେ ପୁଅ ହୋଇଛନ୍ତି । କାହାର ଭାଇ ହୋଇଛନ୍ତି । ଚିତ୍ରଭାଇ ମନର ଗଭୀରତା ଓ ମନର ଭାଷାକୁ ପଢ଼ି ପାରିଥିଲେ । ସେଠାର ଗଭୀରତାକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ଆଜି ଚିତ୍ରଭାଇ ନାହାନ୍ତି । ଅନେକ ବହି ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି, କେତେ ଅନୁବାଦ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ସେ । ତାଙ୍କ ମୂଳଲେଖା ଓ ଅନୁବାଦ ବହି ଭିତରୁ ‘ଦାସୀ ସିଲିଆ’, ‘ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ’, ‘ଆଲ୍‌ବର୍ଟ ସାଇଡ୍‌ଜର’, ‘ନେପାଳ ପଥେ’, ‘ଗଞ୍ଜାମମାଳରେ ସାତଦିନ’, ‘ଶାଳାତୀର୍ଥ’, ‘ଭାରତରୁ ଚୀନ୍’ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ପଢ଼ିଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭଲମନ୍ଦ ପଚାରି ବୁଝୁଥିଲେ ସେ । ଭାଇଙ୍କ ଆଖିରେ ଥିଲା ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ନିଜର ଆପଣାର । ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ରହୁଥିଲା ।

ଭାଇଙ୍କ ପରଚୟ କଥା- ୧୯୮୬ ମସିହା । ମୋ ବଡ଼ପୁଅ ଚନ୍ଦନ +୨ରେ ପଢୁଥାଏ । ଦିନେ ମୋତେ କହିଲା, ମାଆ ଆସନ୍ତା କାଲି ସକାଳୁ କୁମାର ସାରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାର୍ତ୍ତିକ ଏବଂ ମୁଁ ଅମର୍ଦ୍ଦା ଯିବୁ । ଅମର୍ଦ୍ଦାରେ ଆମର ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ କ୍ୟାମ୍ପ ପଡ଼ିଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱରରୁ ଅଧ୍ୟାପନ ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ ଦାସ

ଆସୁଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ପରିଚୟ ହେଲା । ବାପାଙ୍କ ନାଆଁ ଓ ଭାଇ ଭଉଣୀ ବିଷୟରେ ସେ ପଚାରି ବୁଝିଲେ । ସେଠାରୁ ଆସିବା ପରେ (କ୍ୟାମ୍ପରୁ) କହିଲା ମାଆ ଚିତ୍ରଭାଇ ବୋଲି ଜଣେ ଆସିଥିଲେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । କେତେ ଆଦର କରନ୍ତି । ସେ ଭଲ ପାଇବା ଥିଲା ଆତ୍ମବିକା । ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ମୋ ଭିତରେ, ବଡ଼ ବଡ଼ିଆ, ହାଇପାଇ, ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ଏମିତି କେତେ କଥା ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ପୁଅକୁ କହିଲି ଧନୀ ଘର, ହାଇପାଇ ଲୋକ ସିଏ । କୁଆଡ଼େ ଛୁଆକୁ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି ! ତୁମକୁ ଭୁଆ ବୁଲାଇଛନ୍ତି ନା ସତରେ ଲାଗିଛି । କିଏ କେଉଁଠୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସିଏ କୁଆଡ଼େ ଏମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି । ଆମର କିରାଣୀ ଘର, ନାକ ଟେକୁଥିବେ କି କଣ ? ତୁମେ ସବୁ ଗଲ, ସେ ଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ ପଶିଗଲ କାହିଁକି । ବଡ଼ ବଡ଼ିଆ ଲୋକ କୁଆଡ଼େ ଛୁଆକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ? ପୁଅ କହିଲା, ମାଆ ଭାଇ ସେମିତି ନୁହନ୍ତି ।

“ତୁ ଥରେ ଦେଖିଲେ ଭାଇ କେମିତି ଜାଣିଯିବୁ । ମୁଁ ଭାଇଙ୍କୁ ଆମ ଘର ଠିକଣା ଦେଇ ସାରିଛି । କେଉଁଦିନ ଭାଇ ଆସିଯିବେ ।” ଏତେ ବଡ଼ ଲୋକ ଆମ ଘରକୁ ଆସିବେ । ମୋତେ କେମିତି ଲାଗିଲା ।

ଦିନେ ଉପର ବେଳା ପ୍ରାୟ ୫ଟା ହେବ । ରାତି ଖାଇବା ଜିନିଷ ତିଆରି କରୁଥିଲି, ଝିଅ ଦୁଇଟି ଲିଜା ଓ ସାମା ଖେଳୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଛୋଟ ଥିଲେ, ଘର ଆଗରେ ଫୁଲ ଗଛ ଅନେକ ଲାଗିଛି । ଛପର ଉପରେ ତମାଳ ଗଛ । ଫୁଲ ଫୁଟି ତରା, ରଜନୀଗନ୍ଧା, ଗୋଲାପ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ଅଶୋକ, ମହାର, ମଲ୍ଲୀ, ସେବତୀ, ନାଲିଧଳା, ହଳଦି, ଅନେକ । ଭାଇ ପଚାରି ପଚାରି ଚାଲି ଆସିଲେ । ବଡ଼ ଝିଅ ଲିଜାକୁ ପଚାରିଲେ । ତୁମ ବାପା ଅଛନ୍ତି ? ତାକି ଦେବକି ?

ଭାଇଙ୍କ ପୋଷାକ ଥିଲା ଢିଲା, ଫିକା ଖଇରିଆ କଲର ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଓ ପଞ୍ଜାବି । ଝିଅ ଆସି କହିଲା, ବାବା ତୁମକୁ କିଏ ଡାକୁଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦନର ବାପା ବଜାର ବାହାରିଥିଲେ । ବାହାରକୁ ବାହାରି ନମସ୍କାର ଦେଲେ ଓ କହିଲେ ଚିତ୍ତଭାଇ ନା କଣ । ଚିତ୍ତଭାଇ ହସିଲେ । ଘର ଭିତରକୁ ଚନ୍ଦନ ବାପା ଡାକି ଆଣିଲେ ।

ସେତେବେଳର ଆମ ଘରର ସାଜ ସଜ୍ଜା ଭଲ ନଥିଲା । ଦାଣ୍ଡ ଘରଟି ମିଲନ୍ ମୋ ସାନ ପୁଅର । ତାହାର ପଢ଼ିବା ଘର ଓ ଶୋଇବା ଘର । ଶୋଇବା ଖଟଟିଏ ପଡ଼ିତି, ସିଏ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ଭଳି । ୨/୪ଟା ବହି ଖେଳାଇ ହୋଇ ପଡ଼ିତି । କଲମ କେଉଁଠି ପଡ଼ିଛି । ସପଟା ଗୋଟେ ପାଖକୁ ଝୁଲି ପଡ଼ିତି । ତକିଆ ଗୋଡ଼ ପଟେ କି ମୁଣ୍ଡ ପଟେ ଠଉରାଇବା କଷ୍ଟ । ବାଡ଼ି ଗୋଟେ ଗଡ଼ୁଛି । ପଲଙ୍କ ଦଣ୍ଡା ଫାଲେ ଖସି ପଡ଼ିତି । ସାଇକେଲଟି ଝରକା ପାଖକୁ ଡେରା ଯାଇଛି । ପାପୋଛ ଡେରଛା ହୋଇ ବାହାରି ପଳାଉଛି । ଭାଇ ପଶି ଗଲେ । ଗଲେ ସିନା, କଣ ଯେ ଆମ ଘରକୁ ଭାବୁଥିବେ । ଝିଅ ଆସି କହିଲା ମାଆ ଦେଖୁରୁ ଆସିଲୁ । କିଏ ଜଣେ ଆମ ଘରକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ମୁଁ ହାତ ନ ଧୋଇ ଅଟା ହାତରେ ଆଉ ନମସ୍କାର କଲିକି ନାହିଁ ମନେ ପଡୁନି । ଚନ୍ଦନବାପା ଇଡ଼ିଆ ହେଲେ । ଗୋଟିଏ ଚୌକି । ଖଟର ଅବସ୍ଥା ଏମିତି । ଭାଇ ଦେଖିକରି ଚାଲିଗଲେ । ବସିଲେ ନାହିଁ । ତା'ପରେ ଭାଇ କପ୍ପିପଦା ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିରକୁ ଆସିଥିଲେ । ଆମ ଘରକୁ ଭାଇଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଡାକିଥିଲୁ । ତାପରେ ଥରେ ଆସିଥିଲେ ।

ଏହାପରେ କିଛି ବିତିଯାଇଛି । ଚନ୍ଦନ ପି.ଏଚ୍.ଡି ପାଇଁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିବା ପରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ଖୁବ୍ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲେ । ତାହାରି ଭିତରେ ଭାଇଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଥିଲା । ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା । ବଡ଼ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଳ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ସେ ଭାବୁ ନଥିଲେ । ଭାଇଙ୍କର ଯେଉଁ ସ୍ନେହଥିଲା ସେଥିରେ ସେ ପର ଭାବୁ ନଥିଲେ । କେତେ କେତେ ହସଖୁସି ସ୍ନେହ ମମତାରେ ସବୁ ବାନ୍ଧି ହୋଇଥିଲେ । ଭାଇଙ୍କର ଗୀତି ଚିଠି ମୋ ପାଖରେ ରହିଛି । ଭାଇଙ୍କ ପାଇଁ କୁହୁରି ଉଚ୍ଛା (ବାଡ଼ିରେ ଫଲୁଥିବା) ପାଳଙ୍ଗ ଶାଗ ତରକାରୀ, ପାଚିଲା କଦଳୀ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା ଓ ହାତରେ ତିଆରି ଚକୁଳିପିଠା ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା ।

ଭାଇଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଲେଖିବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ଭାଇଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଚିହ୍ନିବା ମୁଷିଲ । କେବଳ ଏତିକି ଜାଣେ ଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ ଗରିବ ବା ତଳ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ଅନାଦର କରିବା ସେସବୁ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଚିତ୍ତଭାଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଇ ହୋଇ ରହିଗଲେ । ସାହିତ୍ୟର ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏଇମୋର କେତେ ପଦ କଥା । ଗାଆଁ ଗହଳିର ଭଉଣୀଟିଏ । ମୋ ଲେଖିବାର କିଛି ଭୁଲ୍ ଥାଇପାରେ କି କ'ଣ ମୁଁ କହି ପାରୁନି । ସତକଥା ଲେଖାଯାଇଛି । ସମସ୍ତଙ୍କର ସେ ଭାଇ, ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି ଚିତ୍ତଭାଇ । ସେଦିନ ଓ ଆଜି ଏସବୁ ନେଇ ଦେଖିଲେ କାନ୍ଦ ଲାଗୁଛି, ଆଖୁରୁ ଲୁହ ଆସୁଛି । ଏତିକି ।

ଗଡ଼ସାହି, ଆଗରପଡ଼ା, ଭଦ୍ରକ

ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି

ଶ୍ରୀ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ବଳ

ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଆକାଶ, ପବନ ପରି ସେ ଏବେ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି । ପବନ ଦୃଶ୍ୟ ନ ହେଲେ ଯେମିତି ଅନୁଭବ କରିହୁଏ, ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସରେ ନେଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ, ସେମିତି ଚିତ୍ତଭାଜ ପ୍ରତିନିୟତ ଅନୁଭବରେ ଆସୁଛନ୍ତି । ମୋତେ ଲାଗୁଛି ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ନାହାନ୍ତି, ସେ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି । ଆମ ମେଳରେ ବସିଛନ୍ତି । କାରଣ ଚିତ୍ତଭାଜ କେବଳ ଏକ ଶାରୀରିକ ପରିଚିତି ନୁହେଁ । ସେ ଏକ ଚେତନା ଓ ଶ୍ରବଣ ଏକ ଅମୃତ ସରା, ଅଲିଭା ସଳିତା । ଆମ ହୃଦୟ ଗହ୍ୱରରେ ସେ ନିରନ୍ତର ଜଳୁଛନ୍ତି ।

ତଥାପି ସେ ପୂର୍ବ ପରି ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି, ଆମର ଜିଜ୍ଞାସା ପାଇଁ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳରେ ରହି ରହିଛନ୍ତି । ଏ ମାଟି, ମଣିଷ, ତା'ର ବୁନିୟାଦୀ, ସଂସ୍କୃତି, ଶ୍ରମ, ଝାଳ, ଲୁହ, ଲହୁ, ଜ୍ଞାନ, ତପସ୍ୟାର ନିଶାଣ କରୁଥିବା ଚିତ୍ତ ଭାଜ ଯେମିତି ସଜଳ ଗୁହାଣୀରେ ଆମ ଭିତରେ ଅଜ୍ଞାନାର ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ଏବେ ବି ସେ କଥା ଜରଜର ମଣିଷଟି ସାରା ପୃଥିବୀରେ, ଭାରତରେ ବିଶେଷତଃ ଏହି ସାନ ଓଡ଼ିଶାଟିରେ ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ସାଉଁଟିବା ପାଇଁ ଆଉଥରେ ନୂଆ କରି ସଜ ହେଉଛନ୍ତି । କେତେ ଗୁଲିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ପାଦ ଉଠାଇବା ମାତ୍ରକେ ବାଟଟିଏ ଆସିଯାଉଛି । ବାଟଟିଏ ମିଳି ଯାଉଥିବା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କର ବାଟୋଇ ହେବାର ଓରିମାନା ବି ମେଣ୍ଟୁନି । ସେମିତି ଅନେକ ସାଙ୍ଗ ବାଟୋଇ କରିବାର ପାରିଥିବେ ମଣିଷ ପ୍ରେମର ମହାରାଜ ଏଇତ ବାହାରି ଆସୁଛନ୍ତି । କି ଛଳଛଳ

ହସ, ଆଖି ଯୋଡ଼ିକରେ ଗୋଟିଏ ନିଖୁଣ ଉଷାର ସଫା ଆଲୁଅ ଉଛୁଳି ପଡୁଛି । ତୋଳାରେ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟି ଆସୁଛି ।

ତାକୁଛନ୍ତି, “ଆସ, ଆଉ ତେରି କାହିଁକି ? ଯିବା, ଖୋଜିବା, ତୀର୍ଥ କରିବା, ମଣିଷ ତୀର୍ଥ, ପ୍ରେମ ତୀର୍ଥର ଯାତ୍ରୀ ହେବା, କିଛି କାରଣ ରଖିବାନି, ନିଜେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହେବା ପଛେ କାହାକୁ, କୌଣସିଟିକୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ କରି ରଖିବାନି ।”

କିଏ ଯିବ ସେ ମହାରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହାତ ମିଳାଇ କହିବ, “ଭାଇ, ମୁଁ ବାହାରି ଆସିଲି । ମୁକୁଟ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଲି, ମୁଖା ଖୋଲିଦେଲି, ସବୁ ଆବରଣ, ଉତ୍ତାରି ଦେଲି, ନଗ୍ନ ହେଲି, ସତ୍ୟ ଅଭିଯାନ, ଭିନ୍ନ ଏକ ବିକଳ ଜୀବନ, ସମାଜ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ।

କାରଣ ତୁମେ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଅଛ, ନିରନ୍ତର ରହିଥିବ । କେଉଁରଜାକୁ, ହାକିମକୁ, ବିଧିବିଧାନକୁ ଆମେ ତରିବୁ ? କେବଳ ସେଇ ସତ୍ୟର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଜୀବନ, କର୍ମ, ବଚନ ଦେବା ପାଇଁ ଆମେ କ'ଣ ସତରେ କଥା ଦେଇ ପାରିବାନି ? ଯଦି ପାରିବା ତେବେ ହଁ, ସେ ତ ଆଜି ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି । ଏବେ ବି ଅଛନ୍ତି । ତୀର୍ଥ ନିକଟରେ ହେଉଥିବ । ପରମଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ମାୟା ଲାଗିଲାଣି ଯାଉଥିବ । ସତରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଆମର ଏହି ଏତେଟିକେ ପରିଧିର ସୀମା ଆକାଶ, ସମୁଦ୍ର ପରି କେତେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ଯାଉନଥିବ !

ନବୋଦ୍ୟମ,

ମାର୍କୋଶା, ବାଲେଶ୍ୱର - ୭୫୬୧୨୬

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ ଉତ୍କଳପୁତ୍ର

ଶ୍ରୀମାନ୍ ସତ୍ୟପ୍ରକାଶ ରାଉତ

୧୯୨୩ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୨୩ ତାରିଖରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଗତସିଂହପୁରର ବାଗଲପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ । ସେ ଥିଲେ ବିଦ୍ୱାନ । ସେ ସବୁଦିଗରେ ତାଙ୍କର ରୁଚି ରଖୁଥିଲେ । ମୋର ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଦୌ ପରିଚୟ ନ ଥିଲା । ମୋ ବାପା ଦେବେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ରାଉତ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ଛାତ୍ର ଯେପରି ନାରଦ, ନାରାୟଣଙ୍କ ଭକ୍ତ ସେହିପରି । ତାହାପରେ ମୁଁ ଛୁଟି ଦିନରେ ବାପାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ଓ ତାଙ୍କ ସହ ପରିଚିତ ହେବା ପାଇଁ “ବିଶ୍ୱନାତମ୍”କୁ ଆସେ । ମୋତେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ଜହ୍ନା ହୁଏ । ତାହାପରେ ପରିସ୍ଥିତି ଫଳରେ ଆମେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ମିଶିଗଲି । ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପାଠ ବୁଝିବାକୁ ଗଲି । ସେ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ପାଠ ବୁଝେଇ ଦେଇଥିଲେ । ଦେଖିଲି ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର ଓ ରବିବାର ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଅନେକ ଲୋକ ଆସନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ସ୍କୁଲରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ପଢ଼ାନ୍ତି ସେହିପରି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ମୁଁ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ ବୁଝି ଜାଣିଲି ଯେ ଏମାନେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର ଭଲଭଲ କବିତା, ଗପ ଓ ତାଙ୍କର ଅନୁଭୂତି ଶୁଣିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥିଲି, ସେ ମୋତେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଡାକନ୍ତି ଓ ମୁଁ କ’ଣ ଖାଇଛି, ମୁଁ କ’ଣ କରିଛି ତାହା ବିଷୟରେ ପଚାରନ୍ତି । ମୋତେ ପାଠ ନଆସିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ବୁଝିବାକୁ ଯାଏ । ସେ ଥରେ ଆମ ଗାଁ ମଧୁସୂଦନପୁରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ମୋର ଗାଁ ସ୍କୁଲର ସରସତୀ ଶିଶୁ ମନ୍ଦିର, ତିଳଙ୍ଗ । ସେଠାରେ ‘ନବପଲ୍ଲବ’ କ୍ୟାମ୍ପ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯାହାର ନାଁ ‘ନବପଲ୍ଲବ’ । ସେଠାରେ ଭାଇଙ୍କ ଛାତ୍ର ରବିଭାଇ, ମୋ ବାପା ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନେ ଯାଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେଠାକାର ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ଥିଲେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ । ସେ ସେଠାରେ କେତେ କଥା କହିଲେ, ଗପ ଶୁଣାଇଲେ, ଗୀତ ବୋଲିଲେ । ତାହା ପରଦିନ ସେ ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଚାଲି ଆସିଲେ । ସେହିଦିନ ମତେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିଲି ସେ ଥିଲେ ଜଣେ ଭଜ ସାହିତ୍ୟିକ । ସେ ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ । କେତେ ମହାପୁରୁଷ କେତେ ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ । ଯେପରି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ଉତ୍କଳମଣି, କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତ ଉତ୍କଳ ଭାରତୀ । ସେହିପରି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ଉପାଧି ଓ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁରସ୍କାର ସୂଚନା- ସାରଳା ପୁରସ୍କାର, ବିଷୁବ ପୁରସ୍କାର, କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ, ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ, ଉତ୍କଳ ରତ୍ନ

ସେ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ବହି ପଢ଼ିଲି ଓ ତାକୁ ପଢ଼ିବାରେ କେତେ ଆନନ୍ଦ ତାହା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଲି । ସେ ବହିଲେଖୁଥିବାର ମୁଁ ନିଜେ ଦେଖୁଛି । ସେ ଅନେକ ଦେଶର ଭାଷା ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେପରି ।

ସଦେଶ ପୂଜ୍ୟତେ ରାଜା, ବିଦ୍ୱାନ ସର୍ବତ୍ର ପୂଜ୍ୟତେ ସେହିପରି ଥିଲେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର କଥା । ସେ ତାଙ୍କର ଘର ବିଶ୍ୱନାତମ୍‌ରେ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ତାଙ୍କର ଜଙ୍ଗ ହାତ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେ କଳିଙ୍ଗ ହସ୍ପିଟାଲରେ ଚିକିତ୍ସିତ ହେଉଥିଲେ । ଜାନୁଆରୀ ୧୬, ୨୦୧୧ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଦିନ । ସେହି ଦିନ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦୀପ ଲିଭିଗଲା । ସେହିଦିନ ୩୦ ବର୍ଷ ୫ ମିନିଟ୍‌ରେ ମୋର ବାପା ଫୋନ୍ କରି କହିଲେ ସବୁ ସରିଗଲା । ଭାଇ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଓ ମୋ ମା ଏହା ଶୁଣିବା ପରେ ଯେପରି ଜଣାଗଲା ଆମ ପାଦତଳୁ ମାଟି ଖସି ଯାଉଛି । ବିଛୁଳି ବେଗରେ ସାରା ଭାରତ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ଏହି ଘଟଣାକ ଖେଳିଯାଇଥିଲା । ଏହା ପରେ ବି ସବୁ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି “ଉତ୍କଳପୁତ୍ର” ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମ ନେବେ ।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ବିଶ୍ୱସ୍ତ
ସତ୍ୟପ୍ରକାଶ ରାଉତ (ଅଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ)
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଦିନ ରାତି ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଥିଲି । ଅସୁସ୍ଥ ମାନସିକତାରେ ସଜୁଥିଲି । ବିନା ଦିଧାରେ ସମାଜର ବାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗୁଥିଲି । ଫଳରେ ମୋ ପାଇଁ ଥିଲା ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଡ଼ ନଜର ।

ମୋର ଏଭଳି ଅବସ୍ଥା ଭିତରେ ମୁଁ ପାଇଥିଲି ଏଇ ବିରାଟତ୍ୱକୁ । ନୀଳକଣ୍ଠ ପରି ସମସ୍ତ ଯୁଗା କଟାକ୍ଷର ବଳୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅତି ଆଦରରେ କୋଳେଇ ନେଇଥିଲେ ସେ ସେଦିନ । ସେବେ ଠାରୁ ଏବେ ଯାଏଁ ସେଇ ଆନ୍ତରିକତା ବଜାଇ ରଖି ଚାଲିଥିଲେ । ମୋତେ ସବୁ ଦିଗରୁ ସୁସ୍ଥ ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ମାସରେ ତିନି ଚାରିଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଲେଖୁଥିଲେ । ମୁଁ ବି ଛୋଟ ବଡ଼ ସମସ୍ୟାକୁ ଅକପଟ ଭାବେ ତାଙ୍କୁ କହିପାରୁଥିଲି । ମଣିଷ ଭୟଶୂନ୍ୟତା ହେଲେ ଅକପଟ ହୋଇପାରେ ।

ଶରୀର କ୍ଷମଥିବା ବେଳେ ମୋର କିଛି ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ଥିବା କଥା ଶୁଣିଲେ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲେ । ମୁଁ ଯେ ପରିବାରହୀନ ସେକଥା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଖାଲି ଯେ ମୋ ପାଇଁ କରୁଥିଲେ ତା ନୁହେଁ, ମୋ ପିଲାଟିର ଛୋଟ ବଡ଼ ଆବଶ୍ୟକତାର ଅଳିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂରଣ କରୁଥିଲେ, ଅତି ଆପଣାର ନ ମଣିଲେ ଜଣେ କ'ଣ ଏହା କରିପାରିବ ?

ନିଜ ହାତ ଖର୍ଚ୍ଚ ଟଙ୍କା କାଟି ଆମ ଅଭାବ ପୂରଣ ପାଇଁ ସାଜତି ରଖୁଥିଲେ, କାହା ହାତରେ ପଠାଇବା ବେଳେ ମୁଦା ଲପାପା । ନିଜେ ସିଧା ଦେଲେ ବି ସେମିତି ମୁଦା ଲପାପା । ଅନ୍ୟର ସମ୍ମାନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଯେ କେତେ ନଜର ଥିଲା ଏଇଥିରୁ ବୁଝି ହେବ ।

ଆମର ପରିବାରଟିଏ ନଥିଲା । ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ବୃହତ୍ ପରିବାର “ସୁହୃଦ୍” । ଏହା ସହିତ ଆମକୁ ମିଶାଇ ନେଇଥିଲେ ।

ଶାରୀରିକ ବଳ କମ୍ ହେବା ପରେ ମୋର କୌଣସି ଅସୁବିଧା କଥା ଶୁଣିଲେ ସେ ପାଖରେ ସୁହୃଦ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲେ ବୋଲି ଶୁଣିଛି । ଆହୁରି ଶୁଣିଛି ଜଣେ ସୁହୃଦ୍ ତାଙ୍କୁ ସିଧାସିଧି ଅତି ବ୍ୟାକୁଳତାରେ କହିଥିଲେ, “ଭାଇ ! ତୁମକୁ ମାଳତୀ ଅପା ଲାଗିଲା ।” ଏତେ ପରେ ବି ସେ ସ୍ଥିର ରହି ପାରୁ ନଥିଲେ । ବାରମ୍ବାର ଫୋନ୍ କରି ବୁଝୁଥିଲେ । ଶେଷ ଫୋନ୍ ବାର୍ତ୍ତା ତାଙ୍କର ଥିଲା, “ମାଳତୀଅପା ମାଆ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମୂଳଲେଖା ପଢିବ । ମୁଁ ଏତେ ବୟସରେ ଲେଖୁପଢି ପାରୁଛି, ତୁମେ କାହିଁକି ନ ପାରିବ ? ଝିଅ ଶିଖା କଥା ମଧ୍ୟ କହିଲେ । ଶିଖା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖି ଫିଟାଇବ । ଶିଖା, ଶିଖା ହିଁ ହେବ । ଇତ୍ୟାଦି ।

ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅଗ୍ରଗତି ହେଲେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କର ଅଗ୍ରଗତି ହେବ । ଏହି କଥା ବାରମ୍ବାର କହି କହି ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ ଠାରୁ ମୋତେ ଏମ୍.ଏ. ଯୋଗ୍ୟତା ଯାଏଁ ଆଣିଲେ । ଜ୍ଞାନର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ମହାମାନବ, ବୀରଯୋଦ୍ଧା, ସବାମୂଳରେ ମଣିଷ ପରି ନାନା ଉପାଦେୟ ବହିମାନ ମୋର ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲେ ।

ଅନ୍ତରାତ୍ମାର ଜାଗୃତି ପାଇଁ ମାଆ ପୁସ୍ତକ, ମାନବ ଯୁଗତକ୍ର, ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ, ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟ, ମାତୃରଚନାବଳୀ ୧୨/୪ ଇତ୍ୟାଦି ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ।

ମୋର ଆଜିର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶତକଡ଼ା ନବେ ଭାଗ ଅବଦାନ ତାଙ୍କରି, ତେଣୁ ସେ ମୋ ପାଇଁ ଏକାଧାରରେ ମାଆ, ବାପା, ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ, ତାତ୍ତ୍ୱର, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ ।

ତାଙ୍କ ଲେଖା ବହିଗୁଡ଼ିକରୁ ପଢ଼ିଛି ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଛି ତାଙ୍କ ମହାନତା କଥା ।

ତାଙ୍କର ସେ ମହାନତାକୁ ମାପିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ

ମୋର ନାହିଁ କି ଆଜିଯାଏଁ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ଆଉ
କାହାର ଅଛି ବୋଲି ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ ।

କାରଣ ସମସ୍ତେ ଛାତ ଦେଖୁଥିବା ବେଳେ ସେ
ମୂଳଦୁଆକୁ ଟାଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେ ଯାହା
ଲେଖନ୍ତି, କହନ୍ତି ସେଭଳି ବଞ୍ଚନ୍ତି ମଧ୍ୟ ।

ତଥାପି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱରୂପକୁ ଅର୍ଜୁନ ପରି
ଯୋଷାକୁ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ସେମିତି କେହି
ଥାଇପାରନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ମୁଁ ତ ମାଟି କାଦୁଅ ଚକଟୁଥିବା
ମଣିଷଟିଏ । ମୋ ଦେହ ଧୂଳି ଧୂସରିତ । ମୋ ଗୁରୁକୁ

ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ମାଆ ଯଶୋଦା ପରି ଧୂଳି କାଦୁଅ ଧୋଇ
ମୋ ଜୀବନର ଭିତ୍ତିଭୂମିକୁ ଟାଣ କରିଥିବା ମଣିଷଟି
ପ୍ରିୟଭାଇ, ଚିତ୍ତଭାଇ ମୋ ପାଇଁ ଅନେକ କିଛି ।

ଶରୀର ଶୂନ୍ୟତା ତବ

ନ ଆଶୁ କାତର

କୃତଜ୍ଞତା ଅଞ୍ଜଳିଭରା

ପ୍ରଣତି ମୋହର

ଜାଣୁଥିବା ଯାଏଁ ଅନୁଭବ ମୋର

ହୋଇବ ଅମର ।

କାଦବରାଜ୍ଞ, ଭଦ୍ରକ

ତୁମକୁ ଆମର ପ୍ରଣତି

ହଁ ଚିତ୍ତଭାଇ, ତୁମେ ପରା ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ।
ତୁମ ଅମଳରେ ହୋଇଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକର
ଭାଇ-ଅପାଙ୍କର ସୁହୃଦ ଅଟ । ଚିତ୍ତଭାଇ, ତୁମେ
ସବୁଠାରୁ ଅତି ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ଆଉ ସଖା ଅଟ । ଆମ
ବୟସ୍କ ଭାଇ ଅପାମାନେ ତୁମର ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ
ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ ମା' ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଧାରାରେ
ରଢ଼ିବାର ପ୍ରେରଣା, ଦମ୍ଭ, ସାହସ ଓ ବଳ ଆଦି ପରା
କେବଳ ତୁମରି ଠାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଉଥିଲେ ବୋଲି
ବହୁତ କିଛି ଆଶ୍ୱାସନା ଆଗରେ କହି ହେଉଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଆଜି ତୁମର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସେମାନେ

ତୁମକୁ ଝୁରି ହେଉଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖି
ଠିକ୍ ଅନୁଭବ କରିପାରୁନୁଁ ଯେ ଓଡ଼ିଶାରେ ତୁମେ
ମା' ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଏକ ଅମଳିନ ସତନ୍ତ୍ର ଚେତନାରେ
ବୁଝିଥିଲ, ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସଂଗ୍ରାମକରି
ଚାଲିଥିଲ ଏବଂ ଆମ ଭାଇ-ଅପାଙ୍କୁ ସଖା ଭାବେ ବରି
ନେଇଥିଲ । ତେଣୁ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଇଅପାଙ୍କ
ସହିତ ଓ ଆମ୍ଭେମାନେ ତୁମକୁ ଗଭୀର ପ୍ରଣତି
ଜଣାଉଛୁ । ନିଶ୍ଚୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ ଓ ଯଥାଶୀଘ୍ର ନୂତନ
କଳେବର ନେଇ ପୁଣି ଏ ମାଟିରେ ଜନ୍ମନେଇ ଏହି
ସଂସାରରେ ଅଗ୍ରଣୀ ହେବ ।

। ଇତି ।

ବିନୀତ

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର,
ଖରିଦତକ-ଆରୁହାବୃତ୍ତିର

ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀବୃନ୍ଦ

ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିଭା

ଶ୍ରୀ ବରେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସାହୁ

ଚିର ଭାଇ, ଏଇ ନାମଟି ଯେ କେତେ ନିଜର, କେତେ ଆପଣାର ତାର ଅନ୍ଧାର କହିବା କେବଳ ଅନୁଭବୀ ତଥା ନିଜର, ଅତି ନିଜର ନହେଲେ କହିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼େ । ସେ ତ ମୋ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତମ ବତୀଖୁଣ୍ଟ ହିସାବରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି କାହିଁ କେତେ କାଳରୁ । କେଉଁ ଏକ ଅଜଣା ଆକର୍ଷଣରେ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଯାଇଛି, ପଛକୁ ଅନାଇଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁକିଛି ବେଳେ ବେଳେ ଦୃଶ୍ୟ ହେଉ ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ମୋ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ନୁହେଁ, ମୋ ପରିବାର ଜୀବନର ମଧ୍ୟ ମାଇଲ୍ ଖୁଣ୍ଟ ସଦୃଶ ଏବେ ବି ରହିଛନ୍ତି । ସେ ଯେ ଆମ ଗହଣରେ ଏବେ ନାହାନ୍ତି ଏ ବିଶ୍ୱାସ ମୁଁ କେବେ ବି କରିପାରୁନି । ମତେ ଲାଗୁଛି, କ୍ଲାସ୍ରେ ସବୁବେଳେ ଗାଳି କରି କହୁଥିଲେ ପାଟି ଖୋଲି, ଆଉ କେତେ ବର୍ଷ ଏହିପରି ପାଟିରେ ତୁଳାବିଷ୍ଟା ମାରି ବସି ଉଡ଼ୁ ଲୋକ ପରି ଆସୁଥିବ ଓ ଚାଲିଯାଉଥିବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଉଦ୍ରାମି, ଅଭୁଦ୍ରାମି ଏସବୁର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । ପାଟି ଖୋଲିଲେ ଆଖି ମଧ୍ୟ ଖୋଲି ଖୋଲି ଯିବ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଜାଗାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ସତ୍ୟାସମିତିରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି । ବ୍ରହ୍ମପୁର ରହଣିକାଳ ମୋର ନଅ ବରଷ । ଏଇ ନଅ ବରଷରେ କେତେ ଯେ ସେ ଆସିଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମପୁର ତାର ଗଣତି କରି କହିପାରିବି ନି । ସିଏ ସବୁ ବେଳେ କହୁଥିଲେ ଏବଂ କରି ଦେଖାଉଥିଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏହିକି ଯେ ସେ କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ନଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ମାନବ ଥିଲେ ଯିଏକି ସବା ଆମ ମଣିଷକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ସେଇ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ତାଙ୍କର “ସବା ମୂଳରେ ମଣିଷ” ବହିଟି ଅନୁମୋଦ ।

ଜୀବନପଥରେ କେତେ ଯେ ଝଟଝଟା ନସହିଛନ୍ତି ସିଏ ? ସବୁ ସହି ସହି ସେ ଜଣେ ନିଜକ, ସରଳ ସତ୍ତାବର ମଣିଷଟିଏ ଭଳି ମଣିଷ ହୋଇ ଆମମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସିଏ ସବୁବେଳେ ଚାହୁଁଥିଲେ ଆମେମାନେ ଯିଏ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶୀ ଅଛୁ ସେଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିବୁ । ସେଥିପାଇଁ ଆମକୁ କଷଟି ପଥରରେ ଘଷିମାଳି ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ

ରହିଥିଲେ । ସିଏ ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲେ ମୋ ଆଗରେ କେହି ଯିବେନି ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଆସିବେନି । କାରଣ ହୁଏତ ସେ ମତେ ଗୋଡ଼ାଇ ଧରି ପାରିବନି, ବରଂ ସେ ସବୁବେଳେ ଚାହୁଁଥିଲେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ । ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ବାଟରେ ଆଗେଇ ଯିବା ସମସ୍ତେ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇକରି ଯିବାକୁ ସିଏ ଶ୍ରେୟ ମଣୁଥିଲେ । ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ‘ସିଏ’ ଅଛନ୍ତି ଏଇ ପ୍ରତ୍ୟୟ ତାଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଥିଲା ଏବଂ ସେଇକଥା ସିଏ ଆମକୁ ସବୁବେଳେ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ବୁଝାଇ କହୁଥିଲେ ଏବଂ ଆମେମାନେ କେହି କିଛି ହେଉନଥିଲୁ ବୋଲି ତାଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଅଭିମାନ ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲା । ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲେ ମାଂସ ବର୍ଷ ପାଠକ୍ରରେ ବସି ବସି ତମେମାନେ କ’ଣ ହୋଇଛ ? ଆଉ ଯେ କେତେଦିନ ତମେ ସବୁ ଏହିପରି ଚାଲିବ ? ମା’ଙ୍କର ଉଦାହରଣ ସବୁବେଳେ ଦେଉଥିଲେ । ମା’ କିପରି ଆମକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ତାକୁଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆମେ ଯିବାକୁ କୁଣ୍ଡାବୋଧ କରୁଛୁ । ଥରେ ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ଜନ୍ ମିଲ୍‌ଙ୍କର ଏକ ଉକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି, ଆମେ ସବୁ କିପରି ମଣିଷ - ଶୂନ୍ୟ ପାଲଟି ଯାଉଛୁ ସେହି ବିଷୟରେ ଅବତାରଣା କରି କହିଲେ - “It is better to be a human being dissatisfied than a pig satisfied, better to be a Socrates dissatisfied than a fool satisfied.” ଅସଲ ମଣିଷ ହେଉଛି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମଣିଷ । ଯିଏ ସୁଖ ଖୋଜି ସୁଖ ଭିତରେ ଲାଖି ଯାଉଛି, ଯେତିକି ଭିତରେ ରହିଛି, କେତେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି, ସିଏ ଶୂନ୍ୟ । ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଗୁମ୍ଫୁରି ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଜଣେ ସତ୍ୟ ଅସନ୍ତୋଷପୂର୍ଣ୍ଣ ସକ୍ରେଟିସ୍ ହେବା ଅଧିକ ବାଞ୍ଛନୀୟ ବୋଲି ଚିନ୍ତାକ୍ଷର ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଉଦାହରଣ ଦେଇ ବୁଝାଇ କହୁଥିଲେ ତାହା ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ହୃଦୟରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମେ ସବୁ କେତେ ଅଳପରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଛୁ ସେକଥା ଆମ ଜୀବନଶୈଳୀରୁ ହିଁ ଜଣା ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ସେଇ ମହାନ ଆତ୍ମାଙ୍କୁ କୋଟି କୋଟି ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ରହୁଛି ।

କଟକ

ମୋ ଚିତ୍ରଭାଇ

ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ଦିଅ

ମୋ ଚିତ୍ରଭାଇ । ଏକ ପ୍ରଜ୍ଞା ପୁରୁଷ । ସମତାଭରା ହୃଦୟରେ ମମତାର ପଲ୍ଲବ । ଆଗାମୀ ପାଢ଼ି ପାଇଁ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନର ଏକ ଦେବୀପ୍ୟମାନ ଅଗ୍ନିଶିଖା ।

ସେଦିନ ଥିଲା ୧୯୨୩ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୩ ତାରିଖ କାର୍ଗିଳ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ତଳକୁ ତଳକୁ ବହି ଯାଉଥିବା ବିଲୁଆଖାଇ ନଈ ଗାଉଥିଲା ତାଙ୍କ ଆଗମନର ଶୁଭ ଆବାହନ । ତାରି କୂଳ ଧୂଳିମାଟିର ସେହି ଟିକି ଗାଆଁଟି ‘ବାଗଲପୁର’ । କାର୍ଗିଳ ଫେରନ୍ତା ବାପା ଖୁଣ୍ଟାଲି ଚରଣ ଦାସ ଦେଖିଲେ ମାଆ ହୀରାମଣି ଦେବୀଙ୍କ କୋଳରେ କୁଆଁ କୁଆଁ ତାକୁଥିବା କୁନି ପୁଅଟିଏ । ଚିତ୍ତରେ ଭରିଗଲା ଅପୁରନ୍ତ ଆନନ୍ଦ । ନାଆଁ ରହିଲା ଚିତ୍ତଞ୍ଜନ । ସେଦିନର ସେହି ଚିତ୍ତଞ୍ଜନ ଆଜି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସବୁ ଭାଇ ଓ ଅପାଙ୍କର ପ୍ରିୟ “ଚିତ୍ରଭାଇ” ।

ସମୟର ଘୂର୍ଣ୍ଣନରେ ସେହି ଟିକି ଗଛଟି ପରିଣତ ହେଲା ଏକ ମହାଦ୍ରୁମରେ । ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଡେଇଁ ଛାୟା ପ୍ରସାରିତ ହେଲା ବିଶ୍ୱର କୋଣ ଅନୁକୋଣରେ ।

‘ମୋ ଚିତ୍ରଭାଇ’ ଆତ୍ମସନ୍ଧାନୀ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣିଷ । ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦର୍ଶନର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତୀକ ।

କ୍ଷମାତା, ପ୍ରଲୋଭନ, ଅର୍ଥ ଓ ବହୁ ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ । ସାରସତ ସାଧନାର ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପ୍ରତିଭା ସେ । ଏକାଧାରରେ ସେ ସାଧାନତା, ସଂଗ୍ରାମୀ, ସୁସାହିତ୍ୟିକ, ସମ୍ପର୍କର, ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନୀ ତଥା ସାମ୍ବାଦିକ ।

ଜୀବନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା-ତାଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ପ୍ରେରଣା । ଶିକ୍ଷାକୁ ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ଛତ୍ରରେ ସେ ଦେଇଛନ୍ତି ଅଗ୍ରାଧିକାର । ପୃଥିବୀର ବହୁ ଦେଶ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଭାସିତ । ଆଜିବି ଡେନ୍‌ମାର୍କସ୍ତୁ ଚିତ୍ତଞ୍ଜନ ସରଣାର ପଥକ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଚିତ୍ତଞ୍ଜନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନକୁ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଗଣ୍ଡାରକୁ ତାଙ୍କର ଦାନ ଅସୀମ । ବିଲୁପ୍ତ ଓ ବିରଳ ନିଜ୍ଜକ ଗାଉଁଳୀ ଶବ୍ଦ ଭରି ରହିଛି ତାଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରତି ଛତ୍ରେ ଛତ୍ରେ । ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ‘ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟ’, ‘ଦିବ୍ୟଜୀବନ’, ‘ମାତୃରତନାବଳୀ’ ଓ ‘ମାନବ ଯୁଗତକ୍ତ’ ପ୍ରଭୃତି ପୁସ୍ତକର ସେ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦକ ।

କେବଳ ଶିକ୍ଷା କିମ୍ବା ସାହିତ୍ୟ ନୁହଁ- ସବୁଦେଶର ପାଣି ପବନ, ଖାଦ୍ୟପେୟ, ଆଚାରବ୍ୟବହାର ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ନିଜ୍ଜକ ପ୍ରତିଛବି ମୋ ଚିତ୍ରଭାଇ । ସବୁଟି ଭିତରେ ତାଙ୍କ ନିଜସ୍ବ ମୌଳିକତା ଅନନ୍ୟ ବିରଳ । ଏତଦ୍‌ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଜରୁରୀ କାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି ୧୯୭୪-୭୭ କାଳରେ ଦୈନିକ ଖବର କାଗଜ “ଧରିତ୍ରୀ”ର ସଂପାଦକ ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କରି, ନିର୍ଭୀକ, ନିରପେକ୍ଷ ଓ ସତ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶ ଓ ପରିବେଷଣ ତାଙ୍କ କୃତିତ୍ବର ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗ । ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଗଠିତ ସୁହୃଦ୍ ମଣ୍ଡଳୀ ଓ ସୁହୃଦ୍ ପ୍ରକାଶନୀର ସେ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ତାଙ୍କ ଲାଳିତ୍ୟ କଣ୍ଠରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରସଙ୍ଗୀତ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଭାବମୟ ପରିବେଶ ।

ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଅତିମାନସ ସତ୍ୟ ଓ ତାହାର ବାସ୍ତବ ସିଦ୍ଧିରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟ ନେଇ ସେ ଦେଖନ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ ଭିତରେ ଓ ନିଜକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାର୍ଥକ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତ ଭାଇ ଓ ଅପା ଆସ ନିଜକୁ ତାଙ୍କ ଅମୃତମୟ ଭାବଧାରାରେ ଗଢ଼ି ତୋଳିବା ଏକ ନୂତନତ୍ବର ସମୁଦ୍ଭଳ ଆଲୋକ ବର୍ତ୍ତିକା ଭଳି ।

ଉଦଳା, ମୟୂରଭଞ୍ଜ

ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ

ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାୟକ

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏ ଧରାପୃଷ୍ଠରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଯୋଗୀ, ରଷି, ଦ୍ରଷ୍ଟା ଓ ଅବତାରମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ମାନବଜାତିକୁ ସେମାନେ ନୂତନ ଦିଗଦର୍ଶନ ଦେଇଯାଆନ୍ତି । ନିଜେ ଦୁଃସାହସିକ ସତ୍ୟର ସରଣୀରେ ଅଭିଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ହୋଇଥାନ୍ତି । ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ନିଜର ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କଲାପରେ ଇହଧାମରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ଏପରି ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ କୃତବିଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ସୁସାହିତ୍ୟିକ, ବିଶିଷ୍ଟବାଗ୍ମୀ, ବହୁଶ୍ରଦ୍ଧା ପାରଦର୍ଶୀ ବିଦ୍ଵାନ, ମନିଷୀ ସାଧକ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ଵବିତ୍ ଓ ସମାଜବିଜ୍ଞାନୀ ରୂପେ ପରିଚିତ ଥିଲେ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଚିତ୍ତଭାଜ । ଉତ୍କଳ ହିମାଳୟ ସଦୃଶ ଏତେ ବିବିଧ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଅତିସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ସହିତ ବହୁତୁର ତୋର ବାନ୍ଧିଥିବା ଦରଦୀ ମଣିଷଟିଏ । ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ, କୃଷକ, ଯେକେହି ବି ତାଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେ ସେ ଏକାନ୍ତ ବନ୍ଧୁବନ୍ଧଳ ଅମାୟିକ ସରଳ ମଣିଷ ଓ ଜଣେ ନିରୋଳା ମାନବପ୍ରେମୀ ।

୧୯୯୨ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ଶ୍ରମ ଶିବିରରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ଆସିଥିଲି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗଦେଲା ପରେ । ଚିଠିପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ତାଙ୍କ ସହିତ

ସମ୍ପର୍କ ଆହୁରି ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ୧୯୯୫ ମସିହାରେ ତ୍ରେୟମାସିକ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର ଓ ରବିବାର ପଚେଲ ହଲ ଯୁନିଟ-୨ରେ ପାଠଚକ୍ର ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ସହିତ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲିବା ତଥା ଭୋଜନ କରିବାର ଅନୁଭୂତି ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ।

ମୋ ନିଜ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଯେତିକି ଚିନ୍ତା କରୁନଥିଲି ତା' ଠାରୁ କ୍ବେର ଅଧିକ ମୋ ବିଷୟରେ ସେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ହାତଧରି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବାଟ କଜାଇ ନେଉଥିଲେ । ଏଇ ଭିତରେ ଅନେକ ଥର ଭୁବନେଶ୍ଵର ଯାଇ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାକରି ଆସନ୍ତି ବୋଲି ଜଣ୍ଠା କରିଥିଲି । ମାତ୍ର ସ୍କୁଲ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏପରି ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଷୋହଳ ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟା ୭.୧୫ମି.ରେ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ରୁ ବୀଣା ନାନୀଙ୍କ ପୋନ ଆସିଲା । ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଭାଇଙ୍କ ଖବର ପାଇ ମର୍ମାହତ ହୋଇପଡ଼ିଲି ।

ତାଙ୍କର ଭୌତିକ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ଅନେକ ଜନ୍ମର ତପସ୍ୟାର ଫଳ ବୋଲି ମୁଁ ବିବେଚନା କରେ । ସିଏ ଯେଉଁଠି ବି ଥିଲେ ଆମ ଗହଣରେ ଥିବେ । ଆଗକୁ ବାଟ ଭୁଲିବାରେ ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ହୋଇ ରହିବେ ।

ରୁଚିଦା, ବରଗଡ଼

ଚିର ଦିଗତ ପଦେ କଥା

ଶ୍ରୀମତୀ ପଦ୍ମିନୀ ସାହୁ

ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଅନ୍ଧକାର ଘନେଇ ଆସେ ସେତେବେଳେ ଉଷାର ଆଗମନ ଆସିଥାଏ । ସେହି ଅବସରରେ ମୋର ଜୀବନର ଅନ୍ଧକାର ଦେଖାଯାଇଥିଲା ୧୯୮୬ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସରେ । ହଠାତ୍ ମାମୁଁ ଘର ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବେଳେ ଏକ ମହାନ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପାଠଚକ୍ରରେ କିଛିମାତ୍ରାରେ ଏକାଗ୍ର ଥିଲି । ଯାହାଫଳରେ ମୋର ଜୀବନର ଆଲୋକ ରେଖା ପ୍ରକୃଳିତ ହୋଇଉଠିଥିଲା । ସେହି ଆଲୋକ ରେଖାର ସ୍ପର୍ଶରେ ଜୀବନ ମୋଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା ୧୯୮୭ ମସିହାରେ । ହଠାତ୍ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଭାଇଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି ୧୯୮୭ ମସିହା ମେ ମାସ ୧୫ ତାରିଖ ମାତୃଭବନ ଶିକ୍ଷକ ତାଲିମ୍ ଶିବିରରେ । ସେହି ଶିବିରରୁ ଆସିଲା ପରେ ପାଠ ପଢ଼ାର ଶୈଳୀ ଭିନ୍ନଧରଣରେ ଗଢ଼ିଥିଲା । ପିଲାଙ୍କୁ କିଛି ପଢ଼ାଯିବ ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ ଖାଲି ବାଟରେ ଗଲାବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା । ଖେଳ, ଗୀତ, ଗପ ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଯିବ । ପିଲା ଖୁସିରେ ପାଠ ପଢ଼ିବେ । ୧୯୮୭ ମସିହା ଜୁଲାଇ ୨୬ ତାରିଖରେ ଗାଜଣ ଅପାଭାଜକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମରେ ଯେଉଁ ଆଗ୍ରହ ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ତହା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିଲା ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ । ପିଲାମାନେ ବାପା, ମା, ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଭୁଲି ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇଉଠିଥିଲେ । ଯାହାଫଳରେ ଫକଟ ନେଲି ଜୀବନ ସାରା ସେହି ପିଲାମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ମନ, ପ୍ରାଣର ଧାରା ଭିନ୍ନ ଏକ ମୋଡ଼ରେ ଗତି କଲା । ପୁରୁଣା ଗୁଳାରେ ପଡ଼ିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ଡେରାରେ ହେଉଥିବା ଶ୍ରମ ଶିବିରରୁ ୧୦ଦିନ କଟାଇ ଫେରିଲା ପରେ ଜୀବନ ଅନ୍ୟ ଏକ ମୋଡ଼ରେ ଗତି କରିଥିଲା । ସେହି ଶ୍ରମ ଶିବିରରେ ଜାଣିଲି ବାସ୍ତବରେ ଧର୍ମ କ'ଣ ? ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା କ'ଣ ? ମା' ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଆଦର୍ଶକୁ ଧର୍ମ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି । ପାରମ୍ପରିକ

ଅଭ୍ୟାସର ଗୁଳାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲି । ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦକୁ । ସାନ, ବଡ଼, ଶିକ୍ଷିତ, ଅଶିକ୍ଷିତ ଭାବ ଦୂର ହୋଇଥିଲା । ବିଶ୍ୱାସର ଆଶା ଆହୁରି ବଳବତ୍ତର ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଜାଣି ନଥିଲି ସମାଜରେ ଏମିତି ଏଡ଼େ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ସେହି ଶିବିରରେ ଭାଇ ଭଉଣୀର ପବିତ୍ର ସମ୍ପର୍କ କେତେ ତାହା ମାପିବା ମୋର କଳ୍ପନାର ବାହାରେ ଥିଲା । ସେହିଠାରେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଜୀବନରେ ପ୍ରତି ଫଳିତହୋଇଥିଲା । ଭଲ ପାଇବାର ଯଥାର୍ଥ ଫତ୍ତା ପାଇଥିଲି । ବିନା ଦୃଢ଼ା, ବିନା ସାର୍ଥ, ବିନା ଅର୍ଥରେ କିପରି ମଣିଷକୁ ନିଜର କରି ନିଅନ୍ତି ତାହା ଚିର ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବା ସହିତ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଅପା ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିଥିଲି । ନାମ ଯେମିତି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସେ ବି ଯେମିତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଚିତ୍ତକୁ କିଣି ନିଅନ୍ତି । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର କରି ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ମୋର ଭାଷା ନାହିଁ । ଯାହା ହେଉ ଶିବିରରୁ ଆସିଲା ପରେ ପାଠଚକ୍ର, ମା'ଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧ୍ୟାନ, ସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା । ଭିତରେ ଭୟ ଆଶଙ୍କା ଦୂର ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କରି ପ୍ରେରଣା, ତାଙ୍କରି ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ୧୯୯୩ ମସିହାରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଶ୍ରମ ଶିବିର ନାଉପାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ । ଅପାଭାଜ ଓ ପରିତ୍ରାଣା ସମିତି ମଧ୍ୟରେ ଫଗିତ ସ୍ଥାପନ ହୋଇଥିଲା । ମା' ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅତି ସହଜ ଓ ଭାବରେ ଆମ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉଥିଲେ ସାବଲୀଳ ଚିର ଭାଇ । ଶ୍ରମ ଶିବିର ପରେ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଶ୍ରମଦାନର ଓ ଅଧ୍ୟୟନ ଉପରେ ଜୋର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଯାହାଫଳରେ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ଧିରେ ଧିରେ ଆଗକୁ ଗତି କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏହି ଧାରାରେ କ୍ରମେ ୨୪ ବର୍ଷରେ ପଦାର୍ପଣ କରିଛି ଆମ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟି । ମା' ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ଭିତରେ ହତାଶା ନିରାଶ ଭାବ ଆସିନାହିଁ । ଆଶା ରହିଛି ନିଶ୍ଚୟ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ରହିବ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର, ନାଉପାଳ, ଯାଜପୁର

ଆଲୁଅଟା ଝଲସିଗଲା
 ଭିତର କଳା ବାଦଲ ଉପରଦେଇ
 ଆଖୁଟାକୁ ଜଳକା କରିଦେଲା
 ଯାହାସବୁ ଝାପସା ଦେଖିଲା,
 ସତ୍ତା ସମିତିରେ ବିଳିବିଲେଇ କହିପକାଇଲା ।
 କଥାର ଅଳିଆଗଦାଗୁଡ଼ା
 ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଚାରିଆଡୁ ଗୋଳମାଳ କଲା
 ସହଜେତ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅମାନେ ପଛଗୋଡ଼ା
 ଯାହାକୁ ଟେକିଲେ ଟେକିଲେ ପକାଇଲେ ତ ପକାଇଲେ...
 କେତେ ଗହୀରିଆ ଇଲାକା
 ଓଜନିଆ ଶବର ରୂପ ନେଲା
 ସବୁ ଗୋଳମାଳିଆ, ଅସଙ୍ଗତ
 ଆଗପଟ ପଛପଟ କବାଟ ବନ୍ଦ
 ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ,
 ସମସ୍ତଙ୍କ ଛାତିରେ ଦମ୍ କରୁ କି'ଣ ପଶିଗଲା,
 'ଦକ୍ଷିଣା ପବନ ପରି,
 ସମସ୍ତଙ୍କ ଚାଳଫାଙ୍କ ଦେଇ ବହିଚାଲିଲା
 ହଠାତ୍, ଅନ୍ଧକାଳମାନେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠିଲେ
 ଭିତାମାଟି ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଆସିଲେ
 ଦୃଷ୍ଟିହୀନତା ଦୂର କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଲା,
 ଅସଜଡ଼ାକୁ ସଜାଡ଼ିବାର ମନ୍ତ୍ରଗାନ ଶୁଭିଳା
 ଚକ୍ରମା କାରଖାନା ବସିଲା,
 ତିଆରି ଚାଲିଲା
 କେତେ ରକମ ଦୃଷ୍ଟିହୀନତା ପାଇଁ
 ଭଲିକି ଭଲି ଯବକାଟ
 ସବୁଆଡ଼େ ବେପାରୀ ମାତିଗଲେ
 ସହରଠୁ ଗାଁ ଗହଳି, ପାହାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ ଯାଏ
 ଚିତ୍ରକୁ ରମେଶବାବୁ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ମିଳିଗଲେ
 ଚକ୍ରମା ଅନେକ ବିକ୍ରି ହେଲା,
 ଚକ୍ରମା ପିନ୍ଧି ସବୁ ନୂଆ ନୂଆ ଦେଖିଲି

ସ୍ବସ୍ ବି ମଧ୍ୟ ।
 ନିଜ ଭୁଲ୍‌ଗୁଡ଼ା ଦିଶି ଦିଶି ଆସିଲା,
 ଜଟିଳ ଯୋଗପ୍ରଣାଳୀ ସରଳିଆ, ପ୍ରାଣ ମତାଣିଆ ହେଲା,
 ଭାଷଣ ସବୁ ସହଜିଆ ହୋଇଗଲା
 ନିରାତମ୍ଭର ହୋଇଗଲା ସଂପର୍କଗୁଡ଼ା
 ମଧୁରିଆ ସତ୍ତାବରେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଜାପ୍ରତି ପାଳଟିଗଲେ;
 କିଏ କାହା ଉପରେ ବସିପତି
 ମହୁ ପିଇଦିଏ
 ହିସାବ ନଥାଏ
 ମହଙ୍ଗା ଖଟା ମଧ୍ୟ ନଥାଏ
 ସମସ୍ତେ ଓଠ ଗଟୁଥାନ୍ତି
 ମୁରୁକି ହସି ଦେଉଥାଆନ୍ତି
 ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଚିହ୍ନି ହେଇଯାଉଥାଏ
 ନିଜକୁ ଅନ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ
 ହଁ, ଏ ସବୁ ପାଇଁ ସର୍ତ୍ତ ବି ଥାଏ
 ଚକ୍ରମା ଖୋଲିବୁନି
 ପରୀକ୍ଷା କରାଇନେବୁ
 ପାରିବୁତ କାତ ବଦଳାଇବୁ
 କେହି ମନାକରୁନି ତତେ
 ଦେଖୁ ଯା, ଯାହା ପାରୁ
 ନିଜକୁ ସୃଷ୍ଟିକୁ...
 ଯେମିତି ସଞ୍ଜୟ ଓ ଅର୍ଜୁନ
 ଚକ୍ରମା କାରଖାନା ଅଛି
 କାରିଗର ଅଛନ୍ତି
 ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଗଲେ, ବୁଝିବୁ ଅଛି
 ଆମେ ଏଣିକି ତିଆରି କରିବା
 ଉତ୍ସାହର ସହ ଲାଗିରହିବା
 କାରଖାନା ବନ୍ଦ କରିବାନି
 ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବରଓହଳଟି ମୂଳ ହେଲାପରି
 କେନ୍ଦ୍ରମାନେ ବଂଚିଛନ୍ତି,

ଏକାଠି ଗାଇବା ବାକିଅଛି !
 ହେଲେ, ଚିତ୍ର ଚକ୍ରମା !
 ସତ୍ୟ ଯେଉଁଠି କୌତୁକିଆ ମେଣ୍ଟାଛୁଆ ପରି ଦିଶିଯାଏ
 ଛାତିରେ ଆଦରଗୁଡ଼ା ପହେଇଯାଏ
 ମସ୍ତିଷ୍କଟା ଖାଲି ହୋଇଯାଏ
 ଭିତରର ଚୋରଟା ମୁହଁଯାକି ଅନ୍ଧାରରେ ଲୁଚିଯାଏ
 ଅଥବା, ସାହସ ବାନ୍ଧି ଆଗକୁ ଆସେ,
 ନିୟମଗୁଡ଼ା କୋହଳ ହୋଇଯାଏ
 ସବୁଦିଗକୁ ବାଟ ଦିଶିଯାଏ
 ଶିଖରକୁ ବାଟ ଦିଶିଯାଏ
 ଶିଖରଟା ନଇଁ ଆସେ,
 ପାଦଦେଶକୁ କୋଳାଇ ନିଏ
 ମୁଁ ଥାଇ ମୁଁତ୍ତ ନଥାଏ

ବୋଲ ବାଜେ, ଶବ୍ଦ ହୁଏନା
 ଏସବୁ-
 ଏ ସବୁ ପଲକ ନ ପଡୁଥିବା
 ଶୂନ୍ୟଭେଦା ଦୃଷ୍ଟିର ପଥେ ପଥେ
 ପ୍ରଭାତା ତାରା ଭଳି
 ଝଲସି ଯାଉଥିବେ
 ସଜ୍ଜତା, ନିର୍ମଳତା
 ଗଭୀରତା, ଉଚ୍ଚତା
 ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣତା, ନବପରିସରତା, ପଛରେ ଥିବ
 ଚିତ୍ର ଚକ୍ରମା ବା ଦୃଷ୍ଟିର ଏକ ନୂଆ ଭଙ୍ଗୀ

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ନିକେତନ, ଶ୍ରୀ ଗିରିନାଥ ଆଶ୍ରମ
 ଖୁଆରି ତିହ, ଯାଜପୁର

□□□

ଭିନ୍ନ ଏକ ଦୃଷ୍ଟି

ଶିଖା

ପରିବର୍ତ୍ତନର ସମ୍ମୁଖରେ ଅକ୍ଳେଶରେ ଆପୁତ
 ହୋଇପାରୁଥିବା ନିଆରା ମଣିଷ ଜଣକ ହେଉଛନ୍ତି ଆମ
 ଚିତ୍ରଭାଇ । ଦର୍ଶନର ଭୂମିଟିଏ ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଆବିଷ୍କୃତ
 ହେଉଥିବା ବେଳେ ସେ ନିଜେ ହିଁ ଦର୍ଶନ ବନିଯାଆନ୍ତି ।
 ପରିସୀମା ଯାହାର କ୍ରମପ୍ରସାରିତ ହେଉଥାଏ ମନୁରଥବା
 କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ । ବାଟଚଲା ପଥକମାନଙ୍କର ସେ
 ନିକଟମ ସହଚର ହୋଇ ପାରୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
 ଅନାବନା ରାସ୍ତାରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟର ପଥଚାରୀମାନଙ୍କୁ
 ସହଜ ସାବଲୀଳ ରାସ୍ତାଟିଏ ବତାଇଦେଇ ଆପଣାର
 ବନ୍ଧୁତାଟିଏ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ ସ୍ପେଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି ନାହିଁ ।
 ପରନ୍ତୁ:- ପଥନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅବା ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ହେବାର
 ଗୌରବଟିକୁ ସେ ଆଦୌ ବହନ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।
 ଅଧିକତ୍ରୁ ସେ ଶାନ୍ତ, ସହଜଭାବଟିଏ ତୋଳି ଧରି
 ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ ଜଣକୁ ଅତି ଅସହଜ ଭାବରେ ସହଜ

କରିପକାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସଭାବ ସୁଲଭ ଜଙ୍ଗରେ ସେ
 ବେଶ ସତେଜ ଥାନ୍ତି । ଜ୍ଞାନର ପରିପକ୍ୱତା, ଚିନ୍ତାଶୀଳ
 ମନର ବ୍ୟାପକତା ଆଦି ସବୁ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବଟିଏ
 ତାଙ୍କୁ କେବେବି ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରି ନାହିଁ । ହଁ
 କେତେକେତେ ଭଗ୍ନ ହୃଦୟକୁ ସୁସମଜ୍ଞସ କରି ସୃଜନୀର
 ତୁଳିକାଟିଏ ସେ ଧରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ତାହାର ଇୟରା
 ନାହିଁ । ଅନାପଣା ଭାବ ଧରି ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସେ
 ଅନେକ ଆପଣାର ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସମୟ
 ମଧ୍ୟରେ । ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ, ନିଜର ଅନ୍ତର୍ଗତତା
 ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଲୋଚିତ, ଅନାବିଷ୍ଟ ଦିଗଟିକୁ ମଧ୍ୟ
 ଆବିଷ୍କାର କରନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ଦର୍ଶନର ସେ ଏକ
 ସାମଗ୍ରିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ; ଏହାହିଁ ବସ୍ତବ୍ୟ । ଏହାହିଁ
 ଉପପାଦ୍ୟ ।

ମାତୃବିହାର, କାଦବରାଙ୍ଗ, ଭଦ୍ରକ

ଚିର ଦିଗତ ରୋହିତକ ରାସ୍ତା

ଶ୍ରୀ ଦାମୋଦର ରାଜବ

ମାତୃଭବନ କ୍ଲାସ୍ରେ ଚିତ୍ରଭାଜକ ସହ ୧୯୮୬ରେ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର 'Letters on Yoga' ପଢ଼ା ହେଉଥିଲା । ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସେ ବିଭିନ୍ନ ଚିଠିର ଉତ୍ତରକୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଉଦାହରଣ ଏବଂ ଅନେକ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ବୁଝିବାର ବାଟ ଦେଖେଇ ଦେଉଥିଲେ । ୧୯୮୬ରୁ ୧୯୯୧ଯାଏ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ମୋ ଭିତରେ ନୂଆ ଆଖି ଓ ନୂଆ ଚେତନାର ଉନ୍ମାଳନ ହେଲା । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ସିଧାସଳଖ ପଢ଼ି ବୁଝିବାରେ ଚିତ୍ରଭାଜ ମୋର ଚେତନାକୁ ଅନେକ ଭାବରେ ରବିମନ୍ତ କରିଛନ୍ତି ।

ଚିତ୍ରଭାଜକର ରୋହିତର ଡାଏରୀ ମୋତେ ଅନେକ ବଳ ଦେଇଛି ଓ ସାହସ ଦେଇଛି । ନିଜକୁ ନିଜର ଆଖିରେ ଦେଖିବାର ସାହସ ମୁଁ ରୋହିତର ଡାଏରୀରୁ ପାଇଛି । ମା'ଙ୍କୁ ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ବଞ୍ଚିବାର ସାହସ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଜକ ଜୀବନରୁ ପାଇଛି । ମିତ୍ରର ଚକ୍ଷୁ ନେଇ ଦେଖିବାର ଯେଉଁ ଭଲ ପାଇବା ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାଟିକି ମୋ ଭିତରେ ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ହୋଇଛି ତାହାର ଶ୍ରେୟ ଚିତ୍ରଭାଜ ଓ ମା' ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବି । ଚିତ୍ରଭାଜ ପୂଜା ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ବାହ୍ୟ ଭାବରେ ଠାକୁର କରି ନିଜ ଜୀବନରେ ଭଗବାନକୁ ଚିତ୍ତିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଭଗବାନକୁ ଉତ୍ତାରିଆଣିବା ହିଁ ହେଉଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସାରତତ୍ତ୍ୱ । ତେଣୁ ମୋଭଳି ଜଣେ ଚାଷୀପିଲାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ବଂଧୁ କରିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଶିଖିବା ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ଯେ ଅନେକ ରାସ୍ତା ସାହସର ସହିତ ଚାଲିପାରେ ଏହା ସେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଶିଖେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତି ମଣିଷ ଭିତରେ, ପ୍ରତି ଜୀବଜନ୍ତୁ ଭିତରେ ସବୁଆଡେ ସେଇ ଦିବ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯେଉଁ ଚେତନା ଦରକାର ତାହା ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆମ ଭିତରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଛି । 'ମାନବ ଯୁଗତକ୍ର'କୁ ସହୃଦ୍ ଶିବିରରେ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ

ଘଟଣା ସହିତ ଆଗାମୀ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଯୁଗର ଆବିର୍ଭାବ ପାଇଁ ଆମକୁ କେମିତି ଯେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ତାହା ଆମକୁ ଅନେକ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ପୃଥିବୀରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗଢ଼ିଉଠିବ ଏବଂ ଏହି ଛୋଟ ଛୋଟ ଗୋଷ୍ଠୀହିଁ ପୃଥିବୀର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବ ଏହି କଥାର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ତାଙ୍କର 'ଏରଡେଜ୍ ଇସ୍ରାଏଲ୍' ବହି ମୋତେ ଖୁବ୍ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । ଏବେ ଆମେ ଅଭୀପ୍ସା ପରିବାରରେ ସେଇ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ହେବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଚିତ୍ରଭାଜ 'ଅଭୀପ୍ସା' ପରିବାର ପାଇଁ ଆମ ସାଥୀରେ ବସିଛନ୍ତି ଓ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ମଣିଷ ନିଜେ ଚାଲିବ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଚାଲିବାରେ ମଧ୍ୟ ସହାୟକ ହେବ । ଏହି ଦୁଇଟି କଥା ଏକାଥରକେ ଚାଲିଥିବ । ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶ ଚାଲିଥିବ ତତ୍ସହିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟ ବିକଶିତ ହେଉଥିବ । ଗୋଷ୍ଠୀବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶ ପାଇଁ ପରିବେଶ ଯୋଗାଇ ଦେବ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶ ସଂଗେ ସଂଗେ ଗୋଷ୍ଠୀର ପରିବେଶରେ ମଧ୍ୟ ନୂତନତା ଆସୁଥିବ । ଏହି କଥା ସେ ଆମକୁ ଅନେକ ଥର କହୁଥିଲେ । “ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର କୌଣସି ବହିକୁ ମୂଳରୁ ଶେଷଯାଏ ପଢ଼ିଛ କି ?” - ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନରେ ମୁଁ ଲଜିତ ହୋଇଥିଲି ଏବଂ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଥିଲି । ଉତ୍ତରରେ ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖାରେ ହିଁ ଅତିମାନସର ଶକ୍ତି ପୂରି ରହିଛି । ଖଣ୍ଡେ ବହିକୁ ଯଦି ଜଣେ ମୂଳରୁ ଶେଷ ଯାଏ ପଢ଼େ ସିଏ ସେଇ ଶକ୍ତି ତା' ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିପାରେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ବହିସବୁ ପଢ଼ିବାର ପ୍ରେରଣା ପାଏ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ପଢ଼ି ଜଣେ ଶୋଇ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ସେଇ ଚେତନା ମଣିଷକୁ ଶୁଆଇ ଦେବ ନାହିଁ । ଯଦି ଜଣେ ଶୋଇ ଯାଉଛି ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ ହେଉଛି ଯେ ଜଣେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ପଢ଼ିନାହିଁ - ଖଣ୍ଡେ ବି ବହିକୁ ମୂଳରୁ

ଶେଷ ଯାଏ ଆଦୌ ପଢ଼ିନାହିଁ । ଏହିସବୁ କେତେ କଥା ଚିତ୍ରଭାଜ ସେଦିନ ସଂଧ୍ୟାରେ ମୋତେ କହୁଥିଲେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସାଥିହୋଇ ଆଗକୁ ଚାଲିବା ଏହାହିଁ ସେ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଆମେମାନେ ନଚାଲିଲେ ସେ ଖୁବ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ଏମିତି ଆଗରୁକ ବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ରଭାଜକୁ ପାଇ ମୁଁ ନିଜେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ଏବଂ ଏଇ ପୃଥିବୀରେ ମୁଁ ଅଧିକ ଅଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଛି ଚାଲିବି ।

ଏଇଠିକୁ ହିଁ ଭଗବାନ ଓହ୍ଲାଇବେ । ଆମେ ଚାହିଁଲେ

ସବୁକିଛି ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏହା ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ପାଖରୁ ଶିଖିଛି । ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତତାର ଗୁଣଟି ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ପାଖରେ ଆମେ ନିଶ୍ଚୟ ପାଇବା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷକୁ ସେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ସଜାଇ ହିଁ ରଖିଥାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ତାର ନିଜସ୍ୱ ଗୌରବ ଦେବାରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଯେପରି ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି ସେଇପରି ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଦେଖିଛି । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ରୋହିତକୁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି ।

ଗାଉରକେଲା

ଦିଗବାରିଣୀ

ଶ୍ରୀମତୀ ସୁଚିପ୍ରସା ଦାସ

୨୦୧୧ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ତାରିଖ ଅପରାହ୍ନରେ ଫୋନ୍‌କରି ଖବର ପାଇଲି ଚିତ୍ରଭାଜ ଦିନ ୩ ଟା ୫ ମିନିଟ୍‌ରେ ଚାଲିଗଲେ । ମନ ଭିତରେ କିଏ ଯେମିତି ଖେଳୁ ଦେଇଗଲା । ସବୁପ୍ରକାର ସଂସାରିକ ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ମାନସିକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆଇବି ସ୍ତମ୍ଭାଭୂତ ହୋଇଗଲି । ସବୁକଥାରେ ଖେଳାଟାଏ ମାରୁଥିବା ଚିତ୍ରଭାଜ ପୁଣି ଖେଳାଟାଏ ଦେଲେ ।

ସୁହୃତ ମେଳ ‘ଶ୍ରମ ଶିବିର’ରୁ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବା ଏବଂ ତାଙ୍କର ରଚନାବଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ମୋର ତାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ । ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ସାହିତ୍ୟ ବହିରେ ପଢ଼ିଥିବା ଲେଖକଙ୍କୁ ମୁଁ ସତକ୍ଷରେ ଦେଖୁଥିବାରୁ, ତାଙ୍କ ସହ ମିଶୁଥିବାରୁ ପିଲାମାନ ମୋର ଉଲ୍ଲାସ ଉଠୁଥିଲା । ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ସେସମୟରେ ପଢ଼ିଥିବା ଅନ୍ୟ ଲେଖାମାନଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଯେତିକି ତତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସେତିକି ମାନବକୈନ୍ଦ୍ରିକ । ସର୍ବୋପରି ତାଙ୍କ ଲେଖାର ଶୈଳୀ ହେଲା ମଣିଷର ମନଟିକୁ ଖେଳୁଦେଇ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଦେଇ ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଜାଗ୍ରତ କରିଦେବା ।

ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଶବ୍ଦ ଦେଇ ଲେଖିବା ଆମଭଳି ଅପରିପକ୍ୱମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅତି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ତଥାପି ଏହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋପରି ଏକ ଅପରିପକ୍ୱ ହାତଲେଖା କବିତା ଆଗ୍ରହର ସହ ପଢ଼ି ତାକୁ ସୁଧାରି ଦେଇ ମତେ ବି ଚମକେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଗାମୀ ବହୁ ଯୁଗ ପାଇଁ ସେ ଆମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଚାଲିଥିବେ । ଆମପାଇଁ ଦିଗବାରିଣୀ ହୋଇଥିବେ । ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କର କଲମ ବନ୍ଦ ହେଲାପରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଯେଉଁ ଅପୂରଣୀୟ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ତା’ ପୂରଣ ହେବା କଷ୍ଟକର ।

ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ମୌଳିକ ମାନବବାଦୀ ଲେଖକ, ସମାଲୋଚକ, ଦାର୍ଶନିକ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍, ଅଧ୍ୟାପକ, ଅନୁବାଦକ, ସୁବକ୍ତା ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗ ଦର୍ଶନର ଜଣେ ଅତୁଳନୀୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାର ଓ ରଚନାମାନଙ୍କର ଅନୁବାଦକ ଏହି ମହାନ ଯୋଗଦାନୁ ଆତ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ସମୁଦାୟ ପରିବାର ସହିତ ମୁଁ ମଥା ନୁଆଁଇ ପ୍ରଣତି ଜଣାଉଛି ।

ବାଲେଶ୍ୱର

ଚିତ୍ର ଦିଗତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମିତ

ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରବୀଣା ମହାନ୍ତି

୧୯୭୭ ମସିହାରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲ୍ ହଲ୍‌ସ୍ଥ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଯୋଗ ଦେଲି - ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଏହି ମହାନ୍ ପ୍ରଜ୍ଞାପୁରୁଷ ଜ୍ଞାନତପସୀ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସରରେ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲି । ଦେଖିଥିଲି ବୋଲି କହୁଛି - “ଚିତ୍ରିବା”, “ଜାଣିବା” କଥା କହିବାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବି ନାହିଁ । ଆମମାନଙ୍କ ପରି ସାଧାରଣ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଥିଲେ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ବିସ୍ମୟ । ଆମ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଥିଲେ ସେ । ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ପରିସରରେ ଥିବା ଛାତ୍ରାବାସ “ନ୍ୟୁ ହୋମ୍” ରେ ସେ ରହୁଥିଲେ ପିଲାମାନଙ୍କ ମେଳରେ । ‘ନ୍ୟୁ ହୋମ୍’ ନାମଟି ସିଏ ହିଁ ଦେଇଥିଲେ । ଘରଠାରୁ ଦୂରରେ ରହୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆମ ଛାତ୍ରାବାସ ଥିଲା ଆଉ ଏକ ଘରଭଳି । ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ ନିଜ ପାଇଁ କୌଣସି ସତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେ କରାଇ ନଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ ସେ ରହୁଥିଲେ, ପିଲାମାନେ ଯାହା ଖାଉଥିଲେ ତାହାହିଁ ଖାଉଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଖେଳୁଥିଲେ । ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସେ ଥିଲେ ଅକୁଣ୍ଠ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶକ । ଜ୍ଞାନର ଅଗାଧ ସମୁଦ୍ର ସେ । ଯେକୌଣସି ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ଉପୁଜିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ସେ ଆନନ୍ଦର ସହ ବୁଝାଇ ଦେଉଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରସେଇ ମଜେଇ ପାଠ୍ୟ ବିଷୟ ପ୍ରତି ମନଯୋଗୀ କରିବାର କଳାକୌଶଳ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସତ୍ୟସ୍ପର୍ଶ ଗୁଣ ଥିଲା । ପାଠପଢ଼ାରେ ସାମାନ୍ୟ ତ୍ରୁଟି ସେ ବରଦାସ୍ତ କରିପାରୁନଥିଲେ । ସିଏ ଯିଏବି ହୋଇଥାଉ-ତା’ର ଭୁଲ୍ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ସେ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ତାକୁ ଡାକି ତା ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମତେ ଭୟ ଲାଗୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ରୋଧକୁ ଥରେ ଦିଅର

ଅନ୍ତରାଳରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ପରେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଡରିଯାଇଥିଲି । ସେ କିନ୍ତୁ ମୋ ଉପରେ କେବେ ବି ରାଗୁ ନଥିଲେ । ଖେଳ ଛୁଟିବେଳେ ଆମେ କେତେଜଣ ଅପାଭାଜ ଏକାଠି ବସି ଜଳଖିଆ ଖାଉଥିଲୁ । ଜଳଖିଆ ସହିତ ଆମ ଘରୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଅର୍ମୋପ୍ଲାଷ୍ଟରେ ତା ଭର୍ତ୍ତିକରି ଆଣିଥାଏ । ଚିତ୍ରଭାଇ ତା ପିଇବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଆମ ସହିତ ବସି କେତେଦିନ ତା ପିଇବା ପରେ ସେ କହିଲେ, “ସବୁଦିନେ କାହିଁକି ପ୍ରବୀଣା ଅପା ଆମକୁ ତା ଦେଉଥିବେ ? ଆମେ ଗୋଟେ ଟି କୁର୍ କରିବା - ତା ସରଜ୍ଞାମ ସବୁ ଆଣି ରଖିଥିବା । ଖେଳ ଛୁଟି ପୂର୍ବ ପିରିୟଡ଼ ଯାହାର ଲିଜର ଥିବ - ସେ ଆଗରୁ ହଷ୍ଟେଲ ତାଜନିଂକୁ ଯାଇ ତା କରି ରଖିଥିବ । ଖେଳ ଛୁଟିରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେଇଠିକୁ ଯାଇ ତା ପିଇବା ।” ତାଙ୍କରି କଥା ତୁରନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ତା ସରଜ୍ଞାମ ସବୁ କିଣା ହୋଇ ଆସିଲା । ବହୁ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଟି କୁର୍ ଚାଲିଥିଲା । ଜୟନ୍ତୀ ଅପା, ମିନି ଅପା, ମିନା ଅପା, ଶଙ୍କର ଭାଇ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଭାଇ ସର୍ବୋପରି ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମ ଟି କୁର୍ର ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ସେଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟର ଅବସର ମଧ୍ୟରେ ବି ଚିତ୍ରଭାଇ ଖୁବ୍ ମଜା ମଜା କଥା କହି ଆମକୁ ଆମୋଦିତ କରିଥାନ୍ତି ।

ସ୍କୁଲ ଛୁଟି ପରେ ଭଲିବଲ୍ ଖେଳ ହୁଏ । ଚିତ୍ରଭାଇ ଭଲି ଖେଳିବାକୁ ସବୁଠୁ ଆଗ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । ଖେଳିଲାବେଳେ ବି ତାଙ୍କର ସେଇ ଖଦଡ଼ ଧୋତି ପଞ୍ଜାବୀ ପରିଧାନ । ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଭାଇ, ଶଙ୍କର ଭାଇ, ପରମାନନ୍ଦ ଭାଇ ଏବଂ ବଡ଼ କ୍ଲବ୍‌ର ପିଲାମାନେ । ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କିଛି ନା କିଛି ମିଟି ଥାଏ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ । ପ୍ରେୟାର୍ ହଲ୍‌ରେ ହିଁ ମିଟିଙ୍ଗ୍ ହୁଏ । ମିଟି ଆରମ୍ଭ ହେବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ଓ ମିଲିଅପା ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି । ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତର ଆସର ବସିଯାଏ । ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇବା ବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଏତେ ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଗା’ନ୍ତି, ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ

ଦେଖିବାକୁ । କେବେ କେବେ ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦିଏ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ରବି ଭାଇ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ପ୍ରମୁଖ ଅନୁଗାମୀ ଭାବରେ ସେଇ ଆସରରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ସେଇ ଗୀତ ସବୁ ଆମେ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଶୁଣୁ । “ଅନ୍ତର ମମ ବିକଶିତ କର”, “ଆମାର ମାଆ ନତ କରେ ଦାଓ ହେ ତୋମାର ଚରଣ ଧୂଳାର ତଳେ...”, “ଆଗୁନେର ପରଶ୍ମନି ଛୋଆଁଅ ପ୍ରାନେ, ଏ ଜୀବନ ପୂର୍ଣ୍ଣକର ଦହନ ଦାନେ”, ପୁଣି - “ତୁମି କେମନ କରେ ଗାନ୍ କରୋ ହେ ଗୁନି, ଆମି ଅବାକ୍ ହଇ ଶୁନି କେବଲ୍ ଶୁନି...” । ଏମିତି କେତେ କେତେ ଅମୃତମୟ ସଙ୍ଗୀତ ଝରେ ଆମ ମିଳିତ କଣ୍ଠରୁ । ସତରେ - ମୁଁ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଶୁଣେ ସେଇ ‘ଗୁଣସାଗର’ଙ୍କର ଗାୟନକୁ । ଜୀବନ ଯେମିତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ, ଧନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରାବାସ ନ୍ୟୁ ହୋମ୍‌ରେ ରହିବା ସମୟରେ ହିଁ ଦିବ୍ୟ ଜନନୀଙ୍କର ୧୭ଟି ବହିର ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ଶୁଣିଛି । ରାତି ତିନିଟାରୁ ଉଠିପଡ଼ି ସେ ତାଙ୍କର ଲେଖାପଢ଼ା କାମ କରନ୍ତି ।

ଆମର ଛୋଟିଆ ପରିବାରଟିକୁ ଚିତ୍ତଭାଇ ଖୁବ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । ମୋ ସାମା ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ଆମର ଦୁଇପୁଅ ସନ୍ଦୀପନ୍ ଓ ସୌରଦୀପ୍ତ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ଥିଲେ । ମୋ ପୁଅମାନେ ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର ଥିଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଯେକୌଣସି ସମସ୍ୟା ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ପାଖରେ ଅନାୟାସରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଦେଉଥିଲେ । ସମାଧାନର ଆଶ୍ୱାସନାଟି ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁଟିଏ ଥିଲେ ଚିତ୍ତଭାଇ ମୋ ପିଲାମାନଙ୍କର । ବଡ଼ ପୁଅ ସନ୍ଦୀପନ୍ ଯେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚତର ଗବେଷଣା ପାଇଁ ସିଡେନ୍ ଯିବା ସ୍ଥିର ହେଲା, ସେ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତା’ ସହିତ ଆମେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ପୁଅ ଦେଶ ବାହାରକୁ ଯାଉଛି । ଦୀର୍ଘ ଚାରିବର୍ଷ ପାଇଁ । ଅଜଣା ଅଚିହ୍ନା ପରିବେଶରେ ଆମ ପିଲାଟି କେମିତି ଚଳିବ ସେକଥା ଭାବି ଆମେ ବାପାମା’ ଦୁହେଁ ଖୁବ୍ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲୁ ।

ସନ୍ଦୀପନ୍ କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଖୁସି ଥିଲା । ଚିତ୍ତଭାଇ ସିଡେନ୍, ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଶକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ସେ ଦେଶ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିପାରିବୁ ବୋଲି ଆସିଥିଲୁ । ସନ୍ଦୀପନ୍ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ଯାଉଛି ଶୁଣି ଚିତ୍ତଭାଇ ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । ସେ କହିଥିଲେ- “ସିଡେନ୍ ଖୁବ୍ ଭଲ ଜାଗା, ସେଠାକାର ଲୋକମାନେ ଖୁବ୍ ସ୍ନେହୀ ଓ ସହଯୋଗୀ । ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ସେଠାକାର ଭାଷା ଶିଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ । ସେଠି ଖୋଜି ଖୋଜି କେବଳ ଭାରତୀୟ କି ଓଡ଼ିଆକୁ ସାଜ କରିବୁନି । ସେଠାକାର ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବୁ - ସାଜ କରିବୁ । ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ଫସ୍ତୁତି ସହିତ ପରିଚିତ ହେବୁ । ସେମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବୁ । ତାହାହେଲେ ଯାଇ ସେ ଦେଶ ତୋର ଆପଣାର ମନେ ହେବ ।” ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କର ସମ୍ବେଦ ପରାମର୍ଶକୁ ସାଦରରେ ଗ୍ରହଣ କରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିଥିଲା ସନ୍ଦୀପନ୍ । ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ସେ ସିଡେନ୍‌ର ଭାଷାକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବା ସହିତ ସେଠାକାର ପରିବେଶ ସହ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ନେଇଥିଲା । ତାର ସିଡେନ୍ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଜର୍ମାନ, ଗ୍ରୀକ୍ ତଥା ଡେନିସ୍ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ କେତେଜଣ ଥିଲେ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ । ସେଇମାନଙ୍କ ସହ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆକାଂଷ କରିବା ପାଇଁ ଆଉ କେତେକ ଯୁରୋପୀୟ ଭାଷା ଶିଖିବାର ପ୍ରୟାସ ସେ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ହୁଏତ ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲା ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଭାଷା ଶିଖିବା ପାଇଁ । ସିଡେନ୍ ପରେ କିଛି ବର୍ଷ ହେଲା ସେ ଜର୍ମାନୀର ଏକ ରିସର୍ଚ୍ଚ ସେଣ୍ଟରରେ କାମ କରୁଛି । ଜର୍ମାନୀ ଭାଷା ସହିତ ସ୍ଥାନିୟ ଏବଂ ଇଟାଲୀୟ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ସେ ଯା ମଧ୍ୟରେ ଆୟତ୍ତ କରିସାରିଲାଣି । ଜିଜ୍ଞାସାର ଚିରନ୍ତନ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀଟିଏ ତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ଗବେଷକର ମନଟିକୁ ସନ୍ଦୀପିତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ଚିତ୍ତଭାଇ । ଆମେ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବୁ ।

ଚିତ୍ତଭାଇ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଅକ୍ଳେଶରେ କିପରି ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରିପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସହିତ କାଶୀପୁରର କିଶୋର ଲେଖକ କର୍ମଶାଳାରେ କଟାଇଥିବା ସାତଟି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଗଭୀର ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧ କରିଥିଲି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲାମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଲୁକ୍କାୟିତ ପ୍ରତିଭାକୁ ବାହାରକୁ ଆଣିବା ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ସମ୍ପ୍ରେମ ପ୍ରଚେଷ୍ଟ ଅଭିନନ୍ଦନୀୟ । ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କଠୁ ଗାଳି ଖାଇବାର ଦୁର୍ଲଭ ଅନୁଭବଟି ପାଇଥିଲି ସେଇ କାଶୀପୁରର ଅଗ୍ରଗାମୀ ପରିସରରେ । ସେତେବେଳେ ସିନା ଆଖିରେ ଲୁହ ଆସିଥିଲା - ଏବେ ଭାବୁଛି ସେ ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ‘ଗାଳିର ପ୍ରସାଦ’ ତାକୁ ହିଁ ମିଳେ । ତାଙ୍କର ସ୍ନେହର ପାତ୍ରା ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଯେ ମୋର ରହିଛି - ଏକଥା ମୋ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୌରବାବହ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଅଳି ଆବଦାର ପୂରଣ କରି ବାଟସାରା ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାରେ ରହି ରହି ପାହାତ, ଜଙ୍ଗଲ, ଝରଣାର ଅନୁପମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରିଆ ପିଲାଙ୍କୁ ମନଭରି ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇ ଅଗ୍ରଗାମୀ ପରିସରରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଟିକେ ଡେରି ହୋଇଯିବାରୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ମତେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗାଳି ଦେଇଥିଲେ ସିନା - ତା’ପରଦିନ ମୁଁ ତାଙ୍କର ସ୍ନେହକୋମଳ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ରୂପଟିକୁ ଦେଖି ଅଭିଭୂତ ହୋଇଯାଇଥିଲି । କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବାର ଅଭ୍ୟାସ ମୋର କେବେ ବି ନଥିଲା । ସେଠି କିନ୍ତୁ କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ି ନିତ୍ୟକର୍ମ ପାଇଁ ଗାଧୁଆ ଘର ଯାଏ ବାଲୁଟିରେ ବୋହି ନେବାକୁ ହେବ । ଅଗ୍ରଗାମୀର ଜଣେ ଭାଇ ସେଛାକୃତ ଭାବରେ କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ି ବାଲୁଟିରେ ଭରି ଦେଉଥିଲେ । ମୁଁ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ବାଲୁଟିଏ ପାଣି ଧରି ଗାଧୁଆ ଘର ଆଡ଼େ ଧାରେ ଧାରେ ଯାଉଥିଲି । ଚିତ୍ରଭାଇ ତାଙ୍କ ରୁମ୍‌ର ବାରଣ୍ଡାରେ ଠିଆହୋଇ ସେଇ ଦୃଶ୍ୟଟି ଦେଖି ଆଗ ଆକ୍ଷେପ କଲେ, “ହାତରେ କ୍ରିମ୍ ବୋଲି ବୋଲି ହାତକୁ ତ ଲହୁଣୀ କରି ରଖିବ, ପାଣି ବାଲୁଟିଏ ଉଠେଇ ପାରିବ କୋଉଠୁ ? ଦିଅ ଦିଅ - ମୁଁ ନେଇ ଯାଉଛି ବାଲୁଟି ।” ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଁ ଯେମିତି ମାଟିରେ ମିଶିଯିବି - ସେମିତି ଲାଗିଥିଲା ମୋତେ । କି କଥା ସେ କହୁଛନ୍ତି ! ଏତେ ବଡ଼ ବିଖ୍ୟାତ ମଣିଷ ! ମୋ ପାଇଁ ସେ ପାଣି ବୋହି ନେବେ ଗାଧୁଆ ଘରକୁ ? ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମନା କରି ତରବର ହୋଇ ବାଲୁଟିକୁ ନେବାବେଳେ ବାଲୁଟିରୁ

ପାଣି ସବୁ ଢାଳି ହୋଇଗଲା ତଳେ । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କେହିଜଣେ ଭାଇ ଆଗେଇ ଆସି ମୋ ହାତରୁ ବାଲୁଟିଟି ନେଇଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଅନାୟସରେ ଦୁଇଟି ବାଲୁଟିରେ ପାଣି ଧରି ଗାଧୁଆ ଘରେ ରଖିଦେଇଥିଲେ । ନିଜ ଉପରେ ଖୁବ୍ ରାଗ ଆସିଥିଲା । ଛି - କେତେ ଅଯୋଗ୍ୟ ଅପାରଗ ମୁଁ ! ପାଣି ବାଲୁଟିଏ ବୋହି ନେବାର କ୍ଷମତା ମୋର ନାହିଁ ! କଣ ଆଉ ମୁଁ କରିପାରିବି ମୋ ଜୀବନରେ ?

ମୋର ଅସାମର୍ଥ୍ୟର କଥା ଯେମିତି ସେ ଜାଣିଥିଲେ - ମୋର ସାମର୍ଥ୍ୟର କଥା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଥିଲା । ଖବର କାଗଜରେ ଶିଶୁ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱଭିତ୍ତିକ କିଛି ଫିଚର ମୋର ସେ ସମୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା ନିୟମିତ । ତା ବ୍ୟତୀତ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ତ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ଥରେ ପୁସ୍ତକମେଳା ପରିସରରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା ହୋଇଗଲା ‘ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ’ ଝଲ୍ ପାଖରେ । ‘ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ’ର କାହାକୁ ମୁଁ ବିଶେଷ ଚିହ୍ନିନଥାଏ ସେତେବେଳେ । ସେଇଠି କାହାକୁ ସବୁ ତାକି ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିନେଲେ ମୋର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଲେଖାଯାଇଥିବା ଗଳ୍ପ ଓ ଫିଚରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନ ଦୁଇଟି ବହି ପ୍ରକାଶ କରିବ । ମୋର ଖୁସିର ସାମା ନଥିଲା । ଫିଚର ସଂକଳନଟି ପାଇଁ ‘ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର’ର ସଭ୍ୟ ମନୋଜ ମହାପାତ୍ର ଆଗ୍ରହୀ ହେବାରୁ ସେଇଟି ତାଙ୍କୁ ଦେଇ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନଟି ଶିକ୍ଷା ସନ୍ଧାନକୁ ଦେବାକୁ ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ପୁସ୍ତକମେଳା ବେଳକୁ ଦୁଇଟି ଯାକ ବହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେଇ ପୁସ୍ତକମେଳା ମଣ୍ଡପରେ ହିଁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଥିଲା । ମୋର କିଶୋର ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ “ଆଉ ଜଣେ ଏକଲବ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାହାଣୀ” କୁ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ମୋର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଥିଲି । ଚିତ୍ରଭାଇ ମୋତେ କହିଥିଲେ ପିଲାମାନଙ୍କ ମେଳରେ ରହୁଛ, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ଗହଣରେ କାମ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛ । ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ଲେଖ । ବେଶି କିଛି ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କୁ

ନେଇ କିଛି କିଛି ଲେଖିବାର ପ୍ରୟାସ କାରି ରଖିଛି । ଆଉ କେତୋଟି ବହି ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କରିବାର ଯୋଜନା ରହିଥିଲେ ହେଁ ଏଯାଏ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରି ନାହିଁ ।

ଏଇ ଧୂଳିମାଟିର ପୃଥିବୀକୁ ଏବଂ ଧୂଳିମାଟିର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ହୃଦୟ ଦେଇ ଭଲ ପାଉଥିବା ମଣିଷଟି ଆଉ ଆମ ଗହଣରେ ନାହାନ୍ତି । ଏକଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ଛାତି ଭିତରେ କେମିତି ଗୋଟାଏ ଶୂନ୍ୟତାର ହାହାକାର ଶୁଭିଯାଉଛି । ସେଭଳି ମଣିଷଟିଏ ଆଉ କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ନା ଆଉ କେବେ ସମ୍ଭବ ହେବେ ସତରେ ? ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇପାରିଲି ନାହିଁ ବୋଲି ମନରେ ଖୁବ୍ ଅବଶୋଷ ହେଉଥିଲା । ଆହା - ଏ ଜନ୍ମପାଇଁ ଆଉ ସେ ମଣିଷ ଜଣଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିବି ନାହିଁ ! ଏବେ କିନ୍ତୁ ମନକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଛି - ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଥିଲେ ତାଙ୍କ କଥା ଭାବିଲେ ହୁଏତ ସେଇ ରୂପ ହିଁ ମନ ଭିତରେ ଦିଶିଥାନ୍ତା । ଏବେ କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ

ସ୍ମରଣ କଲେ ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି ତାଙ୍କର ହସିଲା ମୁହଁ, ଭଳି ଖେଳୁଥିବା ଚିତ୍ତ ଭାଇ, ପିଲାଙ୍କ ମେଳରେ ବସି ଖୁସି ଗପ କରୁଥିବା ଚିତ୍ତ ଭାଇ, ଆମ ଗହଣରେ ବସି ତା ପିଉଥିବା ଚିତ୍ତ ଭାଇ, ପାଠଚକ୍ରରେ ବସି ‘ଦିବ୍ୟ-ଜୀବନ’ କିମ୍ବା ‘ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟ’ ବୁଝାଉଥିବା ପ୍ରଜ୍ଞାପୁରୁଷ ଚିତ୍ତଭାଇ ପୁଣି ମିଳିଅପା ଓ ରବିଭାଇଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରେୟାର ରୂମ୍ରେ ବସି ସଙ୍ଗତରେ ମଞ୍ଜିଯାଇଥିବା ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ । ଶୁଭିଯାଉଛି ସେଇ ସର “ଆଗୁନେର୍ ପରଶ୍ମନି ଛୋଆଁଅ ପ୍ରାନେ...” ।” କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ବିଶ୍ୱ ଜନନୀ, ପରମ ପୁରୁଷ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ - ଏଭଳି ଅନନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବାର ଯେତିକିବା ସୁଯୋଗ ଆମକୁ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ସାମାନ୍ୟ ଘୁଲିଙ୍ଗ ଟିକିଏ କୋଉଠି ଯେମିତି ଛିଟିକି ଆସିଛି ଆମ ଆଡ଼କୁ.... ନହେଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ପ୍ରୟାସୀ ହେବାକୁ ଆମ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାକୁଳତାର ଉଦ୍ରେକ ହୁଅନ୍ତା କାହିଁକି ?

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର

ମାତୃ ବିହାର, ଖଣ୍ଡଗିରି, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୩୦

ପୃଥ୍ବୀସାରା ବ୍ୟାପ୍ତ

ଶ୍ରୀ ସୁବାସ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ

ଆଜି ଜାନୁଆରୀ ୨୬ ତାରିଖ । ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ମିଳେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ମହାମହିମ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟପାଳ ମହୋଦୟଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥି ହୋଇ ରାଜଭବନ ଯାଇଥାନ୍ତି । ରାଜ୍ୟପାଳ ମହୋଦୟ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସମେତ ରାଜ୍ୟର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦିଅନ୍ତି ଓ ରାତ୍ରୀ ଭୋଜନରେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରନ୍ତି । ଚିତ୍ରଭାଇ ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ମୋତେ ଦେଖାଇ କୁହନ୍ତି, “ସୁବାସ ବାବୁ, ଆପଣ ଏମିତି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇବେ ?” ମୁଁ ଥଙ୍ଗାରେ କହେ, “ଆପଣ ମୋ ଆଗରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ବୋଲି ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଭାଗ ନେଇ ପାରିଲେ । ମୁଁ ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାନ୍ତି ତେବେ ମୁଁ ବି ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଦେଶମାତୃକାର ସେବା ପାଇଁ ପୁଣି କେବେ ତାଙ୍କରା ଆସିଲେ ମୁଁ କ’ଣ ଘରେ ବସି ରହିବି ? ଚିତ୍ରଭାଇ ହାତ ଧରିପକାଇ କହନ୍ତି- ହେ ଶୁଣ ! ଆଉ କେବେ ଭବିଷ୍ୟତରେ କଠିନ ସମୟ ଦେଶ ପାଇଁ ନଆସୁ । ସେ ସମୟର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଲୋମ ଟାଙ୍କୁରି ଉଠେ । କମ୍ କଷ୍ଟ ଆମେ ପାଇଛୁ ? ସେ କଷ୍ଟ ଆମେ ହସି ହସି ସହିଛୁ । କଟକ ଜେଲ୍‌ରେ ଥିବା ବେଳେ କଥା ହେଲା ସକାଳ ପ୍ୟାରେଡ୍ ବେଳେ ହଠାତ୍ ଜାତୀୟ ପତାକା ତା ଭିତରକୁ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ଫିଙ୍ଗା ହେବ । ବାଙ୍କଭାଇ (ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସ) ସେ ପତାକାକୁ ଡେଇଁ ଧରିବେ ଓ ପେଟଟଳେ ଜାକି ଧରିବେ । ସେ ହାତରୁ ହାତକୁ ଦେବେ ଓ ସଂଗ୍ରାମୀ ମାନେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ତାକୁ ଉଦ୍ଧାରବେ । ସେଇଆ ହେଲା, ପତାକା ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ବାଙ୍କଭାଇ ମାଡି ବସିଲେ, ପେଟଟଳେ ଲୁଗାଇ ରଖିଲେ । ସଂଗେ ସଂଗେ ଜେଲ୍‌ର ଜେଲ୍‌ର ପିଠିରେ ମାତ ବସାଇଲେ, ହାତର କହୁଣ୍ଡିକୁ ଓ ମୁଠାକୁ ବେତ ବାଡ଼ିରେ ଆଘାତ କଲେ । ତଥାପି ବାଙ୍କଭାଇ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ; ସହିଲେ । ହାତକୁ ହାତ

ପତାକା ଚାଲିଗଲା ଓ କଟକ ଜେଲ୍‌ରେ ତାହା ଉଠିଲା । କୈଶୋର ଜୀବନରେ ଚିତ୍ର ଭାଇ ସେମିତି ଜଣେ ସଂଗ୍ରାମୀ ଥିଲେ । କଟକ ଜେଲ୍‌ରୁ ତାଙ୍କୁ କର୍ଷାଟକ ଜେଲ୍‌କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯାଇଥିଲା । କର୍ଷାଟକ ଜେଲ୍‌ରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ବର୍ଷକାଳ ସଂଗ୍ରାମୀ ଭାବରେ କଟାଇଥିଲେ । ଏମିତି ଥିଲା ତାଙ୍କର କୈଶୋର ଜୀବନ ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରାୟ ୨୦ବର୍ଷର ସମ୍ପର୍କ । ୧୯୬୯ରେ ମୁଁ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ ଆସିଲି । ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ପାଠପଢ଼ାର ବାତାବରଣ ଗୋଟେ ସତନ୍ତ୍ର । ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପଢ଼ିବା ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଭେଟିବାର ସୁଯୋଗ ସେଠି ଥାଏ । ସେମିତି ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗରେ ଗୌରହରି ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କୁ ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜ୍ କ୍ୟାମ୍ପସ୍‌ରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ବାସଭବନରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା । ୧୯୮୦ ମସିହାରେ କଟକରେ ଓଡ଼ିଆ ଗବେଷଣା ପରିଷଦ ତ. କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ନାୟକ ଓ ତତ୍କୁର କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ବେହେରାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଗଠିତ ହେଲା । ତାହାର ପ୍ରଥମ ବୈଠକ କ୍ଷେତ୍ରବାସୀ ନାୟକଙ୍କର ଛତ୍ରବଜାର ଘରେ ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ବସିଥିଲା । ସେଥିରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଥିଲେ ଓ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଥିଲି । ଚିତ୍ରଭାଇ ଅନୁଷ୍ଠାନ କିଭଳି ହେବ ତାହାର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀମାନ ଦୀଲିପ୍ ନାୟକ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସମସ୍ତ ବହି ସଂଗ୍ରହ କରେ । ତା’ପାଖରୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ବହି ନେଇ ପଢ଼ିଥିଲି । ସେତେବେଳକୁ ନୂଆ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ‘ଜାତିରେ ମୁଁ ଯବନ’, ଭାରି ଆଲୋଡନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ଏ ବୈଠକରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହେଲା । ତା’ପରେ ଓଡ଼ିଆ ଗବେଷଣା ପରିଷଦର ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠକକୁ ହେଲା ମହାନଦୀ କୂଳରେ ଥିବା ଗଡଗଡେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ । ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ଭକ୍ତି ସାହିତ୍ୟ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ତାହା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ

ଏକାତେମୀ ତରଫରୁ ସବୁ (ଚିତ୍ର) ସାହିତ୍ୟ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ସେଠି ଚିତ୍ରଭାଇ ଯେଉଁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ ତାହା ତଥ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୁଖପାଠ୍ୟ । ସେଠାରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶିତା ଓ ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ ମନର ପରିଚୟ ପାଇ ତାଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା କରିବା ପାଇଁ ମନ କଲି । ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ ମନ ତାଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା କରିବା ପାଇଁ ମତେ ପ୍ରେରଣା ଦେଲା । ସେ ପ୍ରବନ୍ଧ ପଢ଼ା ସରିଲା ପରେ ମୁଁ ବହୁ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲି, ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲି । ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଶେଷରେ ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଥିଲେ ଯେ ଏ ବାବଦରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି; ତାହା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ବିଶଦ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାର ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିହେବ । ଏଭଳି ଭାବରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ଓ ସମ୍ପର୍କ ଗଢ଼ିଉଠିଥିଲା ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଜୀବନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଆମେ କେହିହେଲେ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଜାଣିନାହିଁ । ସେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ “ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା” ତିନିଖଣ୍ଡରେ ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ତାହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ବହୁ ବହୁ କଥା ସେଥିରେ ଲେଖା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆମେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ମିଶିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛୁ ତାହା ବାସ୍ତବିକ୍ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର କଥା । ଗୋଟିଏ ଏତେ ବିଶାଳ ଜୀବନ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା କମ୍ ଗୌରବର କଥା ନୁହେଁ । ତଥାପି ଅନେକ ହାତଛତା ମୁଁ କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ । ସେ ଏମିତି ହଠାତ୍ ଶୋଇ ପଡ଼ିବେ ବୋଲି ମୋର ଚିନ୍ତାରେ ନଥିଲା ।

୧୯୮୭ ମସିହା ଦଶହରା ଛୁଟିରେ ମୁଁ ପଣ୍ଡିତେରା ଯାଇଥିଲି । ସେଠାରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଦୁଇଜଣ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀ ଭିକାରୀ ଚରଣ ମହାନ୍ତି ଓ ଧୃବଚରଣ ହୋତା ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ ଯେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ

ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ବିଶଦ ଆଲୋଚନା ହେବା ଜରୁରୀ ହେଲାଣି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପ୍ରାୟ କେତେଜଣ ହାତଗଣତି ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚିତ୍ର ଭାଇ ଜଣେ । ଭିକାରୀଭାଇ ଓ ଧୃବବାବୁ ପଣ୍ଡିତେରାରୁ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଚିତ୍ରଭାଇ ସଂଗେ ସଂଗେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । ଦଶହରା ଛୁଟି ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁରୁବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଧ୍ୟାନମୟିର ଭିତରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ ପୁସ୍ତକ ‘ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟ’ ପୁସ୍ତକ ପଠନ ଓ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ୬ଟାରୁ ୮ଟା ଦୁଇଘଣ୍ଟା । ଏହି ପୁସ୍ତକ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ ହେବା ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନଠାରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ଥିଲି । ସେତେବେଳେ ଯେଉଁମାନେ ଏ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ରରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଗୁଣରେ ମହାନ ଥିଲେ । କ୍ରମେ ଏଠାକୁ ବହୁ ଛାତ୍ର, ଅଭିଭାବକ, ଗବେଷକ, ଚିନ୍ତନାତ୍ମକ ଆସିଲେ ଓ ଗଲେ । ସ୍କୁଲରେ ଏସବୁ ଆଲୋଚନା ଦେଖି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନେ ସ୍ଥିର କଲେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଦିନ ଗୋଟିଏ ବହି ପଢ଼ିବା ସହିତ ଆଲୋଚନାରେ ଭାଗ ନେବେ । ତେଣୁ ପୁରାତନ ଛାତ୍ରମାନେ ରବିବାର ଦିନ ୧୦ଟାରୁ ୧୨ଟା ଯାଏ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ‘ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ’ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଗୁରୁବାର ପାଠଚକ୍ରକୁ ଆସୁଥିଲୁ ସମସ୍ତେ ରବିବାର ପାଠଚକ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ଆସିଲୁ । ଚିତ୍ରଭାଇ ମଝିରେ ମଝିରେ ବାରଣ କରନ୍ତି । କହନ୍ତି, ଏଇଟା ପିଲାଙ୍କ ପାଠଚକ୍ର । ଆପଣମାନେ କାହିଁକି ଆସୁଛନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ ଆମେ କେହି ତାଙ୍କ କଥାକୁ ମାନିଲୁ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ବେଶି ବେଶି ଆସିଲେ । ସେଥିରୁ ଦେଖାଗଲା, ଛାତ୍ରମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅପସରି ଯାଉଛନ୍ତି । ଆମେମାନେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲୁ । ଯେମିତି ପୁରାତନ ଛାତ୍ର ହଟିଗଲେ ରବିବାର ପାଠଚକ୍ର ଦିନ ୧୦ଟାରେ ନହୋଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ୬ଟାରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ପ୍ରକୃତରେ ଚିତ୍ତଭାଜକ ସଙ୍ଗେ ଏଇ ପାଠକକୁ ଅଧିକ ପରିଚୟ ହେଲା । ମଣିଷ ଚେତନାର ଯେ ଏକ ସତତ ଚେତନା ରହିଛି, ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତି ରହିଛି ତାହାର ପରିଚୟ ମିଳିଲା । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଏ ବହି ଦୁଇଟି ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲୁ ତାହା ବିଶ୍ୱର ଗୋଟିଏ ମହାନ ଘଟଣା ଥିଲା । ସେ ସମୟ ଆଉ ବୋଧେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନରେ ଘଟିବ । Life Divine, Synthesis of Yoga (ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ ଓ ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟ) ଆଲୋଚନା କାଳର ସମସ୍ତ ବିବରଣୀ ମୁଁ ଚିପି ରଖିଛି, ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ହେଲେ ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ଦେବି । ଚିତ୍ତ ଭାଜ କ'ଣ ଥିଲେ, ସେ କେଉଁ ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲେ, କେଉଁ ମାନସିକତାରେ ସେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲେ ତାହା ଏ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ରରେ ଜଣାପଡୁଥିଲା । ସେଇ ଅମୃତର ଆସାଦନ ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ଗୁରୁବାର ଓ ରବିବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦଳେ ଜ୍ଞାନପିପାସୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଏକାଠି ହେଉଥିଲେ । କ୍ରମେ ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲ୍ ହଲ୍‌ରୁ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ତାର ନିର୍ମିତ କ୍ୟାମ୍ପସ୍ ଖଣ୍ଡଗିରିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲା । ଆମେମାନେ ତଥାପି ସେଇ ଭଙ୍ଗାଘରେ ବସି ଆଲୋଚନା କଲୁ । ବହି ଶେଷ ହେଲା । ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲ୍ ହଲ୍ ପରିସରରେ ସଂସ୍କୃତି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ତାର କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ସେଠାରେ କିଛି ଦିନ ପାଠକକୁ ଚାଲିଲା । ମାତ୍ର ବେଶି ଦିନ ନୁହେଁ । ତା'ପରେ ସର୍ଦ୍ଦାର ପଟେଲ୍ ହଲ୍ ସାମ୍ନାରେ ଥିବା ଭିକାରୀବାବୁଙ୍କ କ୍ୱାଟରରେ କିଛି ଦିନ ଚାଲିଲା । ମାତ୍ର ଭିକାରୀବାବୁ ଅବସର ନେବାପରେ ସେ ତାଙ୍କ ସରକାରୀ କ୍ୱାଟର ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ପୁଣି ସଂସ୍କୃତି

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସରରେ କିଛିଦିନ ବସିଲୁ । କ୍ରମେ ୨୦୦୫ ମସିହା ବେଳକୁ ଚିତ୍ତଭାଜକ ଦେହ ଖରାପ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତେଣୁ ସେ ଆସିବା ଯିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କରି ଘରେ ଏ ଦୁଇଟି ପାଠକକୁ ଚାଲିଲା ।

ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଳେ ଯୁବକ ତାଙ୍କୁ ଘେରି ରହିଥିଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ ଭାଗ୍ୟଧରଭାଜ, ଚନ୍ଦନଭାଜ, ଦେବେନ୍ଦ୍ର ଓ ବାରିକବାବୁ ତଥା ରମେଶ, ସନ୍ତୋଷ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚିତ୍ତଭାଜ ମଣିଷ ପାଇଁ ଭାବୁଥିଲେ, କେମିତି ସମସ୍ତେ ଉପରକୁ ଉଠିବେ, ନିଜେ ପଢ଼ିବେ, ନିଜେ ବଢ଼ିବେ ସେଇକଥା ଭାବୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ତାଙ୍କର ଲେଖା । ଯେକୌଣସି ବହିରୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ପାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାକ୍ୟ ତାଙ୍କର ମହାନ । କେତେବେଳେ ଲେଖନ୍ତି, କେତେବେଳେ ପଠାନ୍ତି, କୁଆଡ଼େ କେହି ଜାଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଭଲ ପତ୍ରିକା ଦେଖିଲେ ତଳ ନାଁ । ସମ୍ଭାବରେ 'ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ' ଓ ପ୍ରଗତିବାଦୀରେ ପ୍ରତି ସୋମବାର ଲେଖା ପାଇଁ ଆମେ ଦଳେ ପାଗଳ ଥିଲୁ ।

୧୬ ଜାନୁଆରୀରେ ଚିତ୍ତଭାଜ ଚିର ବିଶ୍ରାମ ନେଲେ । ସେଇଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମିଡିଆ ଏକାଡେମୀର ଏକ ଆଲୋଚନାଚକ୍ର ଥିଲା । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନ 'ପ୍ରବନ୍ଧ ପୟୋଧି' ମନୋଜ ଦାସ ଉନ୍ମୋଚନ କଲେ । ସେ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନର ପ୍ରଥମ ପ୍ରବନ୍ଧ ଥିଲା ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଲେଖା - ପ୍ରବନ୍ଧର ପୃଥିବୀ ।

ଯେମିତି ଚିତ୍ତଭାଜ ପୃଥିବୀ ସାରା ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଆପଣ

ଶ୍ରୀ ସୁଦୀପ ପାଲଟାବ

ଲେଖିଦେଲେ କ'ଣ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଯିବ ?

ଏହାର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଧନ୍ୟ ହେଉଛି

ଆଜି ପୁଣି ଲେଖିବାକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ ଆସେ ଆପଣ କିଏ ?

ଫପର୍ଟ ବା କ'ଣ ?

ଏବଂ କି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ?

ଆଜି ପୁଣି ମନେ ପଡ଼େ

ସ୍ମୃତିର ମାନସପତ୍ତରେ

ଚିତ୍ରିତ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତର କ୍ରିୟାଦର୍ଶ

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବିତିଥିବା

ଦୁର୍ବୋଧ କଥାର ଅଂଶ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦେଖିଲି ଯେ

ମାନ, ଅଭିମାନ ଓ ଅଭିଯୋଗରେ

ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ଆପଣଙ୍କ ହୃଦୟ

ହୃଦୟରୁ ସୁହୃଦ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାବି ଭାବି

କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ବୋଧେ ଆପଣ ।

କ୍ଳାନ୍ତ ହେବେନି ବା କାହିଁକି ?

ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ବିପ୍ଳବରେ

କିଏ କାହିଁ ଆପଣଙ୍କୁ

ସଙ୍ଗ ଦେଲା ପରି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ନାହିଁ ।

“ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ” ଦେଇଥିବା ମଣିଷର

ହୃଦୟର ଝରକାଟି

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ଖୋଲାଥିଲା

ଠିକ୍ ପୂରାପୁରି ମୋ ଜେଜେଙ୍କ ଭଳି ଲାଗିଥିଲା ।

ହେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଷ୍ପ୍ରବ୍ୟ କରି

ନୀରବ କରି ଆପଣ ଚାଲିଗଲେ ।

ଆଉ କେବେ ସାକ୍ଷାତର

ସୁଯୋଗକୁ ଚାଲିଦେଲେ

ନାଁ ଥିଲା ଚିତ୍ତଙ୍ଗନ,

ଗଢ଼ିଥିଲେ ଏକ ସୁନ୍ଦର-ହୃଦୟ

ମାନେ ଆପଣଙ୍କ “ସୁହୃଦ୍”

ତେଜିଥିଲେ ବହୁ ଶିଖା

କେତେ ଯେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚିତ୍ତରେ

ଆପାଦ ମସ୍ତିଷ୍କ ଥିଲେ ଆପଣ

ଗୋଟା ସୁଖ ଆତ୍ମା ହିଁ ଆତ୍ମା

ହେଲେ ଆଉ କିଏ କହିବ

କଥା “ସୁହୃଦ୍ ଶିଖା”ର

ଆଉ କିଏ ଦେଖେଇ ଦେବ “ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ”

ଆଉ କିଏ ମଥାର ଝାଳର ବାସ୍ନାକୁ

ଅନୁଭବ କରି ପାରିବ ?

ଗଢ଼ି ପାରିବ ଏକ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ?

ପଦାସାହି, ବାରଙ୍ଗ

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ

ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଦୀପ୍ତା

ମୋର ଏହି ସୀମାବଦ୍ଧ ଚିନ୍ତାରେ ଶବ୍ଦଯୋଡ଼ି ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ବିଷୟରେ ଲେଖିବା, ତାଙ୍କର ବିଶାଳ ଚିନ୍ତା ଚେତନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଅଜ୍ଞାତରେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିକୃତ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ତଥାପି ଏକ ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯେତିକି ନିଜକୁ ଯୋଡ଼ି ପାରିଛି କେବଳ ସେତିକି ମାତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ।

ଚିତ୍ତଭାଇ ମୋର ଯେତିକି ନିଜର ସାରା ଓଡ଼ିଶା କ'ଣ ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ନିଜର । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ରକ୍ତର ଭାଇଠୁ ଅଧିକ ଭାବନ୍ତି ଏବଂ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରନ୍ତି । ଯେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ସମ୍ପର୍କ ଯୋଡ଼ନ୍ତି ଆଉ ସେ ସମ୍ପର୍କକୁ କେବେ ମଧ୍ୟ ଭୁଲନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତକୁ ସେ ଭାରି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ମୁଁ ଭାବେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଗବାନ କଣ କୌଣସି ରେକର୍ଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର ଜଗାଇଛନ୍ତି । ଗହଳି ମଧ୍ୟରେ ସେ କେବେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର ମୁଁ ଦେଖିନାହିଁ । ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ହଜାଇ ଦେବା ମଧ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ । କେବଳ ଜଣଙ୍କର ଚେତନା ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କର ଚେତନା ସହ ଯୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଏକଜି ଯୋଗ କରୁ କରୁ ତାହା ମହାଚେତନାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଆଲୋଚନା ଚକ୍ରରେ ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ର ଆଦୌ ଗୁରୁତ୍ବ ନଥିବା କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଶୁଣନ୍ତି । କେବେ କଥା ମଝିରୁ ଉଠି ଚାଲିଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଦୁର୍ବଳକୁ କଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା, ତା' ଭିତରେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇବାର ଉଦ୍ୟମ ଯେମିତି କରନ୍ତି, ଅହଂକାରୀ ପ୍ରଭୃତ୍ ଦେଖାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସତ୍ୟ ଅଥଚ ତାବ୍ରତାବେ ବାଜୁଥିବା କଥା କହି ତାଙ୍କୁ ତାର ପ୍ରକୃତ ସ୍ଥାନକୁ ଖସାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଔଷଧ ମିଳିଯାଏ ଯେ ରାଗ, ଅଭିମାନ, ଦୁର୍ବଳତା, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସହୀନତା ଆଦି

ରୋଗ ଏକାଥରରେ ପାଚେରୀ ତେଜ୍ ପଳାନ୍ତି । ସେ ଯେମିତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜକୁ ଖୋଲିକରି କୁହନ୍ତି ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ନିଜର ସବୁ ଭୁଲୁକ୍ ସମସ୍ୟା ଆଦି ତାଙ୍କ ଆଗରେ କୁହନ୍ତି । ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ସରଳ ସମାଧାନ ମୁଁ ଆଉ କେଉଁଠି ଦେଖିନାହିଁ । ଲାଗେ ଯେମିତି ଆଉ ଏକ ଜଗତରୁ ସମାଧାନ ଗୁଡ଼ିକ ଆସିଛି । କେମିତି ଏବଂ କେଉଁଠାରୁ ଆମ ସମାଜଠାରୁ ଏତେ ଅଲଗା ଜିନିଷ ଆସେ ତା'ର ଉତ୍ତର ମୁଁ କେବେ ପାଇନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବଳ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେ ବିଶ୍ୱାସର ଆଧାର ହୋଇଛନ୍ତି । ପଳାୟନପନ୍ଥା ନହୋଇ ଜୀବନକୁ ଉନ୍ନତ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତାବେ ବଂଚିବାର ଉଦାହରଣ ସେ, ଏକ ସୁନ୍ଦର ଉନ୍ନତ ସକାଳର ଆସ୍ଥା ସେ, କିଛି ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅନୁଭୂତି ସେ, ମୋ ସହିତ କେତେ ଯୋଡ଼ିହୋଇଥିବା ବନ୍ଧୁ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ସେ ।

ଚିତ୍ତଭାଇ ଜଗତ୍‌ସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମ ବାଗଲପୁରକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ବାଗଲପୁର ମାଟିକୁ ଯେକି ଏମିତି ଜଣେ ଚେତନାର ମଣିଷକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି, ପୋଷଣ କରିଛି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ନକଲେ ଲେଖା ଅଧା ରହିଯିବ । ବାଗଲପୁର ଗାଁକୁ ଯେକୌଣସି ସାଧାରଣ ଗାଁ ଭାବିବାର ଭୁଲ୍ ନକରିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଦେଖିବା ଭିତରେ ବାଗଲପୁରର ଚିନ୍ତାଧାରା, ସାହସ କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲୋକକଳାଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ । ସେଥିପାଇଁ ଏତେଜଣ ସଂଗ୍ରାମୀଙ୍କୁ ସେ ମାଟି ଜନ୍ମ ଦେଇଛି । ସେଠାକାର ମହିଳାମାନେ ମଧ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ଢାଞ୍ଚାର ନୁହନ୍ତି । ଆଜି ଅବଶ୍ୟ ସେଠାରେ ବେଶି ଲୋକ ରହୁନାହାନ୍ତି । ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କର ବାପା 'ଖୁଣ୍ଟାଲି ଦାସ' ଆଦୌ ପାଠ ପଢ଼ିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଦେଖିକରି ଜମିର ମାପ କହିପାରୁଥିଲେ । ୨୨ମୌଜାର ବହୁତ ଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମରେ ପୋଲିସ୍ ଆସୁନଥିଲେ, ଯଦି କୌଣସି ଅଶାନ୍ତି ଦେଖାଦେଉଥିଲା ତେବେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ବାପା ଓ

ବାଗଲପୁରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡକାଯାଉଥିଲା ସମାଧାନ ପାଇଁ । ଏମାନେ ଅଶାନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆଗରୁ ସେମାନଙ୍କର (ଖୁସାଲି ଦାସ ଓ ଅନ୍ୟ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି) ବାଡ଼ି ଯାଇ ସମ୍ମାନର ସହିତ ସେଠି ପୋତା ହେବା କ୍ଷଣ ସମସ୍ତେ ଶାନ୍ତ ପଡ଼ୁଥିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ସେମାନେ ଆସି ସମାଧାନ କରୁଥିଲେ । ମୋ କହିବା କଥା ତାଙ୍କ ବାପା ଅପାଠୁଆ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାସମ୍ପନ୍ନ ଥିଲେ । ଚିତ୍ରଭାଜକ ଡେନମାର୍କ ଚିଠି ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇ - ପାରା ଭାଇଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଥିଲା । ସେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅସାଧାରଣ ସକ୍ଷମତାର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ, ତଳଠୁ ଉପର ତାଙ୍କ ଘରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭଲମନ୍ଦ, ଖାଇବା ରହିବା ସୁଚାରୁରୂପେ ବୁଝିପାରୁଥିଲେ । ସେଇ ଭାଇଙ୍କର ଚୁଡ଼ି, ମୁଦି, ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଗାଁର ନାଟକରେ ସେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାନ ଭାଇ ଓ ଲୋକର ଭୂମିକା ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଭଲରେ କହିଲେ ସେ ଦେଖିପାରୁଥିଲେ, ବୁଝିପାରୁଥିଲେ । ଏହି ଗୁଣକୁ ତାଙ୍କର ଚିତ୍ରଭାଜ ବହୁତ ଥର ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି । ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ସେ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ, ବିଚକ୍ଷଣ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ବାଗଲପୁରରୁ କଟକ, ତା'ପରେ କଲିକତାର ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଏବଂ ପରେ ବିଦେଶରେ ଡିଗ୍ରୀ ନେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପାଠପଢ଼ା ଜୀବନସାରା କେବେ ସରିନାହିଁ ଯାହାକି ତାଙ୍କ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ଅନେକ ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି । ପରେ ପରେ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଲେଖାଲେଖି ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜର ଉନ୍ନତି କାମରେ ନିଜକୁ ଲଗାଇବା ପ୍ରାୟ ଅନେକଙ୍କୁ ଜଣା । ତେଣୁ ଏହା ଉପରେ ଲେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସାଧାନତା ଏଂଗ୍ରାମୀ ସର୍ଗତ ଗୌରାଜ ଚରଣ ଦାସଙ୍କ ହାତଧରି ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମନରେ ଆଦରି ଦେଖିପାଇଁ ଏଂଗ୍ରାମ କଲେ ।

ଏବେ ମୁଁ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିବି । ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ମୋର ଜେଜେ ହେବେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଥିବା ହେତୁ ଜେଜେ ତାଙ୍କେ କିନ୍ତୁ ଅତି ଛୋଟ ଦିନୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ରବିବାର ଆମର ଦେଖା ହୁଏ । ବାପା ବୋଉ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ବାପା ଡାକନ୍ତି । ମୁଁ ଓ ମୋ ସାନ ଭାଇ

ଭାବୁ ତାଙ୍କ ନା ବୋଧେ 'ବଡ଼ ବାପା' । ତେଣୁ ଆମେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ବାପା ଡାକୁ । ବଡ଼ ବାପା ତାଙ୍କ ତାଙ୍କୁ ଖୁସି ଦେବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ସେ କୁସ୍ ନେବା ସମୟରେ ଆମେ ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷମା, ପେନ୍ ଛତାଇ ନେଇ ହଇରାଣ କଲେ ବାପା ବୋଉ ପାଟି କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସେ ବାପା ବୋଉଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କୁହନ୍ତି, "ତୁମର ଭାରି ଅହଂକାର । ପିଲାଙ୍କୁ ଭଲ ବୋଲି ଦେଖେଇ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ମାତି ବସୁଛି ।" ଟିକେ ବଡ଼ ହେବାରୁ ଆମକୁ ଶୁଖିଲା ମଧ୍ୟ ଶିଖାଇଛନ୍ତି । ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ ଅଛି, ଭାରତର ଅଛି, ସେମିତି ପୃଥିବୀର ରାଜଧାନୀ 'ବାଗଲପୁର' । ଆମେ ସେ କଥାକୁ ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ବର ସହିତ ମନରେ ରଖି ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହୁ ପୃଥିବୀର ରାଜଧାନୀ ବାଗଲପୁର । ଶିବିରଗୁଡ଼ିକରେ ଭାଇ ଅପାମାନେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ରାବେଡ଼ି, ଛଣା ଭଲ ଭଲ ଜିନିଷ ଆଣିଲେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଖାଇ ଆଉ ସେ ସବୁଲା, ତାଳମା ଖାଆନ୍ତି । ସମ୍ମିଳନୀର ବ୍ୟାବ, ଫୁଲମାଳ ସବୁ ଆମ ବେକରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଥରେ ଆମେ (ମୁଁ ଚତୁର୍ଥରେ ଓ ମୋ ସାନଭାଇ ଦ୍ବିତୀୟରେ ପଢୁଥାଉ) ପତିଶାଘର ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳୁ ଖେଳୁ ତାଙ୍କ କଥାରେ ଛତ୍ରବଜାର ପଳାଇଥିଲୁ । ସେଠି ସେ କେମିତି ଆମକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଆସିକି ବୋଉ ଉପରେ ବହୁତ ଗାଳିଦେଲେ ଆଜି କେମିତି ନଜର ଦେଇନାହିଁ ବୋଲି । ବେଶି କିଛି ନକହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁଥିରେ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ସେମିତି ଥରେ ମୁଁ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲି । ଖେଳିସାରି ଆସି ବୋଉଙ୍କୁ କ୍ଷୀର ଗରମ କରିବାକୁ କହିଲି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେ କହିଲେ ପିଲା ବଡ଼ ହେଲେଣି । ତାଙ୍କୁ ଛୋଟ ଛୋଟ କାମ କରିବାକୁ ଦିଅ । ନିଜେ କ୍ଷୀର ଗରମ କରି ପିଅନ୍ତୁ ।

ଫେବୃୟାରୀ ୧୯ ତାରିଖରେ ଏଂଗ୍ରାମୀ ଗୌରାଜ ଚରଣ ଦାସଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଆଜକୁ ୪୦ ବର୍ଷ ହେଲା ଦିଆଯାଉଛି ଏଂଗ୍ରାମୀ ପୋରମ୍ ତରଫରୁ । ଆଗରୁ କେବଳ ଏଂଗ୍ରାମୀମାନେ ଆସୁଥିଲେ । ଆଲୋଚନାମାନ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଭାଜ ତାଙ୍କୁ ନୂଆ ରୂପ ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ

ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କୁ ତକାଇ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବକ୍ତୃତା, ଚିତ୍ରାଙ୍କନ, ସଙ୍ଗୀତ ଆଦିର ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରାଇ ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ଦେବାକୁ କହିଥିଲେ ଯାହାକି ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ଚାଲିଛି । ପ୍ରାୟ ସବୁ ବର୍ଷ ସେ ଏହି ଶ୍ରାବ୍ଧ ସମୟରେ ବାଗଲପୁର ଯାଆନ୍ତି । ସେହି ସମୟର ଏକ ଘଟଣା ମନେ ପଡୁଛି । ମୁଁ ବୋଧେ ସସ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲି । ଆମେ ବାଗଲପୁରରୁ ବସନ୍ତପୁର ଦେଇ ଚାଲି ଚାଲି ଫେରୁଥିଲୁ । ପ୍ରାୟତଃ ଚିତ୍ରଭାଇ ଚାଲି ଚାଲି ବାଲିଆ ଷୋରରୁ ଗାଁକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଚାଲିକି ଫେରନ୍ତି ବାଲିଆ ଷୋରକୁ । ଭୋର ସମୟ, ମୁଁ ମୋ ଭାଇ ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲୁଥାଏ, ରାସ୍ତାକଡର ଏକ ବାଡରେ ଫୁଲ ଫୁଟିଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ କହିଲି ବହୁତ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି- ଦୌଡିଲି ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ । ଫଗେ ଫଗେ ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଲେ ଛିଣ୍ଡା ନାହିଁ । ତୁ ଫୁଲଟିକୁ ଦେଖି ଯେମିତି ଖୁସି ହେଲୁ ସେମିତି ଏହି ବାଟରେ ଯେଉଁ ପଥିକମାନେ ଯିବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଫୁଲଟିକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହେବେ । ତାଙ୍କର ଶ୍ରମ ଲାଭବ କରିବ ଏହି ଫୁଲର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ଏତେ ଶୀଘ୍ର ମୋର ସାମିତ ଚେତନାକୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତରାୟ କରାଇଦେଲେ । ମୋର ଚେତନାକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇଦେଲେ । ଯିଏ ଯାହା ଚାହୁଁଥିଲା ତାଙ୍କୁ ପଚାରି ପାରୁଥିଲା । ମୁଁ ଥରେ ପଚାରିଥିଲି ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ- ତମେ ଭଲ ବହି ଲେଖ ? ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଅନ୍ୟମାନେ ସେ ବିଷୟରେ କହି ପାରିବେ ।” ତା’ପରେ ତାଙ୍କର କେତେକ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା ପରେ ଜାଣିଲି ସେ କେମିତି ଜୀବନ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ । ଏତେ ଜୀବନ୍ତ ଲେଖା ମୁଁ ଦେଖିନାହିଁ । ସେ କି ପ୍ରକାର ଯାଦୁକର ହୋଇ କେମିତିକା କରୁଥିଲେ କେଜାଣି ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ

ଲାଗି ଆସନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିତି ଚେତନାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଠେଇ ଦିଅନ୍ତି । ପରୋକ୍ଷ ଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ ନକରି ସେ ମଣିଷ ଭିତରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଭରି ଦିଅନ୍ତି ନିଜକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ । ଶ୍ରବ୍ଧର ସହିତ ଅନେକ ଛୋଟ ଛୋଟ ଉଦ୍ବୃଷ୍ଟ ଉପହାର ମଧ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଆମକୁ ପିଲାବେଳେ ‘ଡିସେମ୍ବରୀ ଫୁଲଗଛ’ ଏବଂ ‘ସୁନ୍ଦର ଦେଶ ଫିନିଲାଣ୍ଡ’ର ବହି ମିଳିଥିଲା ଯାହାକୁ ମୁଁ ଅନେକଥର ପଢ଼ିଛି । ଲୋକମାନେ ଯେତେବେଳେ ଉଗ୍ରବାନଙ୍କ ନାମରେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ରଖି ଆକାଶରେ ଭାସୁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ପାଦକୁ ଭୂଇଁ ଉପରେ ଆପିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଏକ ବାସ୍ତବତା ଦେଇଥିଲେ ।

ମାତୃଭବନରେ ଯେତେବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଟେକି ଅଣାଯାଇ ସମାଧି ଆଗରେ ଶୁଆଇଲେ ସେ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ରୂପ ରୂପ ଶୋଇବାକୁ ମୁଁ ସହି ପାରୁନଥିଲି । ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା ହଲାଇ ଉଠାଇବି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ପାଖରୁ ଦୂରେଇ ପାରିନି । ତେଣୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ମୁଁ ଦେଇ ପାରୁନି । ୧୬ ତାରିଖ ଏହି ଖବର ଶୁଣି ମୁଁ ବୋଉକୁ କହିଲି ସେ ସର୍ଗକୁ ଯିବେ । ଭୀଷ୍ମ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣାୟନ ଥିଲାବେଳେ ଶରଣାୟାରେ ଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ତରାୟଣ ଥିଲାବେଳେ ଶରୀର ଛାଡ଼ିଲେ । ବୋଉ କହିଲା- ସେ ନର୍କକୁ ଗଲେ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ଏତେ ସମର୍ଥ ଯେ ନର୍କକୁ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତ କରିଦେବେ ।

ମଣିଷ ଭିତରେ ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅଦମ୍ୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଲାଗି ରହିଥିଲା । ମଣିଷ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ସେ ମହାଚେତନାର ଅଂଶ ହୋଇ ପାର୍ଥିବ ଜଗତର ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ କରିପାରିବ ।

ବାଗଲପୁର, ଜଗତ୍‌ସିଂହପୁର

ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ, ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଆମ ଗହଣରେ ଆଉ ସଶରୀରରେ ନାହାନ୍ତି । ଗତ ଜାନୁଆରୀ ୧୨ରୁ ସେ ଆମ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଚିନ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ସମ୍ପର୍କର ପରିସର କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୀମିତ ନଥିଲା, ସାରା ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ତାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରାହୀ ରହିଛନ୍ତି । ସେ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ଅଞ୍ଚଳର ପରିବାରର ସଦସ୍ୟ ଭଳି ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆସିବା ପରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ପରିବାରର ସଦସ୍ୟ ଭଳି ସମ୍ପର୍କ ରଖୁଆସିଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ନିଜର ଛାପ କିପରି ରଖିପାରିଛନ୍ତି, ଚିତ୍ତଭାଜକର “ସେମାନଙ୍କର ଚିଠି” ପଢ଼ିଲେ ଜଣେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ବିଚକ୍ଷଣ ଛାତ୍ର ଥିଲେ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଥମ ହେଉଥିଲେ । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥା ସମୟରେ ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଅନେକ ଯୁବକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାଡ଼ି ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ତଭାଜ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ସାଧାନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇ ସେ ତିନିବର୍ଷ ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଥିଲେ ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ବିଦେଶରେ ରହି ପାଠପଢ଼ିବା ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆସି ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ବସାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରିୟ କରିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ବିଚାର ସହିତ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ଆଣିଥିବା କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍‌ଲ୍ ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ଶିକ୍ଷାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ, ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ପଦେଷ୍ଟ ଅନୁଗୁଳ ଜିଲ୍ଲାର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ଖୋଲିଥିଲେ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ତିନିବର୍ଷ ଧରି ଓଡ଼ଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ । ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁଥିଲେ, ପରବର୍ତ୍ତୀ

ସମୟରେ ସମାଜରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭଲ ମଣିଷ ଭାବରେ ଉଦ୍ଭା ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ସମୟର ଅନୁଭୂତି ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପର୍କରେ ତିନୋଟି ପୁସ୍ତକ “ଜଙ୍ଗଲ ଚିଠି”, “ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ”, “ଆମ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ” ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଏହି ତିନୋଟି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଲେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ କିପରି ଚାଲିଥିଲା ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ପାଇହେବ ।

ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଅନନ୍ୟ ଏକ ଦିଗ ହେଲା ସେ ବିଶ୍ଵସାହିତ୍ୟକୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ନିକଟରେ ପରିଚିତ କରିଥିଲେ । ପୃଥିବୀରେ ସେ ଅନେକ କୋଣ ଅନୁକୋଣକୁ ଭ୍ରମଣରେ ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଅଠରଟି ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଚିତ୍ତଭାଜ ଜଂରାଜୀ ସହିତ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ମହାନ୍ ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକର ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଋଷିମତ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ବିଶ୍ଵରେ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପ୍ରୟୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶ୍ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନୁଦିତ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ “ମୋ ହୃଦୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ”, “ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଚିଠି”, “ଶିକ୍ଷାରେ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍‌ଲ୍” ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି । ଏଥିସହିତ ସମାଜର କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ପାଇଁ କେତେକ ବିଖ୍ୟାତ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ସାରାଂଶକୁ ନେଇ “ବିଶ୍ଵ ପରିକ୍ରମା” ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ଗାନ୍ଧୀ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିବା ମନେ ହୁଏ । ଏଥିସହିତ ସେ ବିଦେଶୀ ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ଭାବରେ ସିନୋଜାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମଧ୍ୟ ସେ ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବିତ ହେବା ମନେହୁଏ । ତାଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ସମୟର ସକ୍ରେଟିସ୍‌ଙ୍କ

ସହ ଅନେକ ତୁଳନା କରନ୍ତି । ଅନେକ ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ଦର୍ଶନକୁ ସେ ରବିବାର ବୈଠକର ଆଲୋଚନାର ପରିସରକୁ ଆଣୁଥିଲେ । ପ୍ରଗତିବାଦୀ ପାଇଁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଲେଖୁ ଆସୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଲେଖା ନିୟମିତ ଭାବରେ ସୋମବାର ଦିନ ପ୍ରଗତିବାଦୀରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିବା ଯଥା “ମୋ ଜାତିକୁ ଯିବାକୁ ଦିଅ”, “ତକ୍କର ଜିଭାଗୋ”, “ସୌଧଫଦେଶ” ଏହି ପରି ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ସେ ଅନୁବାଦ କରି ସମାଜ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଥିସହିତ ସେ ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ଫପୁଲ୍ ହେବା ସହିତ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ନିଜର ବିଚାର ରଖୁଥିଲେ । ସେ କୃଷକ, କୁଳିମଜୁରିଆ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରିକ୍ତା ଚାକରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଓ ସମ୍ମାନର ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀକୁ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ତାଙ୍କର ଏକ ଅନ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି । ଗତ ବହୁବର୍ଷ ସ୍ଥଳେ ଅନୁବାଦ ହୋଇଥିବା ଏହି ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି । ଏଥିସହିତ ସେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ରଚନାବଳୀରୁ କେତେଖଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରବନ୍ଧ, ଗଳ୍ପ, କବିତା, ଅନୁବାଦ କୌଣସି ବିଭାଗକୁ ସେ ଛୁଇଁନାହାନ୍ତି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ସବୁବେଳେ ସେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ହିଁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ରବିବାର ଓ ଗୁରୁବାର ଦିନ ହେଉଥିବା ମେଳରେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଆସୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଆଲୋଚନା ଅଧିକ ରସାମୟ ହେଉଥିଲା । ଏଥିସହିତ ସେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଶିକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେବା ପରେ ସେ ଅନେକ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ରୁଝୁଥିଲେ, ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରୁଥିଲେ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଶ୍ରମଦାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ମାତୃହୃଦୟ ନେଇ ଅପାଭାଜମାନଙ୍କ ପକ୍ଷ

ନେଇ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ।

ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ଫଟାଳିତ ଦୁଇଟି ଶିବିର ମୋତେ ବେଶ୍ ଅନ୍ୟ ଲାଗୁଥିଲା, ଗୋଟିଏ ହେଲା ସୂହୃତ୍ ଶିବିର ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ହେଲା ନବପଲ୍ଲବ ଶିବିର । ପୂର୍ବରୁ ସୂହୃତ୍ ଶିବିରରେ ନିଜେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଏହି ୧୦ଦିନିଆ ଶିବିରରେ ସେ ନିଜେ ଚାରିଘଣ୍ଟା ପରିଶ୍ରମ କରିବା ସହିତ ଚାରିଘଣ୍ଟା ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଚାରିଘଣ୍ଟା ଶ୍ରମଦାନ ବେଳେ କୌଣସି ଗାଆଁରେ ପୋଖରୀ ଖୋଳା ତ କେଉଁଠି ବିଦ୍ୟାଳୟ ବାଉଣ୍ଡେରୀ ତଥା ଅନେକ କାମଦାନ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ରମ ସହିତ ଶିକ୍ଷାର ସମ୍ପର୍କ ଏଥିରେ ରହୁଥିଲା । ଏଥିସହିତ ଏହି ଶିବିରଟି ଅନ୍ୟନ୍ୟ ଥିଲା, ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହ ଦଶ ଦିନ କଟାଉଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଜୀବନକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରିବାରେ ଅନେକ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିଲା । ଏଥିସହିତ ଏହି ଶିବିରର ଶିବିରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ନିଜକୁ ଖୋଲା ଓ ପ୍ରସାର କରିବା ପାଇଁ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ମାଧ୍ୟମ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ଚିତ୍ରଭାଇ ଶିଶୁଠାରୁ ବଡ଼ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଭାବରେ ଆଦୃତ ଥିଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ଜିଣିପାରୁଥିଲେ । ଯିଏ ଥରେ ମିଶୁଥିଲା ସେ ଜୀବନଯାକ ତାଙ୍କୁ ଭୁଲିପାରିବ ନାହିଁ । ଶିଶୁଙ୍କ ସହ ସେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ମିଶିପାରୁଥିଲେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଶିବିର ହେଲା ଶିଶୁଙ୍କ ପାଇଁ “ନବପଲ୍ଲବ” ଶିବିର । ସେ ପାଞ୍ଚଦିନିଆ ନବପଲ୍ଲବ ଶିବିରରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସହ ଶିଶୁ ମନୋଭାବ ନେଇ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ମିଶିପାରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଜିତିପାରୁଥିଲେ । ଏହି କର୍ମଶାଳାରେ ସେ ଆଦିବାସୀ, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଓ ସହରାଞ୍ଚଳର ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କରିପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମତାକୁ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ସେ ଏହି ପାଞ୍ଚଦିନିଆ କର୍ମଶାଳାରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସହ ମିଶିବା ସହ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହିଭଳି ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ପକାଉଥିଲା, ଶିଶୁଟିର ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ଅତିଆପଣାର

ଭାବରେ ଭଲ ପାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଶିବିର ସେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ, ଆଦିବାସୀ ଓ ସହରାଞ୍ଚଳର ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆୟୋଜିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ଶିବିରରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକ, ସୃଜନାତ୍ମକ ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ପ୍ଲଟ୍‌ଫର୍ମ ଯୋଗାଉଥିଲା ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ମେଳି ହେଲା ପ୍ରତି ରବିବାର ଓ ଗୁରୁବାର ଦିନ ହେଉଥିବା ପାଠଚକ୍ର । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁରୁବାର ଓ ରବିବାର ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ଛଅରୁ ଆଠଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ‘ବିଶ୍ୱନାଟ୍ୟମ୍’ରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଏଥିରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦକ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା ସେ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କରିବା ବେଳେ ସବୁସମୟରେ ସେ କଥୋପକଥନ ମାଧ୍ୟମରେ ଆଲୋଚନାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ । ଆଲୋଚନା କ୍ରମେ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ, ନିଜର ଅନୁଭୂତି ଲତ୍ୟାଦିକୁ ଆଣି ମଧ୍ୟ ସେ ଉପସ୍ଥାପନା କରୁଥିଲେ । ନିଜ ମନରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟା ରହୁଥିଲା ରବିବାର ଓ ଗୁରୁବାରଦିନ କ୍ଲବ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ତାହା ଆପେ ଆପେ ସମାଧାନ ହୋଇଯାଉଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଅନେକ ଚିଠି ଆସୁଥିଲା ଏବଂ ଚିଠି ମାଧ୍ୟମରେ ଅନେକଙ୍କ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ ରଖୁଥିଲେ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଏହି ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ଅନେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାରେ ଔଷଧ ଭାବରେ କାମ କରୁଥିଲା । ଅନେକ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଦେଖି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଚିଠି ସହିତ ସୁନ୍ଦର ସମ୍ପର୍କ ରହୁଥିଲା ।

ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ଦେଖେ । ସେହି ସମୟରେ ଚିତ୍ତଭାଇ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଆସନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରାୟ ଚାର ପାଞ୍ଚଦିନ ରହନ୍ତି ।

ରହିଥିବା ଦିନମାନଙ୍କରେ ସେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମେଳରେ ଅଧିକ ସମୟ ରହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପାଠପଢ଼ାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସହ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲି । ଚିତ୍ତଭାଇ ଅଗ୍ରଗାମୀ ଅନୁଷ୍ଠାନର ମୁକ୍ତ ସଭାପତି ଥିଲେ । ମୁଁ ସମୟକ୍ରମେ ଅଗ୍ରଗାମୀରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ସେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅଗ୍ରଗାମୀ, କାଶୀପୁର ଯାଉଥିଲେ ଓ ସେଠାକୁ ଦୁଇ ଚାରିଦିନ କଟଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଗ୍ରଗାମୀର କର୍ମୀ ମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲି । ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆସିଲି ଏବଂ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ଖବର ରଖୁଥିଲି । ଏତିକି ବେଳେ ଭାଗ୍ୟଧର ସାହୁଙ୍କ ସହ ଭେଟ ହୁଏ ଏବଂ ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ କ୍ଲବ୍‌ ସମ୍ପର୍କରେ କହିଥିଲେ ଏବଂ ଏହା ପରେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ କ୍ଲବ୍‌କୁ ଯିବା ଆରମ୍ଭ କଲି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସହ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମିଶିବାର ହୁଏ ୧୯୯୯ ମସିହାରୁ । ସେତେବେଳେ ସେ ଶିକ୍ଷାସନ୍ତାନର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ପ୍ରତି ମାସେ ଦୁଇମାସରେ ଆସନ୍ତି । ଏହାପରେ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ଯେତେବେଳେ ସୁହୃଦ୍ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ତଥାପି ମନେହୁଏ, ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ୨୦୦ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଗ୍ରନ୍ଥ, ତାଙ୍କର ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ଭାବରେ ଦେଖିବା, ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଦାର୍ଶନିକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ତଥା ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବ, ଏଥିରେ ତିଳେମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

କବିଚନ୍ଦ୍ର ସାହି, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି,
ରଜପତି

ପଟାଳି

ପ୍ରଦୀପ କୁମାର ସାହୁ

ଚିତ୍ରଭାଜକୁ ମୁଁ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଛି । ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରି ଥିଲି ତାହା ଆଜି ମୋର ଅନେକ ମନେ ପଡୁଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୁରୁବାର ସନ୍ଧ୍ୟା କ୍ଲବ୍ ଚାଲିଥାଏ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ Synthesis of Yoga ବହିରୁ ଆଲୋଚନା ହେଉଥାଏ । କଥା ପଢିଲା ମା କେବଳ ମା'ଙ୍କ ଫଟୋରେ ନୁହେଁ, ସବୁ ଜାଗାରେ ଜଳଜଳ ଦେଖାଯିବେ । ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲି ଆମ ଆଗରେ କାନ୍ଥ ଏବଂ ବ୍ଲକ୍ ବୋର୍ଡ ଦେଖା ଯାଉଛି । ମା ତ ଦେଖା ଯାଉନାହାନ୍ତି ? ଉତ୍ତରରେ ଚିତ୍ରଭାଜ ସିଧା ସକ୍ରେଟିୟଙ୍କ ଯୁଗକୁ ଚାଲିଯାଇଥିବେ ସେ ଯୁଗରେ କିପରି କଷ୍ଟସାଧ ଉପାୟରେ ଲେନ୍‌ସକୁ ଘଷି, ତାର ପଞ୍ଜାର ବଢ଼ାଯାଏ ସେକଥା ବୁଝାଇଲେ । କହିଲେ ମା' ଯଦି ସବୁ ଯାଗାରେ ଦେଖାଯାଉ ନାହାନ୍ତି ତେବେ ଆମ ଆଖି ଲେନ୍‌ସ ପାଞ୍ଜାର ବଢ଼ାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏତିକି ଶୁଣି ମୁଁ ରୁପ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲି । ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ସହ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତି କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥାଏ । ସିଏ ନିଜେ କୁହନ୍ତି, ଆମେ ଯଦି ପାଶ୍ କହିଛୁ ତେବେ ସେ ଏମ୍‌ଏ ପାଶ୍ କରିଛନ୍ତି ।

ତେଣୁ ସିଏ ଆମକୁ ବାଟଦେଖାଇଛନ୍ତି । କଲେଜରେ A Doll's House ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଆମ English Syllabusରେ ଥିଲା । ଏଇ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଭିତରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଏଡେବଡ୍ କଥା ରହିଛି ତାହା ମୁଁ

ସେତେବେଳେ ଜାଣିପାରି ନଥିଲି । ପ୍ରବନ୍ଧର ନାୟିକା ହେଉଛନ୍ତି Nora । ପ୍ରବନ୍ଧର ଶେଷରେ ନୋରା ତାର ସାମାଜିକ ଦାମୀ ଉପହାର ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛି ଏବଂ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇଛି । ବହିରେ ଯେମିତି ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ସେମିତି ପଢ଼ିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ଠାରୁ ପୁଣି ନୋରା ଶବ୍ଦଟି କ୍ଲବ୍‌ରେ ଶୁଣିଲି । ନୋରା ଶେଷରେ କହୁଛି I am not a doll, I am Nora, I am myself ଏଇ myself ଶବ୍ଦଟି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବହି ଭିତରେ ମିଶିଯାଉଛି । ଅତଏବ ଏମିତି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ ଆମେ ଯଦି ବାଟ ପାଇଛୁ ତେବେ ସେହିବାଟ ଚିତ୍ରଭାଜ ଆମକୁ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଆମେ ଯେଉଁ ପଟାଳିର ଚାରା ସେଇ ପଟାଳୀକୁ ଚିତ୍ରଭାଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି ।

ଜାନୁଆରୀ ୨୬ ଓ ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିରେ ମାଲ୍ୟାପଣ ହୁଏ । ତାପରେ ଭାଷଣ ହୁଏ । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଆମର ହୁଏତ ସେଇଠି ରହିଯାଇ ଥାନ୍ତା । ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରି ଆମେ ଗାନ୍ଧୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, କ୍ରିଷ୍ଣେନ୍ କଲଲ୍ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କଇଆନ୍‌ଙ୍କୁ ଜାଣିଲୁ । ସମୟ ଆସିବ ଏଇ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗଧାଡ଼ିକୁ ଆସିବେ । ଚିତ୍ରଭାଜ ଆମକୁ ଏଇ ଆଶ୍ୱସନା ଦେଉଛନ୍ତି ।

ହାଇଦ୍ରାବାଦ

ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଆଞ୍ଜୁଳିଟିଏ

ଶ୍ରୀମତୀ ବୃନ୍ଦାବତୀ ସ୍ମର

ନିଜେ ଅନୁଭବ ନକରୁଥିବା, ନିଜର ଆଚରଣରେ ଦେଖାଉନଥିବା ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଯିଏ ନିଜେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁନଥିଲେ ଏବଂ ଆମେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ନାପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ କେଉଁ ଶବ୍ଦରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜଣାଇବି ?

ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପିତୃଳା ଯିଏ, ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ନୁହେଁ ଆଞ୍ଜୁଳୀଏ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବର୍ଷ ଯିଏ ସବୁବେଳେ ଲୋଡୁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ କି ପ୍ରକାର ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ନିଜକୁ ବୁଝାଇ ପାରିବି ?

ଭାବପ୍ରବଣତା ନୁହେଁ ଭାବ ଚିକକରେ ଲୋଭ କରୁଥିବା ମଣିଷଟିର ଅଭାବକୁ କି ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିବି ?

‘ସନ୍ତକ ନୁହେଁ ଅନ୍ତରହୃଦୟ’, ରଟି ରଟି ମେଳଟାକୁ ଚଞ୍ଚଳ କରିଦେଉଥିବା ସୁହୃତ ଜଣଙ୍କୁ ଏ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜଣାଇବା ସନ୍ତକ ନା ଅନ୍ତର ହେବ ?

“ସବା ମୂଳରେ ମଣିଷ, ସବା ଆଗରେ ପୃଥିବୀ, ଏଇ ଜାଗାରେ ଜୀବନ” କହି କହି କାନ ଅତଡ଼ା ଫଟାଉଥିବା ମଣିଷ କ’ଣ ସତରେ ନୀରବ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ?

ଜୀବନଚାୟାକ ଆମ ଭଳି ଅଚଞ୍ଚଳ ବାଉଁଶମାନଙ୍କୁ ଚାଞ୍ଚି ଚାଞ୍ଚି କାମରେ ଲାଗିବା ଭଳି କରିଯିବାପରେ କିଏ କହିବ ବାଉଁଶଟା ଠିକଣା ଜାଗାରେ ଖଞ୍ଜା ହେଲା କି ନାହିଁ ?

ଆଖିକୁ ଅନାଇଦେଇ ଯିଏ ହୃଦୟଯାକେ ପଶିଯାଇ ପାରୁଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର ଗାଳି ଖାଇଲେ ଗୁମାମ

ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶାନ୍ତି ଲାଗୁଥିଲା, ତାଙ୍କୁ କ’ଣ କହିଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ହେବ ?

ମଣିଷ ମେଳରୁ ନେଇ ବଢ଼ିବ, ଏବଂ ମେଳ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବ, ସାଧକଟିଏ ଶୂନ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଗବାନଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟମାନ ପ୍ରକାଶ ଏଇ ପୃଥିବୀ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବ, ଏଡ଼େ ପାଟିରେ କହି କହି ନିଜେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚି ଯିଏ ଦେଖାଇ ଦେଇ ଗଲେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କହୁଥିବା ଶବ୍ଦ ଫମ୍ପା କି ନିଦା କିଏ ବତାଇବ ?

ମୋ ବାପାର ଭାଇ, ମୋର ଭାଇ, ମୋ ପୁଅର ଭାଇ ହୋଇସାରି ତା’ ପୁଅର ଭାଇ ହେବାପରେ ଆଉ କେତେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ବାକି ଥିଲା କିଏବା କହିପାରିବ ?

‘ଚାଲିଗଲେ’ ବୋଲି କିଏ କହିବା ବେଳକୁ ନିଜ ଭିତରେ ତ କାହିଁକି ସେ ଭାବଟି ସଞ୍ଚରୁ ନାହିଁ ? ଯୁଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ ବି ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି ସେଇ ସର୍ବବ୍ୟାପି ବିସ୍ତାରର ଝଲକ । ସେ ତ ବସ୍ତୁ ନୁହନ୍ତି ଯେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯିବେ, ସେ ତ ସର୍ବବ୍ୟାପକ । ଚେତନାରୁ ମେଞ୍ଚାଏ ଯିଏ ଭେଦି ଯାଇଛନ୍ତି ଅସ୍ଥିର ମଜା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ... ଖେଳେଇ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏଠି, ସେଠି, ସବୁଠି । ଆଉ ଖେଳାମାରି ଚାଲିଛନ୍ତି - ଖେଳେଇ ହୋଇଯା... ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପି ଯା... ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆ... ନଇଁ ଯା... ପୋଲାଟାଏ ହୋଇଯା ଏପାଖ ସହିତ ସେପାଖକୁ ଯୋଡ଼ିଦେଇ... । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ କ’ଣ ବା ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜଣାଇବି, କେଉଁ ଶବ୍ଦରେ ?

ପଳାଶୁଣୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ସାହିତ୍ୟ ସମୁଦ୍ର

ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟସୁନ୍ଦର ଦାସ

ତା. ୦୩.୧୦.୧୯୨୩ ମସିହା ବାଗଲପୁର ଗ୍ରାମର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଖୁଣ୍ଟାଳି ଚରଣ ଦାସ, ଶ୍ରୀମତୀ ହୀରାମଣି ଦେବୀଙ୍କ କୋଳରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସଙ୍କର ଚାଟଶାଳୀ ପାଠଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମାଟ୍ରିକ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ରେଶ୍ୟ ଥିଲା କିପରି ପ୍ରଥମ ହେବି । ସରସତୀ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ପ୍ରେରଣା ଦେଲେ ସେ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଖୁବ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କଲେ । ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷକ ହେବାପାଇଁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ । ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ଥିଲା ସତ କହିବା । ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା । ନିଜର ଇକ୍ଷ୍ୟପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚିବା । ତାପରେ ତାଙ୍କ ଆଗ୍ରା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ହେବା ପାଇଁ ଚିଠି ଆସିଲା । ସେ ଆଗ୍ରା ଗଲେ । ୧୯୪୨ରେ ଭାରତଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେଇ ସେ ୩ ବର୍ଷ ଜେଲ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ସେ ଅନେକ ବହି ଲେଖିଥିଲେ । ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଲେଜ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀଙ୍କ

ଏବଂ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ବହୁ ବହି ଲେଖିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଜି ସେ ମହାନ ସାହିତ୍ୟିକ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ବିୟୋଗରେ ସାରା ଦେଶ ଶୋକାକୁଳ ।

ମୁଁ ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟସୁନ୍ଦର ଦାସ (ସ୍ନେହର ଜତି) ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାଶ୍ କରିଥିଲି । ତାପରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଜାଗାକୁ ଚାଲିଗଲି ଏବଂ ଇକ୍ଷ୍ୟାକ୍ରମ୍ମ ହେଲି । ମୁଁ ପାରିବାରିକ ଅବସ୍ଥା ନେଇ ପାଠ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ଚାକିରି କଲି, ହେଲେ ଯେତିକି ପ୍ରେରଣା ପାଇଛି ମୋ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ମୋ ନାମରେ ଚିଠି ଆକାରରେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ବହି ହେଉଛି ‘ସାଗର ପଥ’ ।

ସର୍ବଶେଷରେ ଆଜି ସେହି ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ ‘ଚିତ୍ରଭାଇ’ ମା’ ସରସତୀଙ୍କ କୋଳରେ ଚିରନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇଗଲେ । ସାହିତ୍ୟର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର କଳମମୁନରୁ ଅମୃତ ଝରୁଥିଲା ଭବିଷ୍ୟତର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ପାଇଁ । ଶେଷରେ ତାଙ୍କୁ ଅଶ୍ରୁଜ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ମୋର ଲେଖନୀ ବନ୍ଦ କରୁଛି ।

ବାଗଲପୁର, ଜଗତସିଂହପୁର

□□□

ଗ୍ରାସ୍ଥକାଳୀନ ଶ୍ରମ ଶିବିର, ଗନାଇଲୋ, କଟକ

ଗ୍ରାସ୍ଥକାଳୀନ ଶ୍ରମ ଶିବିର, ନାଉପାଳ ଯାଜପୁର, କଟକ

ଗ୍ରାସ୍ଥକାଳୀନ ଶ୍ରମ ଶିବିର, କାଦବରାଙ୍ଗ, ଭଦ୍ରକ

ବିଶ୍ୱଭାରତୀ, ସାବିନିକେତନରେ

ଜର୍ମାନୀରେ

ବିଶ୍ୱଭାରତୀ, ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନୋଜ ଦାସ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ

ଚିତ୍ରଭାଷାଙ୍କ ଟେବୁଲ୍... ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଛି

ଚିତ୍ରଭାଷାଙ୍କ ଖଟ... ଆଜି ଖାଲି ପଡ଼ିଛି

ସି-୧୭୧, ଖୁର୍ଦ୍ଧା, କଲିଙ୍ଗ ହସ୍ପିଟାଲ, ୨୦ ଡିସେମ୍ବର, ୨୦୧୦-୧୨ ଜାନୁଆରୀ ୨୦୧୧

ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରେ

ହଁ ! ତୁମେ କହିବ କି ?

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବ

ଆରେ, ଆରେ, ଆଜି ଆମେ ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଛୁ ? ଚିରଭାଇ, ତୁମେ ତୁମର ଶରୀରଟି ଛାଡ଼ିଦେଇ ବୋଲି ଆମର ଅମାନିଆ ଲୁହଗୁଡ଼ିକ ଏପରି କାହିଁକି ବହି ଯାଉଛି । କୋହ ବାରମ୍ବାର ଉଠୁଛି, ଓଠ ଥରି ଥରି ଉଠୁଛି । ସତରେ ତୁମେ ମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ କଥାମାନ ବୁଝାଇ କହିଥିବା କଥାମାନର ଭାବ ଅନୁସାରେ ଆମେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ଓ ଜୀବନ ବନ୍ଧୁ ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ଏଭଳି ଦୁଃଖ ଆମକୁ କାବୁ କରିଛି କି ?

ଆଜ୍ଞା ସତ କହିଲ ଚିରଭାଇ, ପଣକାମାଳ ଠାରୁ ଖରିଦତକ ବା କାନ୍ଥଭାଙ୍ଗି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଯାଇ ସପ୍ତାହେ/ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ କିମ୍ବା ଅଧିକ ଦିନମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-ପାଠ ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଉ କେହି ଜଣେ କେବେ ପଢ଼ାଇଛି କି କିମ୍ବା ଏହିଭଳି ପଢ଼ାଇବାର କଳ୍ପନା କରିବାର ସାହସ କରିଛି କି ? ଆଉ ଆଜିର ବକ୍ତାମାନଙ୍କ ଭଳି ପିଲାଙ୍କ ସଭାରେ ତୁମେ ତ କେବେ ଭାଷଣ ଦେବାର ସାହସ କରିପାରିଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପିଲାଙ୍କ ସାଥୀ ପିଲା ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଜଣେ ସାଥୀ ହୋଇ ସେମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ ଯାହା, ତାହାହିଁ ହେବାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ବହୁତ ସହାୟତା କରିବାକୁ ତ ତୁମେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇନ । ‘ମାନୁ’ ଭଳି ପୁଅକୁ ସରଳ, ନିଷ୍ପତ୍ତ, ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଭାବେ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାର ଉଦାହରଣ ତୁମେ ରଖିଯାଇ ନାହିଁ କି ?

ହଁ ଚିରଭାଇ, ଆଜ୍ଞା ତୁମେ କହିଲ, ଫାସାରରେ ତୁମଭଳି ଏତେ ଏତେ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରି ଏତେ ଏତେ ଭାଗ୍ୟ ଆଦି ଜାଣି, କେତେ କେତେ ସେବା ମୂଳକ ଫାସାରେ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଏ ସତକୁ ସତ ସମାଜରେ ସମ୍ମାନିତ ହେବାକୁ, ପଦପଦବୀ ନ ପାଇବାକୁ ନ ଚାହିଁ ? ତୁମ ଜୀବନ ତମାମ କେବେ ବି ତଥାକଥିତ ବଡ଼ବଡ଼ିଆଙ୍କ ସହିତ ସାଲିଶ କରିପାରିଲ ନାହିଁ । କେବଳ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭିତରେ କିଛି ସମ୍ଭାବନା ତୁମେ ତୁମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ପାରିଲ,

ସେମାନେ ଯେତେ ଅଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେତେ ଅବହେଳିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେଇମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ତୁମର ସାଥୀ କଲ । ସମାଜର ଅବହେଳିତ ପ୍ରତିଟି ମଣିଷ ପାଇଁ ତୁମର ଦରଦ ତୁମ କଲମ ମୁନରେ ତୁମ ପ୍ରତିଟି ପୁସ୍ତକରେ, ପ୍ରତିଟି ପୃଷ୍ଠାରେ ତୁମର ଶେଷନିଃଶ୍ୱାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରି ସମାଜକୁ ଗଢ଼ିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିବା ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ନଗ୍ନ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ କେବେ ବି ପଛାଇ ନାହିଁ ।

ଲୁହାଟିକୁ ନିଆଁରେ ନିଆଁରେ ଗରମ କରାଇ ଠିକ୍ ପାଗ ଜାଣି ହାତୁଡ଼ିରେ ମନମୁତାବକ ପାହାର ପରେ ପାହାର ଦେଇ କମାର ତା’ର ନିଜ ମନ ଅନୁସାରେ ଲୁହାଟିକୁ ଯେପରି ବାଗାଇବାକୁ ଜାଣେ ଠିକ୍ ସେଇପରି ତୁମେ ଚିରଭାଇ ଆମକୁ ସାଥୀ କରାଇ ପାଗ ଦେଖି ଯେଉଁ ଅସହ୍ୟ ଗାଳି ଦେଉଥିଲ, ତାହା ଆଉ କେଉଁ ଭଦ୍ର କମାର ଆମ ସମାଜରେ କରିପାରେ କି ? ସମସ୍ତେ ସାଲିଶ କରି କଥା କହି ନିଜକୁ ନିରାପଦ ରଖିପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସହିତ ସାଲିଶ କରିବା ତୁମ ଜାତକରେ ଥିଲା କି ? ସେଇ ଯେଉଁ ଗାଳି ଖାଇ ଆମେ ପରସ୍ପର କଥା ହୋଇ କେଡ଼େ ଖୁସୀରେ ନିଜକୁ ସଜାଡ଼ିବାର ଯେଉଁ ଉସାହ, ବଳ ଆଉ କାହାରି ଠାରୁ ପାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ ବୋଲି କ’ଣ ତୁମକୁ ଦୁଃଖ ଲାଗୁ ନାହିଁ କି ?

ଆମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମାନଙ୍କରେ ମ୍ୟାନେଜମେଣ୍ଟର ସେକ୍ରେଟାରୀ, ମୁଖ୍ୟ ଫାଗଠକ ଆଦିଙ୍କ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଲଅପାଙ୍କ ସହିତ ଯେଉଁ ପ୍ରଭେଦ, ପାରସ୍ପରିକତାର ଯେଉଁ ଅଭାବ, ଯେଉଁ ମତଭେଦ, ଯେଉଁ ଦୃଢ଼ ମଝିରେ ବସି ବୁଝାମଣା କରି ବା ସାଲିଶ କରି ସେଠାକାର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ସେମାନେ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି କି ? କେବେନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୃଢ଼ ମୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରତିଟି ମଣିଷର ଅଜ୍ଞାନତା ଗୁଡ଼ିକରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ମା’ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମୂଳ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ାଇ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ତାହା ଆଲୋଚନା କରିଛ ସତ । ସତଃ ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ

ହଁ ! ତୁମେ କହିବ କି ?

ଶ୍ରୀ ଜୟୋଦର ଦେ

ଆରେ, ଆରେ, ଆଜି ଆମେ ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଛୁ ? ଚିତ୍ରଭାଇ, ତୁମେ ତୁମର ଶରୀରଟି ଛାଡ଼ିଦେଲ ବୋଲି ଆମର ଅମାନିଆ ଲୁହଗୁଡ଼ିକ ଏପରି କାହିଁକି ବହି ଯାଉଛି । କୋହ ବାରମ୍ବାର ଉଠୁଛି, ଓଠ ଥରି ଥରି ଉଠୁଛି । ସତରେ ତୁମେ ମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ କଥାମାନ ବୁଝାଇ କହିଥିବା କଥାମାନର ଭାବ ଅନୁସାରେ ଆମେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ଓ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ଏଭଳି ଦୁଃଖ ଆମକୁ କାବୁ କରିଛି କି ?

ଆଜ୍ଞା ସତ କହିଲ ଚିତ୍ରଭାଇ, ପଣ୍ଡାକାମାଳ ଠାରୁ ଖରିଦତକ ବା କାନ୍ଥୁଭଉଁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଯାଇ ସପ୍ତାହେ/ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ କିମ୍ବା ଅଧିକ ଦିନମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-ପାଠ ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଉ କେହି ଜଣେ କେବେ ପଢ଼ାଇଛି କି କିମ୍ବା ଏହିଭଳି ପଢ଼ାଇବାର କଳ୍ପନା କରିବାର ସାହସ କରିଛି କି ? ଆଉ ଆଜିର ବକ୍ତାମାନଙ୍କ ଭଳି ପିଲାଙ୍କ ସଭାରେ ତୁମେ ତ କେବେ ଭାଷଣ ଦେବାର ସାହସ କରିପାରିଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପିଲାଙ୍କ ସାଥୀ ପିଲା ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଜଣେ ସାଥୀ ହୋଇ ସେମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ ଯାହା, ତାହାହିଁ ହେବାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ବହୁତ ସହାୟତା କରିବାକୁ ତ ତୁମେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇନ । ‘ମାନ୍’ ଭଳି ପୁଅକୁ ସରଳ, ନିଷ୍ପତ୍ତ, ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଭାବେ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାର ଉଦାହରଣ ତୁମେ ରଖିଯାଇ ନାହିଁ କି ?

ହଁ ଚିତ୍ରଭାଇ, ଆଜ୍ଞା ତୁମେ କହିଲ, ସଂସାରରେ ତୁମଭଳି ଏତେ ଏତେ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରି ଏତେ ଏତେ ଭାଗ୍ୟ ଆଦି ଜାଣି, କେତେ କେତେ ସେବା ମୂଳକ ସଂସ୍ଥାରେ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଏ ସତକୁ ସତ ସମାଜରେ ସମ୍ମାନିତ ହେବାକୁ, ପଦପଦବୀ ନ ପାଇବାକୁ ନ ଚାହିଁଛି ? ତୁମ ଜୀବନ ତମାମ କେବେ ବି ତଥାକଥିତ ବଡ଼ବଡ଼ିଆଙ୍କ ସହିତ ସାଲିଶ କରିପାରିଲ ନାହିଁ । କେବଳ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭିତରେ କିଛି ସମ୍ଭାବନା ତୁମେ ତୁମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ପାରିଲ,

ସେମାନେ ଯେତେ ଅଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେତେ ଅବହେଳିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେଇମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ତୁମର ସାଥୀ କଲ । ସମାଜର ଅବହେଳିତ ପ୍ରତିଟି ମଣିଷ ପାଇଁ ତୁମର ଦରଦ ତୁମ କଲମ ମୁନରେ ତୁମ ପ୍ରତିଟି ପୁସ୍ତକରେ, ପ୍ରତିଟି ପୃଷ୍ଠାରେ ତୁମର ଶ୍ରେଷ୍ଠନିଃଶ୍ୱାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରି ସମାଜକୁ ଗଢ଼ିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିବା ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ନଗ୍ନ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ କେବେ ବି ପଛାଇ ନାହିଁ ।

ଲୁହାଟିକୁ ନିଆଁରେ ନିଆଁରେ ଗରମ କରାଇ ଠିକ୍ ପାଗ ଜାଣି ହାତୁଡ଼ିରେ ମନମୁତାବକ ପାହାର ପରେ ପାହାର ଦେଇ କମାର ଡା’ର ନିଜ ମନ ଅନୁସାରେ ଲୁହାଟିକୁ ଯେପରି ବାଗାଇବାକୁ ଜାଣେ ଠିକ୍ ସେଇପରି ତୁମେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମକୁ ସାଥୀ କରାଇ ପାର ଦେଖି ଯେଉଁ ଅସହ୍ୟ ଗାଳି ଦେଉଥିଲ, ତାହା ଆଉ କେଉଁ ଭଦ୍ର କମାର ଆମ ସମାଜରେ କରିପାରେ କି ? ସମସ୍ତେ ସାଲିଶ କରି କଥା କହି ନିଜକୁ ନିରାପଦ ରଖିପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସହିତ ସାଲିଶ କରିବା ତୁମ ଜାତକରେ ଥିଲା କି ? ସେଇ ଯେଉଁ ଗାଳି ଖାଇ ଆମେ ପରସ୍ପର କଥା ହୋଇ କେଡ଼େ ଖୁସୀରେ ନିଜକୁ ସଜାଡ଼ିବାର ଯେଉଁ ଉତ୍ସାହ, ବଳ ଆଉ କାହାରି ଠାରୁ ପାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ ବୋଲି କ’ଣ ତୁମକୁ ଦୁଃଖ ଲାଗୁ ନାହିଁ କି ?

ଆମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମାନଙ୍କରେ ମ୍ୟାନେଜମେଣ୍ଟର ସେକ୍ରେଟାରୀ, ମୁଖ୍ୟ ସଂଗଠକ ଆଦିଙ୍କ ସହିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଜଥପାଙ୍କ ସହିତ ଯେଉଁ ପ୍ରଭେଦ, ପାରସ୍ପରିକତାର ଯେଉଁ ଅଭାବ, ଯେଉଁ ମତଭେଦ, ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟି ମଝିରେ ବସି ବୁଝାମଣା କରି ବା ସାଲିଶ କରି ସେଠାକାର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ସେମାନେ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତିକି ? କେବେନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରତିଟି ମଣିଷର ଅଜ୍ଞାନତା ଗୁଡ଼ିକରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ମା’ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମୂଳ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ାଇ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ତାହା ଆଲୋଚନା କରିଛ ସତ । ସତଃ ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ

ହେବାପାଇଁ କେତେ କେତେ ପରିବେଶମାନ ସୃଷ୍ଟି କରାଇବା କଥା ଆମେ ଆଦୌ ଅସାଧାର କରୁନାହିଁ । ଏକ ଏକ ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ଆମେମାନେ କେଉଁ କେଉଁ ବହି ପଢ଼ି ସାରିବୁ, କେଉଁ କେଉଁ ଭାଷା ଶିଖିବୁ, କ'ଣ କ'ଣ ଲେଖିବୁ, କେଉଁ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିବୁ, କେତେ କେତେ ନିଜକୁ ବିସ୍ତାରିତ କରିପାରିବୁ, କ'ଣ କ'ଣ ହୋଇପାରିବୁ, ଆଦି ମୂଳରେ ତୁମେ ହିଁ ନଥିଲ କି ଚିତ୍ତଭାବ । ନିଶ୍ଚୟ-ନିଶ୍ଚୟ ହିଁ ଏହାର ମୂଳରେ ତୁମେ ହିଁ ଥିଲ । ସେଇଥିରେ ହିଁ ମଣିଷ ଭିତରର ଏକ ନୂତନ ଅତିଥି ଜନ୍ମନେଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ, ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଓ ଆମ ଭାଇଅପାଙ୍କର ପାରସ୍ପରିକତା ବଢ଼ାଇ ପାରିବାର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟରେ ତୁମର ବିଶ୍ୱାସନଥିଲା । ଏକଥା ନୁହେଁ କି ଚିତ୍ତଭାବ, ଯିଏ କହୁଛି ବା ଭାବୁଛି ଅଧିକ ବୁଝିଛି ବୋଲି, ସିଏ ଅଧିକ ସହିବ, ତଳକୁ ଆଗ ନଇଁବ, ଏ ମନ୍ତ୍ର ଆମକୁ ତୁମେ ବାରମ୍ବାର ମନେପକାଇ ଦେଉନଥିଲ କି ?

୧୯୭୮ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ୧୨ ତାରିଖ ଅପରାହ୍ଣ ୫ଟା ବେଳେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପବିତ୍ର ଦେହାନ୍ତ ଖରିଦତକରେ ସ୍ଥାପନ ସମୟରେ ତୁମେ ହିଁ କହିଥିଲ ଯେ ଏହି ପବିତ୍ର ଦେହାନ୍ତ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସାକ୍ଷୀ ପୁରୁଷ ହୋଇ ଆଜିଠାରୁ ରହିଲେ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଧି ମନ୍ଦିର ମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ମା'ଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଅନୁସାରେ ହୁଅନ୍ତା । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଣାମ କରିବା, ଭକ୍ତି କରିବା, ଯୋଗଯୁକ୍ତ ହେବା, ନାମ ଜପ କରିବା, ପୁଲ ଧୂପ ଦେବା, ସକାଳବା ଆଦି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାବ ଆମ ଅନ୍ତରର ସ ସ ଗୁଣଧର୍ମରେ ହୁଅନ୍ତା ବୋଲି ତୁମେ ବୁଝିଥିଲ ଓ ଚାହୁଁଥିଲ ନିଶ୍ଚୟ । ଏହି ପ୍ରଚାର ଧର୍ମୀ ଗୋଳାର ରାସ୍ତାରେ ନିଜ ସପକ୍ଷ ଧର୍ମର ନିଜନିଜ ମତ, ସ-ସ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଭଳି ହେଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୁଅନ୍ତା । ସବୁ ମଣିଷର ଅନ୍ତରର କଥା ହୁଅନ୍ତା ବୋଲି ତୁମେ ଚାହୁଁଥିଲନା । ତୁମର ଏହି ଭାବକୁ ଯେଉଁମାନେ ବୁଝିବାରେ ଅତୁଆ ଅନୁଭବ କଲେ, ଏଥିପାଇଁ ତୁମର ତ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଭାବାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଥିଲା କି ? କେବେ ନୁହେଁ । କାରଣ ତୁମେ କୌଣସି ଘଟଣାରେ କେବେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଚଳିତ

ହେବାର କେହି ଦେଖିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମର ଦୁଃଖ ରହିଗଲା କି ଯେ ତୁମର ଏହି କଥାରେ ଅତୁଆ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏ ବିଷୟରେ କହି ବୁଲିଲେ, ଫଳ କ'ଣ ହେଲା ?

ହିଁ ଚିତ୍ତଭାବ ତୁମର ଉପାର୍ଜନ କ'ଣ ଥିଲା, ତାହା ଆମେ ଜାଣିଛୁ । ତୁମେ ଏତେ ବହି ଲେଖିଲ ଯେ ସେଥିରୁ କିଛି ପାଇବାର କଞ୍ଚନା ମଧ୍ୟ ନକରି ଖାଲି ଦେବା ହିଁ ଦେବା ଜାଣିଲ । ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରକାଶକ ମହୋଦୟ କେବେ କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ତାଙ୍କ ଖୁସୀରେ ତୁମ ହାତରେ ଦେଉଥିଲେ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଭାଇ ଅପାଙ୍କୁ କିମ୍ବା ବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଜାଣତରେ ରୁପ-ରୁପକରି ସେୟାର୍ କରି ଦେଉଥିଲ ନା । ମୁଁ ଏକଥା ଜାଣିଛି । କାରଣ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ କୋଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡ ୫୦୦ ଟଙ୍କା ନୋଟ ରୁପ ରୁପ କରି ଦେଉଥିଲ ନା ! ଧନ୍ୟ ତୁମର ଭାବ ।

ଆଉ ତୁମେ ପରା ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଜଣେ ବଡ଼ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ, ସମାଲୋଚକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଆଦି କେତେ କଥା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭାବୁଛି ମଣିଷକୁ ମଣିଷ କିପରି ଭଲ ପାଇପାରିବ ସେଇଥିପାଇଁ ତୁମର ସବୁ ଲେଖା । ଅନ୍ୟ କିଛି ବି ନୁହେଁ । ଏହା ସତ ହୋଇନଥିଲେ ମୋତେ ତୁମେ ଗାଳି ଦେବ । ସେଥିରେ ମୋର ଖୁସୀ ।

ହିଁ ଚିତ୍ତଭାବ, ତୁମକୁ ମୋର ବହୁତ କଥା କହିବାର ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଏ କଳମ ଆଦୌ ସକ୍ଷମ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ତୁମଠାରେ ଆମର କୃତଜ୍ଞତା ସେତେବେଳେ ସଫଳ ହୋଇପାରିବ ଯେତେବେଳେ ତୁମ କହିବା କଥାମାନଙ୍କରେ ଆମେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବନାରେ ଯାହା ହେବାପାଇଁ ସେମାନେ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ତାହାହିଁ ଯଦି ହୋଇପାରୁ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମେ ନେତା ନ ହୋଇ କେବଳ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନଟିଏ ହୋଇପାରୁ ତାହାହିଁ ତୁମର ଖୁସୀ ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିଛୁ । ହେଉ, ପୁଣି ସାକ୍ଷାତରେ କଥାହେବା ।

ଜତି ତୁମର ସୁହୃଦ୍
ଖରିଦତକର ଲକ୍ଷ୍ୟଦର
ବାଲେଶ୍ୱର

ଦିବ୍ୟପଥର ଯାତ୍ରା

ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ବେହେରା

ପରମ ବନ୍ଧୁ, ସୁହୃଦ୍ ଚିତ୍ତଭାଜ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସହ ରହି ଆମ ଆଖିକୁ ଖୋଲି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ଅସଲ ମଣିଷକୁ ଉତ୍ସୁରେଇ ଉତ୍ସୁରେଇ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଆମର ସରୁଆ ଅପ୍ରଣୟ ମନକୁ ଲମ୍ବା ଓ ଓସାରିଆ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ସମାଜରେ ଆତ୍ମମାନେ କିପରି ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବା ସର୍ବଦା ଆମକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛନ୍ତି । ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଛନ୍ତି । ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୟସ୍କଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଥୀ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିଛନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହ, ଆଲୋଚନାରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହ, କେତେବେଳେ ମାତୃପ୍ରେମୀ ସୁହୃଦ୍ ମେଳରେ ପୁଣି କେତେବେଳେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ମହଲରେ, କେତେବେଳେ ବାଲେଶ୍ଵରର କାଦବରାଜଠାରେ ପୁଣି କେତେବେଳେ ରାୟଗଡ଼ାର କାଶିପୁର ଆଦିବାସୀ ଲୋକଙ୍କ ଗହଣରେ । ସେ ନିଜକୁ ଏତେ ପ୍ରସାରିତ କରିଥିଲେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର କୋଣେ କୋଣେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରିୟ ମଣିଷ ବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତ ଭାଜ । ଦିବ୍ୟ ପରିବାରର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଭାଜ-ଚିତ୍ତ ଭାଜ ।

ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତର ସହ ଭଲ ପାଉଥିବା ଦିବ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଚିତ୍ତ ଭାଜ । ସମାଜରେ ସବୁଠାରୁ ତଳେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ମଣିଷ ପାଖରେ ଯାଇ ଦିନ କଟାଉଥିବା ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଏକ ଲେଖା ଖବରକାଗଜରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା “ମୁଁ ଏକ ବଣମଲ୍ଲୀ” । ଦିଲ୍ଲୀ ସହରରେ ବାସକରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି ବଣମଲ୍ଲୀ । ଭୁବନେଶ୍ଵରର ଲୋକମାନେ କୋରାପୁଟ୍, ରାୟଗଡ଼ା ଲୋକଙ୍କୁ କହନ୍ତି ବଣମଲ୍ଲୀ । ରାୟଗଡ଼ା ସହରର ଲୋକମାନେ କାଶୀପୁର ଲୋକଙ୍କୁ କହନ୍ତି ବଣମଲ୍ଲୀ - ଏହି କଥାଟି କାଶୀପୁରର ଅଗ୍ରଗାମୀ ଦ୍ଵାରା ଚାଲୁଥିବା ଏକ ରାତ୍ରସ୍ଥଳ, ଚମ୍ପାଦୋରାର ଶ୍ରୀ ନିର୍ଋଜନ ଝୋଡ଼ିଆ ସୁହୃଦ୍ ଶ୍ରମ ଶିବିରରେ କହିଥିଲେ ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ଏହାକୁ ବିସ୍ମୃତ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଲେଖିଥିଲେ ମଲ୍ଲୀ ଗାଁରେ ଫୁଟୁ କି ସହରରେ ଫୁଟୁ ତାହା ମଲ୍ଲୀ । ତାହାର ମହକ ଆପେ ଜଣା ପଡ଼ିବ । ସେ ଯେତେବେଳେ ସେଇାସେବୀ ସମାଜ କର୍ମ କରୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ସହ ବସନ୍ତି - ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଥାରେ ସେମାନଙ୍କ ବିଚାରଧାରା ବଦଳିଯାଏ, ସଜାଡ଼ି ହୋଇ ଯାଏ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ କରିବାରେ, ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାମାନେ ଯେପରି ସୃଜନାତ୍ମକ ଭାବେ ଗଢ଼ି ଉଠିବେ, ସାହସୀ ନିର୍ଭୀକ ହେବେ, ଭଲ ସମାଜ ତିଆରି କରିବେ ସେଥିଲାଗି ଚିତ୍ତଭାଜ ବହୁତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ, ଯୋଗ ସମନ୍ୱୟ, ମାନବ ଯୁଗତକୁ ଆଦି ବିରାଟ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଭଲଭାବେ ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ବୁଝିଛନ୍ତି । ତାହାକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ଲଗାଇଛନ୍ତି - ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ସୁହୃଦ୍ ମେଳରେ ରହି ବୁଝାଇଛନ୍ତି । ଚିତ୍ତଭାଜ ସୁହୃଦ୍ ଶ୍ରମ ଶିବିରର ସମ୍ପଦ ଦେଖିଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ୧୦ଦିନ ରହି ଶ୍ରମ ସହ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲେ । ଅନେକ ସୁହୃଦ୍ ପରସ୍ପରର ଦୁଃଖ, ସୁଖ, ଅସୁବିଧା ଓ ସୁବିଧା ବାଣ୍ଟିଦେଉଥିଲେ । ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ, ଭାଇ, ଅପାମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମସ୍ୟା କେବଳ ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କୁ କହୁଥିଲେ । ଶ୍ରମ ଶିବିରରୁ ନୂଆ ଜୀବନ ଏବଂ ନୂଆ ଆଗ୍ରହ ନେଇ ଫେରୁଥିଲେ ।

ଚିତ୍ତଭାଜ ଜଣେ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ସାଧକ । ତାଙ୍କର ଲେଖନୀ କେତେବେଳେ ବି ବନ୍ଦ ହୁଏନି । ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା, ଲେଖିବା, ଚିନ୍ତା କରିବା ଏବଂ ନୂଆ ସମାଜ କଥା ଭାବିବା, ସେଥିରେ ବନ୍ଧୁବା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆମେ ଦେଖିଛୁ । ଆଗରୁ ସର୍ବଦା ସାହସୀ ଓ ସୁହୃଦ୍ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖା ଆଜିର

ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଚିକିତ୍ସା ଗ୍ରହଣକରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ଏବଂ ଆଗାମୀ ପିଢ଼ିମାନଙ୍କୁ ତାହା ନୂଆ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଡୋଳି ଧରିବ । ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ପ୍ରୟାସ ପୁସ୍ତକଟି ସମାଜ କର୍ମୀ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକକାମୀ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅଧିକ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ପାରିବ । ଏଥିରେ “ଭଗବାନଙ୍କ କାମ” ବିଷୟରେ ଚିତ୍ତଭାଜ କହିଛନ୍ତି - ଭଗବାନଙ୍କ କାମ କହିଲେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବା, ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାମ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଇଁ ହେଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ଆମ ସମାଜରେ ଅନେକ ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର କରିବାରେ ବାହାରିଛନ୍ତି । କେଉଁଠି ଦେଉଳ କରୁଛନ୍ତି ତ କେଉଁଠି ବଡ଼ ବଡ଼ ମେଡ଼ କରି ବସାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ କାମ କରୁଥିବା ଓ ସେଥିପାଇଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବା ମଣିଷ କଦାପି ବାହ୍ୟ ଚାକଟକ୍ୟ, ବଡ଼ ବଡ଼ ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍, ଗୀର୍ଜା ଦେଖି ଭଣ୍ଡିହୋଇଯିବ ନାହିଁ କି କାହାରିକୁ ଭଣ୍ଡାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ସତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚିତ୍ତଭାଜ କହିଛନ୍ତି ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ଦେଉଳରେ ନୁହେଁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର କାମକୁ ଭଗବାନଙ୍କର କାମ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ସିଏ ଏମିତି ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ନିଜକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି । ଆମ ଶରୀର ଏକ ମନ୍ଦିର । ଏହି ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ଯିବା, ଦେଖିବା ଭଗବାନ ଏହାରି ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଆମର

ଭକ୍ତିଭାବନା ସବୁ ବଦଳିଯିବ । ବାହ୍ୟ ଆସୁରିକ ଶାସନ ଭିତରେ ଆମକୁ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ଲାଗିବ, ମୋଟେ ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଆମକୁ ସବା ଆଗ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ଭଗବାନ ଦେଖାଯିବେ । କାହାର ଅସନାଗୁଡ଼ାକ ଦେଖା ନଯାଇ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଯାହା ସମ୍ଭାବନା ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ କାର୍ଯ୍ୟ ତାହା ହିଁ ଦେଖାଯିବ । ଆମମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ବଦଳିଯିବ । ଆମେ ଆଉ ଅସୁରମାନଙ୍କ କଥାକୁ ମୋଟେ ମାନି ଚଳିବା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଆସୁରିକ ବାଟରେ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସମାଜର ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରୁଛେ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବା ଓ ଆମର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସେହି ସତ୍ୟର ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇପାରିବ । ତେଣୁ ଆସ ଆମେ ଭିତରୁ ହିଁ ପ୍ରୟାସ କରିବା । ଦିବ୍ୟ ଭାବନାରେ ବଞ୍ଚିବା ।

ଅନେକ ଥର ଚିତ୍ତଭାଜ କହିଛନ୍ତି ଆମେ ଯେଉଁଠି ଥିବା ସେଠି ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା । ଆମର ଭାବନା ଚିନ୍ତାଧାରା ଗଭୀରତର ହେଉଥିବ । ଆମର କାର୍ଯ୍ୟ କାହାର କ୍ଷତି କରୁନଥିବ । ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଶା ଓ ଆମଠାରୁ ଆଶା କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟସବୁ ଆମକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯିଏ ଯେଉଁଠି ଥିଲେ ବି ଚିତ୍ତଭାଜଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁଭବ କରିବା ।

-ସେବା ଜଗତ

ମ. ରାମପୁର, କଳାହାଣ୍ଡି

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ ସବୁରି ଭାଇ

ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଦାସ

ଆମ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆଉ ନାହାନ୍ତି, ଏକଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଆମ ପକ୍ଷେ ସହଜ ତ ନୁହେଁ, କପ୍ପିନ୍ କାଳେ ସମ୍ଭବ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ହୁଏତ ତାଙ୍କୁ ଆମେ ସଶରୀରରେ ପାଇବା ନାହିଁ । ହେଲେ ଚେତନାର ସ୍ତରରେ ସେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସହିତ ସର୍ବଦା ଥିଲେ, ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଥିବେ ମଧ୍ୟ ।

ଏଇତ ଜାନୁଆରୀ ୧୬ ତାରିଖ ରବିବାର ମଧ୍ୟରାତ୍ରିରେ ଚିତ୍ରବିଦଗ୍ଧ ବନ୍ଧୁମାନେ ତାଙ୍କ ଜୀବନହୀନ ଶରୀରକୁ କଳିଙ୍ଗ ହସ୍ପିଟାଲରୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ଘରେ ଛୁଆଇଁ ମାତୃଭବନ ବାଟ ଦେଇ ତଙ୍କ ଗାଁ ବାଗଲପୁର ମଶାଣିରେ ଜଳାଇ ଦେଇ ଆସିଲେ । ହେଲେ ଆଜି (୨୦ ତାରିଖ ମଧ୍ୟରାତ୍ରେ) ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି ମୁଁ ହସ୍ପିଟାଲରେ ୧୬୧ ରୁମ୍‌ରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଛି । ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଗଭଳି କଥା ହେଉଛି । ମତେ ସେ ଦେଉଥିବା ଲେଖା କାମତିକୁ ମୁଁ କାହିଁକି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାରିନାହିଁ ବୋଲି ତାରିଦ୍ କରୁଛନ୍ତି । ବେଦନାର ଲେଖମାତ୍ର ନାହିଁ । ବରଂ କହିଲେ ଯେ ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ଉପାୟରେ ବଞ୍ଚି ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କିଛି ବି ଅସୁବିଧା ହୋଇନି । ହେଲେ ଏମାନେ ମୋତେ ଏଠାକୁ ଆଣି କାହିଁକି ତହଳ ବିକଳ କରୁଛନ୍ତି । ଖାଇବା ଦରକାର ନଥିଲେ ବି କାହିଁକି ତାନ୍ତ୍ର ବନ୍ଧୁମାନେ ଛାତିରେ କଣାକରି ଏ ବିଦେଶୀ ଗରଳ ପିଆଉଛନ୍ତି । ଯେହେତୁ ସେ ଆଉ କିଛି ସଦେହରେ ସକ୍ରିୟ ଭାବରେ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ତେଣୁ ସେ ସବୁକୁ ସହିଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ନୀରବରେ ନିଜର ଶରୀରକୁ ଛାତି ଦେଇଛନ୍ତି ତାନ୍ତ୍ରବାରୁମାନଙ୍କର ଅର୍ମାନ୍ ମେଣ୍ଟାଇବାଲାଗି ।

ମତେ ପୁଣି କହିଲେ- “ଜାଣିଛ ରବି, କେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ମୋ ଲାଗି ହିତକର ଏବଂ କ’ଣ ବର୍ଜନୀୟ ତାକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି ମୁଁ ସଦାବେଳେ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ।” ଜୀବନରେ କେବେ ବି ଲୋଭବଶତଃ କିଛି ଖାଇନାହିଁ କି ଶରୀରର କ୍ଷତି ହେଲାଭଳି କେବେ ବି କିଛି

କରିନାହିଁ । ତେଣୁ “ଜୀବିତଂ ଶତଂ ସମାଃ”କୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି ମୁଁ ବଞ୍ଚି ଚାଲିଛି । ସେମାନେ ମତେ ଛାତି ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ୧୦୦ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚି ପାରିବି । ମୋର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆହୁରି କେତେ କଥା କହିବାକୁ ବାକି ଅଛି । ପୃଥିବୀଯାକ ବୁଲି ବୁଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ ନୂଆ ନୂଆ ବହି ସବୁ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି ସେସବୁକୁ ପଢ଼ି ଯାହା ସବୁ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ମୁଁ ପାଇଛି, ଗାନ୍ଧୀ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଏବଂ ମା’ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଅବଗାହନ କରି ଯେଉଁ ଅସୁମାରୀ ମଣିମୁକ୍ତା ଫଗ୍ରହ କରିଛି ତାକୁ ମୁଁ ପ୍ରତିନିୟତ ଯଥାସମ୍ଭବ ନିଜ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛି ଏବଂ ମୋ ଦେଶର ସାନବଡ଼ ସବୁ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ଲାଗି ତାହା ସବୁ ଦେଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ମୁଁ ତ ଆଉ ବୁଲି ବୁଲି ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଶିବିର କରି ଏକଥା ସବୁ ପୂର୍ବପରି କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ବ୍ୟଗ୍ରତାର ସହିତ ସେସବୁ ଲେଖି ଚାଲିଛି । ତୁମେ ପଢ଼ ଏବଂ ସତାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ସେସବୁକୁ ପଢ଼ିବାକୁ କହ । ଓଡ଼ିଶାଯାକ ଶ୍ରୀମା ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖା ସବୁ ଘରେ ଘରେ ପଢ଼ା ହେବା ଦରକାର । ଯେଉଁମାନେ ଜଞ୍ଜାଳୀ ଜାଣିଛନ୍ତି ସେମାନେ ସର୍ବଦା ମୂଳ ବହି ପଢ଼ନ୍ତୁ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ମୁଁ ବହୁ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଛି । ଜଞ୍ଜାଳୀ ପଢ଼ିବା ପରେ ସେସବୁ ପଢ଼ିଲେ ମା’ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମୂଳ ଲେଖାକୁ ବୁଝିବାରେ ସେସବୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ମୋତେ ଲାଗୁଥାଏ ମୁଁ ଯେମିତି ମାତୃଭବନରେ ସାପ୍ତାହିକ ପାଠଚକ୍ର ସରିବା ପରେ ମୁଁ ସାମନା ଘାସପତିଆ ଉପରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଛି ଏବଂ ସେ କହିଚାଲିଛନ୍ତି । କେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯାଇ ସୁହୃଦ୍ ଶିବିର ନାମରେ ଭୂତହୋଇ ପୋଖରୀ ଖୋଳିବାରେ ଆମର

ସଭାକୁ ନାହିଁ । ହେଲେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମ ଭିତରୁ ଶାରୀରିକ
ଜାତ୍ୟତା ଯଦି ହଟିଯାଇ ପାରିଲା ଏବଂ ଶ୍ରମ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ
ବଢ଼ିପାରିଲା ତାହା ହେଲେ ଏହା କିଛି କମ୍ କଥା ନୁହେଁ ।
ଆମେ ସାନବତ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବା, ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହିବାକୁ
ଦେବା, ନିଜେ କହି କହି ଅନ୍ୟକୁ ଭାରାଭାର କରିବା ନାହିଁ ।
ଆମେ ନିଜକୁ ଗଢ଼ି ଶିଖିବା ଆଉ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହେବା ଆଦି
କେତେ କଥା । ମୁଁ ଅବାକୁ ହୋଇ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବଳବଳ
କରି ଅନାଇ ଥାଏ । ସେ କହିଚାଲିଥାନ୍ତି, ଆମେ ଆଉ
ଏକା ନୋହୁଁ । ଓଡ଼ିଶାର କୋଣ ଅନୁକୋଣରେ
ବିକଳମାନେ ସୃଷ୍ଟି ହେଲେଣି । ବିକଳଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟମାନ
ମଧ୍ୟ ଚାଲିଲାଣି । ଯୁବପିଢ଼ି ଆଗେଇ ଆସିଲେଣି । ତେଣୁ
ପ୍ରଗତିର ପଥ ଓଗାଳିବାକୁ ତଥାକଥିତ ବୟସ୍କମାନେ ମଧ୍ୟ
ଆଉ ସାହସ କରିପାରୁନାହାନ୍ତି । ମା'ହଁ ଆମମାନଙ୍କୁ ସହାୟ
ହେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଏତେ ସବୁ କଥା ହୋଇ ପାରୁଛି ।
ତେଣୁ ଅନ୍ୟ କାହା ପ୍ରତି ଈର୍ଷ୍ୟା ବିଦ୍ରୋଷ ନକରି କାର୍ଯ୍ୟ
କରିଯିବା ବୀର ଯୋଦ୍ଧାପରି । ଭୁଲିବା ନାହିଁ, ସବୁରି

ମୂଳରେ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ମଣିଷକୁ ନେଇ ହିଁ ସମାଜ ।
ମାନବକୁ ଭଲ ପାଇବା, ତା' ହିତରେ ଥିବା- ଅତିମାନସ
କ୍ରମେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେବ । ଭୁଲିଯିବା ନାହିଁ ଯେ
ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଆମ ପିଲାମାନେ ହିଁ ସବା ଆଗ ।
ସେମାନଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ରଖି ହିଁ ଆମେ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିବା ।
ମା'ଙ୍କର କୌଣସି ସନ୍ତାନ ଅଳପ ନୁହେଁ । ତେଣୁ
ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ବାଗରେ ହିଁ ବଢ଼ିବାକୁ ଦେବା ।
ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ହିଁ ଅସଲ ଦଂକ୍ରମଣ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁଇ ନେବ ।
ପ୍ରଭୁଙ୍କର ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ମାନବ ବିବର୍ତ୍ତନ କ୍ରମେ ସମ୍ଭବ
ଆସିବ ।

ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ବେଶ୍ କିଛି ସମୟ ଲାଗିଲା
ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଯେ ଏହା ମୋର ଅନୁଭବ ମାତ୍ର ହିଁ ଥିଲା
ବୋଲି ।

ହେ ଚିତ୍ରଭାଇ ! ଆପଣ ସତରେ ଅନନ୍ୟ ।
ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ଥାଇ ବି ଆପଣ ଆମ ସଭିଙ୍କର ପ୍ରେରଣାର
ଉତ୍ସ ହୋଇଥାନ୍ତୁ । 'ଚିତ୍ର ଭାଇ' ହୋଇକରି ହିଁ ଥାଆନ୍ତୁ ।

ଖାନନଗର ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ

କଟକ-୧୦

ଚିର ଦିଗନ୍ତ

ଆପଣାର ମଣିଷ

ଶ୍ରୀମତୀ ବୀଣାପାଣି ନାୟକ

ଅନୁଭବୀ ମଣିଷ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଜାଣି ପାରିବ । ତାଙ୍କୁ ବୁଝିପାରିବ । ଜୀବନ ତମାମ କିଛି ଦେଖେଇ ହେଲା କାମ ସେ କରିନାହାନ୍ତି । ଦେଖେଇହେବାକୁ ସେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ମଧ୍ୟ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ କୋଳାଇ ନେଉଥିବା ମଣିଷଟିଏ “ସବାମୂଲେ” ସେହି ମଣିଷର ସମ୍ଭାବନାକୁ ସେ ବାରିପାରନ୍ତି । ନିଜୁକ ମଣିଷଟିଏ ଛଡ଼ା କେବେ ଅନ୍ୟକିଛି ହେବାର କଥା ସେ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଜଣେ ମଣିଷ ଭାବରେ ଅଣ୍ଟା ସିଧା କରି, ମୁଣ୍ଡ ଉଜାକରି ଚାଲିବାର ସମସ୍ତଙ୍କର ହର୍ ଏହି ମହାନ ଆହ୍ୱାନଟି ସର୍ବଦା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଏ ।

ସଦା ନିର୍ଭୀକ, ବୀର ଯୋଦ୍ଧା ସେ । କାହାକୁ ଭୟ କରିବା ତାଙ୍କ ଜାତକରେ ନାହିଁ । ମଣିଷବାଦର ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ଯେ କାହାକୁବି ସମାଲୋଚନାର ଶରବ୍ୟ କରିପକାନ୍ତି । କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ନୁହେଁ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ଦରବାରରେ ସେ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମାଲୋଚକ । ସମ୍ବିତୋରଣ ଶବ୍ଦର ଐହୁଜାଳିକତା, ରହସ୍ୟମୟତାକୁ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀ ସମ୍ଭାରକୁ ନିର୍ବାସିତ କରିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ଭାଷାରେ “ତାହିଁ ଥିଲେ ମୁଁ ଅନେକ ଗନ୍ଧ, ପରୀ କାହାଣୀ ତଥା ଉପନ୍ୟାସ ବା କବିତାର ପ୍ରସ୍ତା ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ମଣିଷ ପାଖରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ହିଁ ସିଧାସଳଖ ତାର ବାର୍ତ୍ତା ପହଞ୍ଚାଇ ଥାଏ । ଏହି ଯୁଗଜନ୍ମା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ କେବଳ ସାହିତ୍ୟାକାଶରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠ ଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଇବାର ଆକୁଳତାରେ ସେ ଜଣେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନବବାଦୀ ଥିଲେ । ସାରା ଜଗତର ଲୋକମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତନ ସେ କରୁଥିଲେ । ମଣିଷର ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ଅତି ନିଖୁଣ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରେ ପୁଟାଇବା ଭାଷଣରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ ।

ଜଣେ ଭଲ ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେ ଖୁବ୍ ସହଜ ସୁଲଭ ଭାବେ ଆମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହୋଇଉଠିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ, ସଖା, ସତୀର୍ଥ, ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ଜଣେ ପରମ ସୁହୃଦ୍ ହିସାବରେ ପାଇ ଆମେ ସକଳ କୃତାର୍ଥ ହୋଇଛୁ,

କୃତାର୍ଥ ହୋଇଛି ଓଡ଼ିଶା ମାଟି ଯେଉଁ ମାଟିକୁ ସର୍ଗଠୁ ଅଧିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇଛି । ଜଗତଫିହପୁର ବାଗଲପୁରର ଏହି ପୁଅ ଜଞ୍ଜାଳର ଜଣେ ପ୍ରଥମଶ୍ରୀ ଆର୍ତ୍ତଜାତିକ ଲେଖକ ଓ ବାଗ୍ମୀ ସବ୍ଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷଣରେ ଜଞ୍ଜାଳୀ ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ବି ବ୍ୟବହାର ନ କରି ତାଙ୍କ ଭାଷା ବଳିଷ୍ଠତାର ପ୍ରମାଣ ଦାବିକରି । ଜଣେ ପ୍ରେରଣାଦାତା ବ୍ୟୁ ଭାବେ କେତେକଙ୍କର ଜୀବନକୁ ସବୁଜ ସମ୍ଭାରରେ ଭରିଛନ୍ତି, କେବଳ ଅନୁଭବୀ ହିଁ ତାହା ବ୍ୟକ୍ତ କରିପାରିବ ।

ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାରେ ସାରା ଜୀବନ ତାଙ୍କର ମହିମାମଣ୍ଡିତ । ଅତି ସରଳ ଜୀବନ ଯାପନ । ସାବଲମ୍ବୀ ଓ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳତା ହିଁ ମୁହଁରେ ହସ ପୁଟାଇଥାଏ ବୋଲି ସେ କହିଥାନ୍ତି ।

“ସୁହୃଦ୍ ଶ୍ରମ ଶିବିର” ଥିଲା ତାଙ୍କର ଜୀବନ, ମାନସ ପୁତ୍ର । ରବୀନ୍ଦ୍ର-ଫଗୀତ କର୍ମ ମୁଖରତା, ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ମୂଳଲେଖା ଆଲୋଚନା ମାଧ୍ୟମରେ “ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା” କ’ଣ ସେ ବୁଝାଇଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ହୋଇଉଠିବାର ଫକଟିକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ପୋତିଛନ୍ତି । ସାମାନ୍ୟ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଭୀଷିଯାଇଥିବା ଗୋଡ଼ଟି ଠିକ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲା ପୁଣି ଏକ ସୁସ୍ଥ ସତେଜ ଶରୀର ଓ ମନଦେଇ ଅଜସ୍ର ସୃଷ୍ଟିସମ୍ଭାର ଭେଟିଦେବାକୁ ପ୍ରୟାସକଲେ । ୧୦ ଜାନୁଆରୀରୁ ୧୬ ଜାନୁଆରୀ ଏକ ମୁକୁଳିତ ଭାବାବେଶରେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଓ ଦେଖାଦେଇ ପ୍ଲାବିତ କରିଗଲେ । ପ୍ଲାବିତ କଲେ ଏ ଧରାକୁ । ବାଗଲପୁର ମାଟିର ସର୍ଗକୁ । ବାରବାର ଧରାମଣ୍ଡନ କରି ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ କୃତଫକଟ । ମୋକ୍ଷ ବା ନିର୍ବାଣ ନୁହେଁ ମାଟିର ମଣିଷ ହୋଇ ମାଟି ମା’ର ଦୁଃଖସୁଖର ଭାଗିଦାରୀ ପୁଅ ସେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଧୀଶକ୍ତିମାନ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରଫେସର ଦାସ ନୁହଁ ଆମ ଆପଣାର ଚିରଭାଇ; ଖୁବ୍ ଆପଣାର ପ୍ରେରଣାଦାତାଙ୍କୁ ଆମର ମହାପ୍ରତାକ୍ଷା ।

ଉଦ୍ବଳ

ଚିତ୍ର ଦିଗତ ଓଡ଼ିଶାର ସକ୍ରେଟିସ୍

ଶ୍ରୀ କେଦାର ରାୟ

ଚିତ୍ର ଦାସ : ଏକ ନାମ ନୁହେଁ
ବରଂ ଏକ ନିଃଶବ୍ଦ କଂପନ,
ଚିତ୍ର ଦାସ : ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହେଁ
ବରଂ ଏକ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ॥

ବିଚିତ୍ର ସେ କାରିଗର
ଭାଷା ରାଜ୍ୟେ ଶବ୍ଦର ସମ୍ରାଟ,
ଓଡ଼ିଶାର ସକ୍ରେଟିସ୍
ଓଡ଼ିଆ'ଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଚିତ୍ର ଦାସ ॥

ଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନର ସିଏ
ଏ ଜାତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଶ୍ୱକର୍ମା,
ଭାରତରୁ ଜଉରୋପ
ବ୍ୟାପ୍ତ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ଗାରିମା ॥

ଅବକ୍ଷୟୀ ସମାଜକୁ
ଦେବା ପାଇଁ ନବ୍ୟ-ଦିଗ୍ଦର୍ଶନ,
ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ଯିଏ
ବ୍ୟକ୍ତି ବାର୍ଥ, ବରାଦୀ ସମ୍ମାନ ;
'ରୋହିତର ଡାଏରୀ'ରେ
ଦେଖିଥିଲେ ଅଯୁତେ ସପନ,
ସେ ମଣିଷ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କର
'ମହାନିର୍ବାଣ'ରେ ଆଜି
ମୁଁ ବାହୁଛି କୋଟିଏ ପ୍ରଣାମ
କୋଟିଏ ପ୍ରଣାମ ॥

ରତନାଙ୍କ, ବରା, ଯାଜପୁର

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ପ୍ରଜ୍ଞା ପୁରୁଷ

ପି. ହୃଷୀକେଶ

ପ୍ରିୟ ପ୍ରଜ୍ଞାପୁରୁଷଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନରେ
ହଠାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣଛେଦ ପଡ଼ିଗଲା
ଗୋଟିଏ ଶତାବ୍ଦୀର ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠା,
ଘରବାହୁଡ଼ା ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଡାକରେ
ଭାଙ୍ଗିଗଲା ‘ବିଶ୍ୱନାଥ’ର ଆହତ ନୀରବତା ।
‘କାଳକୁ କଳ୍ପଳ’ ଟାଣି ଅସ୍ତମିତ ହୋଇଗଲା
‘ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ’ର ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବ,
‘ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ’ ଖୋଲି
‘ବିଦ୍ରୋହୀ ଆତ୍ମା’ର ଝଡ଼ ବୋହିଗଲା
‘ଶିଳା ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ’ ଭେଦି
ପାଲଟିଲା ‘ଶିଳାତୀର୍ଥ’, ସେ ‘ମହାମାନବ’ ।
ସ୍ତବ୍ଧ ଆଜି ସପ୍ନ ବିଭୋର
‘ସୁହୃଦ୍’ମାନଙ୍କର ସମୂହ ଝଙ୍କାର,
କାକ୍ତସର କଣ୍ଠା ସନ୍ଧିରୁ ଝରିଗଲା
‘ନବପଲ୍ଲବ’ର ନିଃସଙ୍ଗ ଚିହ୍ନାର,
‘ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ’ରେ ଲେଖି ହୋଇଗଲା
‘ପଥ ଓ ପଥକ’ର ଅନ୍ତିମ ଅକ୍ଷର ।

କାହାର ବା ସାହସ ଅଛି କରିବାକୁ
ଅଜ୍ଞାନ ଗହନ ମନେ ସମୁଦ୍ର-ମନ୍ଥନ
‘ଚରଙ୍ଗ ଓ ଚଢ଼ିତ୍’ର ଆପାତରେ
କରିଦେବ ସନ୍ଦେହର ଗ୍ରନ୍ଥ-ବିମୋଚନ ।
ନିର୍ବିକାର ‘ଚିର’ ଏକ ଶୋଇଗଲା ସିନା;
ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହେ ଝୁଲିଥିବା ହାତ କେଇଖଣ୍ଡ
ମହାଯାତ୍ରା ଯାଏ ସେଇ କଥା କହୁଥିଲା -
‘ଜାତିରେ ମୁଁ ଯବନ’
ହାରିବାର ଶବ୍ଦ କେବେ
ନାହିଁ ମୋର କପାଳେ ଲିଖନ ।
‘ସବା ମୂଳରେ ମଣିଷ’ର ହୃଦୟ ଭାଷା,
ବୁଝିବାକୁ ଆକିଛି ମୁଁ ତୁମ ପାଇଁ
ଜାଇଁବାର ନୂଆ ଏକ ନକ୍ସା ।
‘ରୋହିତର ଡାଏରୀ’ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ
ସେ ଆତ୍ମାର ଆସ୍ଥା ଓ ବିଶ୍ୱାସ,
ତୁଟି ନାହିଁ, ତୁଟିବ ନାହିଁ ସେ
ଥିବା ଯାଏ ଏ ଜାତିର ଅନ୍ତିମ ନିଃଶ୍ୱାସ ।

ଆସ୍ଥା ଭବନ, ତିହିଡ଼ି, ଭଦ୍ରକ

ଚିତ୍ର ନମସ୍ୟ

ଡକ୍ଟର ରେଣୁକାଳା ସାମଲ

ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ସେ ଅତି ପରିଚିତ ଆଦରର ଚିତ୍ର ଭାଇ (ପ୍ରଫେସର ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ) । ସେଦିନ ତାଙ୍କୁ ହସ୍ପିଟାଲରେ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ମନେ ହେଲା ସତେଯେମିତି ଆଚମ୍ବକ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଯାଇଛି ।

ସେ ଥିଲେ ଆଗ୍ନେୟଗିରି । ତାଙ୍କ ମୁଖନିସୂତ ବାଣୀ ଓ ଲେଖନୀର ଉଦ୍‌ଗୀରଣ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପନ୍ଦିତ କରୁଥିଲା । ବାହାରକୁ ସରଳ ପୁଣି କଠୋର ଦିଶୁଥିବା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଥିଲା ଏକ ଦରଦୀ ହୃଦୟ । ଅସତ୍ୟ, ଅନ୍ୟାୟ, ଅବିରୁଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସର ଉତ୍ତୋଳନ ପାଇଁ ଯୁବମାନସରେ ସଦାସର୍ବଦା ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଛନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏକକ ଭାବେ ସେ ଦେଖୁଥିଲେ ଓ ପଥରେ ଆତ୍ମାନୁଦିତ ସାଧାନ ଭାବେ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଲୋଚକ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ତଥା ମନୋବିଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଅନ୍ୟତମ । ସମ୍ମୁଖରେ କିଛି ବି ବିରୋଧୀ ଆଭାସ ହେଲେ ମୁହଁ ଖୋଲି ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ସାହସ ତାଙ୍କର ଥିଲା । ସାଲିସ୍ କରିବା ଶିଖି ନଥିଲେ ସେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ଗତାନୁଗତିକ ଓ ନୂତନତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ସାଲିସ କରି ଚାଲିଛୁ । ସେ କିନ୍ତୁ ସେସବୁର ବିରୋଧୀ, ସବୁବେଳେ କହନ୍ତି ଶ୍ରୀମା'ଙ୍କର ସେ ବାଣୀ -

“Truth or Abyss, choice is yours,

ସୂତଜ୍ଞର ଶେଷରେ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଛି ଆଲୋକ,
ହତାଶ ହୁଅ ନାହିଁ ।”

ସକ୍ରେଡିସ୍, ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର, ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଆଦି ଅନେକ ଜ୍ଞାନୀ ଗୁଣୀ ଓ ଦେଶ ବିଦେଶର ଅନେକ ଘଟଣାକୁ

ସୁନ୍ଦର ସରସ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଯାଆନ୍ତି - ସତେ ଯେମିତି ଆମେ ଘଟଣାଟି ଦେଖୁଛୁ । ଜୀବନକୁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ସେ ସାହସ ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ନିଜେ ଉଦାହରଣ ହୁଅନ୍ତି । ଅଭାବୀ ପାଖରେ ସତେ ଯେମିତି ତା'ର ଅଭାବର ଗୁଣିକାଠି ଖୋଲି ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଦିଅନ୍ତି ।

ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଗୁହଁଥିଲେ ସମାଜର ଜଣେ ପ୍ରତିପତ୍ତିଶାଳୀ ନାମୀ ଦାମୀ ଉଚ୍ଚପଦାଧିକାରୀ ତଥା ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ପଦପଦବୀ ପାଇଁ ପାରିଥାନ୍ତେ । ସେ ସବୁ ଯୋଗ୍ୟତାର ଅଧିକାରୀ ସେ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ନକରି ସରଳ, ନିରାତମ୍ବର ଏକ ଜିଜ୍ଞାସୁ ସାଧକର ଜୀବନଯାପନ ସେ କରିଥିଲେ । ଗୁହଁଥିଲେ ମାନବ ସମାଜର ଉତ୍ତୋଳନ ପାଇଁ କିଛି କରିଯିବେ । ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଭାବେ ଆଗେଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଥିଲା ସତେ ଯେମିତି ନିବେଦିତ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଭଗବାନ ବିଦ୍ୟମାନ ଏହାକୁ ସେ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଥିଲେ । ସବୁବେଳେ ଏହା କହୁଥିଲେ “ଯେନେ ମହରାଜା, ବିଶ୍ୱ ଯାର ପ୍ରଜା, ସାମାନ୍ୟତ ନୟେ ରାଜପୁତ୍ର ହୟେ, ପିତାର ଧନେ ପୁତ୍ରର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର । ସେ ଥିଲେ ଏକାବେଳକେ ଆରୋହଣ ଓ ପ୍ରସାରଣର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ।

ଆଜି ଏହି ଦିବଙ୍ଗତ ମହାନ ଆତ୍ମାଙ୍କ ପାଇଁ ଆମର ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ହେବ ଯଦି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବା ଓ ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିବା ।

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଲେଖନୀ ତୁମ ବନ୍ଦ କଲ କାହିଁକି ?

ବେନୀ ପ୍ରଧାନ

ହେ ମୋର ପ୍ରିୟ ଚିତ୍ର ଭାଇ
ଅନ୍ତରୁ ଉଠୁଛି ମୋର କୋହଭରା
କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଣାମଟି ।

କାହିଁକି, ଏ ନିଷ୍ଠୁର ମୃତ୍ୟୁକୁ ତୁମେ
ପାରିଲାନି ଜୟ କରି
କ'ଣ ସୁଲ ଦେହ ତେଜିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
ହେଲ ଭାଇ !

ଏବେ ମୁଁ ବୁଝୁଛି କେତେ ଭଲ ପାଉଥିଲ
ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ସେ ପାଇଁ ସବୁରି ହୃଦେ ଜାଗାଟିଏ
ରଖିଗଲ ଚିତ୍ରଦିନ ପାଇଁ ।

ସୀକାର କରି ହେଉନି ସୁଲ ଦେହ ନାହିଁ ବୋଲି
ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହେ ବିରାଜିଛି ସବୁରି ନିକଟ ହୋଇ ।
ଦୁଃଖ ଆସିଲେ ବି, ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ
ଦେଉଛ ସାହସ,
ଚିତ୍ର ଭାଇ ସଭିଙ୍କର ବିଶ୍ୱନୀତ ବାସ ।

ଆଜୀବନ ଲେଖନୀର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ତୁମ,
ଏବେବି ଲେଖିବ ବହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦେହେ
ନେଇ ଭିନ୍ନ ନାମ ।

ଯେ ଗାଳି ଖାଇଛି ତୁମଠୁ
ସବୁ ସ୍ନେହ ପାଇଅଛି ସିଏ,

ହେ ପ୍ରିୟ ଚିତ୍ରଭାଇ ସର୍ବକ୍ଷୟା ତୁମେ
ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛ ଏବେ ମା'ଙ୍କ କୋଳରେ ।

ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପାଠ
ରୁଚିଦା, ବରଗଡ଼

ଦି'ପଦ ମନ କଥାରେ

କବିତା ଦାସ

ଫଗୁନୀ ତୁମେ ବିପ୍ଳବୀ ତୁମେ
ସାହିତ୍ୟର କର୍ଣ୍ଣଧାର
ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂଜାରେ ଜୀବନ ବିତିଲା
(ଅନ୍ୟ) ଜୀବିକା ହେଲା ଅସାର ।
ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ମନଛୁଆଁ ସବୁ
“ଅନୁଚିନ୍ତା” ବିସ୍ମୟର
ବୁଝିଲେ ଲାଗଇ ଅବୁଝା ସେସବୁ
ଉଚ୍ଚ ଦର୍ଶନରେ ସାର ।
ମାଟିର ବାସନା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରହି
ବାରି ପାରୁଥିଲ ତୁମେ
‘ରୋହିତ’ ହୋଇ କରିଗଲ ଯାହା
ରହିଅଛି ଆମ ମନେ ।
ସ୍ତମ୍ଭକାର ଭାବେ ଯେତିକି ଦେଇଛ
କରିଛୁ ଆମେ ଗ୍ରହଣ
“ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ” ଦେଇଥିଲା ଯଶ
ଆନନ୍ଦେ ହେଲୁ ମଗନ ।
ପାଖରେ ନଥାଇ ପାଖରେ ରହିଛ
“କାଳକୁ କଞ୍ଚଳ”-ଭାଷାରେ

ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସାହସ ଦେଇଛ
‘ଅଲଗା ଦିଶିବା’ - ବାଟରେ ।
ଗାଁ ମାଟି କଥା କେତେ ଅତରଙ୍ଗ
କେତେ ଆପଣା ତା’ ପାଣିପବନ
ଜଣାଇ ଦେଇଛ ହୃଦୟରକଥା
ଦରିଆ ହୋଇଛି-କାଳି କଳମ ।
ଭିନ୍ନ ଆଦର୍ଶେ ନିଜକୁ ହଜାଇ
ସେବା କରିଗଲ ଯେତେ
ହିସାବ କିଏ ସେ କେଉଁଠି ରଖିଛି
ଶାନ୍ତି ପାଇଛ କି ସତେ !
“ମଣିଷ ସାଉଁଟା”- ଗୁଣ ନେଇ ତୁମେ
ଯାହାକୁ କରିଛ ମଣିଷ
ତୁମ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ କିପରି ଚଳିବେ
କେବେ କି ଚିନ୍ତା କରିଛ ?
‘ମାତୃ’ ପରଶେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତୁମେ
‘ଅନେକ’-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତୁମ ପରଶେ
ସୁହୃତ ଗୋଷ୍ଠୀ ହୃଦିବେନି ବାଟ
“ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ”-ଲଭି ତୁମ ଆଶିଷେ ।

ବାଗଲପୁର, ଜଗତସିଂହପୁର

ଦିଶାରୀ

ଶ୍ରୀମତୀ ଅରୀୟା ଦାସ

କେତେ ଜନ୍ମର ଆତ୍ମହା ବଳରେ ସେଇ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ପରିଚୟ ପାଇଲି । ଏକ ଅଜଣା ଆକର୍ଷଣ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ମୋତେ ନିକଟେଇ ନେଲା । ମନେହୁଏ ପୁରାତନ ଜୀବନଧାରାର ବକ୍ଷରେ ପାଦ ଥାପି ନୂତନ ଜଗତର ସିଡ଼ିଟିକୁ ଅତିକ୍ରମି ଯିବାରେ ସେ ପ୍ରୟାସୀ ଥିବା କାରଣରୁ ହୁଏତ ଏ ବନ୍ଧନ, ଏ ସମ୍ପର୍କ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କଥା (ମଧୁର / ଶୁଚିକଟୁ) ତାଙ୍କର ଏକ କିମିଆ । ୧୯୯୧ ମସିହା କଥା । ଅଗଷ୍ଟ ମାସର ଏକ ରବିବାରିଆ କୁସ୍ ମାତୃତ୍ବବନରେ ଚାଲିଥାଏ । ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ କହିପକାଇଲେ, “ପାଦରୁ ଅଳତା, ହଳଦୀ ଆହୁରି ଛାଡ଼ିନାହିଁ । ମୋର ସାମିତ ଖଣ୍ଡିତ ମାନସିକତା ପକ୍ଷରେ ତାହା ଅବୋଧ୍ୟ ଥିଲା । ଜୀବନର ଏକ ନିରାଟ ସତ୍ୟ, ଯେଉଁ ପଥରେ ନ ଚାଲି ଆମର ଆଉ ଗତିନାହିଁ, ସେହି କେଇପଦ କଥାରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଥିଲା । ସେଇ ଭାବର ପରଶ ମାତ୍ରକେ, ସୁଲତଃ ଦୂରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟ ଦରିଆରେ ସେ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇଉଠି ।

ଖାଲି ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ନୁହେଁ, ଅତି ଚପଳମତି କୁନି ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କଥା ଯାଦୁମନ୍ତ୍ର ସଦୃଶ କାମ କରୁଥିଲା । ପିଲାଟିର ଖାଦ୍ୟପ୍ରତି ଅଗ୍ରଣୀ, ଅନିଚ୍ଛା ଭାବ ଥିଲା । ରକ୍ତହୀନତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁର୍ବଳସାମ୍ପ୍ୟ ତା’ର । “କଥା ଗାଜର ଖାଇଲେ ଦେହରେ ରକ୍ତ ହେବ”, ଏକଥାଟି ଚିରଭାଇ କହିପକାଇଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ସେବେଠାରୁ ପିଲାଟି ତାଙ୍କ କଥାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ଦେଇଆସୁଛି । ସାଧାରଣ

ମଣିଷର କଥା ହେଲା “ଯାଦୁମନ୍ତ୍ର” । କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ବିରାଜମାନ ଥିବା ସେଇ “ପରମ”ଙ୍କ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ପିଲାଟି ପାଇଥିବାରୁ ସେକଥାକୁ ସେ ଆପଣେଇ ପାରିଛି । ଶିଶୁର ମନପ୍ରାଣ ସଜ୍ଜ ଓ ସରଳ । ତେଣୁ ଅବାଧରେ ଦିବ୍ୟତାର ଅନୁଭବ (ତା’ର ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ) ସେ ପାଇଛି ।

ସାଧାରଣ ଜୀବନର ପସନ୍ଦ ଅପସନ୍ଦର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ ସେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥା ଭିତରେ ଏକ ଭରସା, ଏକ ଆତ୍ମାୟତାର ପରଶ ଥାଏ । ଏକଦା କିଛି ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ରାନ୍ଧି ନେଇଥିଲି । ସଙ୍କୋଚ ଲାଗୁଥାଏ ଯେ କିପରି ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ରାନ୍ଧିଥିବା ସାମାନ୍ୟ କିଛି ତାଙ୍କୁ ପରଶିବି । ହଠାତ୍ ହାତରେ ଟିଫିନ୍ କ୍ୟାରିୟରଟି ଦେଖି ଏଇ ମୋର ଆସିଗଲା ବୋଲି କହି ହାତରୁ ନେଇଗଲେ । ସତେ ଯେପରି ମୋଠାରୁ ସମସ୍ତ ସଙ୍କୋଚର ଖୋଲପା ଖସିପଡ଼ିଲା । ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭଲପାଇବାର ସାଦ ସେ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଥିଲେ । ଠିକ୍ ସୁଦାମାର ଖୁଦଭଜାକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆଦରରେ ଛଡ଼େଇ ନେବାପରି ।

ତୀକ୍ଷଣ ଧାମାନ ସେଇ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁଲତଃ ଆଜି ଆମ ପାଖରେନାହାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ସେହି ଅମୂଲ୍ୟ ଜୀବନ୍ତ ‘ବାକ୍’ ହିଁ ଆମକୁ ସେଇ ଚିର ନୂତନତ୍ବର ଅନନ୍ତ ସିଡ଼ି ଆରୋହଣରେ ଦିଶାରୀ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏକ ସଂସାରୀ, ଶିକ୍ଷକ, ପରିଚାଳକ, ସଂଗଠକ, ପିତା, ବନ୍ଧୁ ସଦୃଶ ଆମ ଜୀବନର ଚଳାପଥରେ ଏକ କ୍ଳବ୍ତ ପ୍ରଦୀପ ସେ ।

କଟକ

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ ତା' ହୃଦୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ

ଶ୍ରୀ ଦେବବ୍ରତ

ଏ ସଂସାରରେ ଯିଏ ଯାହା ହେବା ପାଇଁ
ଚାହୁଁଥାଏ, ସିଏ ତ ତାହାହିଁ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେହି
ଚାହୁଁତା ବିଲୁକୁଳ ନିଜର ହୋଇଥିବା ଦରକାର ।
ନିଜକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ଆଗ ବୁଝିବା । ତାପରେ ଯାଇ
କ'ଣଟାଏ ହେବାପାଇଁ ନିଜେ ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିଏ ନେବା । ପୁଣି
ସେହି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ନିଜ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ।
ସାରାଜୀବନ ସେଇ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି
ଆଗକୁ ବାଟ ଚାଲିବା । ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ଧର୍ମଟିକୁ ଖୁବ୍
ଭଲଭାବେ ଜାଣିବା ଓ ଚିହ୍ନିବା । ଏସବୁ ଏତେ ସହଜ
ନୁହଁ । କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ପିଲା ପାଇଁ ଅସାଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ କିଛି ନୁହଁ ।
ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ଆମ ଜିନ୍ ପାଖରେ ଖୁବ୍ ନାଚୁରାଲ୍
(Natural) ବା ଆପଣାର ହୋଇପାରିବା । ନିଜ
ପାଖରେ ଆପଣାର ହୋଇପାରିଲେ ଯାଇ ସତକୁ ସତ
ଆମେ ଜୀବନରେ କିଛି ହୋଇପାରିବା ବା ଆଉକିଛି
ପ୍ରେରଣା ଦେଇପାରିବା । ନଚେତ ଖାଲି ତୁଚ୍ଛାଟାରେ
ସଂସାରରେ ଢେଲ ପିଟିବା ସାର ହେବ ସିନା,
ତାହାଦ୍ୱାରା କାହାର କିଛି ଉପକାର ହେବ ନାହିଁ । ନିଜର
ମଧ୍ୟ ନୁହଁ । ତଦ୍ୱାରା ବାହାରକୁ ତୁଚ୍ଛା ଆଡ଼ମ୍ବରଣ ବଡ଼
ଭଗ୍ନ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବ । ସେଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସବୁ ସବୁ
ସଂସାର ପାଇଁ ପୂରାପୂରି ଅଦରକାରୀ ହୋଇପଡ଼େ,
ସେତେବେଳେ ମଣିଷଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଗୀ ପାଲଟି ଯାଇ
ସଂସାର ପାଇଁ ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖର କାରଣ ସାଜେ,
ସରାସୂପ ପରି ଖାଲି ପଡ଼ିରହେ ।

କିନ୍ତୁ ସଂସାରରେ ଆଉକିଛି ଭିନ୍ନକାଟର ମଣିଷ
ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏହି ଆଲୋଚନାର ଆଗ ପାଖର
ମଣିଷ, ଅର୍ଥାତ ନିଜ ଧର୍ମକୁ ଚିହ୍ନି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା
ମଣିଷ । ନିଜପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୃଦୟବାନ ହୋଇପାରିଲେ
ଯାଇ ନିଜର ଧର୍ମକୁ ଚିହ୍ନିପାରିବା । ଯିଏ ନିଜ ପାଇଁ
ହୃଦୟବାନ ହୋଇପାରେ ସିଏ ସାରା ସଂସାର ପାଇଁ ମଧ୍ୟ

ହୃଦୟବାନ ମଣିଷଟିଏ ହୋଇପାରିବ । ଖଲିଜିବ୍ରାନଙ୍କ
ଭାଷାରେ ସେ ହିଁ 'Prophet' । ଚିତ୍ରଭାଜକ ଭାଷାରେ
ସେ ହିଁ 'ମହାମାନବ' ହୋଇ ସଂସାରର ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ସାଜି
ଆମପାଖରେ ପରମ ମିତ୍ରଟିଏ ହୋଇ ଠିଆହେବ ।
ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ନିଜ ଛାତିର ରକତ ବୁହାଇ ସେ
ପରିଚୟ ଦେଇ ଯିବ ଯେ ସେ ମଣିଷର 'ପୁଅ' । ସିଏ
ସଂସାରର ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରୁଥାଉ ପଛକେ ସେ
ତାହା ହିଁ ପରିଚୟ ଦେଇଥାଏ । ଏଠି ମୁଁ ଯାହାଙ୍କ କଥା
କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ସେ ହେଲେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର
ଜୀବନ ଚିରଂଜୀବ । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଭିନ୍ନ ଜଣେ
ଶିକ୍ଷକ ଚିରରଞ୍ଜକ । ନୁମା ଓ ବାପିଙ୍କର 'ଚିତ୍ର' ।

ଆଜିକୁ ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀରୁ ଅଧିକ ହେବ ।
ସେତେବେଳେ ଛାତ୍ରବନ୍ଧୁ ଚିରରଞ୍ଜନ ଶାନ୍ତିନିକେତନରୁ
ପାଠ ପଢ଼ି ଯାଆନ୍ତି ସୁଦୂର ଡେନ୍‌ମାର୍କର
କୋପେନ୍‌ହେଗନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ । ସେଠାରେ ସେ
ଗବେଷଣା କରନ୍ତି ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ । ବିଶେଷ
କରି ଶିଶୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଉପରେ । ଡେନ୍‌ମାର୍କକୁ
କେନ୍ଦ୍ରକରି ସାରା ଇଉରୋପର ଇଷ୍ଟଲମାନଙ୍କୁ ଯାଆନ୍ତି ।
ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି । ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ନ୍ତି ।
ନିଜେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଶିଖନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ହୁଅନ୍ତି ।
ତାଙ୍କର ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଚିଠି ବହିଟିକୁ ଯିଏ ପଢ଼ିଥିବ, ସେ
ଏକଥା ଖୁବ୍ ଭଲଭାବେ ସହଜରେ ବୁଝିନେବ । ଥରେ
ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ଚିତ୍ରଭାଜ
ରହୁଥାନ୍ତି । ସେଇ ପରିବାରରେ ୧୧/୧୨ ବର୍ଷର
ପିଲାଟିଏ ଥାଏ । ତା'ର ନାଁ ଯାକବ୍ । ତା ସହିତ
ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କର ଭାରି ବୋଧି ବଢ଼ିଯାଇଥାଏ । ତା ସହିତ
ଚିତ୍ରଭାଜ ଡେନିସ୍ ଭାଷାରେ କଥା ହୁଅନ୍ତି । ଗମାତ
କରନ୍ତି । ଦିନେ ପିଲାଟିର ମା' ପିଲାଟିକୁ ପଚାରିଲେ-
କହିଲୁ, 'ଚିତ୍ର କେଉଁ ଦେଶର ପିଲା ।' ପିଲାଟି ଠୋ
ଠୋ କରି କହି ପକାଇଲା- 'ଚିତ୍ର ହେଉଛି ଡେନିସ୍ ।'

ଆଉଥରେ ଜର୍ମାନୀ ଦେଶର କେଉଁ ଏକ ଗାଁ ସ୍କୁଲରେ କେତେମାସ ପାଇଁ ରହୁଥାନ୍ତି । ସେଠାରେ ଶ୍ରମ ଶିବିର ଚାଲିଥାଏ । ଗାଁ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଶିଖାଇ ଥିଲେ ସାଇକେଲ୍ ଚଢ଼ା । ଏହିପରି ଅନେକ ଘଟଣା । ଘଟଣାମାନ ପୂରା ବାଗଲପୁରରୁ ବର୍ମିଙ୍ଗାମ ଓ ପୁଣି କୋପେନ୍ ହେଗେନ୍‌ରୁ କାଶୀପୁର (ରାୟଗଡ଼ା) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଛି । ସେ ଯୁରୋପରୁ ଫେରିବା ପରେ ନୁମା ବାପିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡା (ଅନୁଗୋଳ)ରେ ଗଢ଼ିଲେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଅନ୍ୟମାନେ ଯଦିଓ ଥିଲେ, ଏହି ତିନି ଜଣ ହେଉଛନ୍ତି ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ମେରୁଦଣ୍ଡ ସଦୃଶ । ସେତେବେଳେ ବାପି ରାଜନୀତି କରୁଥିଲେ । ନୁମା ମୁଖ୍ୟତଃ ବାଜିରାଉତ ଛାତ୍ରାବାସରେ ରହୁଥିଲେ । ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହୁଥିଲେ, ବଞ୍ଚୁଥିଲେ ଶିକ୍ଷକ ଚିତ୍ତଂଜନ । ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ନିତ୍ୟଜୀବନର କଥା କହୁଥିଲା । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଜୀବନର ଅନେକ ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ସମ୍ବଳ କରି ସେଇ ବଣମୁଲିକର ସ୍କୁଲଟିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଗଢ଼ିଥିଲେ ଚିତ୍ତଂଜନ । ସେଇଠି ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଅନେକ ସମ୍ପ୍ର । ମଣିଷ ପିଲା ଓ ଶିକ୍ଷାକୁ ନେଇ ସାରାଜୀବନ ଅନେକ ସମ୍ପ୍ର ଦେଖନ୍ତି ଛାତ୍ର-ମିତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ଚିତ୍ତଂଜନ । ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ଗହଳିରୁ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାକୁ ପିଲାଏ ପାଠପଢ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ ‘ଚିତ୍ତଭାଇ’ ନାଁରେ ଖୁବ୍ ଚିହ୍ନା ମଣିଷଟିଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳର ପ୍ରାର୍ଥନାପରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହୃଦୟଭରା ଜୀବନର ଗାଥା କିଛି ନିଜେ ଲେଖି ଓ ତାକୁ ପଢ଼ି ପିଲାଙ୍କୁ ଶୁଣାଉଥିଲେ । ତାହାହିଁ ଥିଲା ଜଙ୍ଗଲ ସ୍କୁଲର ସକାଳର ସନ୍ଦେଶ । ଏହା କାଳକ୍ରମେ ଚିତ୍ତଭାଇଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ତାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ‘ଖୋଇ’ ବୋଲି ନାମ ଦେଲେ । ଆଉ ପାଦେ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟୀମୀ କରି ମୁଁ ତା’ର (ଖୋଇ) ନାମ ଦେଇଛି- ‘ଚିତ୍ତଖୋଇ’ । ଶିକ୍ଷକଟି ତା’ର ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ‘ସତକୁ ସତ ମା’ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଏସବୁ ସମ୍ଭବ ହେବ । ନଚେତ୍ ସେ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଟିରେ ରହି ମଧ୍ୟ ତା ମନ ଆଉ କେଉଁ ବିଳରେ ପଶିଥିବ । ସେ କାହାରି ନୁହଁ । ନାଁ ସ୍କୁଲର ନାଁ

ସ୍କୁଲର ନାଁ ପିଲାମାନଙ୍କର । ଭାତିଆ ପାଇଁ ସେ ବେତତାକୁ ଖୁବ୍ ଭରସା କରି ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ । ସ୍କୁଲର ଓ ପିଲାମାନଙ୍କର ଯାହା ହେଉଯାଉ ପଛକେ ତା’ର ଦରମାଟା ଆଗ ଜକଜକ ହୋଇ ତାକୁ ଦେଖା ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ସେ ରାକ୍ଷସ ପାଲଟିଥାଏ, କୋମଳ ମତି ପିଲାଙ୍କର ହସ ଓ ଆନନ୍ଦରୁ ତାକୁ କିଛି ମିଳେ ନାହିଁ । ତା’ରି ପାଇଁ ଘର ସଦୃଶ ସ୍କୁଲଟି କ’ଣ ସେଇଖାନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ ।

‘ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ’ ଓ ‘ଜଙ୍ଗଲ ଚିଠି’ ବହି ପଢ଼ିଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏସବୁକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା ଯେ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ଜଙ୍ଗଲ ସ୍କୁଲଟିରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ମା’ ସଦୃଶ ଚିତ୍ତ ଭାଇ କ’ଣ ସବୁ କରୁଥିଲେ, କିପରି ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତର ସୁନ୍ଦର ଭାରତବର୍ଷ ପାଇଁ ମାତୃ-ସମ ହୃଦୟ ଧରି ଶିକ୍ଷକ ଚିତ୍ତଭାଇ ଜଙ୍ଗଲ ସ୍କୁଲଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି କିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ, ମୋତେ ଲାଗେ ଯେପରି ସାରା ସଂସାରର ରୋହିତ-ମାନଙ୍କୁ ଭାଇ-ରୋହିତ (ଚିତ୍ତଭାଇ) ସେଇ ଜଙ୍ଗଲ ସ୍କୁଲଟିକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଖୋଜି ବାହାରିଲେ ।

ମଣିଷର ମଣିଷପଣିଆ ଯେଉଁଦିନ ଅମଣିଷ ପଣିଆର ସବୁ ପରଲକୁ ଚିରି ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିବ ସେଦିନ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାର ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମକ ଜଙ୍ଗଲ ସ୍କୁଲଟି ଅବଶ୍ୟ ଜକ ଜକ କରି ଦେଖା ହୋଇଯିବ । ସେଇ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହିଁ ଆମ ଦେଶର ଭାଗ୍ୟବିଧାତା ହେବ ।

ଆଲୁଅଟା ହିଁ ସତ...! ଅନ୍ଧାର ମୋଟେ ସତ ନୁହଁ । ଅନ୍ଧାର ମାନେ ଯେତେ ବହଳ ହେଲେ ବି ଦିନେ ନା ଦିନେ ହଟିଯିବେ । ହୃଦୟର ବିଜୟ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଲୋକ ଅନ୍ଧାର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭରେ ଯେତେ କ୍ଷୀଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସର ଉତ୍ତୋଳନ କରିପାରିବ ।

ଦେଖ ଦେଖ ଏଇ ମହାମାନବ ଆସୁଛି । ମୋ ମନ କହେ, ଚିତ୍ତଭାଇ ଓ ଆପଣାର ମନକୁ ସାଙ୍ଗକରି ସେହି ମହାମାନବର ଯାତ୍ରାରେ ସାମିଲ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତିକି !!!

ବିଶ୍ୱନାଥମ୍, ଯୁୟମୁରା, ସମ୍ବଲପୁର

ବହୁମୁଖୀ ଅଭିଜ୍ଞତାର ମଣିଷ

ଡ. ବାଘରାବହୁ କର

ଚିତ୍ର ଶତକର ଅନ୍ୟତମ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଭାବରେ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସୁପରିଚିତ । ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ନିଜର ସାଧନ ଚିନ୍ତାକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା କରିବାରେ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱ ଅସାଧାରଣ । ନୂତନ ବିଚାରଧାରା, ବାସ୍ତବବାଦୀ ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ବିଶ୍ଳେଷଣଧର୍ମିତା ଓ ବିଷୟ ଉପସ୍ଥାପନାରେ ଚମତ୍କାରିତା ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ମଣିଷକୁ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ପଟ୍ଟଭୂମିରେ ବିଚାର କରିବାରେ ସେ ଗୌରବ ଅର୍ଜିଛନ୍ତି । ଜୀବନରେ ସତ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧୀନ ହେବା ପାଇଁ ସେ ମଣିଷକୁ ବିପ୍ଳବର ବାଣୀ ଶୁଣାଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରଥାସିଦ୍ଧି ଚଳଣି ଓ ଯୁଗର ଗ୍ରାସରୁ ମଣିଷର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମଶୀଳ ମନୋଭାବର ପରିଚୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ସର୍ବତ୍ର ପରିଲକ୍ଷିତ । ଆମ ସମାଜ ଓ ଆମ ସାଂସ୍କୃତିରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିଧିବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ବିଚାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ । ଆଧୁନିକ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ଜଟିଳ ପ୍ରସଙ୍ଗଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁବିଧ ବିଷୟକୁ ସରଳ ଭାଷାରେ ବୁଝାଇବାରେ ସେ ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ଲେଖକ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଶ୍ଳେଷଣ, ଉନ୍ନତ ରସବୋଧ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନା, ଜୀବନ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଓ ଦାର୍ଶନିକତା ତାହାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧର ମୁଖ୍ୟ ସର । ଜୀବନର ବହୁମୁଖୀ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ନେଇ ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ ପଥରେ ମଣିଷପଣିଆର ସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ସେ ଜଣେ କୃତବିଦ୍ୟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ।

ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ତାଙ୍କ ଅନୁଭୂତିବହୁଳ ଜୀବନର ସଫଳ ପରିପ୍ରକାଶ । ସେ ତ୍ରିଗ୍ରୀସର୍ବସ୍ୟ ଶିକ୍ଷାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ, ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଓ ଯୁରୋପର ବହୁ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅନୁଶୀଳନର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ୧୯୪୯ରେ କିଛି କାଳ ସକାଶେ ଗବେଷଣା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଓ ତୁଳନାତ୍ମକ ସାହିତ୍ୟକୁ ସତନ୍ତ୍ର ବିଷୟ ଭାବେ ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତି । ଜାନୁଆରୀ ୧୯୫୦ରୁ ଡିସେମ୍ବର ୧୯୫୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟ

୪ବର୍ଷ ଧରି ଡେନମାର୍କର ରାଜଧାନୀ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ସ୍ଥିତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ସାଂସ୍କୃତିକ ନୂତନ୍ତ୍ର, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନର ବିଶେଷ ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରନ୍ତି । ସେଠାରୁ ଫେରି ୧୯୫୪ ମସିହାରେ ସେ ନୂତନ ଦଙ୍ଗରେ ‘ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ’ ନାମରେ ଏକ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଓଡ଼ିଶାର ଅନୁଗୁଳ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାଠାରେ ଗଠନ କରନ୍ତି । ୧୯୫୮ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ବେଶ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜିଥିଲା । ଏଠାରୁ ସେ ଆଗ୍ରା ନିକଟସ୍ଥ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପୁରୀଠାରେ ଥିବା ଗ୍ରାମୀଣ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକରୂପେ ଯାଇ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ୧୯୬୧-୬୩ରେ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସୋନେନ୍‌ବର୍ଗ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ସେ ହୁଅନ୍ତି ଅତିଥି ଅଧ୍ୟାପକ । ଯୁରୋପ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ସେ ଯୁନେସ୍କୋର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରି ଜୀବନ ପାଇଁ ବହୁବିଧ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଭାବ ଆଧାରିତ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ବହୁକାଳ ଧରି ସଂପୃକ୍ତ । ସେ ଗାନ୍ଧୀ, ବିବେକାନନ୍ଦ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ, ଖଲିଲ୍ ଜିହାନ, ମାଟିନ୍ ବୁବର, ବ୍ରାଉଣ୍ ରସେଲ୍, ବୋରିସ୍ ପାସ୍ତରନାକ, ଓଟ୍ଟୋ ଗାସେଟ୍, ଡ୍ରାଇଡ୍ ହେଡ୍ ପ୍ରମୁଖ ବିଶ୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧ ଚିନ୍ତାନାୟକଙ୍କ ଭାବଧାରା ସହିତ ଘନିଷ୍ଠଭାବେ ପରିଚିତ । ପୁଣି ସେ ଓଡ଼ିଆ, ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ଡେନିସ୍, ଜର୍ମାନୀ, ଜର୍ମାନ, ସଂସ୍କୃତ, ସ୍ୱଇଡିସ୍, ନରୱେଜିଆନ୍, ଫିନିସ୍, ଫରାସୀ, ଉର୍ଦ୍ଦୁ ପ୍ରଭୃତି ଏକାଧିକ ଭାଷାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ । ଦେଶ ବିଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ ଓ ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ଏହିପରି ବ୍ୟାପକ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରି ସେ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନାରେ ହାତ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଆମ ସମାଜ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଚିତ୍ରଙ୍ଗନ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଜଣେ ସମାଜତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ସୁନାମ ରହିଛି । ସେ ସମାଜ କହିଲେ ମୂଳତଃ ମଣିଷକୁ ବୁଝନ୍ତି । ସେ ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ବାନ୍ଧବିତାର କରିନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର

ସାମାଜିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ମଣିଷର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସୁରକ୍ଷା ହେଉଛି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେ ସମାଜକୁ ମାନବିକ ପ୍ରେମ, ମୈତ୍ରୀ ଓ ସହଯୋଗିତାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଦର୍ଶନ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ମଣିଷର ସାଧାରଣ ବିକାଶ ପାଇଁ ସମାଜ ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ର । ସମାଜ ମାଧ୍ୟମରେ ମଣିଷ ଆଭିଜ୍ଞତା ମଣିଷ ସହିତ ବିଶ୍ୱାସର ସେତୁ ସ୍ଥାପନ କରି ବଞ୍ଚେ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜରେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମଣିଷ ସେହି ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବା ଦରକାର - ଏଭଳି ଧାରଣାରେ ସେ ଆତ୍ମା ପୋଷଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ମଣିଷକୁ ଇତର ପ୍ରାଣୀବିଶେଷଙ୍କଠାରୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି । ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ ବଞ୍ଚିବା ଚାର୍ଲସ୍ ଡାର୍ଭିନ୍‌ଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦର ମୂଳନୀତି ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏହା ମଣିଷ ପାଇଁ ଅନେକାଂଶରେ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ମଣିଷ ତା'ର ପ୍ରଥାସିଦ୍ଧ ସମାଜବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଭାଙ୍ଗେ ଓ ଗୋଟିଏ ଯୁଗ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଯୁଗର ସୂତ୍ରପାତ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତ ସମାଜ ମଣିଷକୁ ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟ ବାନ୍ଧବିଚାର କରିବାର ଶକ୍ତି ଦେଇଥାଏ ଓ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବଦଳାଇ ନୂତନ ଯୁଗ ଗଢ଼ିବାକୁ ମନୋବଳ ଦିଏ । ତାଙ୍କ ମତରେ ମଣିଷ ଯେଉଁ ସମାଜରେ ବଞ୍ଚୁଛି, ସେ ସମାଜ ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ ଚଳିଯିବାରେ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ସରୂପ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ନାହିଁ । ମଣିଷ ତା'ର ବିବେକ ଅନୁସାରେ ଯୁଗକୁ ବଦଳାଇ ପାରିଲେ ସଂସାରର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ବୋଲି ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଅନେକତ୍ର କହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେଉଁମାନେ ସମକାଳୀନ ସମାଜ ଓ ଯୁଗକୁ ଅସାକାର କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଆମ ସମାଜରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଏ

ସଂପର୍କରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଉକ୍ତି ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇ ପାରେ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ମାନିନେଉଥିବା ମଣିଷ ଏହି ସଂସାରକୁ ଗଢ଼ିନାହିଁ, ଅମାନିଆ ଗଢ଼ିଛି । ଯୁଗକୁ ମାନିନେବା ଓ ତାହାରି ସହିତ ଖାପ ଖୁଆଇ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ମଣିଷ ଯୁଗର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ଯୁଗର ସାମାଜ ଏକମାତ୍ର ସାମାଜ ବୋଲି ମାନି ନେବାକୁ ଅସାକାର କରୁଥିବା ମଣିଷ ହିଁ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ନୂଆ ଯୁଗର ଅବତାରଣା କରାଇଛି ।”

ସେ ଦେଖେଇ କହିବାରେ ଓ ବିଦ୍ରୁପ କରିବାରେ ପାରଙ୍ଗମ । ତାଙ୍କର ବିଦ୍ରୁପାତ୍ମକ ଗଦ୍ୟର ଉଦାହରଣ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଅନେକତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏଠାରେ ଏହାର ଏକ ଉଦାହରଣ ଦେଖନ୍ତୁ- “ଭଗବାନ ଦଶଧରଯାକ ଏଇ ଭାରତରେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ସିଧା ସର୍ଗରୁ ଗଙ୍ଗାକୁ ଆଣି ଏଠି ବୁଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ବୁଢ଼ା କୁଆଡ଼େ ଆପଣା ଦୁଷ୍ଟରେ ନିର୍ଭୁଲ୍ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ବେଦୋଚ୍ଚାରଣ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଇହୁଦାଙ୍କର ହିନ୍ଦୁପରି ଆମର ସଂସ୍କୃତ ମଧ୍ୟ ଦେବଭାଷା ।” (ଶିଳା ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ- (୧୯୫୮)-ପୃ୧୬୨)

ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଚିରଋଜନ ମଣିଷ ସଂପର୍କରେ ଏତେ ଲେଖିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସବୁ ଲେଖକଙ୍କ ପରି ଅତୁପ୍ତର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ ମଣିଷକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ମଣିଷର ନ୍ୟାୟ ଅଧିକାର ଓ ମଣିଷପଣିଆର ସୁରକ୍ଷା ସକାଶେ ଏଯାବତ୍ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀ ଅବିରାମ ଗତିରେ ଚାଲିଥିଲା । ମଣିଷର ସମ୍ମାନ, ସାଧାନତା ଓ ସତନ୍ତ୍ରତା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏ ଉଦ୍ୟମ ଆହୁରି ପ୍ରସାରିତ ହେଉ ।

ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ
ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବ୍ରହ୍ମପୁର

ଚିତ୍ର ଦିଗନ୍ତ ପ୍ରାତଃ ସ୍ମରଣୀୟ

ଶ୍ରୀମତୀ ଜନକମଣିରା ସାହୁ

ସୋମବାର ୧୭ ତାରିଖ ଦିନ ଖବର କାଗଜ ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ କଥା ପଢ଼ି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମାହତ ହେଲୁ । ଏହାର ତିନି ଚାରି ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଦିନେ ସକାଳୁ ହଠାତ୍ କାହିଁକି କେଜାଣି ମୋ ସାମା ପ୍ରଫେସର ସାହୁ କହିଲେ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ଆଜି ଦେଖା କରିବାକୁ ଯିବି । କହିଲି ଅନେକ ଦିନହେଲା ଚିତ୍ରଭାଇ ଆଉ ଉଷା ମାତାମୂଳସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହେଉନି ତେଣୁ ମୁଁ ବି ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି । ସେଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ତାଲା ପଡିଥିବା ଦେଖି ମନ ଦୁଃଖରେ ଫେରି ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ଝିଅଟିଏ ପାଖ ଘରୁ ବାହାରି ଆସି କହିଲା, ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ତେଣୁ କଳିଙ୍ଗ ହସପିଟାଲରେ ଅଛନ୍ତି । ମୋର-କିଛି ଜରୁରୀ କାମ ପଡିଯିବାରୁ ମୁଁ ସେଦିନ ଆଉ ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ପ୍ରଫେସର ସାହୁ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଗଲେ । ହସପିଟାଲରୁ ଫେରି ଆସି ବହୁତ ମନ ଦୁଃଖରେ କହିଲେ, ଚିତ୍ରଭାଇ ଆଉ କଥା କହିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନାହାନ୍ତି । ମୁହଁରେ ଅକ୍ସିଜେନ୍ ମାସ୍କ ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୋର ତାଙ୍କୁ ଶେଷ ଦର୍ଶନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଚାଲିଗଲେ ।

ସେ ମହା ଦୁମ ହେଲେ ମୁଁ ତା ତଳର ଧୂଳି କଣାଟିଏ ମାତ୍ର । ସେହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିଷୟରେ ଲେଖିବାର ଶକ୍ତି ମୋର ନାହିଁ । କେବଳ ମୋ ଅନୁଭୂତିର କଥା ଲେଖୁଛି । ପ୍ରାୟ ୭୮-୭୯ ମସିହାର କଥା । ପ୍ରଥମେ ଆମର ତାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଆମେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜ କ୍ୟାମ୍ପସରେ ରହୁଥିଲୁ । ଚିତ୍ରଭାଇ ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ କାନ୍ଥରେ ଝୁଲାଇ ଦିଆଯିବା ମେଡିକାଲ କ୍ୟାମ୍ପସରୁ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ି ଆମ କଲୋନୀକୁ ଆସୁଥିଲେ । ରବିବାର ଦିନ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ର ହେଉଥିଲା । କେତେବେଳେ କବି ଅଧ୍ୟାପକ ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ସେଠାକ ଘରେ ତ କେତେବେଳେ ଆମ ଘରେ ହେଉଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର କେତେଜଣ ଅଧ୍ୟାପକ

ମଧ୍ୟ ଆସୁଥିଲେ । ସେଥିରେ ମୁଖ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଥିଲେ ଚିତ୍ରଭାଇ । ସେତେବେଳେ ମୋର ବିବାହ ମାତ୍ର ତିନି ଚାରି ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ଚିତ୍ରଭାଇ ଆସିବେ ବୋଲି ମୁଁ କେବଳ ଖାଦ୍ୟ ତିଆରି କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିଲି । ସେଥିରେ ମୋତେ ଅଶେଷ ଆନନ୍ଦ ମିଳୁଥିଲା । ଯାହା ହେଲେବି ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହ ଦେଉଛି ବୋଲି ଭାବି ଖୁସିରେ ଖାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେ ବହୁତ ସ୍ନେହ ଆଦର କରୁଥିଲେ । ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ହେଲେ ନାଁ ସବୁ ମନେ ରଖି ପିକୁ କେମିତି ଅଛି, ଲିପି, ଲିସା କେମିତି ଅଛନ୍ତି ଆଗେ ତାଙ୍କ ଭଲ ମନ୍ଦ ପଚାରନ୍ତି । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ କଥା ଶୁଣି ଆମେରିକାରେ ରହୁଥିବା ଆମ ପୁଅଝିଅ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ଚିତ୍ରଭାଇ ଥିଲେ ଏକ ଜ୍ଞାନର ଭଣ୍ଡାର । ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ଠାରୁ କବିତା ସାହିତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥନୀତି, ବିଜ୍ଞାନ ସବୁ ବିଷୟରେ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା । ସେ ଅନେକ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀମାନ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଶହରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପୁସ୍ତକର ସେ ଥିଲେ ରଚୟିତା । ସେ ଥିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଷ୍ଟବାଦୀ । କିଏ କିଛି ଭୁଲ୍ କଥା କହିଲେ ସେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସ୍ୱଷ୍ଟ ଭାବେ ଭୁଲଟିକୁ ସୁଧାରି ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଏବଂ ଆଲୋଚନାରେ ଏମିତି ଏକ ଆକର୍ଷଣ ଥାଏ ଯାହାକି ଅନ୍ୟମାନେ ଆପେ ଆକର୍ଷିତ ହେଇ ତାଙ୍କ କଥାକୁ ମନ ଦେଇ ଶୁଣନ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ମାନ ଦିଅନ୍ତି ।

ରେଭେନ୍ସା କ୍ୟାମ୍ପସରେ ଆଠ ନଅ ବର୍ଷ ରହିବାପରେ ଆମେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଚାଲିଗଲୁ । ତା'ପରଠୁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହେବା ଧୀରେ ଧୀରେ କମି ଆସିଲା । କେବଳ ପ୍ରଫେସର ସାହୁଙ୍କ ସହିତ ଟେଲିଫୋନ୍ କିମ୍ବା ଚିଠିପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଯୋଗଯୋଗ ଥିଲା ।

ବ୍ରହ୍ମପୁର

ଅମ୍ଳାନ ଜ୍ୟୋତିଶିଖା

ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର

ଆମର ପ୍ରିୟ ସୁହୃଦ, ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁକାମୀ, ଗୁରୁ, ସଖା ଓ ସୁଖ ଦୁଃଖର ସାଥୀ ଚିତ୍ର ଭାଇଙ୍କର ଦେହାବସାନ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗଭୀର ଶୋକାଘାତ କରିଛି । ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ଆମେ ବାପମା' ହେଉଣୁ ହେଲାପରି ଅନୁଭବ କରୁଛୁ । “ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳେ ଦେହ ବହି, ଦେବତା ହୋଇଲେ ମରଇ ।” ଏହା ଧୃବ ସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଖାଲି ଦେଇ ଚାଲିଥିଲେ - ଜ୍ଞାନରେ, ଶିକ୍ଷାରେ, ସୁଖଦୁଃଖରେ ଓ ସର୍ବଦା ସେ ଆମକୁ ଅକୃଷ୍ଣ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଆମର ମନକୁ ଦୃଢ଼ ଓ ଜ୍ଞାନରାଜ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରି ଚାଲିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତାମାତା ତାଙ୍କର ନାଁ ଦେଇଥିଲେ ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ । ସତରେ ସେ ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ସମସ୍ତଙ୍କର ଚିତ୍ରରଞ୍ଜନ କରୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଲେଖା ଓ ଚିଠି ମାଧ୍ୟମରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାହସ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲେ । ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମର ସବୁରି ଥିଲେ ଭାଇ । ଅତି ପ୍ରିୟ, ଅତି ନିଜର ଓ ନିଜ ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କଠାରୁ ଅଧିକ । ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଏକ ଖୋଲା ପୁସ୍ତକ ଭଳି । ସେ ଖାଲି ଦେଇ-ଯାଇଛନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷା, ଆଶା, ପ୍ରତିବଦଳରେ କିଛି ବି ଚାହିଁନାହାନ୍ତି ।

ସେ ଥିଲେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ । ସେ ଜୀବନ କାଳରେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ବିତାଇଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର କେତେ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ ସବୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛନ୍ତି ଓ ଆମପାଇଁ, ଉତ୍ତର ପିଢ଼ିପାଇଁ ଅନୁବାଦ କରିଯାଇଛନ୍ତି ପୃଥିବୀର ମହାନ କୃତିମାନଙ୍କରୁ ଅନେକ । ତାଙ୍କର ନିଜର ମୌଳିକ ରଚନାବଳୀ ଅନେକ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସେ ତାଙ୍କର ତୀକ୍ଷଣ ଶାଣିତ ବୁଦ୍ଧିମତା ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତା ଦ୍ଵାରା ରଖିମନ୍ତ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନାଶୈଳୀ ଅନନ୍ୟ । ବିଶୁଦ୍ଧ ପାଠକର ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଆଣିବାରେ ସେ ଥିଲେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ସାର୍ବଜନୀନତା, ବିଶ୍ଵପ୍ରାଣତା ଓ ମାନବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ

ତାଙ୍କର ଲେଖନୀ ଥିଲା ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ଚିତ୍ର ଭାଇ ଥିଲେ ଶିକ୍ଷକ, ଏକ ରକ୍ଷିପ୍ରତିମା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ, ଯୋଗୀ ଓ ସାଧକ । ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନନ୍ୟ ଓ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ । ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ଅନେକ ବିଷୟ ପଢ଼ାଇବାରେ ସେ ଥିଲେ ଧୂରନ୍ଧର । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଓ ବନ୍ଧୁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ଶୁଣି ହେଉଥିଲେ ହସ୍ତାତୁଟ । ତାଙ୍କର ମନନଶୀଳତା ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ ଶୈଳୀ ଓ ବିଷୟର ସୂକ୍ଷ୍ମତାକୁ ସେ ଶ୍ଳୋତା ଓ ପାଠକ ପାଖରେ ଅତି ସରଳ ସାବଲୀଳ ଓ ସୃଜନାତ୍ମକ ଶୈଳୀରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ସବୁ ଭାଷଣ ଲିଖିତ ପ୍ରବନ୍ଧ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ । ପ୍ରବନ୍ଧ ଧାରଣ ଓ ସ୍ଵରାଶ ଶକ୍ତିର ସେ ଥିଲେ ଅଧିକାରୀ । କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରନ୍ତି ସେ ଓ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ଭଳି ଯେଉଁ ପୃଷ୍ଠାରୁ ବି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଦ୍ଧାର କରିପାରନ୍ତି । ଦୀର୍ଘ ସାଧନା ଓ ତପସ୍ୟା ଦ୍ଵାରା ସେ ନିଜର ମନ, ପ୍ରାଣ ଓ ଶରୀରକୁ ସାଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ସେ ଥିଲେ ଜଣେ କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ । ଚିନ୍ତାଚରିତ ମଣିଷ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ । ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ପାଇଁ ଓ ବିଚରଣ ପାଇଁ । ସେ କୌଣସି ବୃତ୍ତିକୁ ଆପଣେଇ ନେଇ ସେଇଠି ଲାଖି ଜୀବିକା ଉପାର୍ଜନ କରି ନାହାନ୍ତି । ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରି ଜୀବନସାରା ବିଚରଣ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀ, ଗୋପବନ୍ଧୁ, ବିନୋବା, ସିନୋଜା, ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର, ଚାଗୋର୍ ଓ ପୃଥିବୀର ଅନେକ କ୍ରାନ୍ତଦର୍ଶୀ ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ଲେଖା ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଓ ନିଜର ଧାରଣ ଓ ମେଧା ଦ୍ଵାରା ନୂତନ ପୁସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆରେ ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମ ପାଇଁ ସେସବୁ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ପରି । ବହୁ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି ସେ । ସେଠାକାର ଭାଷା, ଜୀବନଶୈଳୀ ଗଭୀରଭାବେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ଆମ ପାଇଁ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ କେତୋଟି ରଚନା କରିଛନ୍ତି ଯାହା ତାଙ୍କ ବହୁପାଠ୍ୟତା ଓ ଗଭୀର ମନନଶୀଳତାର ପରିଚୟ ଦିଏ । ସେ ସେହି ଦେଶ ମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ, କଳା, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଦର୍ଶନ ଏବଂ

ରାଜନୀତି ସବୁ ଗଭୀର ଭାବେ ଅନୁଶୀଳନ କରି ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ଆମପାଇଁ ଓ ଉତ୍ତର ପିଢ଼ି ପାଇଁ ରଖିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । “ବିଶ୍ୱକୁ ଗବାକ୍ଷ”, “କାଳକୁ କକୁଳ” ଇତ୍ୟାଦି ସେସବୁର ନମୁନା । ଆମେରିକାରୁ ଆସିଲି, ଏର୍ଡେଲ୍ ଇସ୍ରାଏଲ୍, ଭାରତରୁ ଚାନ୍, ତେନ୍‌ମାର୍କ ଚିଠି ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ଯେଉଁମାନେ ପଢ଼ି ଛନ୍ତି ସେମାନେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରନ୍ତି ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରଚନା ଶୈଳୀର ଧାରା ଓ ମନନଶୀଳତା । ‘ଜାତିରେ ମୁଁ ଯବନ’, ‘ଶାଳାତୀର୍ଥ’, ‘ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ’ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଆମେ ଜାଣିପାରିବା ସେ କେତେ ବିଷୟର ଗଭୀରତାକୁ ଯାଇ ପାରୁଥିଲେ ଓ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟକୁ ପାଠକ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରୁଥିଲେ । ସତ୍ୟକୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥିଲେ ଓ ପାଠକ ଆଗରେ ଥୋଉଥିଲେ । ସେଥିରେ ଥିଲା ତାଙ୍କର ମୌଳିକତା । ‘ରୋହିତର ତାଏରୀ’ ତ ଅନନ୍ୟ । ମା’ଙ୍କର Prayers and Meditations ପରି ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାଦଶଶତ୍ୱ ଖାଲି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଚିରଭାଇଙ୍କର ଭାଷା ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଥିଲା ଅନନ୍ୟ । ସେ ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲେ ତାକୁ ସାଧ୍ୟ କରି ଛାଡ଼ୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଅନେକ ଭାଷାରୁ ଆମପାଇଁ ଅମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାନୁବାଦ ଥୋଇଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆତ୍ମଜୀବନୀ ‘ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା’ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ସୃଷ୍ଟି । ଭାଷାଶୈଳୀ ସତତ୍ୱ ଚିରଙ୍ଗଜନୀୟ । ପାଠକ ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ କଲାମାତ୍ରେ ଜାଣିପାରିବ ଚିରଭାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେ ଗୋଟିଏ ନିଚ୍ଛକ ଅଭିଧାନ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଅନେକ ଭାଷାରୁ ଶବ୍ଦ ଆଣି ସମୃଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ଆଦିବାସୀ ଭାଷାଠାରୁ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ଭାଷା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ।

ଚିରଭାଇ ଥିଲେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ପାଇଁ । ସାଧାରଣ ମଣିଷର ସୁଖଦୁଃଖର ସାଥୀ । ୬୩ ବର୍ଷର ସାଧାନତା ପରେ ଭାରତରେ ଯେ ଗରିବ ଅଛନ୍ତି, ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ନା ଅଛି ଘର, ଶିକ୍ଷା ନା ରୋଜଗାର । ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ଅନେକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତ । ମା’ ଓ ଶିଶୁ

ପୁଷ୍ଟିହୀନତାର ଶିକାର । ଗର୍ଭବତୀ ମା’ ଭୃଣହତ୍ୟା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି । ନା’ ଅଛି ଭଲ ଚିକିତ୍ସା ନା ଖାଦ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ଲେଖନୀ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଶାଣିତ । ଅନେକ କୃତିରେ, ପ୍ରବନ୍ଧରେ, ଖବରକାଗଜର ସ୍ତମ୍ଭରେ ସେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନିର୍ଭୀକତା ଥିଲା ଦୈବୀପ୍ରେରିତ । ସାହସୀ, ବୀର ଯୋଦ୍ଧାର ହୃଦୟ ଓ ମନ । ନିର୍ଭୀକତାର ଅସ୍ତରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରାଭୂତ କଲେ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟ ଥିଲା ପ୍ରେମପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେ ଶତ୍ରୁକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀକୁ ସୁହୃଦବୃତ୍ତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ତାଙ୍କର କେହି ଶତ୍ରୁ କି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ନଥିଲେ । ଯଦିତ ସେ ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ, ତାହା ଥିଲା ଗଠନମୂଳକ ସମାଲୋଚନା । ଜଣକର ଦୋଷତ୍ରୁଟି ସୁଧାରିବାର Constructive Criticism । ସେଥିପାଇଁ କେତେକ ତାଙ୍କୁ ଭୁଲ୍ ବୁଝିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପରେ ତାଙ୍କ କଥାର ସତ୍ୟତା ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେ ଦୀର୍ଘକାଳ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର କୋଣ କୋଣ ବୁଲି ଯିଏ ଯାହା ଦେଲା, ଯୋଉଠି ଯାହା ମିଳିଲା ନିର୍ବିକାର ଚିରରେ ଗ୍ରହଣ କରି କାର୍ଯ୍ୟକରି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ଉପଦେଶ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରିଣୀ ଶକ୍ତି ଅତୁଳନୀୟ । ସେ ଥିଲେ ଦୂରଦ୍ରଷ୍ଟା । ଯାହା ଆଗକୁ ଦେଖୁଥିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥିଲେ, ସିଧା କହୁଥିଲେ । କୌଣସି ସାଲିସ୍ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ତଥାକଥିତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ତାଙ୍କୁ ଡରୁଥିଲେ ଓ ଭୁଲ୍ ବୁଝୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେଥିରେ କୌଣସି ଦ୍ୱିଧା ନାହିଁ, ନା ଥିଲା ଅନୁଶୋଚନା । ଭାରତ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ପାଣି ପବନ ତାଙ୍କଭଳି ଜଣେ ସତ୍ୟଦର୍ଶୀ ଓ କ୍ଳାନ୍ତିକାରୀ ଦ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କର ସମାଲୋଚନାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା । ତଥାପି ଆମଭଳି ଅନେକ ତାଙ୍କୁ Socrates ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ବିଶେଷକରି ମୁଁ ତାଙ୍କର ସାଲିସ୍‌ବିହୀନ ସଂଗ୍ରାମ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଥିଲି ଗଭୀର ପ୍ରଞ୍ଜସକ ଓ ଅନୁଗାମୀ । ସେ ଅନେକ ଥର

ସମ୍ମିଳନୀରେ ତାଙ୍କୁ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶାଣିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରେରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ହୁଏ ଆହୁତିତ ଓ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ । କିନ୍ତୁ କେତେକଙ୍କର ହୁଏ ଗାତ୍ରଦାହ ଓ ଗାଦି ଚାଲିଯିବାର ଭୟ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ମାତୃଭବନ ସମ୍ମିଳନୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ଏହା ଏକ ନିଜ୍ଜକ ସତ୍ୟକଥା । କିନ୍ତୁ ସେ ଥିଲେ ଅଦମନୀୟ ଏକାଙ୍କ ଯାତ୍ରୀ । ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ବା ନକରନ୍ତୁ ସେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀ ଚାଳନା ଦେହାବସାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲୁ ରଖିଥିଲେ । ଅଶୀତିପର ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଧୀଶକ୍ତି ଥିଲା ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ସେ ଘଣ୍ଟାକାଳ ପ୍ରତିଦିନ ଲେଖନୀ ଚାଲୁ ରଖିଥିଲେ । ଜଣେ ମାନବପ୍ରେମୀ ଭାବରେ ଥିଲେ ଅନନ୍ୟ ଓ ଅତୁଳନୀୟ । ଅନାବିଳ ପ୍ରେମ ସ୍ନେହଭରା ହୃଦୟରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଜୟ କରି ପାରୁଥିଲେ । କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟ ବା ଅସୂୟା ନଥିଲା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି । ସେ ଥିଲେ ରକ୍ଷିପ୍ରତିମ ଓ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ । ଗୀତାର ଭାଷାରେ “ଦୁଃଖେଷୁ ଅନୁଦବିଗ୍ନମନଃ ସୁଖେଷୁ ବିଗତସ୍ବହଃ, ବୀତରାଗ ଭୟକ୍ରୋଧଃ ସ୍ଥିତଧୀଃ ମୁନିରୁଚ୍ୟତେ ।” “ବିଦ୍ୟାବିନୟ ସମ୍ପର୍କେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଗର୍ବାହସ୍ତିନୀ, ଶୁନିର୍ଭୋବ ଶ୍ବପାକେ ଚ ପଣ୍ଡିତଃ ସମଦର୍ଶନଃ ।” ସେ ଥିଲେ ପଣ୍ଡିତ ସେଥିପାଇଁ ସମଦର୍ଶୀ - ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସେ ବାଣ୍ଟିଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଅନାବିଳ ପ୍ରେମ ।

ଚିରଭାଇ ଥିଲେ ଶିଶୁଭଳି ସରଳ । ତାଙ୍କର କ୍ରୋଧ ଥିଲା ରକ୍ଷିପ୍ରତିମ- ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମୁଖ ଓ ଖୋଳପା ଛତାଇବାର କ୍ରୋଧ । କୃତ୍ରିମତା ଓ ଅବାସ୍ତବତାକୁ ସେ ଉଖାଡ଼ି ଫିଙ୍ଗିଥିଲେ ତାଙ୍କର ପାଠକ, ଶ୍ରୋତା ଓ ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କୁ । ତାଙ୍କର ଗୁଣାବଳୀ ସବୁ ଅନୁକରଣୀୟ । କାହାକୁ କଷ୍ଟ ନଦେଇ ଉଦାହରଣ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ସେ । ୬୬ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ବୟସରେ ମାଟି ବୋହିଛନ୍ତି ମୋ ଭଳି ଗମାବର୍ଷର ଯୁବକଠାରୁ ଅଧିକ ଏକ ଶିବିରରେ । ଅନ୍ୟପାଇଁ ପ୍ରେରଣା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କର୍ମରେ ସେ ଥିଲେ ଅନ୍ୟନ୍ୟ । ବାକ୍ୟ ଓ କର୍ମରେ ଥିଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ।

ଜୀବନସାରା ସଂଗ୍ରାମ, କର୍ମ, ଜ୍ଞାନ, ପ୍ରେମ ଓ ଭକ୍ତିର ସମନ୍ୱୟର ମୁର୍ତ୍ତିମତ ପ୍ରତୀକ ଥିଲେ ଚିରଭାଇ । ସେଭଳି ପ୍ରତିଭା କୋଟିକରେ ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

ଚିରଭାଇ କୌଣସି ପଦପଦବୀ, ପୁରସ୍କାରକୁ ଭୂଷେପ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନେକ ଯତାଯାତ୍ନିବା ପଦବୀକୁ ସେ ବିନପ୍ରତାର ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛନ୍ତି । ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗଢ଼ି ଅନେକ ଜୀବନ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ଅବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରୁଥିଲେ । କେତେ କେତେ ସଙ୍ଗଠନର ଦାୟିତ୍ବ ତୁଲାଇଛନ୍ତି । ଦିନରେ ୨୪ଘଣ୍ଟାରୁ କିଛି ଘଣ୍ଟା ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ସବୁବେଳେ କାମ, ଲେଖା ଓ ସାଧାର୍ଯ୍ୟ । ମଣିଷକୁ ଆତ୍ମାରୂପେ, ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପେ ଯିଏ ଦେଖେ ମଣିଷକୁ ସିଏ କ’ଣ ଶୋଷଣ କରିବ ? ଏହି ହେଲା ଚିରଭାଇଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ।

ସେ ଥିଲେ ଏକାଧାରରେ ଚିନ୍ତାମାୟକ, ବ୍ରାହ୍ମଦର୍ଶୀ, ଦାର୍ଶନିକ, ରକ୍ଷି, ପଣ୍ଡିତ ଓ ଦରଦୀ ପ୍ରଜ୍ଞାବାନ ପୁରୁଷ । ଆବିଳତା ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିନାହିଁ । ଅନ୍ୟର ଯୁକ୍ତିକୁ ସେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ସମାଲୋଚନାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରନ୍ତି ଓ ଆଗକୁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ନା ଥିଲା ଗର୍ବ ନା ଅହଂକାର ନା ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ବା ଆତ୍ମପ୍ରଚାର । ‘ଆମାରେ ଯେନ୍ ନାକରି ପ୍ରଚାର ଆମାର ଆପନ୍ କାଜେ ।’ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତିକୁ ସେ ମର୍ମେ ମର୍ମେ, ଛତ୍ରେ ଛତ୍ରେ ଜୀବନରେ ପୁଟାଇଛନ୍ତି । ଏତେବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ ଆମଭଳି ସାଧାରଣ ଲୋକର ହାତ ପାଆନ୍ତାରେ ଆମେ ପାରିଥିଲୁ । ତାଙ୍କୁ ଅନେକବାର exploit କରିଛୁ । ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ନିଜକୁ ଦେଇଦେଉଥିଲେ । ନିଅ ଯେତେ ପାର ସେତେ ନିଅ ଓ ହୋଇଉଠ ଅନ୍ୟକିଛି । ନିଜକୁ different ଭାବେ ସମାଜରେ ଠିଆ କରାଅ । ମା’ଙ୍କ ଭାଷାରେ “do not adopt to life as it is.” ମାତୃଭୂମିକୁ ଶୋଷଣ ନକରି ତା’ର ସେବାରେ ବ୍ରତୀ ହୁଅ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖ । ତୁମଠାରୁ ଉଣା ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଠେଇବାରେ ଚେଷ୍ଟିତ ହୁଅ । ଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରବୃଦ୍ଧ ହୁଅ, କର୍ମରେ ଅର୍ଜୁନ ହୁଅ,

ଭକ୍ତିରେ ରବାହୁନାଥ ହୁଅ । ଚିର ଭାଜ ଥିଲେ ପଥଦର୍ଶକ
ଓ ବିପ୍ଳବୀ । ସଂସାରର ପଟ୍ଟପରା, ଧାର୍ମିକତାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ
ସେ । ସେ ଥିଲେ ବିଶ୍ୱମାନବ, ଦେବୋପମ ମାର୍ଗଶ୍ଚ ।
ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ବା ରାହୁଳ ସଂସ୍କୃତାୟନଙ୍କ ଭଳି ରଷି ଓ
ପରିବ୍ରାଜକ । ଯୁଆଡେ ଯାଜଛନ୍ତି, ଖାଲି ଦେଇଛନ୍ତି ଓ
ଯିଏ ଚାହିଁଛି ତା'ଠାରୁ ନେଇଛି । ପରିବାର, ଘର ସାର୍ଥରୁ
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ ସେ । ତାଙ୍କଭଳି ମାନବ ଏଇ ଓଡ଼ିଆ ମାଟି ଜନ୍ମ
ଦେଇ ନିଶ୍ଚୟ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିଥିବ । ତାଙ୍କର ସାମ୍ବିଧ୍ୟ,
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଓ ଜ୍ଞାନର ଆଲୋକ ଆମେମାନେ କିଛି ପାଇଥିବାରୁ
ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରୁଛୁ । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଥିଲେ
ଅନ୍ୟପ୍ରକାରର । ତାଙ୍କର ଖାମୋଶୀରେ ମୃତ୍ୟୁସହିତ ସଂଗ୍ରାମ
କରୁଥିବା ବେଳେ ଜଣେ ଭାଇକୁ ଲେଖା ଆଣିଛ ନା ନାହିଁ
କହିଥିଲେ ଓ ଲେଖା ଆଣି ଆସିବ ଯାଅ ବୋଲି ଆଦେଶ
ଦେଇଥିଲେ । ଏଭଳି Other Worldly ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ବିରଳ ।
ଅନ୍ୟ ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ା ମଣିଷ ଥିଲେ ସେ । ସର୍ଗରୁ
ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥିବା ଜଣେ ଦେବୋପମ ରଷି ବା ଦେବତା
ଥିଲେ ସେ । ବେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ Surya, ଦକ୍ଷିଣା ଓ
ସରମାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିମତ୍ତ ପ୍ରତୀକ ଥିଲେ ସେ । ସେ ଥିଲେ
ଆମ ଜ୍ଞାନ ଆଲୋକର ପ୍ରଦୀପ । ସେ ଥିଲେ
“ଆତ୍ମଦୀପ” । ଅନ୍ୟକୁ ଆଲୋକିତ କରିଛନ୍ତି ଓ
କରୁଥିବେ ତାଙ୍କ କୃତି ମାଧ୍ୟମରେ । ସେ ଆଲୋକର ଘଟ
ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ମୃତ୍ୟୁ ତାଙ୍କର ଶରୀରକୁ ନେଇ
ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଆମ ହୃଦୟରେ ଜୀବନ୍ତ ଅଛନ୍ତି ଓ
ରହିଥିବେ । ସେ ଆଲୋକର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ଶେଷ ନାହିଁ ।

ଜନ୍ମୁଛି ଓ ଜନ୍ମୁଥିବ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ଚାହୁଁଥିବ, ତାଙ୍କୁ
ଖୋଜୁଥିବ ସେ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କର କୃତି ମାଧ୍ୟମରେ
ଦେଖାଦେବେ । ସେ ତାଙ୍କୁ ପାଉଥିବେ । ଆମପାଇଁ ସେ
ଅମର, ସେ ଅମ୍ଳାନ ଜ୍ୟୋତି । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ ।
ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଚିର ଅମର କରି ରଖିଥିବୁ ଆମ ହୃଦୟ
କନ୍ଦରରେ । ସେ କେବେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟ କରିନାହାନ୍ତି ।
ତାଙ୍କର କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ ହେଲାପରେ ଦେହ ଛାଡ଼ି ଆଉ
ଗୋଟିଏ ଦେହ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ଅବର୍ତ୍ତମାନ ।
ତେଣୁ ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଚିରଭାଜ ଆମ ଭିତରେ
ସଦାସର୍ବଦା, ଅହର୍ନିଶି ଥାଆନ୍ତୁ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଭାଷାରେ-
“Death is but changing of robes to wait in the
wedding garments at the eternal's gate.”

Fear of Death

Collected Poems

ତେଣୁ ଆମେ କାନ୍ଦିବାନି । ପଡ଼ିବା, ଆହୁରି ପଡ଼ିବା
ଓ ତାଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରୂପାନ୍ତରିତା କରିବା ଓ ଅନ୍ୟକୁ ବିତରଣ
କରିବା ଯାହାକି ଆମକୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବ ।
ସେ ଆମ ଭିତରେ ରହି ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନିଶ୍ଚୟ କରିବେ ।
ତେଣୁ ବନ୍ଧୁଗଣ ଆସନ୍ତୁ, ଆମେ ଯେଉଁ ନୂତନ ପୃଥିବୀ
ଆସୁଛି ସେଥିପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା । ମା'ଙ୍କ ଉକ୍ତି-
The world is preparing for a big change, will
you help ? ଏହାର ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ଓ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ
ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ।

ନୂଆପଡ଼ା, କଟକ

ପ୍ରେମ ଓ ଆନନ୍ଦର ସମାହାର

ଶ୍ରୀ ସୁଦର୍ଶନ ଖୁବିଆ

ଚିତ୍ରଭାଜକ ଲେଖା ପଢ଼ି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା ପାଇଁ ମନ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଯିଏ ଥରେ ଦେଖେ ସେ ତାଙ୍କ ପାଲରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ପ୍ରେମରେ ତାଙ୍କ ଜାଲରେ ଧରା ଦିଏ । ସାରା ଜୀବନ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଯାଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଇଥିଲି । ୨୪ (ଚବିଶ) ବର୍ଷକାଳ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିଥିଲି । ତାଙ୍କ ଘର ମଧ୍ୟ ୫/୬ଦିନ ଜଗିଥିଲି । ପାଠଚକ୍ର, ଶ୍ରମଶିବିର, ଅଧ୍ୟୟନଶିବିର ଜରିଆରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପରିଚୟ । ତା'ପରେ ବନ୍ଧୁତା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠଚକ୍ର ମୁଁ ଯାଇଥାଏ । ସେ ଅନେକ କଥା ପାଠଚକ୍ର ମାନଙ୍କରେ କହନ୍ତି । ତା'ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ କଥା ଅନେକ ଭାଇଅପା ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଥିବେ । ଆଶ୍ରମର ଦାମୋଦର ରେଡ଼ିକ୍ କନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ କଥା ସେ କହନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଆଶ୍ରମରେ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସେ ଲାଳିତପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ଚିତ୍ରଭାଜ ଥରେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, ଚନ୍ଦ୍ରା ତୁମେତ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପାଳିତ ହୋଇଥିଲ, ତାଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ଥିଲ, କହିଲ ଦେଖି ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ବିଶେଷ ଗୁଣ କ'ଣ ଥିଲା ଯାହା ତୁମକୁ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ସେ କହିଲେ, ଭାଇ, ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଥିଲୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବୁଥିଲୁ ସତେ ଯେମିତି ଶ୍ରୀମା ମତେ ଏକା ବେଶି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଚିତ୍ରଭାଜ କହିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଏହା ଭାଗବତର କଥା । ଭାଗବତର ଗୋପଲାଲାରେ ଅଛି ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯେତେବେଳେ ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ, କଦମ୍ବ ଗଛରେ ବସି ବଂଶୀ ବଜାଉଥିଲେ, ବଂଶୀଶ୍ରବଣ ଶୁଣି ଗୋପାମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ସତେ ଯେମିତି ବଂଶୀ ମୋର ନାଁ ଧରି ଡାକୁଛି । ଘରୁ କାମଧନ୍ୟା ଛାଡ଼ି ଗୋପାମାନେ ଦୋଉଡ଼ା ଦୋଉଡ଼ି ହୋଇ ଯମୁନା କୂଳରେ ପହଞ୍ଚୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋପୀ ଭାବୁଥିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୋତେହିଁ ବେଶି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲୁ ଆମେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବୁ ଚିତ୍ରଭାଜ ମୋତେ ହିଁ ବେଶି ଭଲ ପାଆନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ଭଲ ପାଇବାରେ ପର ଆପଣା ଭେଦ ଭାବ ନଥିଲା । ସେ ଯାହାକୁ ଦେଖୁଥିଲେ ଆପଣାର କରି ନେଉଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ବାଟ ଚାଲୁଥିଲେ, ଅନ୍ୟକୁ ବାଟ ଚାଲିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଚିତିବା ଥିଲା ଭୟଙ୍କର । ପାଠଚକ୍ର ସମୟ ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ଟିକିଏ ଡେରିରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ କୌଣସି କାରଣବଶତଃ ଯଦି ନଯାଇ ହେଲା ତାଙ୍କୁ ଆଉ ସମ୍ଭାଳେ କିଏ ! ତଥାପି ଆମର କିଛି ଅଭିମାନ ନଥାଏ । ତାଙ୍କରି ପାଖେ ଲେସେତି ହୋଇ ବସୁ । ଗୁଞ୍ଜିହୋଇ ସେଠାକୁ ଯାଉ । କେତେ ବେଳେ ଓଷାଦ୍ କହି ସିନେମା ଗୀତଟିଏ କହି ମନ ଭୁଲେଇ ଦିଅନ୍ତି । ରବୀନ୍ଦ୍ର ଫରାଦ ଫକ୍ତି ଅନୁସାରେ -

ଦୁଃଖେର ପରେ ପରମ ଦୁଃଖେ ଚାରି ଚରଣ ବାଜେ ବୁଝେ
ସୁଖେ କଖନ୍ ଗୁଲି ଯେ ସେ ଦେଇ ପରଶ୍ରମି
ଓଢ଼ଯେ ଆସେ ଆସେ ଆସେ ତୋରା ଶୁନିବ୍ କି ସୁନି ସୁନିକା
ତା'ର ପାୟେରୁ ଧୋନି । ।

ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ହୃଦୟ ଥିଲା ଖୋଲା ପୁସ୍ତକ । ଯେ କେହି ଏହାକୁ ପଢ଼ି ପାରୁଥିଲେ । ଯଥାର୍ଥରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକ 'ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା' ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଲୋକ ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଆସନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୁଖା ନଥାଏ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ମୁଖା ଖସିପଡ଼େ । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଛୁରୀ ଧରି ଆସନ୍ତି ତାଙ୍କ ହାତରେ ଛୁରୀ ନଥାଏ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଛୁରୀ ଖସିପଡ଼େ । ଯାହାକୁ ଯେମିତି ଦେଖୁଥିଲେ ସିଧା ସିଧା ମୁହେଁ ମୁହେଁ ପ୍ରେମରେ ସେମିତି ଥଟ୍ଟାକରି ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । କାହାରି ସମାଲୋଚନାରେ ମଧ୍ୟ କ୍ରୋଧ କରୁନଥିଲେ କିମ୍ବା ଦବି ଯାଉନଥିଲେ । କାହାରି ପଛରେ କିଛି କହିବାର ମଧ୍ୟ କେହି ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି । କାଳର ଗର୍ଭରେ ତ ସମସ୍ତେ ଜାନ ହେବେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବହି ଖୋଲିଦେଲେ ସେ ଦେଖାଯିବେ । ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଭିବ । ତାଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ପାଠଚକ୍ର, ଶ୍ରମଶିବିର ସବୁ ଚାଲିବ । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଭାଜଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଅପୂରଣୀୟ ।

କପିଳେଶ୍ଵର, ଭୁବନେଶ୍ଵର-୨୫୧ ୦୦୨

ଆମରି ମଧ୍ୟରେ ଦେବଦୂତ

ଶ୍ରୀ ଜିଜ୍ଞାସା ପାଣି

ହଁ, ଆଉ କୌଣସି ଭାଷା ପାଠନାହିଁ ତାକୁ ସମୋପନ କରିବାକୁ । ଏମିତିତ ସେ ସାରା ଦୁନିଆ ପାଇଁ ଚିତ୍ରଭାଷା ରୂପେ ପରିଚିତ । କିନ୍ତୁ ଗୁଣ, କର୍ମ ସବୁଥିରେ ତାକୁ ଦେବଦୂତ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ଆରୋହଣ ଓ ଅବତରଣ ଏସବୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦର୍ଶନର ଏକ ଏକ ଶବ୍ଦ କେବଳ ନଥିଲା । ସେ ଉଚ୍ଚତର ଚେତନାରେ ଥାଇ ଆମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଆଉଟି ଆସୁଥିଲେ । କାଶୀପୁରଠାରୁ ବିଲାତ ଯାଏଁ ସବୁଠି ତାଙ୍କର ଛାପା ଛାଡିଯାଇଛନ୍ତି । ଛାଡିଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି କହିପାରୁନି କାହିଁକି ନା ସେ ଆମରି ଭିତରେ ଖେଳିଯାଇଛନ୍ତି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ ଯେତେବେଳେ ସେ ପାଉଥିବା ଲମ୍ବାପାକୁ ପୁଣିଥରେ ବିନିଯୋଗ କରି ସେଥିରେ ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତୁସବୁ ଦୂରଦୂରାନ୍ତକୁ ପଠାଉଥିଲେ । ପାଉଥିବା ତାକଟିକଟ ସବୁକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ସଜାଇ ରଖୁଥିଲେ । ଯେଉଁଥିରେ ସେ ହାତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସେ ପାରଦର୍ଶିତା ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ନାହିଁ ତାଙ୍କର ଗର୍ବ କି ଅହମିକା । ବରଂ ସେଥିରୁ ସାରତକ ସଂଗ୍ରହ କରି ସମାଜରେ ଏକ ସଂସ୍କାର ଆଣିବାକୁ ଅହରହ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ପଢୁତା ହାସଲ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ମାତୃଭାଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାରେ ସାରା ଜୀବନ ସେ ସଂଗ୍ରାମ କରିଚାଲିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କରି ପୁସ୍ତକ ବେଶ୍ ଆଦୃତ ହୋଇ ପାରିଛି । କଥା ଛଳରେ

ସେଦିନ ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସାହିତ୍ୟିକ କହିପକାଇଥିଲେ ଯେ ଆମ ସାହିତ୍ୟର ମେରୁଖୁଣ୍ଟ ବା ମଝିଖୁଣ୍ଟା ଉପୁଡିଗଲା । ପ୍ରକୃତରେ ସେ କେବଳ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଦର୍ଶନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ କାମ ସବୁ କରିଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ଆଗାମୀ କେତେ ପିଢ଼ିଯାଏଁ ଆମକୁ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଇଚାଲିଥିବ । ତାଙ୍କପରି ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ବୋଧେ ଓଡ଼ିଶା କାହିଁକି ସାରା ପୃଥିବୀରେ ବିରଳ । ବିଦ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ କୌଶଳ ସବୁଥିରେ ସେ ଦକ୍ଷଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ କେବେ ପେଷାବାଦେ କାହାର ଉପକାର କଲେ ସେ ଉପକୃତ ହେବା ଲୋକଠାରୁ ବେଶି ଖୁସି ହେବାର ଅନୁଭବ ହେଉଥିଲା । ଥରେ କହୁ କହୁ କହିଲେ ଦେବାରେ ଆନନ୍ଦ ନା ନେବାରେ ଆନନ୍ଦ । କେଉଁଟା ବେଶି କହିପାରିବା । ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭ ହେଲାକୁ କହିଲେ ମା'ମାନଙ୍କୁ ଯାଅ ପଚାରିବ । ସେମାନେ ଖୁଆଇ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛନ୍ତି ନା ଖାଇକରି । ସାରା ଜୀବନ ସେ କେବଳ ଦେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ପଢ଼ିବା ଫେରାଉବାକୁ ଆସେ, ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତା'ର ବିନିଯୋଗ ଅନ୍ୟଜଣେ ଅଭାବୀ ବ୍ୟକ୍ତିଲାଗି କରନ୍ତି । ଥରେ କହିଲେ ମୁଦ୍ରାର ଉପଯୋଗ ବିନିମୟ ହେବା ପାଇଁ ହିଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତେଣୁ ତା'ର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । କ୍ଷମତା ପ୍ରତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାଶ୍ରୟ ଥିଲେ ସେ । ତାଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଯଦି ଅନୁସରଣ କରାଯିବ ତେବେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରାନ୍ତି ସମାଜରେ ଆସିବା ନିଶ୍ଚିତ । ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିପ୍ରତି ଗଭୀର ଭାବେ ମଥାନତ କରୁଛି ।

ଭାରତୀୟ ଦୂରସଞ୍ଚାର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ, କଟକ

ଚିର ଦିଗନ୍ତ ଭାଇଙ୍କ ଚିଠି

ଶ୍ରୀମତୀ ସୌରବୀକି ମହାନ୍ତି

ସ୍ନେହର ଭଉଣୀ,

ଶାଳବଣୀ ଚିଠି ଦେବାକୁ ଭାରୁଥିଲି । କାଲି ଡାକରେ ତୁମର ଚିଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭଗବାନଙ୍କର । ଏହି ସଂସାରର କାର୍ଯ୍ୟରେ କେତେଦୂର ଲାଗିବ ବା ନ ଲାଗିବ, ସେକଥାଟି ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ମାତ୍ର ଏହି ଅସଲ କାମଟିରେ ଆମେ ଯେପରି ପରସ୍ପରକୁ ସତେ ବଳ ଦେଇ ପାରୁଥିବା । ସେଥିଲାଗି ଭଗବାନଙ୍କର ଏହି ସଂସାରରେ ପରସ୍ପରର ପରିଚୟରେ ଆସିଛୁ । ଏହା କମ୍ ଭାଗ୍ୟର କଥା ନୁହେଁ । ଆମେ ଏତେ ଏତେ ମଣିଷଯେ ବାଟଟିକୁ ଚାଲୁଛୁ ତାହାହିଁ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା । ଆମେ ତାହା ସାକାର କରିବା ଓ କୃତଜ୍ଞ ରହିବା ।

ନଭେମ୍ବର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ତୁମର ସେଠାରେ ଏକ ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିର ହେବାର କଥା ହୋଇଛି । ତୁମେ ସେକଥା ଶୁଣି ସାରିବଣି, ସେତିକିବେଳେ ଆମେ ପାଞ୍ଚଦିନ ଏକାଠି ରହିବା । ଆମର ସେହି ଶିବିରରେ ‘ଯୋଗସମନ୍ବୟ’ ଗ୍ରନ୍ଥର ଯେଉଁ ପ୍ରଥମ ୫ ଅଧ୍ୟାୟର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଆଲୋଚନା ହେବ ତାହାହିଁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଫିଟାଇ ଦେବ । ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଉନ୍ମୋଚନରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେବ । ଉନ୍ମୋଚନ ଦ୍ଵାରା ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ କ’ଣ ଘଟିବ ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଶିବିରପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ।

୨୦-୨୫ ଜଣ ଭିତରେ ଆଗ୍ରହୀ କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଏହି ଶିବିରରେ ଶିବିରାର୍ଥୀଭାବେ ଠିକ୍ କରିବା ଲାଗି ରଶ୍ମିଭାଇ ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ତାଲିକାକୁ ସେ ବାବାଜୀ ମହାରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇବେ । ସେ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସେ ଯଥାସମୟରେ ଅବଶ୍ୟ କରିବେ । ଆମେ ନଭେମ୍ବର ୨୫ରୁ ୨୯ଯାଏ ଏହି ଶିବିରଟି କରିବା । ୨୪

ସନ୍ଧ୍ୟା ସୁଦ୍ଧା ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ସେଠିକା ପାଇଁ ଏହି ତାରିଖ ଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ହେବ ତ ? ଦୁହେଁ ମିଶି ମୋତେ ଜଣାଇବ ।

ସେତେବେଳେ ଯଦି ସେଠାରେ ମଶ୍ଵାରି ଦରକାର ହେଉଥିବ, ତେବେ ଲେଖିବ । ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ମଶ୍ଵାରି ନେଇକରି ଯିବି । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ ଭଦ୍ରକ ଓ ଆନନ୍ଦପୁର ଦୁଇଟା ବାଟରୁ କେଉଁଟାରେ କମ୍ ସମୟ ଲାଗିବ, ଜଣାଇବ । ଶାଳବଣି ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ କେଉଁଠାରେ ବସରୁ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ହୁଏ, ରଶ୍ମିଭାଇ ମୋତେ କହିଥିଲେ, ମୁଁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ଆଉ ଥରେ ଜଣାଇବ । ଅନ୍ତତଃ ତୁମେ ଦୁହେଁ ‘ଯୋଗ-ସମନ୍ବୟ’ ର ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚ ଅଧ୍ୟାୟ ପଢ଼ି ପକାଇଥିବ । ଶିବିରକୁ ଆସୁଥିବା ବନ୍ଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଗରୁ ପାଠ କରି କିଛିତ୍ ମନେ ରଖିଥିଲେ ତାହା ଆମର ଆଲୋଚନା ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଗଭୀର ଏବଂ ଅନୁଭବଭିତ୍ତିକ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଖଣ୍ଡଗିରିରେତ ଶିକ୍ଷକ ସମାବେଶ ଆଗାମୀ ତା. ୧୧ ରେ ହେଉଛି । ସେତେବେଳେ ରଶ୍ମିଭାଇଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାହେବ ବୋଲି ଆଶା କରୁଛି । ତେବେ ସେତିକିବେଳେ ବାକି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଯାଇ ପାରିବ ।

ରାଜପାଳଙ୍କଥା ରଶ୍ମିଭାଇ କହିଥିବେ । ତୁମେ ଆସିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେଠାରେ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଖୋଜିଥିଲି । ସେମାନେ ଥିଲେ ଆହୁରି ଖୁସିର କଥା ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ତୁମେ ଚାରିଜଣାଯାକ ମୋର ଆନନ୍ଦ, ସ୍ନେହ ଓ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜାଣିବ । ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରର ସବୁ ଅପା ଓ ଭାଇଙ୍କ ଲାଗି ମୋର ବହୁତ ବହୁତ କହି ପଠାଉଛି ।

ଜତି

ତୁମର ଚିରଭାଇ

ଜୟପୁର, କୋରାପୁଟ

ସଂଳାପ : ଏକ ଓ ଅନେକ

ଅନନ୍ତ କୁମାର ଶିରି

ଚିତ୍ରରଂଜନଙ୍କ ସହ ଏକ ନୂତନ ସକାଳ

ଆମର ପ୍ରୀୟ ସହ-ଯାତ୍ରୀ ଓ ସହ-ପ୍ରସ୍ଥ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ରରଂଜନ ଦାସ ଗତକାଲି ଏକ ନୂତନ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆପଣାର ଭଜୁର ଶରୀର ଛାଡ଼ି ସେ ଆଜି ଏହି ନୂତନ ସକାଳରେ ଆମ ତପସ୍ୱୀ ଓ ସୁକନଫଳ ସଭିଙ୍କ ସହିତ ବାଟ ଚାଲୁଛନ୍ତି, ଗୀତ ଗାଉଛନ୍ତି ଓ ଆମର କଥା ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ଆମକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଛନ୍ତି ଓ ଆମକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି ।

ଚିତ୍ରରଂଜନଙ୍କର ଭୌତିକ କଳେବର ବିନା ତଥାପି ଆଜିର ଏହି ସକାଳ ଭାରି ଓଦା ଓଦା ଲାଗୁଛି । ଆମ ଅନେକଙ୍କର ସେ ପ୍ରିୟ ଚିତ୍ରଭାଇ, ହୃଦୟର ଚିତ୍ରଭାଇ । ଆମ ଅନେକଙ୍କ ହାତଧରି ସେ ଆଜୀବନ ବାଟ ଚାଲିଛନ୍ତି, ଓ ପ୍ରଶ୍ନରୁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଅଜ୍ଞାନ୍ତି, କୌଣସିଠାରେ ଅଟକି ନଯିବାକୁ ସତତ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ନିଜେ ଅଟକି ନଯାଇ, ସୁକନଶୀଳ ଧାରାରୂପେ କହି ସେ ଆମକୁ ପଥର ନହୋଇ ଧାରାହେବାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦିଅନ୍ତି, ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତି ।

ଏହି ନୂଆବର୍ଷଦିନ, ଜାନୁୟାରୀ ୧ରେ ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ସଂଧ୍ୟାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ତାଳଚେର ନିକଟସ୍ଥ ସୁହୃତ ଶ୍ରୀମଣିବିରରୁ ଫେରି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହ । ୧୯୮୪ ମସିହା ମେ ମାସରେ ଭଦ୍ରକର ମାର୍କୋଣା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମାତୃପୁରମ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଓ ଆମେ କେତେ କଣ ବଂଧୁ ମିଳିତ ହୋଇ ସ୍କୁଲରେ ପୋଖରୀ ଖୋଳୁଥାଉ ଓ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ରଚନା ପଢ଼ୁଥାଉ । ଏହି ଶ୍ରମ-ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଦୁଇଥର ହୋଇଥାଏ । ମେ ଓ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ । ଏହି ଗଲା ଶ୍ରମ-ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିର

ତାଳଚେର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପରଜଙ୍ଗ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ହେଉଥାଏ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହ ଫୋନ୍ରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ ସେ କେତେ ଖୁସିରେ କହିଲେ : “ହଁ ପରଜଙ୍ଗ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସ୍କୁଲ ତୁମେ ଆସିବ ।” ପରଜଙ୍ଗରୁ ଫେରି ନୂତନବର୍ଷର ସଂଧ୍ୟାଟି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହ । ଆପଣାର ଧୀରସ୍ୱରରେ ମୋତେ କହିଲେ କହିବାକୁ । ମୁଁ କହିଲି : “ଏହିଥର ଶ୍ରମ-ଅଧ୍ୟୟନ ଶିବିରରେ ଆମେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ସହ ଗୋଟିଏ ବେଳା ଗାଁଧାଙ୍କର ହିନ୍ଦ୍ ସ୍ୱରାଜ ପଢ଼ିଲୁ ।” ଚିତ୍ରଭାଇ ଗାଁଧା, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, ଓ ପୃଥିବୀର ଅଗଣିତ ସାଧକ-ସାଧିକାଙ୍କର ଏକ ଅନନ୍ୟ ପ୍ରବାହ ଥିଲେ ଓ ଆମେ କେତେବଂଧୁ ଏବେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ସହ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଭଳି ଗାଁଧା ଓ ଅନେକ ପ୍ରସ୍ଥାଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ମନ କରିଛୁ । ଏହା ଶୁଣି ଚିତ୍ରଭାଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସାଧନା ପାଖକୁ ଗଲେ । ସେ ମୋତେ କହିଲେ : “ତଥାପି ହେଉନାହିଁ । ଖାଲି ଓଡ଼ିଆକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଓ ସମାଜବିଜ୍ଞାନ ରଚନାରେ ତୁମର ଏକନ ନୂଆ ଭାଷା ଆହୁରି ଏକ ନୂତନ ମଂଜ ଗଢ଼ିଉଠୁ ।” ସେ ରୁଷ କବି ଓ ଔପନ୍ୟାସିକ ବୋରିଶ୍ ପାସ୍ତରନାକଙ୍କ କଥା କହିଲେ “ଦେଖ ତାଙ୍କ ଜୀବନ କେତେ ଜୀବନପୂର୍ଣ୍ଣ ।” ଏହି କଥୋପକଥନ ବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇ ମଧ୍ୟ ତିନୋଟି କଥା କହିଲେ । ସେ ଖୁସି ହେଲେ ଯେ ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇଙ୍କର ଗଣ ଭାଇଙ୍କର ତୁଟିଯାଇଛି । ଗଲା କିଛିବର୍ଷ ହେଲା ଭାଗ୍ୟଧର ଭାଇ - ପଥିକ ପ୍ରକାଶନର ପ୍ରିୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭାଗ୍ୟଧର ସାହୁ - ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ସହିତ ବାଟ ଚାଲିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କେତେ ବଳ ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନେକ ଖୁସି ଯେ ତାଙ୍କର ବଂଧନର ଅନେକ

ବଂଧୁ ଏହି ଭାଇଟିକୁ ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି । ଦ୍ଵିତୀୟ କଥା କହିଲେ : ଶିଖା ଡାକରୀ ରହି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଟଙ୍କା ପଠାଇଛି । ପ୍ରୀତିଶିଖା ଜଣେ ଦିବ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି, କାଦବରାଇ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ମାଳତୀ ଅପାଙ୍କର କନ୍ୟା । ହଁ ମାଳତୀ ଅପା ତ ମାର୍କୋଣାରେ ୧୯୮୪ରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରମ ଶିବିରରେ ଥିଲେ । ଅନେକ ଆହ୍ୱାନ ମଧ୍ୟରେ ଶିଖା ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଛି । ଚିତ୍ରଭାଇ ଭଉଣ୍ଡ ମାଗୁ ଓ ଝିଅ :- ମାଳତୀ ଅପା ଓ ଶିଖାକୁ - ଜନନୀ ରୂପେ ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି । ଶିଖା ଡାକିବାର ପ୍ରଥମ ଘରମାରୁ ୫୦୦/- ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ପଠାଇଛି । ଏବଂ (କଥାଟିଏ) ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ସଂଗ୍ରହୀତ ଅନେକ ଡାକଟିକେଟ୍ ପଣ୍ଡିତେରୀ ନିକଟସ୍ଥ ଅରୋରିଲ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ନଗରୀରେ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଗୃହରେ ସହିତ ହେବ ଆଗ୍ରହୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ । ଏହା କହି ଚିତ୍ରଭାଇ ପ୍ରେରିତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଲି : ଆପଣଙ୍କର ଦୁଇଟି ଇଂରାଜୀ ବହି ପ୍ରକାଶ ପଥରେ । ଏହି ଦୁଇଟି ପୁସ୍ତକର ନାମ ହେଉଛି : *Adventures Education Vistas and Variations* ଏବଂ *On the Side of Life : Inspite of* ପ୍ରଥମଟି ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ଅନେକ ଅନ୍ତଃଦୃଷ୍ଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଖା ଓ ଦ୍ଵିତୀୟଟି ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ । ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବାକୁ ଛିର କରି ଥିଲେ । ଆପଣାର ଇଂରାଜୀ ଲେଖାମାନଙ୍କୁ କରିବାକୁ ସେତେ ଆଗ୍ରହୀ ନ ଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଲାଗି ଲାଗି ଅନେକ ଥର ତାଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଲେଖାମାନ ୨୦୦୩ରେ ଆଣିଥିଲି । ଏତେବର୍ଷ ସାଙ୍ଗହୋଇ ଏହି ବହି ଦୁଇଟି ଉପରେ କାମ କରିଥିଲୁ । ଏହି ଶନିବାର ଦିନ ମୁଁ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀର ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ସହ କଥା ହେଉଥିଲି *On the Side of Life* ସଂପର୍କରେ । ମୁଁ କହିଲି : ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ । ଆପଣ ଏହାକୁ ଶୀଘ୍ର ବାହାର କରନ୍ତୁ । ମୋର ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼େ, ଏହି ବହି

ଦୁଇଟିକୁ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆପଣାର ଭୌତିକ ହାତରେ ଧରି ପାରିବେନି, ମାତ୍ର ବହି ଦୁଇଟି ବାହାରିଲେ ସାରା ପୃଥିବୀର ଅନେକ ବଂଧୁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ସାଧନାରେ ଭାଗଦେଇ ପାରିବେ । ଯେମିତି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ବହି ପଡ଼ି ଯଥା- ତାଙ୍କର ଝିନୋକା ଉପରେ ସଦ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ।

ଚିତ୍ରଭାଇ ଅନେକ ସାଧନା କରିଛନ୍ତି ଓ ଆଗ୍ରହୀ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଅନେକ କାମ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମର ନବବର୍ଷର ଏହି ସାକ୍ଷାତବେଳେ ଚିତ୍ରଭାଇ କହିଲେ : “ହଁ ଏକ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଲେଖା ଉପରୁ କପି ରାଇଟ୍ ଉଠିଗଲା । ମୁଁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କର କେତେ ଲେଖା ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିବାକୁ ଯୋଜନା କରିଥିଲି । ମାତ୍ର ମୋର ଗୋଟି ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।” ମୁଁ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ କହିଲି : “ଆମେ ସାଙ୍ଗହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଛୁ । ଆପଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।” ଚିତ୍ରଭାଇ ତାଙ୍କର ସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରଶ୍ନିକତା ସହିତ କହିଲେ : “ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିବା ସାହିତ୍ୟରେ ଲେଖିବା ଗୋଟିଏ କଥା । ମାତ୍ର ଜୀବନରେ କିଏ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଛି ?”

ଗତ ଅପରାହ୍ନରେ ଅଡ଼େଇଟାବେଳେ ମୁଁ ଦିଲ୍ଲୀର କବାହରନେହେରୁ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିଲି, ଫୋନ୍ ପାଇଲି ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ନୂତନ ଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ । ଅଧ୍ୟାପକ ବଂଧୁ ଜଣଙ୍କ ସହିତ କଥା ହେଉଥାଏ । ଏହାପରେ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ଦଶମିନିଟ୍ ପାଇଁ ଆସିଲି । ଗୋଟିଏ ପଡ଼ିକାରୁ ମାନବତାବାଦ ସଂପର୍କରେ ଲେଖାଟିର ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛଦଟି ପଡ଼ିଲା । ଏଥିରେ ଲେଖକ କହୁଛନ୍ତି ମଣିଷର ମୂଳ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହେଉଛି ସେ ନିଜର ଓ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖରେ ସୂଜନଶୀଳ ଭାବେ ଭାଗନେଇ ପାରିବକି ? ଲେଖକ ଜଣକ ଗ୍ରୀକ୍ ନାଟ୍ୟକାର ସଫେକ୍ଲିସ୍ଙ୍କର ଆଞ୍ଜିଗୋନ୍ ନାଟକର ଆଞ୍ଜିଗୋନ୍ ଚରିତ୍ର ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରି ଏହି କଥା ଆମକୁ କହୁଛନ୍ତି । ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମକୁ ଆମର

ଦୁଃଖ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ସୀମିତତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଏହାକୁ ସାଙ୍ଗହୋଇ ହାତଧରି ରହିବାକୁ ନିତ୍ୟନିୟତ ସାଧନା କରିଛନ୍ତି । ୧୯୮୧ ମସିହାରେ କଟକର ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ “ସର୍ଜନାତ୍ମକ ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା” ସମ୍ପର୍କରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆପଣାର ପ୍ରବନ୍ଧ ସୋମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଧାଡ଼ିଟିରୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ : Not to hate but to love was I born” ଅର୍ଥାତ୍ ଘଣ୍ଟା କରିବାକୁ ନୁହେଁ ପ୍ରେମ କରିବାକୁ ମୁଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ।

ମିତ୍ରସ୍ୟା ଚକ୍ଷୁସା -- ମିତ୍ରର ଆଖିରେ ଓ ମିତ୍ରର ହୃଦୟରେ ଚିତ୍ରଭାଇ ଆମ ସଭିଙ୍କ ସହ ଓ ଏହି ପୃଥିବୀ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇଛନ୍ତି । କେ.ନେ.ୟୁ. ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରୁ ମୁଁ ଅଧ୍ୟାପକ ବଂଧୁ ସୌମେନ୍ଦ୍ର ଭାଇଙ୍କୁ ଘରକୁ ଆସି ଗଲି । ସେ କହିଲେ : “ଓହୋ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କୁ ମୁଁ କେତେଥର ଶୁଣିଛି ।” ଏହାପରେ ମୁଁ ଭାସିନ୍‌ଜୀଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଆସିଲି । ଅଣିତି ବର୍ଷର ଭାସିନ୍‌ଜୀ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ଅନେକ ଗଭୀର ସାଧକ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞା । ଆମେ କଥାହେଲୁ । ମୁଁ ମୋର ସଦ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରବନ୍ଧଟିଏ ତାଙ୍କୁ ଦେଲି । ଏହା ଉପରେ ଆଖିପକାଇ ଏ ଏଥିରେ ଚିତ୍ରଭାଇଙ୍କର ନାମ ଦେଖି, ଭାସିନ୍‌ଜୀ ମୋତେ ପଚାରିଲେ : ଘସ୍ତଫେସର ଚିତ୍ରରଂଜନ ଦାସ କେମିତି ଅଛନ୍ତି ମୁଁ କହିଲି : “ଏହି ଦୁଇଦିନ ତଳେ ସେ ଏକ ନୂତନ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ।” ଭାସିନ୍‌ଜୀ କହିଲେ : “ତୁମରି ମାଧ୍ୟମରେ ମୁଁ ପ୍ରଫେସର ଦାସଙ୍କୁ ଭେଟି ପାରିଲି । ମୁଁ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଛି । ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସାକ୍ଷାତ ଏକ ଖବର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନୁଭୂତି ଥିଲା । ପ୍ରକୃତି ଏମିତି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ

ଆମ ଗହଣରେ ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତି ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇବୁନି ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ସମଗ୍ରତାର ଅଙ୍ଗ ।”

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଜୀବନ ଓ ସମଗ୍ରତାର ସାଧକ ଚିତ୍ରରଂଜନଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ଭୌତିକ କଲେବର ବିନା ଏହି ସକାଳରେ ବାଟ ଡାଲିବାବେଳେ ଭାସିନ୍‌ଜୀଙ୍କର ଏହି ମାର୍ମିକ ଅନୁଭୂତି ଆମ ସଭିଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇପାରିବ । ଏହି ନବବର୍ଷରେ ଭାସିନ୍‌ଜୀଙ୍କର ଜଣେ ବଂଧୁ ଭାସିନ୍‌ଜୀଙ୍କୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଏହି କବିତାଟି ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ଓ ଆମେ ମଧ୍ୟ ଆମର ସହ-ଯାତ୍ରୀ ଓ ନୂତନ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ଚିତ୍ରରଂଜନଙ୍କୁ ଏହି କବିତାଟି ଉପହାର ଦେଇପାରିବା :

ଅବକ୍ୟା ବାତସ୍ଥୁ ମେ

ତେରେ ମିଲ୍‌ନେସେ କ୍ୟାମିଲା

ଓର ପଠାନେ ଗସ ହୁଆ

ମୁଝେ ଦିଲ୍‌କା ପତା ମିଲା

ଖୁଦ୍ ବିନ୍ ଓ ଖୁଦ୍ ସନାସ ମିଲା

ଖୁଦ୍ ନମୋ ମିଲା

ହେ ବଂଧୁ

ତୁମେ ମିଳନରେ

ମୋତେ ମିଳିଲା ମୋ ହୃଦୟ ଠିକଣା

ଦୁଃଖ ମୋର ହୋଇଲା ଲାଘବ

ମୁଁ ନିଜକୁ ଅନୁଭବ କଲି

ମୁଁ ନିଜକୁ ପାରିଲି ଚିହ୍ନି, କରିଲି ସ୍ୱୀକାର

ମୁଁ ହେଲି ନିଜର ବଂଧୁ

ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ ।

ଜାନୁଆରୀ ୧୭, ୨୦୧୧

ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଡେନାଇ ଅଭିମୁଖେ

ବିମାନରେ : ୧୨:୪୧PM.

CHITTABHAI: SIMULACRUM HIMSELF

Santosh K. Mishra

Ever heard of him? No? Of course he never gained popularity of so-called celebrities. Neither he was that powerful as to command people at his finger-tips! Nevertheless, he honed the tactics of how to harness true power and deserved the calibre to have international repute.

Meeting and talking to him you would hear him say - 'I am basically a teacher. Wherever I am, my simple job is to teach.' Sometimes, even when you tried to reply his queries he would be saying at once - 'Don't explain to me; I am not your boss. I am not your master asking for an explanation. Just keep to yourself.' This was how such apparently opposite poles of approach wonderfully blended in one personality!

Here it is - mark his might. He was a freedom fighter, a thinker, a clear-cut major writer - Prof. Chittaranjan Das, popularly known as Chitta Bhai, a young man of 88. He always had the guts to speak face to face and say no even to someone who seemed most powerful to us. People, even the state cared to listen to what he had to say and write.

As diverse and complex as he was, creating a compact profile of him was no easy task either. Only if you have gone through his books, met and talked to him you could have a glimpse of it. However, he served as a professor in Agra University, as the founder teacher in Jeevan

Vidyalaya, as a great promoter of Integral Education in Odisha and as a visiting professor in many foreign countries. He was an all-time multi-level, multi-subject and resourceful expert of wisdom and knowledge. Still he was always down to earth. A multilingual, an exemplary translator he still preferred to write in his typical style of the mother tongue.

He was never in frantic search of young people - they came to him all the time and were caught in his net. Rather he created young people and also made people young irrespective of their age and gender. Thus under his able leadership grew the group of Suhrud a very firm and flexible state-wide community of aspiring people to study, to work and experiment life together in the light of Sri Aurobindo and The Mother's vision.

'Those who are reluctant to change, worship.' - quoting these words of The Mother he always denounced worshipping for personal gains and laid emphasis on praying for all. While reading and discussing Sri Aurobindo in our weekly classes he would be saying like this - The Grace is always there for all and you have to make yourself worthy of it. The Divine has no other option except to bless you. Rather the Divine eagerly waits for a nod from you to fulfil his mission here. So why do you worship The Mother if you do not become yourself a mother?

Once you met him his prime concern would be

to explore what you really were constantly provoking to evolve and become that. If in spite of the scope you didn't turn up he would mercilessly approach and attack you until you caught his point. But when he introduced you to someone he would be describing you like a VIP before the person. Such was his love for and unfaltering faith on your being and becoming!

He always led an uncompromising style of life with a divine discontent. His worldwide visits, relationships and extensive studies had only strengthened his ever-evolving world-view.

Bhima Bhoi, Gopabandhu Das, Kabir, Sri Ramakrishna, Mahatma Gandhi, Rabindranath Tagore, Sri Aurobindo, Spinoza, Khalil Gibran, Martin Buber, Eric Fromm, Karl Marx... all of them found their place in him! But he needed no reference to introduce him. A friend, philosopher and guide, he was his own simulacrum!

Passing away on January 16, 2011 he only broke his physical limits to reach right into our hearts and grow.

45/P, Bomikhal, Bhubaneswar-10

PASSING AWAY OF CHITTA BHAI

Achyut Das

With profound sorrow and shock, I received the news of the passing away of Prof. Chittarajan Das, one of the greatest sons of Modern Odisha. Every one of us fondly calls him Chitta Bhai.

Everyone loves and respects him for his writing of the largest number of qualitative books in Odiya language including Shilatirtha, Jangal Chithi etc., translating the world's great classics like The

Little Prince, The Prophet, Dr. Zhivago etc. From Education to Literary criticism, from Sociology to Psychology, from Sri Aurobindo's Philosophy to J Krishnamurthy's Dialogues, he was a unique scholar and an orator in almost all the fields of human interest. In everything, he had reiterated and asserted his unflinching love and kindness for human beings. He has extended the bond of

friendship with young and old.

In a way, he was a far wanderer - visiting different time, place and situations. Whether it is Denmark or Finland, the Himalayas or the Ganjam Plateau, the Soviet Russia or the China, he has embarked upon many a journey to see, perceive and write memorable travelogues and have enriched Odiya Literature.

We those who have strong faith in discourses and dialogues, dissents and debates are going to miss Chitta Bhai at every step. For me a great void has been created. As a High School student, I was attracted towards him

by reading the great Odiya book Shilatirtha. In the Ravenshaw College, I read more of his books and listened to his speeches and remembered - FOR HEAVEN'S SAKE, HOLD YOUR TONGUE AND LET ME LOVE. In the University, I attended his classes on the Human

Cycle and voted his translation of the Little Prince by Exuprey as one of the greatest books of translation. When I started writing, his inspiration was phenomenal. I have often sought his criticism to improve my writing. Though he had differed with my views, he had never rejected anything that I had written or published.

When I started work in Kashipur in early 80s, I was in constant touch with Chitta Bhai and sought his advice to design the content, methodology and meaning of Tribal Education in our context. It was beginning of a long association for a *common concern*. For last thirty years of Agramee's existence he has been the Guiding Star not only as its President of the Governing Body but as a true friend of the tribals and the rural poor. In a way he has built up Agramee to what it is today and with a difference. Our journey together for 30 years has taken me to the new height of intellectual clarity, conflict and praxis. Perhaps Chitta Bhai did not agree with my obsession with Dostoevsky and I did not agree with his sermonising but I have publicly admitted that he has been the greatest influence on me. I owe him an immeasurable lot.

Chitta Bhai loved and defended freedom and dignity for each Human Being. He was demonstrating these values both in words and action. He has always inspired many people of our generation and people younger than us. I

am sure his writings and life will continue to do so. I am sure his pursuit of *dialogue* will continue forever.

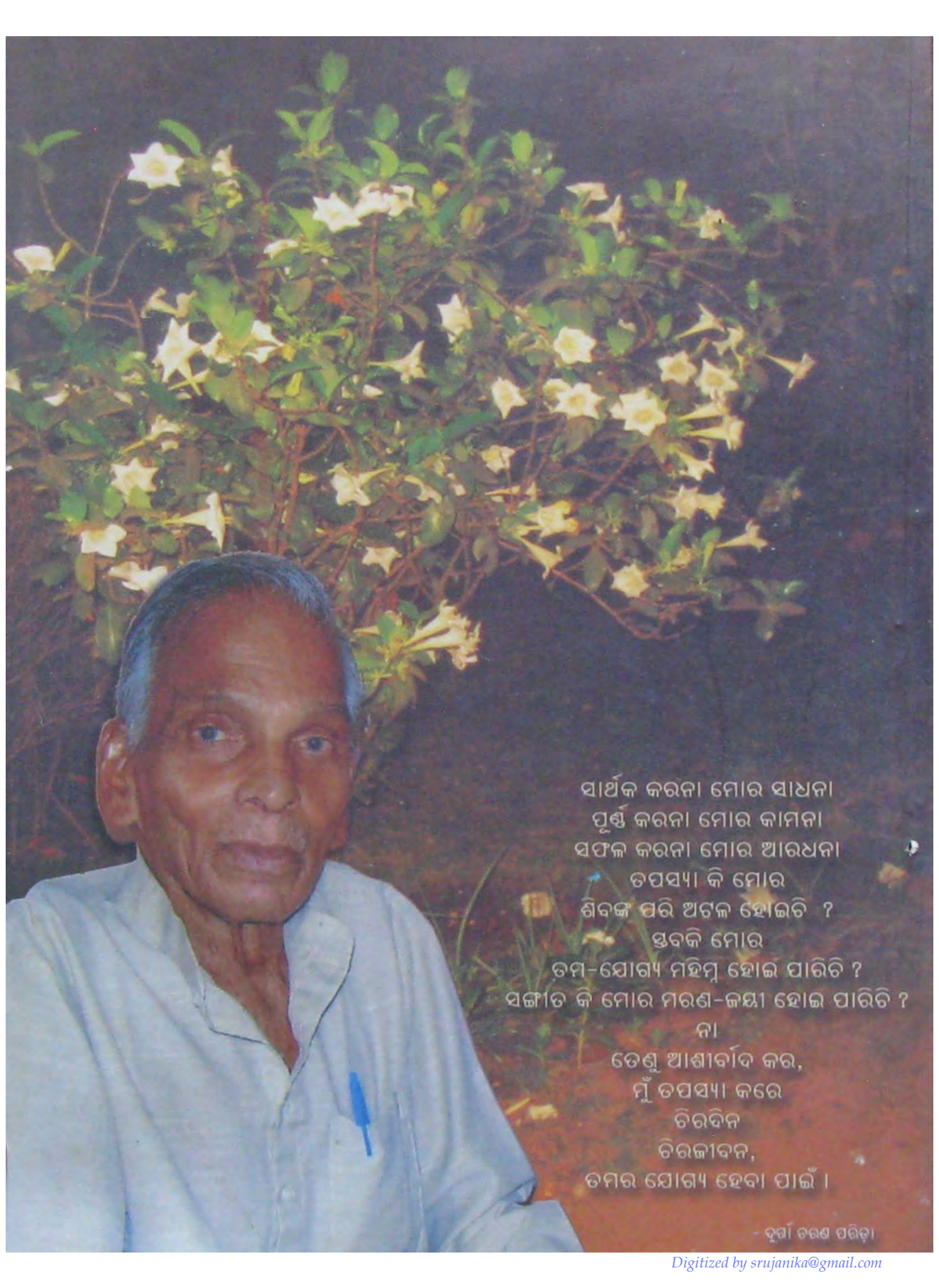
He has said one thing loud and clear- Charaibeti Charaibeti - Fare Forward Fare Forward!

Agramea, Kashipur

କୋନ୍ ଆଲୋତେ ପ୍ରାଣେର ପ୍ରଦୀପ୍
ଜ୍ଵାଲିରେ ତୁମି ଧରାରେ ଏସୋ
ସାଧକଗୋ ପ୍ରେମିକଗୋ ପାଗଲଗୋ
ଧରାରେ ଏସୋ

ସାର୍ଥକ କରନା ମୋର ସାଧନା
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନା ମୋର କାମନା
ସଫଳ କରନା ମୋର ଆରାଧନା
ତପସ୍ୟା କି ମୋର
ଶିବଙ୍କ ପରି ଅଟଳ ହୋଇଛି ?
ସ୍ତବକି ମୋର
ତମ-ଯୋଗ୍ୟ ମହିମା ହୋଇ ପାରିଛି ?
ସଙ୍ଗୀତ କି ମୋର ମରଣ-ଜୟା ହୋଇ ପାରିଛି ?
ନା
ତେଣୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କର,
ମୁଁ ତପସ୍ୟା କରେ
ଚିରଦିନ
ଚିରଜୀବନ,
ତମର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ।

- ଦୁର୍ଗା ଚରଣ ପରିଡ଼ା